

รายงานการศึกษาวิจัย

เรื่อง

“การละเมิดอำนาจศาล :
ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”

โดย :

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เสนอ :

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

รายงานการศึกษาวิจัย

เรื่อง

“การละเมิดอำนาจศาล :
ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”

โดย :

ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เสนอ :

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ. สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา.

รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล :
ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”.--กรุงเทพฯ : สำนักงาน, 2562.
264 หน้า.

1. การละเมิดอำนาจศาล. 2. ศาลรัฐธรรมนูญ. I. ชื่อเรื่อง.

364.134

ISBN 978-616-8033-34-0

ชื่อเรื่อง	รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”
ปีที่พิมพ์	กรกฎาคม 2562
จำนวนพิมพ์	1,000 เล่ม
เจ้าของ	สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์) 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210 โทรศัพท์ 02 141 7777 โทรสาร 02 143 9500 www.constitutionalcourt.or.th
จัดพิมพ์โดย	กลุ่มงานวิจัยและพัฒนารัฐธรรมนูญ สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
พิมพ์ที่	บริษัท แอคทีฟ พรินท์ จำกัด 9 ซ.ลาดพร้าว 64 แยก 14 ถ.ลาดพร้าว แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310 โทรศัพท์ 02 530 4114 โทรสาร 02 108 8951

คำนำ

“ศาล” เป็นสถาบันหลักของรัฐสมัยใหม่ที่มีภารกิจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ซึ่งคำวินิจฉัยหรือคำพิพากษาเป็นการอำนวยความสะดวกให้คู่กรณี รัฐเสรีประชาธิปไตยซึ่งยึดมั่นในหลักนิติรัฐและหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลเพื่อให้ศาลสามารถใช้อำนาจได้โดยเที่ยงธรรม ตรวจสอบค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่คู่กรณีได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ศาลยังต้องมีความเป็นอิสระภายนอก คือสามารถวินิจฉัยชี้ขาดได้อย่างอิสระ โดยไม่เกรงกลัวว่าจะมีการแทรกแซงจากอำนาจหรืออิทธิพลอื่นใด จึงทำให้ศาลจำเป็นต้องมีเครื่องมือให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยสงบเรียบร้อย ปราศจากความวุ่นวายหรือการประวิงคดีให้ล่าช้า ไม่ว่าจะจากตัวความ หนี้ความ หรือบุคคลภายนอกคดี ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและความผิดฐานหมิ่นศาล

รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ” สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญได้ว่าจ้างศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เป็นที่ปรึกษาดำเนินโครงการศึกษาวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเปรียบเทียบหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาคำวินิจฉัยของศาลที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศที่มีระบบศาลรัฐธรรมนูญและประเทศไทย โดยรายละเอียดในรายงานฉบับนี้ประกอบด้วยกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ “การละเมิดอำนาจศาล” มีสาระสำคัญประกอบด้วยข้อความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลและการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ หลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ราชอาณาจักรสเปน สาธารณรัฐเช็ก และสาธารณรัฐเกาหลี การคุ้มครองการปฏิบัติ
หน้าที่และการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย วิเคราะห์บทบัญญัติและข้อจำกัด
ของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ บทสรุปและข้อเสนอแนะ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว
จะเป็นฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจทุกภาคส่วน รวมทั้งการศึกษาวิจัย
และพัฒนากำหนดแนวคิดและหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ ต่อไป

นายเชาวนะ ไตรมาศ

(เลขาธิการสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ)

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์	4
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	4
1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย	5
1.5 ผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดว่าจะได้รับ	6
1.6 รายชื่อคณะผู้วิจัย	7
บทที่ 2 ข้อความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาล และการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ.....	8
2.1 หลักความเป็นอิสระของตุลาการ	9
2.1.1 หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ : ความเป็นอิสระภายนอก	9
2.1.2 หลักความเป็นอิสระส่วนตัว : ความเป็นอิสระภายใน	13
2.2 หลักการที่ใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อย	16
2.2.1 การใช้อำนาจของศาลในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในศาล	17
2.2.1.1 การขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา	17
(1) การขัดขวางคู่ความในกระบวนการพิจารณา	17
(2) การกระทำเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไป โดยไม่ชอบ	17

(3) การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล	18
2.2.1.2 การกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย	18
(1) การทำร้ายและข่มขู่บุคคลหรือศาล	18
(2) การดูหมิ่น เหยียดหยามผู้พิพากษา	18
(3) การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม	19
2.2.2 การใช้อำนาจของศาลในการดำเนินการแก่	
ผู้วิพากษ์วิจารณ์ศาล.....	19
2.2.2.1 การวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการพิจารณาคดี	
ที่อยู่ในระหว่างการพิจารณา.....	19
2.2.2.2 การหมิ่นประมาท กล่าวโจมตีหรือการดูหมิ่นศาล.....	19
2.3 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล	20
2.3.1 เจตนารมณ์ของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล	21
2.3.2 วิวัฒนาการของการละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ	23
2.3.3 ลักษณะและขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาล	
ในต่างประเทศ	25
2.3.3.1 การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา	
(criminal contempt)	25
2.3.3.2 การละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง	
(civil contempt)	26
2.4 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครอง	
การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	28
2.4.1 การทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุด	
ของรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญ	28
2.4.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	32
2.4.2.1 สถานะของ “ศาลรัฐธรรมนูญ”	32

(1) ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” หรือไม่.....	32
(2) ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่	34
2.4.2.2 สถานะและความเป็นอิสระของ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ.....	37
(1) วาระการดำรงตำแหน่งและ การได้รับแต่งตั้งใหม่	38
(2) การโยกย้ายหรือถอดถอนออกจากตำแหน่ง.....	38
(3) เอกสิทธิ์และสิทธิคุ้มกัน	39
(4) หลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่.....	39
2.4.2.3 การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ	40
(1) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณา ของศาล	41
(2) เกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาล.....	42
บทที่ 3 หลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในต่างประเทศ	44
3.1 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	44
3.1.1 หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	44
3.1.1.1 หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเสรีภาพ ในการแสดงความเห็นและหลักความเป็นอิสระ ขององค์กรตุลาการ	44

(1) หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับ	
เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น	44
(2) หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ.....	45
3.1.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	47
3.1.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	48
3.1.2.1 ความเป็นมาของหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่	
ของตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	48
(1) การบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ.....	49
(2) ความเป็นองค์กรตุลาการของ	
“ศาลรัฐธรรมนูญ”	50
3.1.2.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยคุ้มครองรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์	
(Bundesverfas-sungsschutzgesetz -	
BVerfSchG).....	53
(1) การทำงานร่วมกันและภาระหน้าที่ของ	
เจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ.....	53
(2) สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครอง	
รัฐธรรมนูญ.....	55
3.1.3 หลักการละเมิดอำนาจศาล.....	56
3.1.3.1 การพิจารณาโดยเปิดเผยของศาล.....	56
3.1.3.2 การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาล.....	58
3.1.3.3 การละเมิดอำนาจศาล (มาตรา 178).....	61
3.1.4 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์.....	65
3.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ	
แห่งราชอาณาจักรสเปน.....	69
3.2.1 ระบบกฎหมายและระบบศาลของราชอาณาจักรสเปน.....	69

3.2.1.1	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 และศาลรัฐธรรมนูญสเปน.....	71
3.2.1.2	ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับรัฐและเป้าหมายของรัฐ.....	72
	(1) นิติรัฐ.....	73
	(2) รัฐนิติสังคม.....	81
	(3) รัฐประชาธิปไตย.....	87
3.2.1.3	ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง.....	90
3.2.1.4	ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับสิทธิในการ นำคดีขึ้นสู่ศาล.....	91
3.2.2	แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปน.....	92
3.2.2.1	กรณีการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่เป็นผล มาจากการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาล.....	93
3.2.2.2	กรณีการละเมิดอำนาจศาลที่เป็นผลมาจาก การดูหมิ่นศาลรัฐธรรมนูญ.....	95
3.2.2.3	การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาล.....	101
	(1) การคุ้มครองด้วยการพิจารณาทบทวนโดยศาล ในชั้นที่สูงกว่า.....	102
	(2) การคุ้มครองโดยศาลรัฐธรรมนูญสเปน.....	102
	(3) การคุ้มครองโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป.....	104
3.3	การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐเช็ก.....	105
3.3.1	ระบบศาลรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	105
3.3.1.1	ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก.....	107

3.3.1.2	หลักการสำคัญของการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ.....	108
	(1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ของกฎหมาย.....	109
	(2) การตรวจสอบการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิ และเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง.....	112
	(3) การตรวจสอบการใช้อำนาจอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ.....	112
3.3.2	การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ.....	113
3.3.2.1	หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการ.....	113
3.3.2.2	หลักการละเมิดอำนาจศาล.....	116
3.4	การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ แห่งสาธารณรัฐเกาหลี.....	117
3.4.1	หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญ.....	118
3.4.1.1	โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ.....	119
3.4.1.2	ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี.....	124
3.4.2	การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ.....	131
3.4.3	หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล.....	134
3.4.3.1	หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม.....	134
3.4.3.2	หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญ.....	135
บทที่ 4 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่และการละเมิดอำนาจ		
	ศาลรัฐธรรมนูญไทย.....	137
4.1	บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล.....	138
4.1.1	การละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม.....	138

4.1.1.1	บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม.....	138
	(1) ละเมิดอำนาจศาลเพราะขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตาม ข้อกำหนดของศาล.....	141
	(2) การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล.....	142
	(3) การแสดงข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ ในการไต่สวนขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล.....	144
	(4) การหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสาร.....	144
	(5) การตรวจหรือคัดเอกสารโดยไม่ได้รับอนุญาต.....	145
	(6) การขัดขึ้นไม่มาศาลตามคำสั่งศาล.....	146
	(7) การกระทำของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์.....	146
4.1.1.2	การโต้แย้งคำสั่งละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม.....	149
4.1.2	การละเมิดอำนาจศาลปกครอง.....	150
4.1.2.1	บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลปกครอง.....	150
	(1) การไม่แสดงหลักฐานตามกำหนดเวลา หรือประวิงคดี.....	150
	(2) การกระทำอันกระทบต่อความเป็น ระเบียบเรียบร้อยในบริเวณศาล.....	151
	(3) การวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดี ของศาลปกครองโดยไม่สุจริตและไม่ใช้ด้วย วิธีการทางวิชาการ.....	151
	(4) การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นำมาใช้โดยอนุโลม.....	152
4.1.2.2	บทลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครอง.....	152
4.1.2.3	การโต้แย้งคำสั่งละเมิดอำนาจศาลปกครอง.....	153
4.2	วิวัฒนาการก่อนการบัญญัติบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญ.....	154

4.2.1	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540.....	154
4.2.2	รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.....	155
4.3	บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561.....	161
4.3.1	การบัญญัติให้ตุลาการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 26).....	163
4.3.2	อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาและการละเมิดอำนาจศาล.....	163
4.3.3	การฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาล.....	164
บทที่ 5 วิเคราะห์บทบัญญัติและข้อจำกัดของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ..... 167		
5.1	วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล	167
5.2	วิเคราะห์บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ.....	169
5.3	ศาลรัฐธรรมนูญกับคุณธรรมในทางกฎหมายของบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล.....	175
5.3.1	คุณธรรมในทางกฎหมายของบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญ.....	176
5.3.2	ความเชื่อมั่นศรัทธาของสังคมกับศาลรัฐธรรมนูญ.....	177
5.4	วิเคราะห์บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ.....	178
5.4.1	อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีของศาล.....	179

5.4.2	การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.....	182
5.4.3	โทษของการละเมิดอำนาจศาล.....	183
5.4.4	การบังคับโทษในกรณีลงโทษจำคุกตามมาตรา 39 (3).....	187
5.4.5	อายุความในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล.....	188
5.5	วิเคราะห์เปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ของต่างประเทศและศาลรัฐธรรมนูญไทย.....	190
5.5.1	กฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล.....	191
5.5.2	ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาล.....	196
5.5.3	โทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาล.....	202
5.5.4	ผู้มีอำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล.....	206
5.5.5	การโต้แย้งคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล.....	208
5.6	เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการละเมิดอำนาจศาล ในกรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.....	210
5.6.1	ความหมายและขอบของเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็น.....	210
5.6.2	การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญ.....	214
5.6.3	การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบัน ศาลรัฐธรรมนูญ.....	218
บทที่ 6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	221
6.1	บทสรุป.....	221
6.1.1	ข้อความคิดว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล.....	221
6.1.2	การศึกษาเปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาล ของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ.....	223
6.2	ข้อเสนอแนะ.....	225

6.2.1	การใช้และการตีความกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วย การละเมิดอำนาจศาล.....	225
6.2.2	ข้อกำหนดของศาลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนิน กระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและ มีประสิทธิภาพ.....	226
6.2.3	การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ.....	227
6.2.4	การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญ.....	227
6.2.5	การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล.....	228
บรรณานุกรม		229
	ภาษาไทย.....	229
	ภาษาต่างประเทศ.....	232
	1) ภาษาฝรั่งเศส.....	232
	2) ภาษาเยอรมัน.....	234
	3) ภาษาสเปน.....	235
ภาคผนวก รายงานสรุปการสัมมนารับฟังความคิดเห็น		
	รายงานการศึกษาวิจัย.....	237
	ภาคผนวกที่ 1 สรุปผลการสัมมนา.....	237
	ภาคผนวกที่ 2 กำหนดการสัมมนา.....	245
	ภาคผนวกที่ 3 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม.....	246

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

องค์กรตุลาการหรือศาลมีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาดังกล่าวให้เป็นไปโดยเรียบร้อย กฎหมายจึงให้หลักประกันคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลหลายประการ แต่ประการหนึ่งซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการพิทักษ์รักษาความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจตุลาการและในอันที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาดำเนินไปได้ด้วยความสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว คือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งเป็นความผิดที่มีแนวคิดมาจากหลักกฎหมายคอมมอนลอว์ ตั้งแต่เริ่มมีการจัดตั้งระบบศาลคอมมอนลอว์ (Common Law Courts) ขึ้นราวศตวรรษที่ 12¹ ต่อมากลุ่มประเทศซีวิลลอว์ก็มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลขึ้นเช่นกันโดยมีวัตถุประสงค์ว่า เมื่อศาลมีอำนาจหน้าที่ในการชี้ขาดหรือตัดสินข้อพิพาทให้แก่คู่ความ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือให้แก่ศาลในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล เพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปได้ด้วยความรวดเร็วและยุติธรรม โดยเป็นความผิดที่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้พิพากษาเป็นการส่วนตัว หากแต่คำนึงถึงการผดุงรักษาความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็เป็นสิ่งสำคัญ²

สำหรับประเทศไทยความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้รับการบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ.127 หมวดที่ 19 มาตรา 134-139³ และ

¹ ฌปภา ตูลารักษ์, *ขอบเขตและวิธีพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตรบัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553), หน้า 9.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

³ กุลพล พลวัน, “ข้อสังเกตเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล,” ใน *ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พาลีโก, 2522), หน้า 134 อ้างถึงใน *สรุข สันตติรัตน์, คดีละเมิดอำนาจศาลกับหลักความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณาคดีของศาล* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556), หน้า 2.

ต่อมาเมื่อได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งขึ้นในปี พ.ศ. 2478 ความผิดฐานนี้ได้ถูกนำมาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในมาตรา 30 - 33 โดยบทบัญญัติ ทั้ง 4 มาตรานี้ เป็นกฎหมายที่นำมาใช้บังคับกับการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม ทุกประเภทไม่เฉพาะแต่ในคดีแพ่งเท่านั้น⁴ โดยในมาตรา 30 ได้บัญญัติถึง การละเมิด อำนาจศาลโดยฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลที่กำหนดขึ้นเพื่อรักษาความเรียบร้อย ในบริเวณศาลและให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว โดยใช้บังคับทั้งกับคู่ความและบุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาล นอกจากนี้ มาตรา 31 ยังได้บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลโดยตรง กล่าวคือ กำหนดให้การกระทำความผิดต่อไปนี้เป็นการละเมิดอำนาจศาล ได้แก่ (1) ขัดขืน ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อยหรือประพฤติตน ไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล (2) แสดงหลักฐานอันเป็นเท็จเพื่อขอยกเว้นค่าธรรมเนียม ศาล (3) รู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้น หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความ (4) ตรวจสอบเอกสารทั้งหมดหรือฉบับใด ฉบับหนึ่งซึ่งอยู่ในสำนวนความหรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไปโดยไม่ได้รับ อนุญาต การขัดขืนไม่มาศาลเมื่อศาลได้มีคำสั่งหรือมีหมายเรียก นอกจากนี้ในมาตรา 32 ยังกำหนดเรื่องละเมิดอำนาจศาลในการโฆษณา กล่าวคือในกรณีที่เป็นกรกระทำ โดยผู้ประพันธ์ บรรณาธิการหรือผู้พิมพ์หนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ว่าหากมีการฝ่าฝืน คำสั่งศาลที่ห้ามโฆษณาข้อความหรือความเห็นในเชิงเปิดเผยข้อเท็จจริง พฤติการณ์ อื่น ๆ หรือกระบวนพิจารณาใด ๆ เกี่ยวกับคดีหรือมีการกล่าวข้อความ แสดงข้อความ หรือแสดงความเห็นในระหว่างการพิจารณาคดีทางหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ โดยประสงค์ให้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน เห็นือศาล เห็นือคู่ความ หรือเห็นือพยาน ซึ่งจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้ง ศาลปกครอง ก็ได้มีการบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 57 ซึ่งบัญญัติ ถึงการไม่แสดงหลักฐานตามกำหนดเวลาหรือการประวิงคดี และมาตรา 65

⁴ ณปภา ตูลารักษ์, *ขอบเขตและวิธีพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล*, อ้างแล้ว, หน้า 90.

ซึ่งบัญญัติถึง การวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลของศาลปกครอง โดยไม่สุจริตและไม่ใช้ด้วยวิธีทางวิชาการ

สำหรับการพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติ ฐานความผิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลและการรักษาความสงบเรียบร้อย ของการพิจารณาคดีไว้โดยกำหนดไว้ในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามา ในที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาลหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาลหรือในกรณี มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว อนึ่ง เพื่อให้การ ดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือ มีความหมายหยาบคายเสียดสีหรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจ ศาล⁵ แต่อย่างไรก็ดี หากมีการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาล ตามที่กล่าวมาข้างต้น ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจดักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ⁶ ทั้งนี้ ปัจจุบันยังไม่มี การออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล และการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี ดังนั้น เพื่อให้การนำ หลักการละเมิดอำนาจศาลและหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลมาใช้ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาวิจัยในประเด็น “การละเมิด อำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ” โดยศึกษา เปรียบเทียบให้เห็นถึงระบบความคิด หลักการในการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่

⁵ มาตรา 38 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

⁶ มาตรา 39 พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

ของศาลรัฐธรรมนูญและการละเมิดอำนาจศาลรวมทั้งการพิจารณาและการกำหนดโทษ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะใช้เป็นฐานในการพิจารณา กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางในการทำคำวินิจฉัยของศาลตามเจตนารมณ์ ของรัฐธรรมนูญต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1) เพื่อศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยการกำหนดบทบัญญัติการละเมิดอำนาจศาล ของประเทศที่มีระบบศาลรัฐธรรมนูญ

2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญจากบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้อง กับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ

3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยการกำหนดบทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลในประเทศที่มีระบบ ศาลรัฐธรรมนูญ

2) ศึกษาเปรียบเทียบหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญตามบทบัญญัติของกฎหมายและคำพิพากษา คำวินิจฉัยของศาล ที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในต่างประเทศ โดยเป็นประเทศ ที่มีระบบศาลรัฐธรรมนูญ 4 ประเทศ ซึ่งประกอบด้วยประเทศในทวีปยุโรป 3 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี ประเทศสเปน และประเทศในกลุ่มยุโรป ตะวันออก 1 ประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐเช็ก ประเทศในทวีปเอเชีย 1 ประเทศ ได้แก่

ประเทศเกาหลีใต้ โดยนำเสนอว่าในประเทศต่าง ๆ เหล่านี้มีระบบการคุ้มครอง การปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือ กลไกอื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร แต่ละประเทศมีหลักการเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล อย่างไร การกระทำในลักษณะใดที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ ในแต่ละประเทศ พร้อมทั้งสามารถนำมาศึกษาเปรียบเทียบกับศาลรัฐธรรมนูญไทย ได้ โดยยกตัวอย่างกรณีคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจ ศาลรัฐธรรมนูญประกอบ

3) ศึกษาสภาพปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

4) จัดให้มีการประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับผลการศึกษา เพื่อนำข้อเสนอแนะที่ได้รับจากการประชุมหรือสัมมนา มาปรับปรุงผลการศึกษาให้ถูกต้องสมบูรณ์ โดยการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมถึง ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงาน ศาลปกครอง สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานเลขาธิการ สภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องจากมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน นักวิชาการ อิสระในสาขาที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เข้าร่วมการประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟัง ความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย

1.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Document) ได้แก่ รัฐธรรมนูญ กฎหมาย คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ คำพิพากษาศาลปกครอง ตลอดจนเอกสาร ทุติยภูมิ (Secondary Document) ได้แก่ ตำรา รายงานการวิจัย บทความ

ทางวิชาการและวิทยานิพนธ์ ทั้งที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในรูปแบบของเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์สารสนเทศที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับประเด็นของการศึกษาวิจัยนี้แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อประมวลเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

นอกจากนี้เมื่อได้ข้อเสนอแนะในเบื้องต้นแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นรายงานการศึกษาวิจัย โดยดำเนินการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลปกครอง สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องจากมหาวิทยาลัยของรัฐหรือเอกชน นักวิชาการอิสระในสาขาที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เข้าร่วมการประชุมหรือสัมมนาเพื่อรับฟังความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาวิจัย โดยจัดขึ้นในวันที่ 5 พฤษภาคม 2561 มีผู้เข้าร่วมสัมมนาจำนวน 60 คน

1.5 ผลสัมฤทธิ์ของงานที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญสามารถนำผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวเสนอให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ และมีฐานรองรับความน่าเชื่อถือเป็นไปตามหลักวิชาการ
- 2) หน่วยงานของรัฐและเอกชน และสถาบันการศึกษา สามารถนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้เป็นประโยชน์หรือใช้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป
- 3) ทราบถึงแนวคิดเกี่ยวกับหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไทยและต่างประเทศ ปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาล
- 4) ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอดทางวิชาการต่อไป

1.6 รายชื่อคณะผู้วิจัย

1) ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ	หัวหน้าโครงการ
2) อาจารย์ ดร. พิชรพรรณ นุชประยูร	นักวิจัย
3) อาจารย์ ดร. ฌานิทธิ สันตะพันธ์	นักวิจัย
4) ดร.ประสาท พงษ์สุวรรณ	นักวิจัย

บทที่ 2

ข้อความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาล และการคุ้มครองความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญ

“องค์กรตุลาการหรือศาล” นับเป็นสถาบันหลักของรัฐสมัยใหม่ที่มีภารกิจในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของศาลส่งผลเป็นการให้คุณให้โทษแก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย ระบบกฎหมายของรัฐเสรีประชาธิปไตยซึ่งยึดมั่นในหลักนิติรัฐและหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงให้ความสำคัญกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาล เพื่อให้ศาลสามารถใช้อำนาจได้โดยเที่ยงธรรม ตรวจสอบค้นหาความจริงเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้แก่คู่ความได้อย่างแท้จริง การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลไม่จำเป็นเป็นการคุ้มครองความเป็นอิสระของศาล ประกอบด้วยความเป็นอิสระภายในคือตุลาการผู้ทำหน้าที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาและพิพากษารรรถคดีนั้นต้องรักษาความเป็นกลางในจิตใจให้ปราศจากอคติทั้ง 4 ประการ คือ ความลำเอียงเพราะรัก ลำเอียงเพราะโกรธ ลำเอียงเพราะหลง และลำเอียงเพราะกลัว นอกจากนี้ศาลยังต้องมีความเป็นอิสระภายนอก คือ สามารถวินิจฉัยชี้ขาดได้อย่างอิสระ โดยมีต้องหวั่นเกรงว่าจะมีการแทรกแซงจากอำนาจหรืออิทธิพลอื่นใด นอกจากนี้ศาลจำเป็นต้องมีเครื่องมือให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาไปโดยสงบเรียบร้อย ปราศจากความวุ่นวายหรือการประวิงคดีให้ล่าช้า ไม่ว่าจะจากตัวความ หมายความ หรือบุคคลภายนอกคดี ซึ่งเครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและความผิดฐานหมิ่นศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีพันธกิจสำคัญ

ในบทนี้คณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงข้อความคิดทั่วไปว่าด้วยการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาล อันได้แก่ หลักความเป็นอิสระของตุลาการ (2.1) หลักการที่ใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อย (2.2) ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล (2.3) และหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนุญกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ (2.4)

2.1 หลักความเป็นอิสระของตุลาการ

หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษาหรือตุลาการเป็นหลักการสากลที่ได้รับ การยอมรับนับถือว่าเป็นหลักประกันความยุติธรรม หากผู้พิพากษาทกอยู่ภายใต้ ความครอบงำจากอำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ ไม่ว่าจะจากภายนอก ภายใน อำนาจรัฐ อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจในระบบ หรืออำนาจนอกระบบ วิจารณ์ญาณของผู้พิพากษา ย่อมต้องคล้อยตามอำนาจหรืออิทธิพลที่เข้ามาครอบงำนั้น ความยุติธรรมจะเกิดขึ้น ไม่ได้ ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนเพราะต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจหรืออิทธิพล ต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นเช่นกัน⁷

หลักความเป็นอิสระของตุลาการจำแนกเป็น 2 ประการ คือ หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่หรือความเป็นอิสระภายนอก กับหลักความเป็นอิสระ ส่วนตัวหรือความเป็นอิสระภายใน

2.1.1 หลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ : ความเป็นอิสระภายนอก

หลักการสำคัญของความเป็นอิสระของตุลาการในประการแรก ได้แก่ ความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ กล่าวคือ ในการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษา อรรถคดีของผู้พิพากษานั้น ผู้พิพากษาไม่อยู่ภายใต้อาณัติของบุคคล คณะบุคคล หรือองค์กรใด คำสั่งและคำแนะนำต่าง ๆ เป็นสิ่งต้องห้ามโดยสิ้นเชิงต่อองค์คณะ พิจารณาคดีของศาล ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาย่อมมีอิสระในการดำเนิน กระบวนพิจารณา ตั้งแต่การกำหนดประเด็นพิพาท การรับฟังพยานหลักฐาน การชี้แจงนำพยานหลักฐานไปจนถึงการวินิจฉัยชี้ขาดคดี นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงกรณีที่มีคำสั่งที่จะมีผลเป็นการให้ผู้พิพากษาไม่มีความเป็นอิสระในการ พิจารณาพิพากษาคดีโดยทางอ้อมด้วย เช่น ในเรื่องการจ่ายสำนวนแก่ผู้พิพากษา การกำหนดระยะเวลาให้ผู้พิพากษาพิจารณาคดีให้เสร็จภายในระยะเวลาที่จำกัด ตลอดจนการกำหนดให้ผู้พิพากษาปฏิบัติหน้าที่อย่างอื่น จนไม่มีเวลาเพียงพอ

⁷ ศักดา โมกขมรรคกุล, “ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา,” *บทบัญญัติ* เล่ม 52 ตอน 3 (กันยายน 2539) : 1.

สำหรับการพิจารณาพิพากษาคดี เพราะคำสั่งดังกล่าวเท่ากับเป็นการถอดถอนอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีนั่นเอง ความเป็นอิสระโดยนัยนี้เรียกว่า “ความเป็นอิสระในเนื้อหา”⁸

ที่มาสำคัญของหลักความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลมาจากแนวคิดที่ว่า ในแต่ละรัฐมีการใช้อำนาจอธิปไตยของตนกระทำภารกิจต่าง ๆ 3 ประเภทด้วยกัน คือ ภารกิจด้านนิติบัญญัติ (Legislative Function) ซึ่งได้แก่ การตรากฎหมายขึ้นบังคับใช้แก่ราษฎรเป็นการทั่วไป ภารกิจด้านการบริหาร (Executive Function) ซึ่งได้แก่ การบังคับให้การต่าง ๆ เป็นไปตามที่กฎหมายได้บัญญัติกำหนดไว้ และภารกิจด้านตุลาการ (Judicial Function) ซึ่งได้แก่ การวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างราษฎรหรือพลเมืองด้วยกันเองหรือระหว่างราษฎรหรือพลเมืองกับหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

อนึ่ง รัฐมีฐานะเป็นบุคคลในแง่นามธรรมหรือ “นิติบุคคล” เท่านั้น หากได้มีตัวตนและมีชีวิตจิตใจดังเช่น “บุคคลธรรมดา” ไม่ ดังนั้น รัฐจึงไม่สามารถใช้อำนาจอธิปไตยกระทำกรต่าง ๆ ทั้งสามประเภทได้ด้วยตนเอง รัฐจำเป็นต้องมีบุคคลธรรมดาคนหนึ่งหรือคณะหนึ่งเป็นอย่างน้อยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยกระทำกรต่าง ๆ ทั้งสามประเภทนี้แทนตนและในนามของตน บุคคลธรรมดาที่ใช้อำนาจอธิปไตยแทนรัฐและในนามของรัฐนี้เรียกว่า “องค์กรของรัฐ” (Organ of State)

รัฐอาจใช้อำนาจอธิปไตยของตนกระทำกรต่าง ๆ โดยทางองค์กรเพียงองค์กรเดียวก็ได้ ดังเช่นในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตยกระทำกรทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ แต่ลำพังเพียงพระองค์เดียว จริงอยู่ในการปกครองระบอบนี้ย่อมจะมีข้าราชการ

⁸ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2549), หน้า 65 อ้างถึงใน วรณวิสาข์ สุทธิวาริ, ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554), หน้า 17.

คอยช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพระมหากษัตริย์อยู่บ้าง แต่ข้าราชการบริหารต่างก็กระทำการในนามพระมหากษัตริย์ทั้งสิ้น แต่ประวัติศาสตร์ทางการเมืองการปกครองได้แสดงให้เห็นอยู่เสมอว่า เมื่อใดก็ตามที่การใช้อำนาจอริปไตยของรัฐรวมศูนย์อยู่ที่คนคนเดียวหรือคณะเดียว ไม่ว่าจะคนคนนั้นจะได้อำนาจมาโดยการแย่งอำนาจ การแต่งตั้ง หรือการเลือกตั้งจากราชกรหรือพลเมืองก็ตามราชกรหรือพลเมืองจะไม่มีสิทธิและเสรีภาพในอันที่จะกระทำการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของตนทั้งทางกายภาพและทางจิตใจได้เลย ทั้งนี้ เพราะ “อำนาจทำให้ผู้ถืออำนาจนั้นเสื่อมลง อำนาจเด็ดขาดย่อมทำให้ผู้ถืออำนาจนั้นเสื่อมลงอย่างถึงที่สุด” (power corrupts, absolute power corrupts absolutely) คนเราทุกคนเมื่อมีอำนาจแล้วมักจะมัวเมาในอำนาจ และมักจะใช้อำนาจอย่างสุดโต่งเสมอ ดังนั้น ถ้าหากอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหารมารวมกันอยู่ในบุคคลคนเดียวหรือองค์กรเดียวกัน เสรีภาพจะไม่มีเลย เพราะเป็นที่น่าหวั่นเกรงว่า บุคคลหรือองค์กรผู้ใช้อำนาจทั้งสองนั้นจะตรากฎหมายที่มีลักษณะกดขี่มาใช้และจะใช้กฎหมายนั้นบังคับอย่างกดขี่ ถ้าอำนาจพิพากษาไปรวมอยู่กับอำนาจนิติบัญญัติแล้ว ชีวิตและเสรีภาพของประชาชนก็จะเป็นอยู่ตามความพอใจของผู้ใช้อำนาจทั้งสอง เพราะผู้พิพากษาเป็นผู้ตรากฎหมายด้วย ถ้าอำนาจพิพากษาไปรวมกับอำนาจบริหารแล้ว ผู้พิพากษาก็จะมีอำนาจบีบบังคับได้เต็มที่และไม่มีอะไรเหลือเลย ถ้าบุคคลคนเดียวกันหรือองค์กรเดียวกันเป็นผู้ใช้อำนาจทั้งสาม กฎหมายก็จะไม่แน่นอน การใช้กฎหมายบังคับก็จะผันแปรไปตามความประสงค์ของผู้ใช้อำนาจ และถ้าใครไม่ทำตามความประสงค์นั้น ผู้มีอำนาจก็จะสั่งลงโทษตามความพอใจของตน กฎหมายก็จะเลื่อนลอย บ้านเมืองก็จะไม่สงบ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราชกรหรือพลเมืองจากการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยจึงได้บัญญัติจัดระเบียบการใช้อำนาจอริปไตย โดยวางอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งแยกอำนาจ กล่าวคือมีการกระจาย (distribution) การใช้อำนาจอริปไตยกระทำการทางนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ให้องค์กรของรัฐต่างองค์กรเป็นผู้ใช้แยกต่างหากจากกัน แต่ละองค์กรต่างก็ใช้อำนาจอริปไตย

กระทำการตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายอย่างเป็นอิสระ ไม่ต้องฟังคำสั่งหรือคำบัญชาการขององค์กรอื่น และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในปัจจุบันนี้ว่า “สังคมใดไม่มีการประกันเสรีภาพของปัจเจกชน อีกทั้งไม่มีการแบ่งแยกอำนาจ สังคมนั้นไม่มีรัฐธรรมนูญ” คำว่า “รัฐธรรมนูญ” ในที่นี้หมายความรวมถึงรัฐธรรมนูญเสรีประชาธิปไตย หรือรัฐธรรมนูญตาม “แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยม” อันเป็นรัฐธรรมนูญที่จำกัดอำนาจของผู้ปกครอง ไม่ให้มีอำนาจมากเกินไปจนเป็นอันตรายต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎรหรือพลเมืองนั่นเอง

ตามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า “การแบ่งแยกอำนาจ” หรือ “Separation of powers” นั้น ไม่ได้หมายถึงการแบ่งแยกอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแบ่งแยกไม่ได้ แต่หมายถึง เทคนิคการจัดโครงสร้างขององค์กรใช้อำนาจอธิปไตยโดยการแบ่งแยกองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยไม่ให้อำนาจไปรวมศูนย์ (Concentration) อยู่ที่องค์กรใดองค์กรหนึ่ง ดังนั้น คำว่า “อำนาจ” ในวลีไทยที่ว่า “การแบ่งแยกอำนาจ” และ “powers” ในวลีภาษาอังกฤษที่ว่า “Separation of powers” จึงหมายถึง “องค์กร” หรือ “Organs” ใช้อำนาจอธิปไตย

รัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตยทุกรัฐจะบัญญัติให้แยกองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการทางตุลาการออกจากองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการทางนิติบัญญัติและบริหาร ซึ่งรวมเรียกว่า “การใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการทางการเมือง” อย่างเคร่งครัด กล่าวคือ⁹

1) รัฐธรรมนูญมอบหมายให้องค์กรตุลาการหรือศาลเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยพิจารณาพิพากษาอรรถคดีแต่เพียงผู้เดียว ไม่เปิดโอกาสให้องค์กรอื่นร่วมใช้อำนาจนี้กับศาล และในด้านกลับกันรัฐธรรมนูญก็ไม่เปิดโอกาสให้ศาลร่วมใช้อำนาจอธิปไตยกระทำการทางนิติบัญญัติและหรือทางบริหารกับองค์กรอื่น

⁹ วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, “ศาลปกครอง” กับหลักการแบ่งแยกอำนาจ” ใน *ข้อความคิดและหลักการพื้นฐานในกฎหมายมหาชน* (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2540), หน้า 60 – 65.

2) บุคคลที่เป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการจะดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกขององค์กรอื่น เช่น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ทางปกครองในเวลาเดียวกับที่ เป็นผู้พิพากษาไม่ได้ การเป็นผู้พิพากษานั้น เป็น “ลักษณะต้องห้าม” (incompatibility) มิให้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอื่น

การแบ่งแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่กระทำการทางตุลาการ ออกจากองค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยที่กระทำการทางนิติบัญญัติและบริหาร อย่างเคร่งครัดเช่นนี้ ย่อมเป็น “หลักประกันความอิสระของศาล” ทำให้ศาลอยู่ในวิสัยที่จะพิจารณาพิพากษาอรรถคดีได้อย่างปราศจากอคติลำเอียง และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ มีสถานะเป็นศาลหรือองค์กรตุลาการจึงต้องอยู่ภายใต้หลักความเป็นอิสระของศาลด้วย¹⁰

2.1.2 หลักความเป็นอิสระส่วนตัว : ความเป็นอิสระภายใน

หลักความเป็นอิสระส่วนตัวหรือความเป็นอิสระภายในคือ ความรู้สึกนึกคิดและเจตคติที่ผู้พิพากษามีต่อการปฏิบัติหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา เป็นกลาง ปราศจากอคติหรือความลำเอียง ซึ่งตามหลักกฎหมายไทยแต่โบราณได้มีการกล่าวถึง “หลักอินทภาษ” ซึ่งเป็นคำสอนของพระอินทร์ว่า การพิจารณาชี้ขาดตัดสินคดีของผู้พิพากษาและตุลาการทั้งหลาย¹¹ ต้องทำหน้าที่โดยปราศจากอคติ 4 ประการ คือ ฉันทาคติ โทษาคติ ภยากติ และโมหาคติ ไว้ในกฎหมายตราสามดวง ส่วนที่ว่าด้วยหลักอินทภาษซึ่งบัญญัติไว้ ความตอนหนึ่งว่า

“ในทเวอรรรธาธิบายนั้นว่า ดูกรมานพ โย ปุคฺคโล อันว่าบุคคลผู้ใด จะเป็นผู้พิพากษาตัดสินคดีการแห่งฝูงมนุษย์นกรทั้งหลาย นาติวตตติ บมิได้ ล่วงเสีย ฌมฺมิ ซึ่งสุจริตธรรมอันเปนของแห่งลับปฺรุช ฌนฺทา โทสา ภยา โมหา เหตุโลก

¹⁰ มานิทธิ สันตะพันธ์, เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 14-16.

¹¹ ในกฎหมายตราสามดวงความส่วนที่ 6 แห่งหลักอินทภาษ กำหนดหน้าที่ของตุลาการให้เป็นผู้พิจารณาคดี รวมทั้งสอบสวนพยานหลักฐานแล้วส่งสำนวนให้ผู้พิพากษา ความส่วนที่ 7-11 แห่งหลักอินทภาษ กำหนดให้ผู้พิพากษาเป็นผู้มีอำนาจตัดสินชี้ขาดคดี แต่ในปัจจุบันทั้งผู้พิพากษาและตุลาการต่างมีอำนาจพิจารณาและพิพากษาคดีด้วยกันทั้งสิ้น

แลโกรธแลกลัวแลหลง ... อรรถาธิบายว่าบุคคลผู้ใดจะเป็นผู้พิพากษาตัดสินคดี การแห่งมนุษย์นิกรทั้งหลายพึงกระทำสันดานให้นิราศปราศจากอคติธรรมทั้งสี่ คือ ฉันทาคติ 1 โทษาคติ 1 ภัยาคติ 1 โมหาคติ 1 ...”¹²

กฎหมายตราสามดวงได้บัญญัติหลักอันทภาษา อันเป็นหลักว่าด้วย จริยธรรมและองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องพึงมีและถือปฏิบัติ ในการพิจารณาอรรถคดีโดยเคร่งครัด ผู้พิพากษาและตุลาการจะต้องพิจารณา พิพากษาคดีไปตามพระธรรมศาสตร์และพระราชศาสตร์ โดยปราศจากอคติธรรม (ความลำเอียง) 4 ประการ ได้แก่¹³

1) **ฉันทาคติ** คือ ความลำเอียงอันเกิดจากความพึงพอใจในทรัพย์หรือสินบนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสนอให้ และยังหมายรวมถึงความลำเอียงอันเกิดแต่ การที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นญาติตน ซึ่งทำให้ผู้พิพากษาและตุลาการพิจารณาคดีให้คู่ความที่เสนอทรัพย์สินบนหรือฝ่ายที่เป็นญาติตนชนะคดี

2) **โทษาคติ** คือ ความลำเอียงอันเกิดจากความโกรธพยาบาทว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นศัตรูของตน แล้วพิจารณาพิพากษาให้คู่ความฝ่ายนั้นแพ้คดี ทั้งที่ตามทางพิจารณาข้อเท็จจริงจะรับฟังได้ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะต้องชนะคดี

3) **ภัยาคติ** คือ ความลำเอียงอันเกิดจากความเกรงกลัวอำนาจ บารมี หรืออิทธิพลของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แล้วพิจารณาพิพากษาคดีให้คู่ความ อีกฝ่ายหนึ่งแพ้คดี

4) **โมหาคติ** คือ ความลำเอียงอันเกิดจากความไม่รู้ ซึ่งหมายถึง ความไม่รู้ในข้อเท็จจริง ความไม่รอบรู้กฎหมาย เวลาพิจารณาพิพากษาคดีก็มิได้ พิจารณาไตร่ตรองให้ละเอียด ไม่รู้ว่าคู่ความฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายชนะฝ่ายแพ้ ความสำคัญผิดที่ทำให้ตัดสินผิดพลาด ตัดสินฝ่ายชนะให้แพ้คดี ตัดสินให้ฝ่ายแพ้ กลับชนะคดี

¹² ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 200 ปี กฎหมายตราสามดวง (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, มปป.), หน้า 10.

¹³ ธรรมนูญ นันทมานพ ประชุมญาติ, หลักอันทภาษาในกฎหมายตราสามดวง และสภาพบังคับของกฎหมายตราสามดวงในปัจจุบัน ค้นวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2561 จากhttp://www.senate.go.th/lawdatacenter/includes/FCKeditor/upload/Image/b/b43%20jun_2_5.pdf

หลักอินทภาษยังเป็นหลักสำคัญของผู้พิพากษาในการตัดสินคดีความจนถึงปัจจุบันโดยประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ พ.ศ. 2529 ยังได้นำหลักความเป็นกลางปราศจากอคติหรือหลักอินทภาษมาบัญญัติไว้ดังนี้

“ข้อ 3 ในการนั่งพิจารณาคดี ผู้พิพากษาจักต้องวางตัวเป็นกลางและปราศจากอคติ ทั้งพึงสำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายเรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ พึงความจากคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีความเมตตา”

“ข้อ 12 เมื่อจะพิจารณาหรือมีคำสั่งในเรื่องใด ผู้พิพากษาจักต้องวางอคติทั้งปวงเกี่ยวกับคู่ความหรือคดีความเรื่องนั้น ทั้งจักต้องวินิจฉัยโดยไม่ชักช้าและไม่เห็นแก่หน้าผู้ใด”

จริยธรรมตุลาการศาลปกครองก็ได้บัญญัติหลักความเป็นกลางไว้ในลักษณะเดียวกัน

“ข้อ 3 ในการไต่สวนและการนั่งพิจารณาคดี ตุลาการศาลปกครองจักต้องวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติ สำรวมตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ แต่งกายให้เรียบร้อย ใช้วาจาสุภาพ ทั้งพึงไต่สวน ชักถาม และฟังความจากคู่กรณีรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้ความเสมอภาค และมีเมตตาธรรม”

“ข้อ 7 เมื่อจะพิจารณาหรือมีคำสั่งในคดีเรื่องใด ตุลาการศาลปกครองจะต้องละวางอคติทั้งปวงเกี่ยวกับคู่กรณีหรือคดีเรื่องนั้น ทั้งจักต้องวินิจฉัยโดยไม่ชักช้าและไม่เห็นแก่ผู้ใด”

กล่าวโดยสรุป ประมวลจริยธรรมของตุลาการซึ่งถือเป็นข้อกำหนดการดำรงตน และการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา ได้บัญญัติให้ผู้พิพากษาวางตนเป็นกลางและปราศจากอคติทั้งปวง จึงอาจกล่าวได้ว่าหลักอินทภาษในกฎหมายตราสามดวงเป็นหลักกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักความเป็นอิสระภายในของตุลาการอันเป็นหลักการสากล จึงยังคงยึดถือปฏิบัติกันมาจวบจนปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ความเป็นอิสระของผู้พิพากษามีได้หมายความถึงความ
ความเป็นอิสระจนปราศจากการถูกตรวจสอบในการปฏิบัติหน้าที่ เพียงแต่มุ่งหมาย
ให้ผู้พิพากษาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่ต้องเกรงกลัวต่ออิทธิพลใด ๆ ที่จะมา
กดดันต่อการพิจารณาพิพากษาคดีภายใต้ขอบเขตของกฎหมายหรือ
จากความต้องการของบุคคลหรือคณะบุคคลใดก็ตาม ดังนั้น เมื่อผู้พิพากษามีความเป็นอิสระ
ในการพิจารณารรคดีต่าง ๆ อย่างแท้จริงแล้วก็ย่อมส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่
ในฐานะที่พึงสุดท้ายของประชาชนได้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกัน

2.2 หลักการที่ใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล ให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อย

เพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยและ
เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปโดยบรรลุลักษณะ
ของการพิจารณาคดีซึ่งให้มีคำพิพากษาของศาล ดังนั้น การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี
ในศาลจึงต้องมีบทบัญญัติที่คุ้มครองการพิจารณาคดี และคุ้มครองสถาบันศาล
ในกระบวนการพิจารณาคดีให้มีความเป็นอิสระ ซึ่งมีหลักการในสาระสำคัญ 2 ประการ
กล่าวคือ ประการแรก ศาลต้องมีอำนาจอย่างเพียงพอในการบังคับบุคคลให้ปฏิบัติ
ตามคำสั่งศาล และประการที่สอง ศาลต้องมีอำนาจอย่างเพียงพอในการป้องกัน
มิให้เกิดการกระทำใด ๆ ที่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลซึ่งอาจส่งผลให้
เกิดความเสียหายต่อความยุติธรรมและหลักความเป็นอิสระของศาล¹⁴ จึงจำเป็น
ในการมีมาตรการและกลไกในการควบคุมการกระทำดังกล่าวและมีบทลงโทษ
เพื่อประโยชน์การบริหารงานยุติธรรมให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และมีวัตถุประสงค์
เพื่อลงโทษผู้กระทำการที่มีชอบด้วยกฎหมาย มิให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นและ
เป็นการบังคับให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามคำสั่งศาล โดยอาจจำแนกหลักการที่ใช้
ในการควบคุมให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความสงบ

¹⁴ ไมตรี ศรีอรุณ, “ความเห็นเรื่องละเมิดอำนาจศาล” ในละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย, หน้า 72

เรียบร้อยตามที่กล่าวมาข้างต้นมีลักษณะสำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ การใช้อำนาจของศาลในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในศาล (2.2.1) และการใช้อำนาจของศาลในการดำเนินการแก่ผู้วิพากษ์วิจารณ์ศาล (2.2.2)

2.2.1 การใช้อำนาจของศาลในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในศาล

ในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในศาลอาจจำแนกการกระทำได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะการขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล (2.2.1.1) และลักษณะการกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย (2.2.1.2)

2.2.1.1 การขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา

(1) การขัดขวางคู่ความในกระบวนการพิจารณา

ผู้ที่ประพฤติตนไม่เรียบร้อยภายในบริเวณศาลในระหว่างการพิจารณาหรือใกล้เคียงกับศาลเพื่อรบกวนการพิจารณาคดี การขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลอาจเกิดได้โดยการแสดงออกทางคำพูดหรือการกระทำที่เป็นการรบกวนหรือขัดขวางกระบวนการพิจารณาของศาล หรือการเข้าไปก่อกวนอันมีผลกระทบต่อกรอำนวยความสะดวกธรรม เช่น ในคดีที่เยาวชนกลุ่มหนึ่งประท้วงคำสั่งศาลที่มีต่อหัวหน้ากลุ่มขององค์กรตนโดยการตะโกนสโลแกนของกลุ่ม แจกเอกสารแผ่นพับ และร้องเพลง รวมทั้งการพูดหรือเขียนถากถางคู่ความ การทำร้ายข่มขู่บุคคลในห้องพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา คู่ความ พยาน คณะลูกขุน หรือทนายความ ก็ถือว่าเป็นการขัดขวางคู่ความในกระบวนการพิจารณา

(2) การกระทำเพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปโดยไม่ชอบ

การใช้วิธีการของศาลในทางที่ไม่ชอบ ไม่ว่าจะเป็นการปลอมลายมือชื่อลงในหมายศาล การหลอกลวงด้วยวิธีอื่นใดอันมีลักษณะคล้ายคลึงกัน อันเป็นการหลอกลวงศาล นอกจากนั้นยังมีการขอลายศาลโดยที่ไม่มีสิทธิที่จะขอได้ การให้คำสาบานเท็จในการขอประกันตัว การสลักหลังหมายศาลปลอม การจ่ายเงินเพื่อให้ตัดสินใจถอนคำร้องสำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาทศาล ทนายความ

ที่ไม่มีคุณสมบัติเพียงพอตามที่กฎหมายกำหนด ทนายความจงใจหลอกลวงศาล ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าไม่เป็นความจริง หรือการแถลงการณ์อันเป็นเท็จต่อศาล

(3) การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล

การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล คือ การไม่เชื่อฟังคำสั่งศาลที่สั่งแก่คู่ความ อัยการ พยาน หรือผู้เข้าฟังการพิจารณาก็อาจถูกลงโทษได้ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลนั้นอาจมีลักษณะเป็นทางแพ่งหรือทางอาญาก็ได้ เช่น การไม่มาศาล ตามหมายเรียก การที่พยานไม่ตอบคำถามของศาลเมื่อถูกถาม การยุ่งให้คนอื่นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล การไม่ฟังคำสั่งในการปล่อยคนที่คุมขังไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2.2.1.2 การกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อย

(1) การทำร้ายและข่มขู่บุคคลหรือศาล

การทำร้ายข่มขู่บุคคลในห้องพิจารณาของศาล ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา คู่ความ คณะลูกขุน หรือทนายความ รวมทั้งการข่มขู่หรือชักชวนด้วยประการใดให้พนักงานศาลละทิ้งไปเสียจากหน้าที่

(2) การดูหมิ่น เหยียดหยามผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยความน่าเชื่อถือศรัทธาเป็นอย่างมาก การลบหลู่ทำให้คุณค่าในการเคารพนับถือศาล รวมไปถึงอาจทำให้ความเคารพเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมลดน้อยถอยลง เป็นไปตามหลักว่ามนุษย์ทุกคนต้องได้รับเกียรติเท่ากัน การพิจารณาเรื่องการกระทำที่กระทบต่อเกียรติจะพิจารณาบนพื้นฐานทางสังคมและทางจริยธรรมประกอบไปด้วยการกระทำใดที่กระทบต่อเกียรติของผู้พิพากษาในฐานะบุคคล แต่เป็นการกระทำที่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดี บุคคลที่กระทำดังกล่าวอาจมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลด้วย ถ้าการดูหมิ่นได้เกิดขึ้นต่อหน้าศาลด้วยการรบกวนหรือขัดขวางศาล ในขณะที่ศาลนั่งพิจารณาคดี การกระทำที่เป็นการหมิ่นศาลนั้นอาจทำได้ทั้งที่เป็นวาจาหรืออาการ

(3) การแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม

การประพฤติตนไม่เรียบร้อยหรือมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ในบริเวณศาลหมายถึง การไม่ปฏิบัติตนให้เป็นไปตามระเบียบตามที่กำหนดไว้ โดยกฎหมายหรือจารีตประเพณีและมีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดการรบกวน รำคาญ หรือมีลักษณะที่อาจก่อให้เกิดอันตรายในศาล¹⁵ ในประเทศเยอรมันมีบทบัญญัติที่ไม่คำนึงถึงความรับผิดชอบอายุ คู่ความ ผู้ต้องหา พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลนอกคดีผู้ใดประพฤติตนไม่เรียบร้อยขณะศาลพิจารณาคดี อาจต้อง ถูกปรับไม่เกินสองพันมาร์คหรืออาจถูกขังไว้ได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ และอาจถูก บังคับโทษที่กล่าวแล้วนั้นได้ทันที

2.2.2 การใช้อำนาจของศาลในการดำเนินการแก่ผู้วิพากษ์วิจารณ์ศาล

2.2.2.1 การวิพากษ์วิจารณ์กระบวนการพิจารณาคดีที่อยู่ ระหว่างการพิจารณา

การพูดและเขียนบิดเบือนกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งก่อให้เกิด อคติต่อสาธารณชนหรือต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งผลจากการบิดเบือน จะทำให้เป็นการขัดขวางบุคคลที่จะนำพยานหลักฐานให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ยังเป็นการชี้แนะพยานให้นำพยานหลักฐานมาให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การวิพากษ์วิจารณ์อันเป็นอคติต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็นต้องอ้างถึง สาระสำคัญของคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณา เพียงแต่แน่ชัดว่าก่อให้เกิดอคติ ต่อการพิจารณาความผิด

2.2.2.2 การหมิ่นประมาท กล่าวโจมตีหรือการดูหมิ่นศาล

การก่อให้เกิดความอับอายขายหน้าต่อศาล โดยการกระทำ ที่หยาบคายต่อคู่ความหรือการก่อให้เกิดอคติต่อสาธารณชน โดยเป็นการลบหลู่ ทำให้คุณค่าในการเคารพนับถือของศาลลดน้อยถอยลง

¹⁵ อุดม เพ็ญฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, (กรุงเทพฯ : สำนักอบรม ศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2545), หน้า 337-338

2.3 ข้อความคิดทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการทางกฎหมายประการหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างสากล ศาลในแต่ละประเทศทั่วโลกได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะผดุงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ขององค์กรตุลาการและในอันที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลสมเจตนารมณ์เพื่อประสพความยุติธรรมแก่คู่ความ ไม่ว่าจะเป็ศาลในระบบกฎหมาย Common law อย่างอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือศาลในระบบ Civil law อย่างฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน เช็ก เกาหลีใต้ ต่างก็มีมาตรการทางกฎหมายในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน โดยมีเจตนารมณ์คือเมื่อศาลมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้แก่คู่ความ ก็จำเป็นต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือบางอย่างให้อำนาจแก่ศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคดีดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและเป็นธรรม อำนาจที่ให้นี้ยังรวมถึงอำนาจสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการไปในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงคดีให้ชักช้า หรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควรอีกด้วย¹⁶ ความผิดฐานนี้เป็นความผิดพิเศษที่ไม่ต้องมีการฟ้องร้องให้ศาลลงโทษ หากแต่ศาลใช้อำนาจตามบทบัญญัติในเรื่องนี้สั่งลงโทษผู้ละเมิดอำนาจศาลได้อย่างเฉียบขาดและโดยฉับพลันไม่ว่าผู้ละเมิดอำนาจศาลนั้นจะเป็นคู่ความในคดีที่ศาลกำลังพิจารณาอยู่หรือเป็นทนายความ พยาน หรือบุคคลภายนอกก็ตาม ความผิดฐานนี้มิได้กำหนดไว้เพื่อคุ้มครองผู้พิพากษาเป็นการส่วนตัว หากแต่คำนึงถึงด้านผดุงรักษาความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการเป็นสำคัญ¹⁷ ในหัวข้อนี้คณะผู้วิจัยจะได้ศึกษาถึงเจตนารมณ์ วิวัฒนาการ ลักษณะ และขอบเขตของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

¹⁶ จุฑารัตน์ แก้วกัญญา, กฎหมายละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557), หน้า 4.

¹⁷ ชานินทร์ กรัยวิเชียร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2522), หน้า 19 อ้างถึงใน อุดมศักดิ์ นิติมนตรี, “ละเมิดอำนาจศาล,” บทบัณฑิตย เล่ม 58, ตอน 4 (2545) : 150.

2.3.1 เจตนารมณ์ของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

ปัญหาว่าเพราะเหตุใดจึงมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลขึ้นมา อาจอธิบายได้ว่า หลักการขั้นพื้นฐานในอันที่จะรักษาระบบกฎหมายในประเทศให้มั่นคง อยู่ได้นั้นมีอยู่ 2 ประการ ได้แก่

1. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งของศาล
2. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะป้องกันมิให้มีการใช้ศาลหรือกระบวนการวิธีพิจารณาความในศาลไปในทางที่ผิด

เพื่อที่จะรักษาอำนาจทั้ง 2 ประการนี้ จึงได้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลขึ้น และในขณะเดียวกันศาลนั้นเองก็มีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดได้ในทันที ความสำคัญของอำนาจศาลทั้ง 2 ประการนี้ ก็เห็นได้อยู่ในตัวแล้วว่าคำสั่งของศาลที่ออกมาจะต้องมีความศักดิ์สิทธิ์พอที่จะให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งนั้นอย่างเคร่งครัด และจากหลักการประการที่สอง ย่อมไม่เป็นการถูกต้องที่คู่ความหรือทนายความจะใช้ศาลหรือกระบวนการวิธีพิจารณาไปในทางที่ผิด เช่น ถ่วงคดีความ เป็นต้น การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลอันเป็นการละเมิดอำนาจศาลอย่างหนึ่งนั้น ก็เป็นการใช้ศาลไปในทางที่ผิดเช่นเดียวกัน เพราะการแสดงความไม่เคารพศาลจะทำให้ประชาชนโดยทั่วไปเสื่อมความเคารพต่อศาลไปด้วย ซึ่งย่อมเป็นการกระทบกระเทือนถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันศาลโดยทางอ้อม ศาลจะต้องมีอำนาจป้องกันมิให้การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้น การดูหมิ่นผู้พิพากษาหรือศาลนั้นก็เช่นเดียวกัน ลอร์ด เดนนิ่ง อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ของประเทศอังกฤษ ได้กล่าวไว้ว่า

“ผู้พิพากษานั้นนอกจากจะเป็นผู้ซึ่งอ้างไว้ซึ่งความยุติธรรมแล้ว ยังต้องแสดงให้เห็นประชาชนทั่วไปรู้ด้วยว่ามีความยุติธรรมจริง ๆ ถ้าเราจะปล่อยให้ผู้พิพากษาถูกดูหมิ่นง่าย ๆ อันจะทำให้ประชาชนไม่เชื่อถือในตัวผู้พิพากษาแล้ว กระบวนการยุติธรรมโดยส่วนรวมก็จะเสื่อมเสียไปด้วย”¹⁸

¹⁸ ไมตรี ศรีอรุณ, “ละเมิดอำนาจศาล,” ตุลาการ ปีที่ 25 (กันยายน-ตุลาคม 2521) : 70-74.

หลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาลมีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการเป็นไปอย่างเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และรวดเร็ว ไม่ให้คู่ความใช้สิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริต (abuse of procedure) ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประวิงคดี หรืออาศัยเทคนิคในทางวิธีพิจารณาทำให้ได้เปรียบหรือเป็นการใช้ศาลเป็นเครื่องมือ ทำให้ศาลมีอิสระในการใช้อำนาจโดยไม่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกอันเป็นเรื่องหลักความเป็นอิสระของศาล ส่งผลทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นหรือเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมที่รัฐจัดทำให้อันเป็นบริการสาธารณะอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ ยังช่วยเป็นการคุ้มครองศาลอีกด้วย จากเจตนารมณ์ดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของ 3 เสาหลักของกระบวนการยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ความยุติธรรม ความรวดเร็ว การเสียค่าใช้จ่ายน้อย และเป็นหลักการพื้นฐานของหลักการปกครองโดยกฎหมายหรือหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ หรือหลักเรื่องรัฐที่มีกฎหมายเป็นใหญ่หรือหลักนิติรัฐ (Etat de droit หรือ Legal State) โดยถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) แห่งสหประชาชาติ

กล่าวโดยสรุป บทลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ในการบริหารงานยุติธรรมให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อย เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดอำนาจศาล บุคคลนั้นจะต้องถูกลงโทษ บทลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 1) เพื่อลงโทษผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาล เพราะต้องการลงโทษสำหรับการกระทำที่มีขอบด้วยกฎหมาย
- 2) เพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น
- 3) เพื่อบังคับให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติตามคำสั่งศาล

2.3.2 วิวัฒนาการของการละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ

ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ หลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล มีวิวัฒนาการมาจากหลักเรื่องความเป็นอิสระของศาลของประเทศอังกฤษเป็นสำคัญ หลักการนี้มีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 โดยเป็นเรื่องการต่อสู้เพื่อให้ผู้พิพากษา มีหลักประกันเรื่องความเป็นอิสระจากราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ซึ่งอ้างสิทธิในการปกครองประชาชนโดยได้รับอำนาจจากพระเจ้า ผู้พิพากษาอังกฤษ จึงได้รับการคุ้มครองความเป็นอิสระทั้งเรื่องสถานะ การบังคับบัญชา การได้รับ ค่าตอบแทน การใช้อำนาจ นอกจากนี้ การพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลในกลุ่ม ประเทศคอมมอนลอว์ยังใช้ระบบลูกขุนซึ่งเป็นประชาชนที่อาจได้รับอิทธิพล จากภายนอกได้ง่าย จากวิวัฒนาการดังกล่าวที่ต้องการคุ้มครองผู้พิพากษาเป็นอย่างมาก จึงส่งผลทำให้หลักการเรื่องละเมิดอำนาจของกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ มีลักษณะค่อนข้างเข้มงวดและกว้างขวางมากกว่ากลุ่มประเทศซีวิลลอว์

ศาสตราจารย์ธานินทร์ กรัยวิเชียร กล่าวถึงวิวัฒนาการของการมี บทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องละเมิดอำนาจศาลไว้ว่า ในอดีตเรื่องละเมิดอำนาจ ศาลเป็นเรื่องร้ายแรงที่ศาลต่างประเทศลงโทษอย่างเฉียบขาดและฉับพลัน โดยผู้ต้องโทษไม่มีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา เช่น กรณีของศาลอังกฤษเมื่อปี ค.ศ. 1631 คน ที่ขวางก้อนอิฐใส่ผู้พิพากษาขณะนั่งพิจารณาคดี ถูกศาลตัดสินให้ตัดมือขวาทิ้งและ นำตัวผู้นั้นไปประหารชีวิตด้วยการแขวนคอทันที และอีกคดีหนึ่งในยุคใกล้เคียงกัน ขุนนางผู้หนึ่งกำลังจะชกดาบออกจากฝักเพื่อทำร้ายผู้พิพากษาซึ่งนั่งพิจารณาคดีอยู่ ก็ถูกตัดมือทิ้งทันที ซึ่งกรณีนี้ที่ศาลตัดสินว่าผู้ใดมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้นั้นก็อาจถูกตัดสินจำคุกโดยไม่มีกำหนดเวลา¹⁹

ในปี ค.ศ. 1893 อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญาของอังกฤษสั่งกักขังคน ที่ปรบมือในขณะที่ศาลกำลังพิจารณาคดีอยู่และสั่งปล่อยเมื่อการพิจารณาคดีนั้น เสร็จสิ้นลง และในปี ค.ศ.1992 ศาลสูงคดีอาญา (Crown Court) ที่เมืองนิวคาสเซิล

¹⁹ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, การปรับปรุงศาลยุติธรรม (กรุงเทพฯ : ขวนพิมพ์ 50, 2553), หน้า 37.

ผู้พิพากษาศาลสูงสั่งกักขังพรรคพวกของจำเลย 12 คน เป็นเวลา 1 คืน เนื่องจากเข้าฟังการพิจารณาคดีในห้องพิจารณาของศาลแล้วตบมือ กระแทบเท้า ร้องรำทำเพลงด้วยความดีใจระคนกับความพอใจที่ศาลพิพากษายกฟ้องปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไป²⁰

ส่วนศาลในประเทศอื่น เมื่อปี ค.ศ. 1965 ศาลสูงสุดแห่งบริติชโคลัมเบีย (The Supreme Court of British Columbia) ประเทศแคนาดา พิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้นที่ให้จำคุกบุคคลที่ไม่ยื่นทำความเคารพศาลเป็นเวลา 3 เดือน และศาลอเมริกาก็วินิจฉัยทำนองเดียวกันนี้ในปี ค.ศ. 1969 ในปี ค.ศ. 1968 ณ นครชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา ผู้พิพากษาคัดสินว่าการที่จำเลยโต้เถียงศาลเป็นการละเมิดอำนาจศาล สั่งให้พนักงานศาลจับจำเลยมัด เอาผ้าอุดปากมิให้พูดต่อ พร้อมกับให้พนักงานศาลนำตัวจำเลยออกไปจากห้องพิจารณาของศาลทันที จำเลยถูกศาลพิพากษาจำคุก 4 ปี ในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล นอกเหนือจากที่ต้องรับโทษในคดีความผิดฐานก่อการจลาจลด้วย คดีละเมิดอำนาจศาลคดีดังกล่าวเป็นที่อื้อฉาวจนมีการวิพากษ์วิจารณ์กันมาก ถึงขนาดมีการเรียบเรียงหนังสือเกี่ยวกับเรื่องและผู้พิพากษาถูแก้อำนาจในการสั่งลงโทษจำเลยฐานละเมิดอำนาจศาลจากการที่จำเลยไม่ยอมหยุดพูดในขณะที่ผู้พิพากษากำลังพูดและสั่งให้จำเลยเงียบ แต่จำเลยไม่ยอมเงียบ กลับพูดต่อว่าศาลว่าต้องการจะตัดสินคดีอย่างรวบรัด คดีนี้เป็นคดีที่ผู้พิพากษาถูกตำหนิอย่างรุนแรงว่าลุแก่อำนาจ แม้ว่าจะมีการละเมิดอำนาจศาล แต่ศาลก็กระทำเกินสมควรกว่าเหตุ²¹

อย่างไรก็ตาม ความรุนแรงของการลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้รับการผ่อนคลายเป็นลำดับ จนกระทั่งในปัจจุบัน กฎหมายลายลักษณ์อักษรของหลายประเทศก็มีแนวโน้มไปในทางที่ถือว่ากรณีละเมิดอำนาจศาล

²⁰ Peter Seddon, *The Law's Strangest Cases* (London : Robson books, 2001), pp. 232 - 234 อ้างถึงใน ธานินทร์ กรีวิเชียร, การปรับปรุงศาลยุติธรรม, หน้า 39.

²¹ David T. Delliger, *Transcript of the Contempt Citation, Sentences, And Responses of the Chicago Conspiracy 10* (Chicago: Swallow Press, 1970), p. 17 อ้างถึงใน ธานินทร์ กรีวิเชียร, การปรับปรุงศาลยุติธรรม, หน้า 40.

เป็นอรรถคดีที่เป็นเอกเทศเรื่องหนึ่ง มิใช่เป็นแต่เพียงมาตรการของศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเท่านั้น จึงต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลตามปกติ เช่น พระราชบัญญัติการละเมิดอำนาจศาล ค.ศ.1981 (The Contempt of Court Act 1981) ของอังกฤษที่ให้จำเลยมีสิทธิต่อสู้คดีมีสิทธิอุทธรณ์ฎีกา และการกำหนดอัตราโทษก็สมเหตุสมผลมากกว่าในอดีต²²

ส่วนกลุ่มประเทศซีวิลลอว์นั้น มีหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาล โดยวิวัฒนาการมาจากหลักเรื่องความเป็นอิสระของศาลเช่นเดียวกัน แต่มีวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นภายหลังกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ เช่น ในเยอรมนีเกิดขึ้นในช่วงที่ฮิตเลอร์เรืองอำนาจ เป็นต้น²³

2.3.3 ลักษณะและขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาลในต่างประเทศ

ในกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ มีหลักการที่กว้างขวางครอบคลุมทั้งเรื่องการละเมิดคำสั่งศาลในระหว่างการพิจารณาคดี และการกระทำอันมีลักษณะเป็นการดูหมิ่นศาลอันกระทบต่อการใช้อำนาจศาลในการพิจารณาคดี เนื่องมาจากแนวความคิดที่ประสงค์จะคุ้มครองผู้พิพากษาในการใช้อำนาจตุลาการตามที่ได้กล่าวข้างต้น โดยศาลซึ่งนอกจากจะมีบทบาทในการให้ความยุติธรรมแล้วยังมีบทบาทในการวางหลักกฎหมายอีกด้วย ซึ่งปรากฏอยู่ในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา โดยแบ่งประเภทการละเมิดอำนาจศาลออกเป็น 2 ประเภท คือ การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา (2.3.3.1) และการละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง (2.3.3.2) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.3.3.1 การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา (criminal contempt)

การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาคือ การกระทำที่มุ่งโดยตรงต่อการเป็นอุปสรรคต่อศักดิ์ศรีหรืออำนาจของศาลที่ปฏิบัติหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีและผลจากการกระทำนั้นเป็นการขัดขวางการดำเนินกระบวนการพิจารณา

²² ฉานินทร์ กรัยวิเชียร, การปรับปรุงศาลยุติธรรม, หน้า 37-38.

²³ จุฑารัตน์ แก้วกาญญา, กฎหมายละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย, หน้า 5.

ของศาล ซึ่งอาจมีผลทำให้ศาลต้องเสื่อมเสียชื่อเสียงหรือความเคารพนับถือ เช่น พยานเบิกความเท็จ การละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นการกระทำความผิดที่กระทำต่อสังคม หรือชุมชน เพราะถือว่าเป็นความเสียหายแก่ความยุติธรรมของส่วนรวม จึงเป็นเรื่องที่ต้องว่ากล่าวกันระหว่างมหาชนกับผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำละเมิดกระบวนพิจารณาดี ละเมิดอำนาจศาลทางอาญาจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อการลงโทษทางอาญา แก่ผู้กระทำความผิดโดยตรง²⁴

2.3.3.2 การละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง (civil contempt)

การละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งคือ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ที่ให้กระทำในคดีแพ่ง และการกระทำที่ถูกสั่งนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคุณความ ฝ่ายตรงข้าม เหตุที่ต้องแยกการละเมิดอำนาจศาลดังกล่าว เนื่องจากแนวคิด เกี่ยวกับการกระทำแตกต่างกัน โดยการละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาเป็นความผิด ที่กระทำต่อสังคมหรือเป็นความผิดในตัวเอง การลงโทษจึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดโดยตรง คุณความจึงไม่อาจตกลงยุติการลงโทษได้ ส่วนการลงโทษการละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเยียวยาแก้ไขและ ค้ำครองสิทธิของเอกชน คุณความฝ่ายตรงข้ามที่เสียหายจึงจะยุติคดีหรือตกลง ประนีประนอมกันได้ ในบางกรณีเป็นการยากที่จะแบ่งแยกได้ และบางครั้งอาจ เป็นได้ทั้งการละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาและในทางแพ่งได้ในขณะเดียวกัน ข้อพิจารณาที่สำคัญคือ โดยปกติหากเป็นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อ ยืนยันอำนาจและศักดิ์ศรีของศาลก็จะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลในทางอาญา แต่หากมีวัตถุประสงค์เพื่อการบังคับตามสิทธิหรือเพื่อเยียวยาแก้ไขทางแพ่ง ก็ถือว่าเป็น การละเมิดอำนาจศาลในทางแพ่ง นอกจากนี้ หากการกระทำที่เป็นการละเมิด อำนาจศาลนั้นเข้าลักษณะเป็นความผิดอาญาด้วย ก็ย่อมต้องถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลในทางอาญาเสมอ

²⁴ พันส์ ทัดนียานนท์, “การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์ศาลหรือดิชมศาลฐานละเมิดอำนาจศาล ในสหรัฐอเมริกา,” วารสารอัยการ ปีที่ 1 เล่มที่ 8 (สิงหาคม 2521) : 13.

การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล ได้แก่ การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ให้กระทำการหรือฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาล โดยคำสั่งดังกล่าวเป็นไปเพื่อประโยชน์ของคู่ความฝ่ายตรงข้ามการทำลายสิ่งของที่ยึดหรืออายัด การทำร้ายข่มขู่บุคคลในห้องพิจารณา การใช้คำดูถูกเหยียดหยามผู้พิพากษา การขัดขวางหรือแทรกแซงการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งรวมถึงการกระทำที่มีอิทธิพลต่อการใช้ดุลพินิจของศาล หรือมีเหตุทำให้ความเชื่อมั่นหรือความนับถือในศาลและคำพิพากษาลดน้อยลง การไม่เคารพต่อศาลหรือแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสมในศาล การกระทำที่มีผลกระทบต่อพยานบุคคล การถ่ายภาพหรือการวาดภาพเหมือนในศาล การใช้เครื่องบันทึกเสียงในศาล การเผยแพร่ข้อเท็จจริงที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา การที่สื่อมวลชนนำเสนอข่าวสารที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ ในกรณีนี้มีข้อสังเกตว่ากฎหมายอังกฤษกำหนดรวมถึงการเสนอข่าวสารในช่วงเวลาที่จะมีคดีขึ้นสู่ศาลด้วย ซึ่งกว้างกว่ามาตรา 32 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของไทย ทั้งนี้ ในกรณีที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลต่อหน้าศาลแล้ว ศาลมีอำนาจมีคำสั่งลงโทษได้ทันที แต่หากเกิดขึ้นนอกศาลแล้วจะต้องดำเนินคดีเช่นคดีอาญาทั่วไป

ส่วนในสหรัฐอเมริกา การกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอาจเป็นความผิดอาญาทั่วไป และผู้กระทำอาจถูกโทษซ้ำในฐานะความผิดอื่นได้ แม้ว่าจะเป็นการกระทำที่เป็นกรรมเดียว เนื่องจากเห็นว่าประโยชน์ที่กฎหมายต้องการคุ้มครองแตกต่างกัน เช่น การลักพาตัวพยานเพื่อให้มีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณา

ในขณะที่กลุ่มประเทศซีวิลลอว์ มีหลักการเรื่องละเมิดอำนาจศาลที่มีขอบเขตไม่กว้างขวางเหมือนกลุ่มประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งปรากฏในประเทศเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ดังนี้

ประเทศเยอรมนีจะมุ่งเน้นในเรื่องการรักษาความสงบเรียบร้อยและมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับทันทีกับผู้รบกวนการพิจารณาคดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและมีอำนาจสั่งปรับหรือกักขัง ซึ่งไม่ใช่การลงโทษ

ทางอาญา แต่เป็นมาตรการเพื่อควบคุมกระบวนพิจารณาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ดังนั้น ผู้กระทำจึงอาจถูกลงโทษทางอาญาได้อีก ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์ศาลของสื่อมวลชนหรือการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะที่กระทำนอกศาลจึงสามารถทำได้โดยเสรีราบเท่าที่ไม่เป็นการกระทำความผิดอาญา นอกจากนี้ การละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่บังคับกับพนักงานอัยการและทนายความที่ปฏิบัติหน้าที่ศาลดำเนินการได้เพียงแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของพนักงานอัยการหรือองค์กรที่ควบคุมทนายความดำเนินการตามอำนาจหน้าที่เท่านั้น และการละเมิดอำนาจศาลไม่ครอบคลุมถึงการชุมนุมประท้วงหน้าศาล นอกจากนี้บทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลถูกกำหนดให้ใช้บังคับในศาลยุติธรรมส่วนศาลอื่นได้กำหนดให้นำบทบัญญัติดังกล่าวไปใช้บังคับโดยอนุโลม

อนึ่ง ประเทศที่บัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยเฉพาะ เช่น เกาหลี ออสเตรเลีย ลัตเวีย สาธารณรัฐเช็ก ส่วนประเทศฝรั่งเศสไม่มีบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ แต่กำหนดเรื่องความผิดอาญาไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 434-24 มาตรา 434-26 กรณีดูหมิ่นคุกคามเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม²⁵

2.4 หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

ในหัวข้อนี้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 หัวข้อย่อย คือ 2.4.1 การทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญโดยศาลรัฐธรรมนูญ และ 2.4.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

2.4.1 การทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญ

การทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญมีข้อพิจารณาที่สำคัญ 4 ประการ²⁶ คือ

²⁵ จุฑารัตน์ แก้วกัญญา, กฎหมายละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย, หน้า 5.

²⁶ Christian Starck/Albert Weber (Hrsg.), Verfassungsgerichtsbarkeit in Westeuropa, Teilband I: Berichte, Baden-Baden 1986, p. 24, รายละเอียดโปรดดู บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม, กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560, หน้า 30

ประการแรก การทำให้รัฐธรรมนูญแก้ไขยาก ทั้งนี้ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่ก่อตั้งอำนาจรัฐ แบ่งอำนาจรัฐ และจำกัดขอบเขตของอำนาจรัฐ รวมทั้งกำหนดภาระหน้าที่ขององค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลาย ดังนั้น ภารกิจและการกระทำของอำนาจรัฐทั้งหลายจึงมีพื้นฐานและอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติของกฎหมายทั้งหลายที่บัญญัติโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐล้วนมีพื้นฐานและอยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญจึงเป็นบทบัญญัติกฎหมายที่มีความสำคัญกว่าบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ และด้วยเหตุนี้การแก้ไขรัฐธรรมนูญจึงควรจะแก้ไขให้ยากกว่าบทบัญญัติของกฎหมายอื่น ๆ ดังนั้น หากองค์กรนิติบัญญัติสามารถจะแก้ไขรัฐธรรมนูญได้เช่นเดียวกับวิธีการแก้ไขกฎหมายธรรมดา ในกรณีนี้ย่อมกระทบต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้การแก้ไขรัฐธรรมนูญไม่อาจใช้วิธีการเดียวกับการแก้ไขกฎหมายธรรมดา ซึ่งรัฐธรรมนูญอาจบัญญัติกระบวนการในการแก้ไขรัฐธรรมนูญไว้ให้แตกต่างจากการแก้ไขกฎหมายธรรมดา เช่น การแก้ไขจะต้องกระทำโดยเสียงข้างมาก 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 ของสมาชิกรัฐสภา หรือจะต้องผ่านการประขามติ ดังนั้น หากรัฐธรรมนูญฉบับใดไม่ได้บัญญัติกระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้แตกต่างจากกฎหมายธรรมดา กรณีเช่นนี้ย่อมถือได้ว่าไม่มีหลักประกันของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจสรุปได้ว่า สำหรับองค์กรนิติบัญญัตินั้น การทำให้กระบวนการแก้ไขรัฐธรรมนูญทำได้ยากกว่ากฎหมายธรรมดาเป็นการกำหนดขอบเขตความผูกพันขององค์กรนิติบัญญัติที่มีต่อรัฐธรรมนูญ

ประการที่สอง การให้สิทธิในการต่อต้านหลักความมั่นคงของรัฐธรรมนูญ ย่อมขึ้นอยู่กับความผูกพันขององค์กรของรัฐที่มีต่อรัฐธรรมนูญ ในที่นี้จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างความมั่นคงของรัฐธรรมนูญกับสิทธิในการต่อต้าน อย่างน้อยที่สุดย่อมมีความสำคัญในทางทฤษฎี สิทธิในการต่อต้านได้รับการอธิบายในทางปรัชญาและได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิในการต่อต้านผู้ปกครองซึ่งปกครองโดยไม่ชอบ แต่การใช้สิทธิต่อต้านดังกล่าว ไม่อาจกระทำได้หากเป็นการต่อต้านการปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย ในทางทฤษฎีเห็นว่าวัตถุประสงค์และความผูกพัน

ต่อรัฐธรรมนูญของผู้ปกครองนั้นมีขอบเขตอยู่ที่ความเชื่อฟังของผู้อยู่ใต้ปกครอง แต่ในทางปฏิบัติมีปัญหาที่จะพิจารณาว่า กรณีนั้นเกินขอบเขตที่กำหนดไว้หรือไม่ เฉพาะกรณีที่รุนแรงจริง ๆ เท่านั้นที่ถือว่าเป็นการใช้อำนาจแบบเผด็จการของผู้ปกครอง ซึ่งกรณีนี้การใช้สิทธิต่อต้านย่อมกระทำได้ เนื่องจากมีปัญหาในเรื่องการใช้สิทธิต่อต้านในทางปฏิบัติซึ่งย่อมขึ้นอยู่กับว่า การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องอย่างชัดเจนนั้นจะทำให้เกิดสิทธิในการต่อต้านนั้นอาจเกิดขึ้นได้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้สิทธิในการต่อต้านในรัฐธรรมนูญของประเทศในยุโรปตะวันตกจึงแยกออกจากการควบคุมอำนาจที่ถูกกำหนดโดยรัฐธรรมนูญ กล่าวโดยสรุปได้ว่า สิทธิในการต่อต้านเป็นการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐที่ผูกพันกับรัฐธรรมนูญหากองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐมิได้ใช้อำนาจในขอบเขตที่แสดงอย่างประจักษ์ชัดว่า จะนำมาซึ่งอันตรายต่อการดำรงอยู่ของรัฐธรรมนูญ กรณีเช่นนี้ประชาชนย่อมมีสิทธิในการต่อต้านผู้ปกครองนั้น

ประการที่สาม หลักการแบ่งแยกอำนาจและหลักความอิสระขององค์กรตุลาการ โดยหลักการแบ่งแยกอำนาจย่อมเรียกร้องความเป็นกฎหมายสูงสุดของกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งแบ่งลักษณะการใช้อำนาจรัฐหรือแบ่งภารกิจของการใช้อำนาจรัฐ การแบ่งแยกอำนาจดังกล่าวนี้ย่อมทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ การควบคุมอำนาจรัฐโดยอาศัยหลักการแบ่งแยกอำนาจหรือหลัก check and balance ซึ่งเป็นหลักที่มีเป้าหมายอยู่ที่การทำให้เกิดความมั่นคงต่อความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้นหลักการแบ่งแยกอำนาจจึงเป็นหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญของบรรดาประเทศเสรีประชาธิปไตย ในการแบ่งแยกองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐก่อให้เกิดหลักที่สำคัญอย่างยิ่งหลักหนึ่งคือ “หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ” ซึ่งจะนำมาสู่การควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติว่าการกระทำใด ๆ ไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือไม่

ประการที่สี่ การควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาล พัฒนาการของการให้ศาลเข้าไปควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย นั้น เป็นประเด็นที่มีความขัดแย้งกันอย่างยิ่ง ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการให้ศาลเข้าไปควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย เห็นว่า ศาลสามารถทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญได้ เพราะตามหลักการแบ่งแยกอำนาจศาลเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อให้เป็นองค์กรที่เป็นอิสระในการวินิจฉัยเกี่ยวกับกฎหมาย ภาระหน้าที่ดังกล่าวนี้เองมีขยายขอบเขตเพื่อให้ความคุ้มครองต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญด้วย ตามความเห็นของ Sieyès ได้เรียกร้องว่าการคุ้มครองรัฐธรรมนูญนั้นให้กระทำโดยศาลรัฐธรรมนูญ แต่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการให้ศาลมาควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายก็อ้างหลักการแบ่งแยกอำนาจเช่นเดียวกัน โดยฝ่ายที่เห็นว่าตามหลักการแบ่งแยกอำนาจห้ามมิให้อำนาจรัฐอำนาจหนึ่งใช้อำนาจเหนืออำนาจรัฐอีกอำนาจหนึ่ง หลักการแบ่งแยกอำนาจเรียกร้องว่าองค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐทั้งหลายย่อมอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน ในส่วนที่สัมพันธ์กับรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้องค์กรผู้ใช้อำนาจรัฐนั้น ๆ ย่อมมีความอิสระภายใต้ความเห็นของตนเองในการที่จะตีความรัฐธรรมนูญ ความอันตรายที่ศาลเข้ามาควบคุมความชอบด้วยกฎหมายคือ การทำให้อำนาจของศาลกลายเป็นการใช้อำนาจในทางการเมือง การทำให้เกิดความมั่นคงต่อหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยการให้ศาลควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายในช่วงของศตวรรษที่ 19 นั้น หลักการนี้มิได้เกิดขึ้นในทางปฏิบัติของประเทศในภาคพื้นยุโรป ในขณะที่ในอังกฤษยังคงถือหลักอธิปไตยของรัฐสภา (Parlamentssouveränität) และในฝรั่งเศสด้วยผลของเหตุการณ์ในทางการเมืองได้มีการแยกรัฐธรรมนูญกับปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของพลเมืองออกจากกัน และหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของบทบัญญัติดังกล่าว ในทางปฏิบัติมิได้เป็นสิ่งที่ได้รับความคุ้มครองอย่างชัดเจน และอำนาจของตุลาการเป็นอำนาจที่ไม่เข้มแข็งนัก ในขณะที่ในประเทศเยอรมันอำนาจในการปกครองของกษัตริย์มีข้อจำกัดโดยตัวแทนของประชาชน ระบบรัฐธรรมนูญของประเทศเยอรมัน

ที่สร้างให้อำนาจทั้งสองอยู่ในภาวะที่สมดุลกัน และเป็นโครงสร้างที่หลีกเลี่ยงปัญหาเกี่ยวกับอำนาจอปีไทย ดังนั้น ในประเทศเยอรมันจึงไม่มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาหลักการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญโดยองค์กรศาล

2.4.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญมีประเด็นในการพิจารณาที่สำคัญ 2 ประเด็น คือ 2.4.2.1 สถานะของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” และ 2.4.2.2 สถานะและความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ 2.4.2.3 การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

2.4.2.1 สถานะของ “ศาลรัฐธรรมนูญ”

สถานะของศาลรัฐธรรมนูญมีข้อพิจารณา 2 ประการ คือ ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” หรือไม่ และศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่

(1) ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” หรือไม่

ตามความเห็นของ K. Stern เห็นว่า²⁷ องค์กรตามรัฐธรรมนูญ คือ องค์กรสูงสุดของรัฐ ซึ่งการดำรงอยู่ สถานะ และอำนาจหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว มิเพียงแต่จะได้รับการกล่าวถึงไว้ในรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่องค์กรนั้นจะต้องถูกก่อตั้งขึ้นโดยรัฐธรรมนูญเอง และรัฐธรรมนูญจะต้องกำหนดรูปแบบและอำนาจหน้าที่ขององค์กรดังกล่าว รวมทั้งองค์กรนั้นจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจสูงสุดของรัฐ²⁸ ตามทัศนะของ Maunz เห็นว่า องค์กรตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง องค์กรของรัฐซึ่งการก่อตั้งขึ้นขององค์กรดังกล่าวมีผลโดยตรงจากรัฐธรรมนูญและมีความจำเป็นที่จะต้องมีองค์กรดังกล่าวเพื่อทำให้บรรลุปเป้าหมายตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้²⁹ จากการศึกษาของ Laufer ได้สรุปว่า ศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันนั้น เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เพราะนอกจากศาลรัฐธรรมนูญจะเข้าเกณฑ์ในทาง

²⁷ รายละเอียดโปรดดู บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, อ่างแก้ว, หน้า 37

²⁸ K. Stern, Das Staatsrecht, Band II, S.344

²⁹ Maunz, Bundesverfassungsgerichtsgesetz (BVerfGG)-Kommentar, Paragraph 1, S.3

รูปแบบ Formelle Kriterien) แล้วศาลรัฐธรรมนูญยังเข้าเกณฑ์ในทางเนื้อหา (substantielle Kriterien) ของความเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ โดยมีเกณฑ์ที่จะต้องพิจารณา ดังนี้³⁰

ก) ข้อพิจารณาในทางรูปแบบ (formelle Kriterien)

ก.1) พิจารณาจากการก่อตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญได้รับการก่อตั้งขึ้นโดยตรงจากรัฐธรรมนูญ

ก.2) พิจารณาในแง่ของการบัญญัติรับรองอำนาจหน้าที่ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญได้รับการบัญญัติรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ

ข) ข้อพิจารณาในทางเนื้อหา (substantielle Kriterien)

ข.1) พิจารณาจากบทบาทหน้าที่ องค์กรนั้นจะต้องเป็นองค์กรสูงสุดของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในด้านการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจขององค์กรอื่น เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างองค์กรที่ใช้อำนาจของรัฐ

ข.2) พิจารณาในแง่ความเป็นอิสระ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระ ไม่อยู่ภายใต้บังคับขององค์กรใด

ข.3) พิจารณาในแง่สถานะและความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีสถานะเท่าเทียมกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น ความสัมพันธ์ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญกับองค์กรอื่น ๆ จึงอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น Laufer จึงสรุปว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เพราะนอกเหนือจากศาลรัฐธรรมนูญจะเข้าหลักเกณฑ์ของความเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญทั้งในทางรูปแบบและเนื้อหาแล้ว³¹ ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าวยังแสดงด้วยว่าศาลรัฐธรรมนูญเข้าตามหลักเกณฑ์เงื่อนไข

³⁰ Laufer, Typus und Status des Bundesverfassungsgerichts, Festschrift für Leibholz, S.490ff

³¹ Laufer, in: FS f. Leibholz, 1966, S.450ff

ดังกล่าว ตามเจตจำนงของผู้ร่างรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งหมายให้ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรที่ได้รับการก่อตั้งโดยตรงจากรัฐธรรมนูญ และกำหนดอำนาจหน้าที่ ของศาลรัฐธรรมนูญโดยรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ เพื่อศาลรัฐธรรมนูญควบคุมการกระทำ ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามระบบของ “checks and balances” โดยให้ศาลรัฐธรรมนูญมีบทบาทต่อการสร้างเสถียรภาพและพัฒนาการของระบอบ ในทางการเมืองโดยรวม³²

(2) ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่³³

ในช่วงเริ่มต้นของพัฒนาการของศาลรัฐธรรมนูญในภาคพื้นยุโรป ประเด็นที่มีการถกเถียงกันอย่างมากคือ ศาลรัฐธรรมนูญมีลักษณะเป็น “องค์กร ตุลาการ” หรือไม่ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นศาลในทางรูปแบบ แต่ในทางเนื้อหาแล้วหาได้เป็นองค์กรตุลาการไม่ หากแต่ เป็นองค์กรทางการเมือง อันเป็นการดำเนินการในทางการเมืองในรูปขององค์กรศาล Carl Schmitt ได้เขียนบทความ เรื่อง “ศาลแห่งอาณาจักรในฐานะผู้คุ้มครอง รัฐธรรมนูญ” (Das Reichsgericht als Hüter der Verfassung) โดยเสนอ ความเห็นของเขาว่า³⁴ จะต้องเกิดความสับสนระหว่างรัฐธรรมนูญ (Verfassung) กับกฎหมายรัฐธรรมนูญ (das einzelne Verfassungsgesetz) และหากเห็นว่า รัฐธรรมนูญกับกฎหมายรัฐธรรมนูญไม่แตกต่างกัน และปฏิบัติต่อรัฐธรรมนูญ กับกฎหมายรัฐธรรมนูญเหมือนกัน จะก่อให้เกิดปัญหา เพราะโดยแท้จริงแล้ว รัฐธรรมนูญ (Verfassung) ไม่สามารถเป็นวัตถุแห่งคดีได้ เพราะรัฐธรรมนูญนั้น เป็นพื้นฐานของการวินิจฉัยคดี แต่ไม่อาจเป็นวัตถุแห่งคดีได้ และสำหรับคดีที่ให้ ประชาชนฟ้องคดีเพื่อโต้แย้งการกระทำต่าง ๆ ของรัฐนั้น ซึ่งการฟ้องคดีในลักษณะ ดังกล่าวเป็นลักษณะของคดีปกครอง ท้ายที่สุด Carl Schmitt เห็นว่า ปัญหา ข้อพิพาทเกี่ยวกับเนื้อหาการตัดสินใจขององค์กรนิติบัญญัตินั้นไม่ใช่เรื่องที่จะควบคุม

³² Laufer, อ้างแล้ว, หน้า 302

³³ รายละเอียดโปรดดู บรรเจิด สิงคะเนติ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า 39

³⁴ Carl Schmitt, Das Reichsgericht als Hüter der Verfassung, in: Verfassungsgerichtsbarkeit, Hrsg. von P. Häberle, 1976, S.112

โดยองค์กรศาลได้ เพราะปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เนื้อหาที่จะวินิจฉัยได้โดยองค์กรศาล หากแต่เป็นเรื่องที่จะต้องวินิจฉัยในทางการเมืองซึ่งจะต้องวินิจฉัยโดยองค์กรนิติบัญญัติ³⁵ G. Radbruch เห็นว่า³⁶ การวินิจฉัยขององค์กรใดซึ่งสามารถเผชิญหน้ากับเจตจำนงเสียงข้างมากของตัวแทนประชาชนได้ การวินิจฉัยขององค์กรนั้นไม่อาจจะถือได้ว่าเป็นการวินิจฉัยขององค์กรศาล หากแต่ต้องถือว่าเป็นปฏิกิริยาทางการเมืองที่ได้แย้งการกระทำในทางการเมือง ซึ่งเป็นการปิดบังอำพรางของเจตจำนงฝ่ายข้างน้อยในรูปของกฎหมาย

ข้อโต้แย้งของฝ่ายที่เห็นด้วยกับศาลรัฐธรรมนูญโดยเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ Hans Kelsen ได้เขียนบทความโต้แย้งความเห็นของฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ โดยเขียนบทความเรื่อง “ใครควรจะเป็นผู้คุ้มครองรัฐธรรมนูญ ?” (Wer soll Hüter der Verfassung sein?)³⁷ โดย Kelsen เห็นว่า ความเห็นของ Carl Schmitt เกิดจากความเข้าใจผิดว่าระหว่างการทำภาระหน้าที่ขององค์กรตุลาการกับการทำภาระหน้าที่ในทางการเมืองนั้นมีลักษณะของความขัดแย้งกัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นความเข้าใจผิดว่า การวินิจฉัยเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย และการวินิจฉัยยกเลิกกฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญเป็นการกระทำในทางการเมือง Kelsen เห็นว่า ระหว่างภาระหน้าที่ในทางตุลาการกับภาระหน้าที่ในทางนิติบัญญัตินั้นมีความแตกต่างกัน โดยที่ความแตกต่างระหว่างลักษณะของการกระทำในทางการเมืองขององค์กรนิติบัญญัติกับลักษณะการกระทำขององค์กรตุลาการนั้นเป็นความแตกต่างเพียงเชิงปริมาณ (quantitative) แต่ไม่ใช่ความแตกต่างในเชิงคุณภาพ (qualitative) ข้อพิจารณาที่จะจำแนกว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการมีเกณฑ์ที่สำคัญในทางเนื้อหา คือ การใช้กฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญที่จะนำไปสู่การวินิจฉัยข้อพิพาทของคู่ความสองฝ่ายนั้น มีพื้นฐานมาจากการเสนอข้อพิพาท

³⁵ C. Schmitt, อ้างแล้ว, หน้า 113

³⁶ G. Radbruch, Richterliches Prüfungsrecht?, in: Deutsche Justiz 1925/26, S.12

³⁷ H. Kelsen, Wer soll Hüter der Verfassung sein?, Die Justiz, Band 6 (1930/31), S.11

ของคู่ความในคดี³⁸ การนิยามความเป็นองค์กรตุลาการในทางเนื้อหานั้น หมายถึง การวินิจฉัยขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง อันเป็นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่ง โดยอาศัยหลักเกณฑ์ของกฎหมายอันจะนำไปสู่กระบวนการพิจารณาที่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะเพื่อการวินิจฉัยที่มีผลบังคับในทางกฎหมาย และองค์กรที่วินิจฉัยโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวจะต้องเป็นองค์กรของรัฐที่มีความเป็นกลาง³⁹

ท้ายที่สุด Laufer ได้ทำการศึกษาเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นองค์กรตุลาการว่ามีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไรบ้าง ซึ่งจากงานศึกษาของ Laufer เห็นว่า เกณฑ์ดังต่อไปนี้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการพิจารณาความเป็นองค์กรตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญไว้ ดังนี้⁴⁰

ก. เกณฑ์จากความในทางกฎหมาย (das Kriterium der ratio legis) เกณฑ์ในเรื่องนี้มีพื้นฐานมาจากการพิจารณาทบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญก็ดี พิจารณากฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญก็ดี ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตุลาการ”

ข. เกณฑ์ของความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (das Kriterium der richterlichen Unabhängigkeit) ศาลรัฐธรรมนูญก็ดี ผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญก็ดี ล้วนได้รับหลักประกันความเป็นอิสระ ไม่ว่าจะเป็นความอิสระขององค์กรหรือความเป็นอิสระของตัวผู้พิพากษาเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ

ค. เกณฑ์ของความผูกพันต่อกฎหมาย (das Kriterium der rechtlichen Bindung) ตามทัศนะของ Leibholz เห็นว่า เกณฑ์ในเรื่องนี้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่จะวินิจฉัยว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการที่แท้จริง

³⁸ Friesenhahn, Über Begriff und Arten der Rechtsprechung unter besonderer Berücksichtigung der Staatsgerichtsbarkeit nach dem Grundgesetz und den westdeutschen Landesverfassungen, in: FS.F. Thoma, Tübingen 1950, S.21 (27)

³⁹ H.J. Wolff, O. Bachof, R. Stober, Verwaltungsrecht, 10. Aufl., München 1994, S.175

⁴⁰ Laufer, อ้างแล้ว, หน้า 283

หรือไม่ การที่จะอธิบายปัญหาว่า จะมีหลักเกณฑ์ที่ศาลจะใช้เพื่อนำไปสู่การตีความบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่จะใช้จะเป็นเกณฑ์ในการตีความดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าขาดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว กรณีก็ย่อมขาดหลักเกณฑ์ที่มีความเป็นเหตุผล “rational standards” หลักเกณฑ์ในทางกฎหมายที่จะนำมาใช้จะเป็นเกณฑ์ในการตีความนั้นจะต้องค้นหาจากรัฐธรรมนูญ หากมีการมอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญทำการวินิจฉัยปัญหาโดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังกล่าว ในกรณีนี้ย่อมสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทั้งหลายก็ย่อมค้นหาหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้จากรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เกณฑ์ในทางกฎหมายสำหรับศาลรัฐธรรมนูญก็คือรัฐธรรมนูญนั่นเอง

ง. เกณฑ์ในการจำกัดตนเองของศาล (das Kriterium der Selbstbeschränkung) ซึ่งหมายความว่า การจะริเริ่มกระทำการขององค์กรตุลาการจะริเริ่มได้ก็ต่อเมื่อมีการเสนอเรื่องมายังศาล หากไม่มีการเสนอเรื่องมาให้ศาลพิจารณา ศาลเองก็ไม่มีอำนาจแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวขององค์กรศาลมีความแตกต่างไปจากการกระทำการขององค์กรนิติบัญญัติที่สามารถริเริ่มการกระทำการได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยเท่าที่กฎหมายได้กำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ตามหลัก “Enumerationsprinzip” ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจที่จะวินิจฉัยเรื่องที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของตนได้ กล่าวโดยสรุป จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้น ย่อมถือได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ และความเห็นส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับความเป็นองค์กรตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญ

2.4.2.2 สถานะและความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ในการพิจารณา หลังจากได้พิจารณาสถานะของ “ศาลรัฐธรรมนูญ” แล้วว่ามีสถานะเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” หรือไม่ และมีสถานะเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่ ดังได้พิจารณามาแล้วข้างต้น ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปคือ สถานะและความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีข้อพิจารณา 4 ประการ ดังนี้ (1) วาระการดำรงตำแหน่งและการได้รับแต่งตั้งใหม่

(2) การแต่งตั้งโยกย้าย (3) เอกสิทธิ์และสิทธิคุ้มกัน และ (4) หลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) วาระการดำรงตำแหน่งและการได้รับแต่งตั้งใหม่

โดยทั่วไปแล้ววาระในการดำรงตำแหน่งและการได้รับแต่งตั้งใหม่ให้เป็นการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังมีข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับความต่อเนื่องความสามารถเปลี่ยนแปลงได้ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นประเด็นที่เป็นข้อพิจารณาเกี่ยวกับวาระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วาระในการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วาระในการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจแบ่งเป็น วาระการดำรงตำแหน่งจนเกษียณอายุและวาระการดำรงตำแหน่งโดยมีกำหนดเวลา วาระการดำรงตำแหน่งจนเกษียณอายุเป็นระบบที่ใช้ในออสเตรเลียและเบลเยียม ส่วนในเยอรมนีกำหนดให้มีวาระ 12 ปี โดยกำหนดอายุขั้นสูงไม่เกิน 68 ปี และไม่อาจได้รับเลือกใหม่ได้ ส่วนในอิตาลี สเปน และฝรั่งเศสกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่งไว้ 9 ปี ส่วนสวิสเซอร์แลนด์และโปรตุเกสกำหนดวาระไว้ 6 ปี และอาจได้รับเลือกใหม่ได้

(2) การโยกย้ายหรือถอดถอนออกจากตำแหน่ง

การไม่อาจโยกย้ายหรือถอดถอนด้วยอำนาจอื่นได้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักความเป็นอิสระของตุลาการ แต่อย่างไรก็ตามกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือกรณีที่มีเหตุสำคัญประการอื่น รวมทั้งการให้พ้นจากตำแหน่งโดยทั่วไปแล้วสามารถกระทำได้โดยการพิจารณาวินิจฉัยโดยศาลรัฐธรรมนูญเอง ทั้งนี้ เพื่อต้องการขจัดการมีอิทธิพลเหนือการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้พ้นจากตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในบางประเทศให้กระทำได้โดยเสียงข้างมากพิเศษของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (เยอรมนี, อิตาลี, สเปน) ส่วนบางประเทศใช้เสียงข้างมากธรรมดา (ฝรั่งเศส) เหตุผลที่ทำให้การทำหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสิ้นสุดลงโดยการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ส่วนใหญ่แล้ว

ได้แก่กรณีดังต่อไปนี้ ตาย ลาออก ทูพพลภาพ มีการขัดกันของตำแหน่ง รวมทั้งกรณีที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ หรือกรณีที่ต้องรับผิดชอบทางอาญาหรือทางวินัย

(3) เอกสิทธิ์และสิทธิคุ้มกัน

การไม่อาจดำเนินการทางกฎหมายอันเนื่องมาจากการกระทำที่เป็นการปฏิบัติหน้าที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเอกสิทธิ์ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการคุ้มครองต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เท่าที่ศาลมิได้มีการยกเลิกสิทธิความคุ้มกันดังกล่าวเอง ศาลรัฐธรรมนูญเกือบทุกประเทศมีหลักเอกสิทธิ์และหลักการคุ้มกันในบางประการ ในประเทศอิตาลีมีการให้เอกสิทธิ์และสิทธิคุ้มกันแก่ศาลรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับสมาชิกรัฐสภา

(4) หลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่

หลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ (Inkompatibilitaeten) ของตุลาการเป็นหลักสำคัญที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้เกิดหลักประกันในความเป็นอิสระของตุลาการ ประเทศที่ยึดหลักการแบ่งแยกอำนาจแบบอัสวีสัย ถือหลักว่า ตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ย่อมขัดแย้งกับการใช้อำนาจในฐานะที่เป็นสมาชิกของรัฐสภาหรือในฐานะที่เป็นฝ่ายบริหาร ไม่ว่าในระดับมลรัฐ ระดับสหพันธรัฐ หรือในระดับภูมิภาค ส่วนกรณีของการประกอบอาชีพอื่น ๆ กับตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญนั้น ประเทศส่วนใหญ่มิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน เช่น เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ อิตาลี สเปน โปรตุเกส และกรีซ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ได้บัญญัติเป็นการทั่วไปว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐในภารกิจต่าง ๆ รวมทั้งผู้พิพากษา ถือว่าเป็นตำแหน่งหน้าที่ที่ขัดแย้งกับความเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ หลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ยังมีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันการมีอิทธิพลหรือการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำในทางอาชีพหรือวิชาชีพเหล่านั้นได้ โดยทั่วไปแล้วประเทศต่าง ๆ อนุญาตให้ทำภารกิจในการเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยได้ หรือการทำหน้าที่ในการสอนหรือวิจัยทางกฎหมาย บางประเทศถือว่าการมีตำแหน่งในพรรคการเมืองหรือเคยดำรงตำแหน่งในพรรคการเมือง

เป็นการขัดกันในตำแหน่งหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ เพียงการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองยังไม่ถือว่าเป็นการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ ยกเว้น กรณีของโปรตุเกสที่มีบทบัญญัติการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่ที่เคร่งครัด มีการห้ามแม้เป็นสมาชิกของพรรคการเมือง

กล่าวโดยสรุป สถานะและความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวาระการดำรงตำแหน่งและการได้รับแต่งตั้งใหม่ การโยกย้าย และการถอดถอนออกจากตำแหน่ง การให้เอกสิทธิ์และสิทธิคุ้มกัน และหลักการขัดกันของตำแหน่งหน้าที่

2.4.2.3 การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

เรื่องการละเมิดอำนาจศาลและการวิพากษ์วิจารณ์ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

เรื่องละเมิดอำนาจศาลเป็นเครื่องมือสำคัญที่บรรดาศาลทั้งหลายจะต้องมีเครื่องมือดังกล่าว เพื่อใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปอย่างเรียบร้อย ด้วยเหตุนี้เอง ในบางประเทศจึงมีการบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลไว้ในกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลซึ่งบรรดาศาลทั้งหลายสามารถที่จะนำบทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลไปใช้กับศาลนั้น ๆ ได้ ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญอาจต้องแยกพิจารณาออกเป็น กรณีของศาลสูงสุดที่ทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญด้วย และกรณีของศาลรัฐธรรมนูญที่แยกเป็นศาลเฉพาะเช่นประเทศในยุโรป กรณีที่ศาลสูงสุดทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญด้วยย่อมไม่เป็นปัญหาแต่อย่างใดเพราะหากมีการบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลของศาลสูงสุดไว้แล้ว กรณีย่อมจะนำมาใช้บังคับกับกรณีที่ศาลสูงสุดทำหน้าที่เป็นศาลรัฐธรรมนูญด้วย สำหรับสถาบันที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยเรื่องทางรัฐธรรมนูญซึ่งอาจแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ (ฝรั่งเศส) และศาลรัฐธรรมนูญ (เช่น เยอรมนี สเปน โปรตุเกส อิตาลี ฯลฯ) ในกรณีของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

จะถือว่าเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่ หากไม่ใช่องค์กรตุลาการจะนำหลักเรื่องละเมิดอำนาจศาลมาใช้ได้หรือไม่เพียงใด ส่วนประเทศที่มีศาลรัฐธรรมนูญ ประเด็นที่ต้องพิจารณาคือ ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็น “องค์กรตุลาการ” หรือไม่ และหากเป็นองค์กรตุลาการได้มีการบัญญัติให้นำหลักเรื่องละเมิดอำนาจศาลมาใช้หรือไม่

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” ถือว่ามีสถานะเป็น “องค์กรตุลาการ” เมื่อศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นองค์กรตุลาการประเด็นที่จะต้องตรวจสอบต่อไปคือมีบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลหรือไม่ การบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยมีแนวทาง 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก บัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้โดยตรงในกฎหมายที่บัญญัติเรื่องวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ หรือแนวทางที่สอง กฎหมายที่บัญญัติเรื่องวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติให้นำเรื่องละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ในกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีนี้หมายความว่า แม้จะยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “ศาลรัฐธรรมนูญ” เป็นองค์กรตุลาการ แต่หากไม่มีการบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลไว้โดยตรง ศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถนำเรื่องละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติให้เป็นเรื่องทั่วไปของบรรดาศาลทั้งหลายมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญได้ เพราะเรื่องการละเมิดอำนาจศาลเป็นกรณีที่ทำให้ศาลมีอำนาจในการลงโทษได้เองโดยศาลที่พิจารณาเรื่องนั้น ๆ เอง กรณีเช่นนี้จึงต้องมีบทบัญญัติกฎหมายที่ให้อำนาจไว้โดยตรง ไม่อาจตีความโดยอนุโลมให้นำมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญได้

ทั้งนี้ “วัตถุประสงค์คุ้มครอง” ในกรณีการละเมิดอำนาจศาล หรือ “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ของบทกฎหมายที่ว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล อาจแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ

(1) ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาของศาลถือว่าเป็นข้อพิจารณาพื้นฐานที่สำคัญของคุณธรรมในทางกฎหมายในเรื่องการละเมิดอำนาจศาล

เพราะหากศาลไม่สามารถควบคุมหรือดำเนินการให้การพิจารณาของศาลดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย กรณีก็จะเป็นอุปสรรคต่อการอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลจึงให้ศาลมีอำนาจสั่งในการกระทำใด ๆ ที่เป็นการรบกวนต่อการพิจารณาของศาล ซึ่งการรบกวนต่อการพิจารณาของศาลมิได้หมายความเฉพาะในห้องพิจารณาของศาลเท่านั้น ยังหมายความรวมถึงไปถึงบริเวณศาล และอาจหมายความรวมถึงบริเวณภายนอกศาลหรือบนถนน หากการกระทำนั้น ๆ อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการศึกษาของศาล และการพิจารณาของศาลย่อมมิได้หมายความเฉพาะการศึกษาในที่ทำการศาลเท่านั้น ศาลอาจดำเนินกระบวนการพิจารณานอกศาล หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาในที่ใดที่หนึ่งก็ย่อมเป็นการพิจารณาของศาลทั้งสิ้น นอกจากนี้ การพิจารณาของศาลก็มิได้หมายความเฉพาะการพิจารณาต่อหน้าคู่ความเท่านั้น ยังหมายความรวมถึง การพิจารณาหารือกันเองระหว่างผู้พิพากษาด้วย ดังนั้น คุณธรรมในทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองประการแรกนี้ คือ การให้ศาลสามารถทำหน้าที่ได้โดยปราศจากการรบกวนใด ๆ เพื่อให้ศาลบรรลุความมุ่งหมายในการทำภารกิจของตน

(2) เกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาล

เกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาลถือว่าเป็น “คุณธรรมในทางกฎหมาย” อีกประการหนึ่ง ซึ่งหมายความว่า การดำรงอยู่ร่วมกันในสังคม บุคคลแต่ละบุคคลย่อมได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ดังนั้น การปฏิบัติตนต่อกันของบุคคลในสังคมจึงต้องปฏิบัติด้วยการให้เกียรติซึ่งกันและกัน การยอมรับเกียรติหรือให้เกียรติซึ่งกันและกันจึงเป็นลักษณะพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข พื้นฐานลักษณะดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นกับองค์กรตุลาการด้วยเช่นกัน องค์กรตุลาการในฐานะที่เป็น “สถาบัน” ที่สำคัญของสังคมและเป็นสถาบันที่ต้องทำหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างบุคคลในสังคม การทำหน้าที่ขององค์กรตุลาการจึงเป็นสถาบันที่ต้องการความเชื่อถือและเชื่อมั่นสูงกว่าสถาบันอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เอง เพื่อให้ศาลสามารถทำหน้าที่ที่สำคัญของตนได้บนความเชื่อมั่นเชื่อถือ

ของผู้คนในสังคม ศาลจึงต้องได้รับเกียรติในฐานะที่เป็นสถาบันสำคัญของสังคม หากศาลไม่ได้รับเกียรติดังกล่าวจากสังคม ถูกสังคมมองว่าศาลเป็นเพียงตัวตลกของสังคม ปราศจากความเชื่อถือเชื่อมั่นในการทำหน้าที่ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติที่ว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลจึงมีความมุ่งหมายที่จะมุ่งคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลในฐานะที่เป็นสถาบัน เพื่อให้ศาลเป็นสถาบันที่ทรงความเชื่อถือที่มีต่อสังคม ด้วยเหตุผลของคุณธรรมในทางกฎหมายนี้เองที่ศาลหากจะต้องใช้อำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลจะต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ว่าการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลในเรื่องนั้นเป็นการกระทบต่อเกียรติของศาลในลักษณะเชิงสถาบันหรือเป็นการกระทบต่อตัวบุคคลของผู้พิพากษานั้น ๆ

กล่าวเฉพาะในกรณีศาลรัฐธรรมนูญ โดยที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาวินิจฉัยที่เป็นความขัดแย้งระหว่างองค์กรของรัฐ และระหว่างรัฐกับประชาชน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงมีผลกระทบต่อบุคคลทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเป็นการผูกพันองค์กรของรัฐทั้งหลาย ความต้องการความเชื่อถือเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญยิ่งมีสูงชันมากกว่าศาลอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้เองการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือในการรักษาเกียรติของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในขณะเดียวกันการที่จะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นที่เชื่อถือเชื่อมั่นของบุคคลในสังคม นอกจากศาลจะมีเครื่องมือที่ว่าด้วยบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องทำหน้าที่เป็นองค์กรกลางที่มุ่งหมายในการปกป้องประโยชน์ส่วนรวมตามที่รัฐธรรมนูญมุ่งหมาย มีความอิสระปราศจากการแทรกแซงหรือการครอบงำใด ๆ โดยเฉพาะจากฝ่ายการเมือง คำวินิจฉัยมีหลักกฎหมายที่สนับสนุนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ การดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวนี้ก็จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ศาลได้รับความเชื่อถือและยอมรับจากสังคม นอกเหนือจากการมีบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

บทที่ 3

หลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในต่างประเทศ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงแนวคิด ทฤษฎี หลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (3.1) ราชาอาณาจักรสเปน (3.2) สาธารณรัฐเช็ก (3.3) และสาธารณรัฐเกาหลี (3.4)

3.1 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ในหัวข้อการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะได้กล่าวถึงหัวข้อ ดังนี้ 3.1.1 หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ 3.1.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ 3.1.3 หลักการละเมิดอำนาจศาล และ 3.1.4 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.1.1 หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ
การศึกษารายละเอียดในหัวข้อนี้แบ่งออกเป็น (3.1.1.1) หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญ และ (3.1.1.2) อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

3.1.1.1 หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความเห็นและหลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ

(1) หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความเห็น

หลักพื้นฐานในทางรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงความเห็นตามรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา 5 (สิทธิในการแสดงความเห็นโดยเสรี) บัญญัติไว้ดังนี้

“(1) บุคคลมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการเผยแพร่ได้อย่างเสรีโดยการพูด การเขียน หรือโดยการใช้รูปภาพ และมีสิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลที่บุคคลอาจเข้าถึงได้เป็นการทั่วไป โดยปราศจากการขัดขวางใด ๆ เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ และเสรีภาพของการรายงานข่าวโดยทางวิทยุและโทรทัศน์ย่อมได้รับความคุ้มครอง การตรวจสอบข่าวไม่อาจจะกระทำได้

(2) สิทธิดังกล่าวมีข้อจำกัดตามบทบัญญัติของกฎหมายทั่วไป บทบัญญัติของกฎหมายเพื่อการคุ้มครองเยาวชน และมีข้อจำกัดในเรื่องสิทธิส่วนบุคคล

(3) งานศิลปะ และงานในทางวิชาการ การค้นคว้าวิจัยและการสอนย่อมเป็นไปอย่างอิสระ เสรีภาพในการสอนไม่ทำให้พ้นจากความผูกพันที่จะต้องให้ความเคารพต่อรัฐธรรมนูญ”

(2) หลักความเป็นอิสระขององค์กรตุลาการ

รัฐธรรมนูญของเยอรมันได้วางหลักการจัดตั้งศาลและหลักการคุ้มครองความอิสระขององค์กรตุลาการไว้ ดังนี้

ก) การจัดองค์กรของศาล

มาตรา 92⁴¹ (การจัดองค์กรของศาล)

“อำนาจตุลาการได้มอบหมายให้แก่ผู้พิพากษา การใช้อำนาจตุลาการให้ใช้โดยผ่านศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ศาลของสหพันธ์ ซึ่งได้กำหนดไว้โดยรัฐธรรมนูญนี้ และโดยผ่านศาลของมลรัฐ”

ข) หลักความเป็นอิสระของศาล

มาตรา 97 (ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา)

“(1) ผู้พิพากษามีความอิสระและอยู่ภายใต้กฎหมายเท่านั้น

(2) ผู้พิพากษาซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาอย่างถาวร การให้ผู้พิพากษาดังกล่าวออกไม่อาจกระทำได้ หากขัดกับเจตนาของผู้พิพากษานั้น การให้ผู้พิพากษาออกก่อนระยะเวลา หรือให้พักจากตำแหน่ง

⁴¹ แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 12 พฤษภาคม ค.ศ. 1969

ในระยะเวลาหนึ่ง หรือโยกย้ายไปอยู่ในตำแหน่งอื่น หรือการให้เกษียณอายุก่อน ระยะเวลา อาจกระทำได้เฉพาะโดยคำพิพากษาของศาล และเฉพาะจากเหตุผล และตามที่กำหนดไว้โดยกฎหมาย ให้ฝ่ายนิติบัญญัติกำหนดการเกษียณอายุ ในกรณีที่ผู้พิพากษามีอายุครบเกษียณ ให้ผู้พิพากษานั้นมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ การเปลี่ยนแปลงหน่วยงานของศาลหรือเขตพื้นที่การปกครองอาจมีการโยกย้าย ผู้พิพากษาไปยังศาลอื่นได้ หรืออาจให้ออกจากตำแหน่งได้ แต่ทั้งนี้จะต้องได้รับ เงินเดือนเต็มจำนวน”

ค) สถานะของผู้พิพากษา มาตรา 98⁴² (สถานะทางกฎหมาย ของผู้พิพากษา)

“(1) สถานะทางกฎหมายของผู้พิพากษาของสหพันธ์ให้กำหนด โดยกฎหมายพิเศษของสหพันธ์

(2) ในกรณีที่ผู้พิพากษาของสหพันธ์กระทำการใดในตำแหน่ง หน้าที่ หรือนอกเหนือตำแหน่งหน้าที่ อันเป็นการละเมิดต่อหลักการพื้นฐาน ของรัฐธรรมนูญ หรือละเมิดหลักการตามรัฐธรรมนูญของมลรัฐ ในกรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์โดยคำร้องของสภาผู้แทนราษฎรสหพันธ์ มีอำนาจ พิจารณาวินิจฉัยด้วยเสียงข้างมาก 2 ใน 3 ให้ย้ายผู้พิพากษานั้นไปอยู่ในตำแหน่งอื่น หรืออาจให้ผู้พิพากษานั้นออกจากตำแหน่งโดยมีสิทธิได้รับบำเหน็จบำนาญ ได้ ในกรณีที่ผู้พิพากษานั้นได้กระทำการอันเป็นการละเมิดโดยเจตนาอาจให้ปลด ผู้พิพากษานั้นออกจากตำแหน่งได้

(3) สถานะในทางกฎหมายของผู้พิพากษาของมลรัฐให้กำหนด โดยกฎหมายพิเศษของมลรัฐ สหพันธ์อาจออกกฎหมายวางหลักเกณฑ์ทั่วไปได้ เท่าที่มาตรา 74 a วรรค 4 ไม่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

(4) มลรัฐอาจกำหนดเรื่องการแต่งตั้งผู้พิพากษาในมลรัฐนั้น ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของมลรัฐพิจารณาร่วมกับคณะกรรมการ คัดเลือกผู้พิพากษาก็ได้

⁴² วรรค 3 แก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลงวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1971

(5) มลรัฐอาจกำหนดกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับความในวรรคสองสำหรับผู้พิพากษาของมลรัฐได้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกับรัฐธรรมนูญของมลรัฐที่ใช้บังคับอยู่ การวินิจฉัยเกี่ยวกับการฟ้องผู้พิพากษาให้อยู่ในอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์”

3.1.1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันได้บัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐาน (Grundgesetz-GG) และยังได้นำมาบัญญัติซ้ำไว้อีกในกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (Gesetz über Bundesverfassungsgericht-BVerfGG) ทั้งนี้ เพื่อเป็นการบัญญัติรวมอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่กระจัดกระจายตามมาตราต่าง ๆ นำมาบัญญัติรวมไว้ในมาตราเดียวเพื่อความสะดวกในการใช้ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เยอรมันมีอำนาจวินิจฉัยเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

- (1) การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล (มาตรา 13 ข้อ 1 BVerfGG)
- (2) คดีที่เกี่ยวกับพรรคการเมือง (มาตรา 8 GG และ มาตรา 13 ข้อ 1 BVerfGG)
- (3) การตรวจสอบการเลือกตั้ง (มาตรา 41 วรรคสอง GG และ มาตรา 13 ข้อ 3 BVerfGG)
- (4) คดีฟ้องประธานาธิบดีสหพันธ์ (มาตรา 61 วรรคสอง GG และ มาตรา 13 ข้อ 4 BVerfGG)
- (5) คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 93 ข้อ 1 GG และ มาตรา 13 ข้อ 5 BVerfGG)
- (6) การควบคุมความชอบด้วยกฎหมายแบบนามธรรม (มาตรา 93 วรรค 1 ข้อ 2 GG และ มาตรา 13 ข้อ 6 BVerfGG)
- (7) คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ระหว่างมลรัฐกับ

สหพันธรัฐ (มาตรา 93 วรรค 1 ข้อ 4 GG และ มาตรา 13 ข้อ 7 BVerfGG) และคดีข้อพิพาทตามกฎหมายมหาชนอื่น ๆ ระหว่างสหพันธรัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐด้วยกัน (มาตรา 93 วรรค 1 ข้อ 4 GG และ มาตรา 13 ข้อ 8 BVerfGG)

- (8) การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญของประชาชน (มาตรา 93 วรรค 1 ข้อ 4a และ 4b และ มาตรา 13 ข้อ 8a BVerfGG)
- (9) คดีฟ้องผู้พิพากษาของสหพันธ์หรือของมลรัฐ (มาตรา 98 วรรค 2 และวรรค 5 GG และ มาตรา 13 ข้อ 9 BVerfGG)
- (10) การควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม (มาตรา 100 วรรค 1 GG และ มาตรา 13 ข้อ 11 BVerfGG)
- (11) การตรวจสอบกฎเกณฑ์ทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศว่าเป็นกฎหมายภายในหรือไม่ (มาตรา 100 วรรค 2 GG และ มาตรา 13 ข้อ 12 BVerfGG)
- (12) การควบคุมเพื่อให้เกิดความเป็นเอกภาพในการตีความคดีรัฐธรรมนูญ (มาตรา 100 วรรค 3 GG และ มาตรา 13 ข้อ 13 BVerfGG)
- (13) วินิจฉัยว่ากฎหมายที่ออกใช้บังคับก่อนรัฐธรรมนูญปัจจุบัน ยังมีผลบังคับต่อไปหรือไม่ (มาตรา 136 GG และ มาตรา 13 ข้อ 15 BVerfGG)
- (14) ในกรณีอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสหพันธ์ (มาตรา 100 วรรค 3 GG และ มาตรา 13 ข้อ 13 BVerfGG)

3.1.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ

3.1.2.1 ความเป็นมาของหลักการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ

ในที่นี้จะได้พิจารณาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ

(1) การบัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญ

การตัดสินใจของผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของเยอรมันที่บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญขึ้นนั้นเป็นการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ในทางประวัติศาสตร์หลายประการ การขยายอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจอย่างกว้างขวางนั้น มีความมุ่งหมายเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีอำนาจในการวินิจฉัยบรรดาข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือระหว่างองค์กรในระดับสหพันธ์ และระหว่างมลรัฐต่าง ๆ ด้วยกัน นอกจากนี้ ก็เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รักษาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชนให้อยู่ในลักษณะของประชาธิปไตยแบบนิติรัฐ และประการสำคัญทำให้เกิดความมั่นใจว่าอำนาจใดอำนาจหนึ่งนั้นไม่อาจจะครอบงำอำนาจอื่นอย่างเบ็ดเสร็จ ด้วยเหตุนี้ผู้ร่างรัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติหลักการให้มีการตรวจสอบการวินิจฉัยขององค์กรนิติบัญญัติกับความชอบตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรตุลาการได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งให้องค์กรตุลาการเข้าไปควบคุมตรวจสอบได้ในกรณีที่การละเมิดสิทธิของปัจเจกบุคคลโดยอำนาจมหาชน⁴³ ลักษณะดังกล่าวนี้เองถือได้ว่าเป็นจุดเด่นของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของเยอรมัน ซึ่งทำให้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของเยอรมันแตกต่างจากรัฐธรรมนูญฉบับที่ผ่าน ๆ มาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะหากเปรียบเทียบระหว่างอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ปัจจุบันกับศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญไวมา (ค.ศ. 1919) ประสบการณ์จากการสิ้นสุดลงของประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญไวมาрь่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า รัฐธรรมนูญไวมานั้นไม่มีเครื่องมือในการป้องกันตนเองอย่างเพียงพอที่จะเผชิญหน้าต่อศัตรูของประชาธิปไตย ประสบการณ์ในครั้งนั้นเป็นบทเรียนอันสำคัญให้แก่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งได้ผ่านการไตร่ตรองบทเรียนเหล่านั้นอย่างรอบคอบ โดยการตั้งคำถามว่าทำอย่างไรถึงจะทำให้หลักการในทางประชาธิปไตยมีความมั่นคงเพียงพอในการที่จะเผชิญต่ออันตรายใด ๆ ได้ จากปัญหาคำถามดังกล่าวนี้ จึงได้มีความพยายามที่จะนำหลักการใหม่ ๆ หลายประการมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น การบัญญัติให้สิทธิ

⁴³ Benda/Klein, อ้างแล้ว, หน้า 2

ขั้นพื้นฐานมีผลบังคับใช้โดยตรงโดยผูกพันอำนาจรัฐทั้งหมด (มาตรา 1 วรรคสาม กฎหมายพื้นฐาน (GG)) การทำให้สถานะของรัฐบาลแห่งสหพันธ์มีความเข้มแข็งมากขึ้น หรือการนำแนวความคิดเรื่องประชาธิปไตยที่อาจมีการโต้แย้งกันได้ (das Konzept der “streitbaren Demokratie”) และหลักประการสำคัญที่สุดประการหนึ่ง คือ การกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจอย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่เคยมีศาลรัฐธรรมนูญมาในประวัติศาสตร์ของเยอรมัน และหากจะเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ แล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์มีอำนาจกว้างกว่าบรรดาศาลรัฐธรรมนูญของประเทศต่าง ๆ การที่ผู้ร่างรัฐธรรมนูญปัจจุบันของเยอรมันได้ตัดสินใจเช่นนั้น ก็เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์เป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการขัดขวางอันตรายใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นต่อหลักนิติรัฐ (Rechtsstaatsprinzip) หลักประชาธิปไตย และหลักเสรีภาพ ซึ่งผู้ร่างรัฐธรรมนูญมีความมุ่งหวังว่าประวัติศาสตร์ของเยอรมันจะไม่ย้อนรอยดังเช่นยุคของรัฐธรรมนูญไวมาร์ ในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐธรรมนูญนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ คณะกรรมการดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากศาลรัฐธรรมนูญของมลรัฐบาวาเรีย (Bavaria) และเฮสเซน (Hessen) ส่วนอิทธิพลจากศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศที่มีอิทธิพลต่อการร่าง ได้แก่ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ศาลของสหพันธ์สวิสเซอร์แลนด์ และศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรีย ซึ่งได้ก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1920

(2) ความเป็นองค์กรตุลาการของ “ศาลรัฐธรรมนูญ”

ในการร่างรัฐธรรมนูญในส่วนที่ว่าด้วย “ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์” มีปัญหาว่า ส่วนที่ว่าด้วย “ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์” นั้น ควรจะบัญญัติไว้ในหมวดที่ว่าด้วย “องค์กรตุลาการ” หรือไม่ หรือควรจะบัญญัติเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ศาลรัฐธรรมนูญ” แยกเป็นอีกหมวดหนึ่ง⁴⁴ จากความเห็นของคณะกรรมการธิการด้านงานยุติธรรมเห็นว่า เรื่องขององค์กรศาลทั้งหมดควรจะรวมอยู่ในหมวดเดียวกัน

⁴⁴ R. Dolzer, Die staatsrechtliche und staatsrechtliche Stellung des Bundesverfassungsgerichts, Berlin 1972, S.30

ทั้งหมด โดยให้อยู่ในหมวด “องค์กรตุลาการ”⁴⁵ โดยคณะกรรมการธิการเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ควรจะเป็นองค์กรศาลที่เป็นอิสระจากศาลสูงสุดของสหพันธ์อื่น ๆ ซึ่งข้อเสนอของคณะกรรมการธิการดังกล่าว ก็ได้รับการยอมรับจากสภาร่างรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์จึงได้รับการบัญญัติไว้ในหมวด 9 หมวดว่าด้วย “องค์กรตุลาการ” ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับ “ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์” ไว้ในมาตรา 93 และมาตรา 94 ในมาตรา 93 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ส่วนมาตรา 94 ได้บัญญัติเกี่ยวกับองค์ประกอบกระบวนการในการแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญ และในมาตรา 94 วรรคสอง ได้บัญญัติให้มีการออกกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ เพื่อกำหนดวิธีพิจารณาศาลรัฐธรรมนูญ และหลังจากที่รัฐธรรมนูญมีผลบังคับใช้แล้ว จึงได้มีการเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ซึ่งในขณะนั้นได้มีการเสนอร่างดังกล่าวทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายค้าน ซึ่งมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญหลายประการ ในที่สุดจึงได้มีการตั้งคณะกรรมการธิการของสภาผู้แทนแห่งสหพันธ์เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าว เนื่องจากร่างแต่ละร่างมีความแตกต่างกันมาก คณะกรรมการธิการจึงทำหน้าที่ในลักษณะของการประนีประนอม ความแตกต่างของร่างทั้งสองฉบับ

Laufer ได้ทำการศึกษาเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นองค์กรตุลาการว่ามีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาอย่างไรบ้าง ซึ่งจากงานศึกษาของ Laufer เห็นว่า เกณฑ์ดังต่อไปนี้ เป็นเกณฑ์ที่สำคัญในการพิจารณาความเป็นองค์กรตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญไว้ดังนี้⁴⁶

ก. เกณฑ์จากความในทางกฎหมาย (das Kriterium der ratio legis) เกณฑ์ในเรื่องนี้มีพื้นฐานมาจากการพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายอย่างเป็นระบบ โดยพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญก็ดี พิจารณากฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญก็ดี ซึ่งจากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็น “องค์กรตุลาการ”

⁴⁵ G. Robbers, in: Bundesverfassungsgericht, Hrsg. von D. Umbach u.a., Rdnr. 27, S.29

⁴⁶ Laufer, อ้างแล้ว, หน้า 283

ข. เกณฑ์ของความเป็นอิสระของผู้พิพากษา (das Kriterium der richterlichen Unabhängigkeit) ศาลรัฐธรรมนูญที่ดี ผู้พิพากษาศาลรัฐธรรมนูญที่ดี ล้วนได้รับหลักประกันความเป็นอิสระ ไม่ว่าจะ เป็นความอิสระขององค์กร หรือ ความเป็นอิสระของตัวผู้พิพากษาเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ

ค. เกณฑ์ของความผูกพันต่อกฎหมาย (das Kriterium der rechtlichen Bindung) ตามทัศนะของ Leibholz เห็นว่า เกณฑ์ในเรื่องนี้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุดที่จะวินิจฉัยว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการที่แท้จริงหรือไม่ การที่จะอธิบายปัญหาว่า จะมีหลักเกณฑ์ที่ศาลจะใช้เพื่อนำไปสู่การตีความ บทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่ ดังนั้น หลักเกณฑ์ที่จะใช้เป็นเกณฑ์ในการตีความดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าขาดหลักเกณฑ์ดังกล่าวแล้ว กรณีที่ย่อมขาดหลักเกณฑ์ที่มีความเป็นเหตุผล “rational standards” หลักเกณฑ์ในทางกฎหมายที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการตีความนั้นจะต้องค้นหาจากรัฐธรรมนูญ หากมีการมอบอำนาจให้ศาลรัฐธรรมนูญทำการวินิจฉัยปัญหา โดยอาศัยหลักเกณฑ์ดังกล่าว ในกรณีที่ย่อมสรุปได้ว่า ปัญหาที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ทั้งหลายที่ย่อมค้นหาหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้จากรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เกณฑ์ในทางกฎหมายสำหรับศาลรัฐธรรมนูญก็คือรัฐธรรมนูญนั่นเอง

ง. เกณฑ์ในการจำกัดตนเองของศาล (das Kriterium der Selbstbeschränkung) ซึ่งหมายความว่า การจะริเริ่มกระทำการขององค์กรตุลาการจะริเริ่มได้ก็ต่อเมื่อมีการเสนอเรื่องมายังศาล หากไม่มีการเสนอเรื่องมาให้ ศาลพิจารณาศาลเองก็ไม่มีอำนาจแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวขององค์กรศาลมีความแตกต่างไปจากการกระทำการขององค์กรนิติบัญญัติที่สามารถริเริ่มการกระทำการได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยเท่าที่กฎหมายได้กำหนดให้อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ตามหลัก “Enumerationsprinzip” ศาลรัฐธรรมนูญไม่มีอำนาจที่จะวินิจฉัยเรื่องที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจของตนได้

กล่าวโดยสรุป จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นย่อมถือได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรตุลาการ และความเห็นส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับความเป็นองค์กรตุลาการของศาลรัฐธรรมนูญ

3.1.2.2 รัฐบัญญัติว่าด้วยคุ้มครองรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (Bundesverfassungsschutzgesetz - BVerfSchG)

กฎหมายฉบับนี้มีชื่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการทำงานร่วมกันของสหพันธ์และมลรัฐในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญและสำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ” (Gesetz ueber die Zusammenarbeit des Bundes und der Laender in Angelegenheit des Verfassungsschutzes und ueber das Bundesamt fuer Verfassungsschutz) หรือเรียกโดยย่อว่า “รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองรัฐธรรมนูญสหพันธ์” (Bundesverfassungsschutzgesetz - BVerfSchG) รัฐบัญญัติฉบับนี้ประกาศใช้บังคับเมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 1990 โดยกฎหมายมีทั้งหมด 27 มาตรา แบ่งสาระสำคัญออกเป็น 4 หมวด ดังนี้ หมวด 1 การทำงานร่วมกัน, ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 1 - มาตรา 7) หมวด 2 สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 8 - มาตรา 16) หมวด 3 บทบัญญัติว่าด้วยการสืบค้นข้อมูล (มาตรา 17 - มาตรา 26) และหมวด 4 บทสุดท้าย (มาตรา 27) โดยมีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

(1) การทำงานร่วมกันและภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ

หมวด 1 การทำงานร่วมกัน, ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 1 - มาตรา 7) มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

1) หน้าที่ในการทำงานร่วมกัน (มาตรา 1) การคุ้มครองรัฐธรรมนูญมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย การดำรงอยู่ และความมั่นคงของสหพันธ์รัฐและบรรดามลรัฐทั้งหลาย โดยสหพันธ์รัฐและมลรัฐต่างมีหน้าที่ในการทำงานร่วมกันในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ การทำงานร่วมกันหมายถึงการสนับสนุนและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสหพันธ์รัฐและมลรัฐ

2) เจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 2) โดยให้มีสำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าหน้าที่ของสหพันธ์ โดยเป็นหน่วยงานอยู่ในกระทรวงมหาดไทย ส่วนของมลรัฐให้มีเจ้าหน้าที่ในระดับมลรัฐเพื่อการทำงานร่วมกับสหพันธ์รัฐ

3) ภาระหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 3) คือ ก. การรวบรวมข้อมูลและประเมินข้อมูลดังกล่าว โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสิ่งของ รวมทั้งข่าวสารหรือเอกสารที่เกี่ยวกับความพยายามที่มีความมุ่งหมายเพื่อคัดค้านหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย หรือที่เกี่ยวกับการดำรงอยู่หรือความมั่นคงของสหพันธ์และมลรัฐ หรือการดำเนินการเพื่อทำให้เกิดความเสียหายต่อการดำเนินการขององค์กรตามรัฐธรรมนูญของสหพันธ์หรือของมลรัฐ

ข. โดยเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการตรวจสอบบุคคล โดยการตรวจสอบดังกล่าวให้เป็นไปตามรัฐบัญญัติว่าด้วยการตรวจสอบเพื่อความมั่นคง

4) คำนิยามของรัฐบัญญัติฉบับนี้ ได้ให้คำนิยามที่สำคัญไว้ 4 คำ (มาตรา 4) ดังนี้

ก. “ความพยายามในการต่อต้านการดำรงอยู่ของสหพันธ์และมลรัฐ” ข. “ความพยายามในการต่อต้านความมั่นคงของสหพันธ์และของมลรัฐ” ค. “ความพยายามในการต่อต้านหลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย” และ ง. “หลักการพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย” ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ ดังนี้
 ง.1) สิทธิของประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านองค์กรของรัฐ และผู้แทนของปวงชนซึ่งมาจากการเลือกตั้งตามหลักเลือกตั้งทั่วไปโดยตรง โดยอิสระ โดยเสมอภาค และโดยลับ ง.2) หลักความผูกพันต่อรัฐธรรมนูญของฝ่ายนิติบัญญัติ หลักความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ง.3) สิทธิของฝ่ายค้านในรัฐสภา ง.4) หลักความสามารถปรับเปลี่ยนได้ของฝ่ายบริหารและหลักความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารต่อผู้แทนของประชาชน ง.5) หลักความอิสระ

ของศาล ง.6) หลักข้อห้ามการปกครองโดยอำนาจและการปกครองโดยอำเภอใจ และ ง.7) หลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

5) ขอบเขตของอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 5) โดยเจ้าหน้าที่คุ้มครองรัฐธรรมนูญระดับมลรัฐจะทำหน้าที่ในการรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และเอกสารต่าง ๆ และประเมินข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวและส่งต่อให้สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

(2) สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

หมวด 2 สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 8 - มาตรา 16) มีสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้ (1) อำนาจของสำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (มาตรา 8) สำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญสามารถแก้ไข เปลี่ยนแปลง หรือใช้ประโยชน์จากข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลที่จำเป็นเพื่อการทำภาระหน้าที่ของตนได้ เท่าที่ไม่เป็นการขัดแย้งกับรัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองของมูลแห่งสหพันธ์ หรือไม่เป็นการขัดแย้งกับบทบัญญัติของกฎหมายฉบับนี้ (2) การบันทึก การเปลี่ยนแปลง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคล (มาตรา 10) (3) การบันทึก การเปลี่ยนแปลง และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบุคคลของผู้เยาว์ (มาตรา 11) (4) การแก้ไขให้ถูกต้อง การระงับ และการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในรูปของข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ (มาตรา 12) (5) การแก้ไขให้ถูกต้องและการจำกัดการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลที่อยู่ในรูปของเอกสาร (มาตรา 13) (6) การให้ข้อมูลต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 15) (7) หน้าที่ในการรายงานของสำนักงานแห่งสหพันธ์เพื่อการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ รัฐบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ยังประกอบด้วยหมวด 3 บทบัญญัติว่าด้วยการส่งมอบข้อมูล (มาตรา 17 - มาตรา 26) และหมวด 4 บทสุดท้าย (มาตรา 27)

3.1.3 หลักการละเมิดอำนาจศาล

ตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (BVerfGG) ในหมวด 2 “วิธีพิจารณาทั่วไป” ในมาตรา 17 (การนำบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับ) ซึ่งบัญญัติว่า

“เท่าที่รัฐธรรมนูญนี้มิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้นำบทบัญญัติเรื่องการเปิดเผยในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ภาษาที่ใช้ในศาล การให้คำแนะนำ และการวินิจฉัยในองค์คณะ ในหมวด 14 - 16 แห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับโดยอนุโลม”

โดยในที่นี้จะได้ศึกษาหมวด 14-16 แห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz - GVG) รัฐบัญญัติฉบับนี้มีทั้งสิ้น 197 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 16 หมวด โดยมาตรา 17 แห่งรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (BVerfGG) ได้บัญญัติให้นำหมวด 14 - 16 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) หมวด 14 การพิจารณาโดยเปิดเผยและเจ้าหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาล (มาตรา 169 - 183) หมวด 15 ภาษาที่ใช้ในศาล (มาตรา 184 - 191) หมวด 16 การพิจารณาและการลงมติ (มาตรา 192 - 197)

ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณารายละเอียดเฉพาะหมวด 14 เท่านั้น เนื่องจากเป็นหมวดที่เกี่ยวข้องโดยตรงเกี่ยวกับการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในศาลและเรื่องการละเมิดอำนาจศาล โดยในหมวด 14 มีทั้งหมด 16 มาตรา ซึ่งอาจแบ่งออกเป็น (1) หลักการพิจารณาโดยเปิดเผยของศาล (2) การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาล (3) การละเมิดอำนาจศาล โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

3.1.3.1 การพิจารณาโดยเปิดเผยของศาล

การพิจารณาโดยเปิดเผยของศาลแบ่งออกเป็น

ก. หลักการพิจารณาโดยเปิดเผย (มาตรา 169) การพิจารณาต่อหน้าศาลที่จะต้องพิจารณาวินิจฉัย รวมทั้งการอ่านคำสั่งหรือคำพิพากษาให้กระทำโดยเปิดเผย การบันทึกเสียงและการบันทึกรายการของโทรทัศน์และวิทยุ

รวมทั้งการบันทึกเสียงและภาพเพื่อวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ต่อสาธารณะ ไม่อาจกระทำได้

ข. การพิจารณาโดยไม่เปิดเผยในคดีครอบครัว และคดีเด็กและเยาวชน (มาตรา 170) ในการพิจารณาคดีครอบครัว และคดีเด็กและเยาวชน เป็นการพิจารณาโดยไม่เปิดเผย

ค. ข้อยกเว้นของการพิจารณาโดยเปิดเผย

ค.1) ข้อยกเว้นในคดี (มาตรา 171a)

ค.2) ข้อยกเว้นเพื่อการคุ้มครองความเป็นอยู่ส่วนบุคคล (มาตรา 171b)

ค.3) เหตุผลสำหรับข้อยกเว้นของการพิจารณาโดยเปิดเผย (มาตรา 172) ศาลที่พิจารณาคดีสามารถพิจารณาคดีโดยไม่เปิดเผยทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ ในกรณีดังต่อไปนี้

- กรณีที่จะเกิดภัยอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- กรณีที่จะเกิดภัยอันตรายชีวิต ร่างกาย หรือเสรีภาพของพยาน หรือของบุคคลอื่น

- กรณีที่จะเป็นการละเมิดต่อความลับในการดำเนินการ ความลับในการประกอบกิจการ ความลับจากการค้นพบ หรือความลับในทางวิชาชีพอันเป็นผลประโยชน์ที่ควรได้รับการคุ้มครอง

- ความลับของบุคคล ซึ่งการเปิดเผยโดยปราศจากอำนาจของพยานหรือพยานผู้เชี่ยวชาญจะเป็นความผิดทางอาญา

- กรณีที่เป็นการกระทำของบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปี

ง. การอ่านคำพิพากษา (มาตรา 173) การอ่านคำพิพากษาไม่ว่ากรณีใด ๆ ให้กระทำโดยเปิดเผย แต่ศาลอาจมีพิจารณาโดยมติพิเศษห้ามมิให้มีการเปิดเผยเพียงบางส่วนได้

จ. การพิจารณาของศาลเพื่อมิให้มีการพิจารณาโดยเปิดเผย (มาตรา 174) ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นหลายกรณี ดังนี้

จ.1) การพิจารณาของศาลเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับการห้ามมิให้พิจารณาโดยเปิดเผย ให้กระทำในการพิจารณาของศาลที่ไม่เป็นการเปิดเผย หากคู่ความในคดีร้องขอหรือกรณีที่ศาลเห็นว่าเพื่อความเหมาะสมแห่งกรณี คำวินิจฉัยของศาลที่มีให้มีการพิจารณาโดยเปิดเผยจะต้องประกาศไว้อย่างเปิดเผย แต่คำวินิจฉัยดังกล่าวอาจอ่านในการพิจารณาที่ไม่เปิดเผยได้ หากการอ่านคำพิพากษาโดยเปิดเผยจะนำมาสู่ผลกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการพิจารณาของศาล ในการอ่านคำพิพากษาในกรณีตามมาตรา 171b มาตรา 172 และมาตรา 173 การอ่านคำพิพากษาอาจไม่กระทำโดยเปิดเผยได้ ทั้งนี้จากเหตุผลในเรื่องนั้น ๆ

จ.2) ในกรณีที่การพิจารณาโดยเปิดเผยจะก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ในกรณีเช่นนี้ห้ามมิให้หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ รายงานเกี่ยวกับการพิจารณาของศาลและห้ามมิให้เปิดเผยเนื้อหาดังกล่าวต่อสาธารณะ

3.1.3.2 การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาล

การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาล (มาตรา 176 และ มาตรา 178)

ก. การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการพิจารณาของศาลเป็นหน้าที่ของประธานศาล (มาตรา 177)

ข. คู่ความในคดี จำเลย พยาน หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่นซึ่งไม่ดำเนินการตามคำสั่งศาลซึ่งออกเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยอาจถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณา เพื่อนำไปคุมขังได้โดยไม่อาจคุมขังได้เกินกว่า 24 ชั่วโมงในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อใช้มาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล ส่วนในกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล (มาตรา 177)

การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาลถือว่าเป็นภารกิจในทางกระบวนการพิจารณาคดีซึ่งมีความมุ่งหมายเพื่อการรักษาความเป็นระเบียบ

เรียบบรร้อยทั้งภายนอกและการกระทำใด ๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลได้ เพื่อความมุ่งหมายดังกล่าวกฎหมายจึงกำหนดให้เป็นอำนาจของประธานศาลตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 176 GVG และในบางเรื่องเป็นอำนาจของศาลตามมาตรา 177 และมาตรา 178 GVG เท่าที่ภาระหน้าที่ดังกล่าวตกเป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยของสหพันธ์ในการตกลงกับประธานศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ส่วนการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในห้องพิจารณา ย่อมเป็นอำนาจหน้าที่ของประธานศาล (มาตรา 176 GVG) โดยที่การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไม่ว่าจะกระทำที่ศาลรัฐธรรมนูญเองหรือกระทำในสถานที่อื่นก็ตาม การพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญย่อมเริ่มต้นนับแต่การเตรียมความพร้อมของศาลในการทำภารกิจของศาล การพิจารณาของศาลย่อมหมายความรวมถึงกรณีที่ศาลได้ประชุมหารือกันเองในห้องประชุมอื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ห้องพิจารณาก็ตาม การพิจารณาของศาลจะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อประธานศาลได้ยุติการพิจารณานั้น ๆ ในการพิจารณาของศาลเฉพาะประธานศาลเท่านั้นที่มีอำนาจในการออกคำสั่งเพื่อการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของศาล เท่าที่กรณีนั้น ๆ ไม่เกี่ยวกับคำสั่งลงโทษหรือคำสั่งบังคับตามมาตรา 177 และมาตรา 178 GVG มาตรการในการใช้เจ้าหน้าที่ตำรวจในการรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาลย่อมไม่มีผลหากมาตรการไม่ได้กระทำโดยประธานศาล ประธานศาลมิได้มีเพียงอำนาจที่จะใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่งที่ทำเป็นเพื่อการรักษาความเรียบร้อยของการพิจารณาของศาล หากแต่ประธานศาลยังมีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองดูแลการทำหน้าที่ของศาล เท่าที่ประธานศาลจะต้องทำให้การพิจารณาของศาลเป็นไปโดยปราศจากอุปสรรคใด และเพื่อรักษาเกียรติของศาล อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการบังคับเพื่อบรรลุความมุ่งหมายดังกล่าวย่อมสามารถบังคับต่อบุคคลใด ๆ ที่อยู่ในการพิจารณาของศาลได้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของศาลและทนายความ โดยมาตรการบังคับดังกล่าวอาจจะมีขอบเขตนอกห้องพิจารณาของศาลหรืออาจขยายไปถึงถนนก็ได้ เท่าที่มีกรณี ที่อาจจะเกิดผลเสียหายหรือผลกระทบต่อการพิจารณาของศาลได้⁴⁷ ประธานศาล

⁴⁷Maunz u.a, Bundesverfassungsgericht, Kommentar, Muenchen 1995, Art. 17, S. 12

สามารถออกคำสั่งใด ๆ ก็ได้ที่จำเป็นและเหมาะสมเพื่อการรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล ซึ่งการจะเลือกใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่ง ย่อมอยู่ในดุลพินิจของประธานศาล โดยทั่วไปแล้วจะใช้มาตรการในการเตือนการดำเนินการภาคทัณฑ์เป็นเบื้องต้น แต่อย่างไรก็ตาม กรณีอาจใช้มาตรการที่รุนแรง เช่น การนำตัวออกจากห้องพิจารณาก็ได้ โดยการจะใช้มาตรการดังกล่าวได้ การกระทำนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดการรบกวนต่อบุคคลอื่น ๆ ด้วย

สำหรับการโต้แย้งคำสั่งที่ออกเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาลไม่อาจกระทำได้ ดังนั้น การจะโต้แย้งคำสั่งของประธานศาลในขอบเขตของการรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาลจะไม่อาจร้องไปยังองค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญที่พิจารณาคดีนั้นได้ รวมทั้งอาจใช้สิทธิตามมาตรา 19 (4)⁴⁸ ของรัฐธรรมนูญ เนื่องจากมาตราดังกล่าวเป็นมาตราที่คุ้มครองบุคคลโดยผ่านองค์กรตุลาการ แต่มิได้ให้อำนาจดังกล่าวเพื่อโต้แย้งตุลาการเอง

คู่ความในคดี จำเลย พยาน ผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งมีได้เชื่อฟังคำสั่งที่ออกมาเพื่อรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล อาจถูกพิจารณาจากคำสั่งศาลให้ออกจากห้องพิจารณาคดีหรืออาจถูกคุมขังได้ตามกำหนดระยะเวลาที่เป็นไปตามคำสั่งศาลซึ่งจะต้องไม่เกิน 24 ชั่วโมง (มาตรา 177 GVG) การใช้อำนาจในการดำเนินการของประธานศาลเพื่อการรักษาความเรียบร้อยในการพิจารณาของศาลนั้นมีความมุ่งหมายที่จะใช้ต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม ในกรณีที่เป็นคดีที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งอาจไม่มีคู่ความในคดี ในกรณีนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีหรือตัวแทนของหน่วยงานทั้งหลายย่อมเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมไม่อยู่ภายใต้มาตรา 177 GVG กล่าวคือ ศาลไม่อาจออกคำสั่งศาลต่อบุคคลเหล่านี้ได้ กรณีที่เจ้าหน้าที่เหล่านี้กระทำการอันเป็นการรบกวนการพิจารณาของศาล กรณีนี้จะยุติการพิจารณาไว้ชั่วคราวและให้เจ้าหน้าที่ในระดับหัวหน้าของเจ้าหน้าที่เหล่านั้น

⁴⁸ มาตรา 19 (4) หากบุคคลใดถูกละเมิดสิทธิโดยอำนาจมหาชน บุคคลนั้นชอบที่จะใช้สิทธิในทางศาลได้ ในกรณีที่ไม่มีการฟ้องคดีที่มีเขตอำนาจในเรื่องนั้น ให้ฟ้องยังศาลยุติธรรม

ดำเนินการกับเจ้าหน้าที่เหล่านั้น การใช้มาตรการในการนำบุคคลนั้นออกจากห้องพิจารณาคดี หรือคุมขังบุคคลนั้นไม่เกินกว่า 24 ชั่วโมงก็ดี คำสั่งเหล่านั้นจะต้องได้รับการพิจารณาวินิจฉัยโดยศาลและศาลต้องอ่านคำสั่งนั้นให้ทราบ การบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งที่มีลักษณะเป็นโทษดังกล่าวนั้นย่อมอยู่ในอำนาจของประธานที่จะดำเนินการได้โดยตรง หลักการคุ้มครองเอกสิทธิ์ของบุคคลย่อมได้รับการพิจารณาจากการใช้มาตรการดังกล่าวนี้เช่นกัน การโต้แย้งคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญที่ออกตามมาตรา 177 GVG ย่อมไม่สามารถโต้แย้งได้เช่นกัน เพราะศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ไม่มีองค์กรอื่นใดที่มีสถานะเหนือกว่าศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาตรวจสอบคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ เช่นเดียวกับคำสั่งของประธานศาลก็ไม่อาจโต้แย้งต่อศาลได้เช่นเดียวกัน ตามมาตรา 181 GVG ให้สิทธิในการโต้แย้งได้เฉพาะในการที่เป็นคำสั่งศาลในระดับศาลอุทธรณ์ลงไปเท่านั้น

3.1.3.3 การละเมิดอำนาจศาล (มาตรา 178)

การละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 178 มีสาระสำคัญ ดังนี้

ก. การละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการที่มุ่งหมายต่อคู่ความในคดี จำเลย พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่น ซึ่งกระทำการอย่างหนึ่งอันเป็นการไม่เหมาะสมในการพิจารณาของศาล ภายใต้เงื่อนไขของการดำเนินคดีอาญา ศาลอาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกกำหนดให้คุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์และให้ดำเนินการบังคับได้ทันที ในกรณีที่มีการกำหนดเงินค่าปรับและไม่มีการชำระเงินค่าปรับ ในกรณีนี้ให้กำหนดให้มีการคุมขังบุคคลนั้น ณ สถานที่อยู่ของบุคคลนั้น ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล และกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล ในกรณีที่มีการลงโทษทางอาญาต่อบุคคลอื่นเนื่องมาจากการกระทำอันไม่เหมาะสมและการกระทำดังกล่าวนำไปสู่การปรับหรือการคุมขังในกรณีเช่นนี้ให้นำโทษดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับการลงโทษทางอาญาด้วย

ข. การบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งของศาลดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ให้เป็นอำนาจของประธานศาลที่จะออกคำสั่งได้โดยตรง (มาตรา 179)

ค. อำนาจตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 176 - มาตรา 179 ย่อมเป็นอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวซึ่งกระทำในการพิจารณาคดีแม้จะกระทำภายนอกศาลก็ตาม (มาตรา 180)

ง. ในกรณีที่มีการออกคำสั่งตามมาตรา 178 หรือมาตรา 180 บุคคลนั้นอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวได้ภายในหนึ่งสัปดาห์นับจากวันที่บุคคลนั้นรับทราบคำสั่งดังกล่าว เท่าที่คำสั่งดังกล่าวไม่ใช่คำสั่งของศาลสหพันธ์หรือศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ในกรณีตามมาตรา 178 ไม่เป็นการทุเลาการบังคับ ในขณะที่การอุทธรณ์ตามมาตรา 180 เป็นการทุเลาการบังคับ การอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย

จ. ในกรณีที่มีการกระทำผิดอาญาในการพิจารณาคดีให้ศาลได้พิจารณการกระทำผิดนั้นและแจ้งให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ทราบในกรณีที่มีความจำเป็นให้จับกุมผู้กระทำความผิดไว้ (มาตรา 183)

จากบทบัญญัติของมาตรา 178 GVG ได้ให้อำนาจประธานศาลในกรณีที่มีการกระทำอันไม่เหมาะสม โดยประธานศาลอาจออกคำสั่งปรับหรือออกคำสั่งให้คุมขังได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงและให้สามารถบังคับได้ทันที ประเด็นข้อพิจารณาสำคัญของบทบัญญัติในมาตรานี้คือ อะไรคือ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” การกระทำอันไม่เหมาะสมที่ไปกระทบต่อการพิจารณาของศาล หรือมุ่งคุ้มครอง “คุณค่าของความเป็นศาล” ความหมายของ “การกระทำที่ไม่เหมาะสม” ย่อมหมายความรวมขอบเขตทั้งสองประการดังกล่าว⁴⁹ แต่กรณีส่วนใหญ่ของการกระทำที่ไม่เหมาะสมเป็นกรณีของการรบกวนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล แต่อย่างไรก็ตาม กรณีมีความเป็นไปได้ว่า มีการกระทำที่เป็นการที่ไม่เหมาะสมเป็นการดูถูกที่มุ่งหมายต่อตัวผู้พิพากษา โดยการกระทำหรือการแสดงออกดังกล่าวมิได้มีผลกระทบใด ๆ ต่อกระบวนการพิจารณาคดีของศาล เช่น จำเลยในคดีฆาตกรรม หรือคู่ความในคดีแพ่ง ซึ่งในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของผู้พิพากษานั้น ๆ ไม่ได้รับผลกระทบแต่อย่างใดจากการกระทำดังกล่าว

⁴⁹ Manfred Wolf, Gerichtsverfassungsrecht aller Verfahrenszweige, 6.Aufl. Muenchen 1987, S. 260

อย่างไรก็ตามในกรณีเช่นนี้ย่อมถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมแล้ว เพราะเป็นการกระทำที่เป็นการดูถูกศาล “ศาล” นั้นถือว่าเป็นสถาบันซึ่งจะต้องได้รับเกียรติเมื่อปรากฏต่อสาธารณะ เมื่อศาลมีคำพิพากษา ๆ ควรจะได้รับการยอมรับจากสาธารณะ มีความเป็นไปได้ว่าการบังคับคดีที่มีลักษณะการบังคับซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือจากองค์กรอื่นของรัฐ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวอาจใช้เวลาและอาจไม่บรรลุความมุ่งหมายของการบังคับในเรื่องนั้นได้ หากประชาชนขาดการยอมรับต่อศาล ในประการแรกการยอมรับของประชาชนดังกล่าวต่อศาลจะได้มากก็ต่อเมื่อศาลมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ประการต่อมาศาลจะต้องเป็นสถาบันที่มีเกียรติของประชาชน ซึ่งกรณีเช่นนี้ศาลจะต้องเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่อย่างถูกต้องและจริงจัง และศาลจะต้องไม่ยอมให้มีการกระทำที่เป็นการหัวเราะเยาะหรือกระทำการอันแสดงถึงความไม่เคารพต่อศาล มิเช่นนั้นแล้วศาลจะสูญเสียพื้นฐานของการยอมรับจากประชาชน เฉกเช่นบุคคลธรรมดาที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมจะต้องได้รับการเคารพต่อกันและกัน ศาลเองในฐานะที่เป็นสถาบันของรัฐก็จำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากสังคม การคุ้มครองเกียรติของศาลถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติของมาตรา 178 GVG การคุ้มครองเกียรติดังกล่าวถือว่าเป็นการคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีของศาล” ความมุ่งหมายของการคุ้มครองศักดิ์ศรีของศาลก็เช่นเดียวกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคมก็เพื่อต้องการเน้นย้ำในการปกป้องคุ้มครองการทำหน้าที่ของศาลที่มีต่อระบบโดยรวมของสังคม

ลักษณะสำคัญของการกระทำที่ “ไม่เหมาะสม” จะต้องพิจารณาให้อยู่ในขอบเขตของการกระทำที่มุ่งต่อสิ่งที่มาตรา 178 มุ่งคุ้มครอง ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น ซึ่งผู้พิพากษาเองจะต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของทัศนคติของสังคมประกอบด้วยเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายที่ค่อนข้างเสรีที่ไม่อาจเรียกร่องจากจำเลย คู่ความในคดี หรือพยานได้ ซึ่งการแต่งกายในชีวิตประจำวันบนท้องถนนอาจถูกมองว่าเป็นการไม่เหมาะสมได้ในกรณีเช่นนี้หากเกิดขึ้นในห้องพิจารณาของศาลก็ไม่อาจให้เหตุผลว่าเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมได้

เช่นเดียวกับทรงผมที่ไม่เรียบร้อย⁵⁰ การนั่งอ่านหนังสือพิมพ์⁵¹ การเคี้ยวหมากฝรั่ง หรือการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สกปรกเลอะเทอะ⁵² การอยู่ในสภาพที่เมาสุรา⁵³

กรณีต่อไปนี้เป็นกรณีกะทำที่ถือว่าเป็นการไม่ให้ความเคารพ ในกรณีที่เป็นกรณีสืบประมาทต่อบุคคลที่แสดงถึงความไม่เคารพ ตามมาตรา 185 ประมวลกฎหมายอาญา การแสดงความไม่เคารพอาจเป็นการแสดงออก โดยเจตนา การแสดงออกซ้ำ ๆ ว่า “กฎหมายเฮงซวย” ย่อมเป็นการกระทำที่ แสดงถึงความไม่เคารพ⁵⁴ การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการละเมิดเกียรติของบุคคล หรือการข่มขู่ผู้พิพากษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีในการพิจารณา⁵⁵ นอกจากนี้ ในการพิจารณาของศาลอันสืบเนื่องมาจากการกระทำที่ไม่เหมาะสมนั้นจะต้อง พิจารณาตัดสินด้วยความระมัดระวัง เพราะการให้ความคุ้มครองแก่ศาลนั้นเป็นการ คุ้มครองในฐานะที่เป็นสถาบันมากกว่าการที่คุ้มครองศักดิ์ศรีของผู้พิพากษา ด้วยเหตุนี้ การกระทำที่ไม่เหมาะสมนั้นจึงต้องเป็นการกระทำที่ไปกระทบในส่วนที่เป็น สาระสำคัญของสถาบันศาล⁵⁶ ดังนั้น กรณีย่อมถือว่ามีกรณีกะทำที่ไม่เหมาะสม หากเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อการพิจารณาของศาล หรือเป็นการละเมิดเกียรติศักดิ์ของศาล⁵⁷

การกระทำที่เป็นการไม่เหมาะสมนั้นจะต้องเป็นการกระทำ ที่เป็นความผิด ตามคำพิพากษาของศาลเห็นว่าจะต้องเป็นการกระทำที่กระทำโดย เจตนา⁵⁸ การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ว่าลงโทษปรับหรือคุมขังย่อมไม่ใช่ โทษทางอาญา การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลสามารถกระทำต่อบุคคลตามที่

⁵⁰ KG JR 1966, 73

⁵¹ Kissel, GVG, Art. 178 Rz 12

⁵² OLG Duesseldorf NJW 1986, 1505

⁵³ OLG Koblenz, VRS 1972, S.296; Schmidt, JR 1969, S.270

⁵⁴ OLG Duesseldorf, NJW 1986, 2516

⁵⁵ BGH, JZ 1951, S. 791; OLG Hamm, NJW 1963, S. 1971

⁵⁶ Manfred Wolf, Gerichtsverfassungsrecht aller Verfahrenszweige, 6.Aufl. Muenchen 1987, S. 262

⁵⁷ รายละเอียดโปรดดู OLG Hamm, JMBLN RW 1954, S.60; OLG Koblenz OLGSt Bd.4. S.19 zu 178 GVG; OLG Muenchen, NJW 1966, S.1935; OLG Nuernberg, JZ 1969, S.150; OLG Koblenz, MDR 1971, S.324; OLG Nuernberg in JZ 1969, S.150

⁵⁸ Maunz u.a, Bundesverfassungsgericht, Kommentar, Muenchen 1995, Art. 17, S. 15

กำหนดไว้ในมาตรา 177 GVG กล่าวบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีหรือบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดีก็ได้ การโต้แย้งคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญที่ออกตามมาตรา 178 GVG ย่อมไม่สามารถโต้แย้งได้เพราะศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ไม่มีองค์กรอื่นใดที่มีสถานะเหนือกว่าศาลรัฐธรรมนูญที่จะพิจารณาตรวจสอบคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวได้ เช่นเดียวกับคำสั่งของประธานศาลที่ไม่อาจโต้แย้งต่อศาลได้เช่นเดียวกันตามมาตรา 181 GVG ให้สิทธิในการโต้แย้งได้เฉพาะในการที่เป็นคำสั่งศาลในระดับศาลอุทธรณ์ลงไปเท่านั้น

3.1.4 คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์

ในเรื่องร้องทุกข์ที่ผู้ร้องทุกข์ได้ร้องทุกข์เนื่องจากศาลได้ออกคำสั่งลงโทษปรับเนื่องจากมีการกระทำที่ไม่เหมาะสมตามมาตรา 178 วรรค 1 GVG ในระหว่างการพิจารณาของศาลครอบครัว โดยการร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมุ่งหมายร้องทุกข์ต่อคำสั่งของศาลอุทธรณ์เมือง Karlsruhe และคำสั่งศาลแขวงเมือง Bruchsal โดยคำสั่งศาลทั้งสองเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ร้องทุกข์ตามสิทธิขั้นพื้นฐานมาตรา 5 วรรค 1 ประโยคที่ 1 ของรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริงในคดีนี้เนื่องมาจากผู้ร้องทุกข์ได้ดำเนินคดีหย่ากับสามีของผู้ร้องทุกข์ โดยผู้ร้องทุกข์ได้ยื่นคำร้องขอให้แยกกระบวนการพิพาทที่เกี่ยวข้องทรัพย์สินออกจากกัน ฝ่ายสามีได้ปฏิเสธคำร้องดังกล่าว ในการพิจารณาด้วยวาจาต่อศาลแขวง ประธานได้แนะนำว่าเมื่อฝ่ายสามีปฏิเสธในเบื้องต้นก็ให้ดำเนินคดีทั้งสองร่วมกันไปก่อน ทันใดนั้นผู้ร้องทุกข์กระโดดขึ้นและตะโกนใส่หัวหน้าศาลว่า “การพิจารณาคดีนี้ตลก” เนื่องจากการแสดงออกของผู้ร้องทุกข์ดังกล่าวศาลแขวงจึงได้กำหนดโทษในฐานะละเมิดอำนาจศาลเป็นค่าปรับจำนวน 250 ยูโร หลังจากนั้นผู้ร้องทุกข์ได้ออกจากห้องพิจารณาไปชั่วขณะหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ตะโกนใส่หัวหน้าศาลครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยความว่า “คุณคือความอัปยศของความยุติธรรมของเยอรมัน”

ผู้ร้องทุกข์ได้ยื่นคำร้องทุกข์เพื่อโต้แย้งการกำหนดโทษปรับฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้ยกคำร้อง การกระทำของผู้ร้องทุกข์

เป็นการกระทำอันไม่เหมาะสมต่อผู้พิพากษา การกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่มีความผิดทางอาญา การกล่าวของผู้ร้องทุกซ์ว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ออกมาจากความรู้สึกที่เกิดขึ้นในขณะนั้น นอกจากนี้หลังจากที่ศาลได้ลงโทษปรับฐานละเมิดอำนาจศาลแล้วผู้ร้องทุกซ์ยังได้กล่าวหมิ่นประมาท

การร้องทุกซ์ตามรัฐธรรมนูญของผู้ร้องทุกซ์ได้อ้างว่าเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในการแสดงความคิดเห็น ตามมาตรา 5 วรรค 1 ประโยคที่ 1 รัฐธรรมนูญ ศาลมีข้อพิจารณาว่าเรื่องนี้จะต้องพิจารณาไตร่ตรองระหว่างการคุ้มครองต่อความมั่นคงของความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น โดยการแสดงความคิดเห็นของผู้ร้องมิได้เป็นการวิพากษ์วิจารณ์

องค์คณะกลั่นกรองได้รับเรื่องดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณา โดยเห็นว่าเป็นไปตามมาตรา 93c วรรค 1 ประกอบกับมาตรา 93a วรรค 2 ข้อ b รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ การรับเรื่องร้องทุกซ์ดังกล่าวมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 5 วรรค 1 ประโยคที่ 1 ปัญหาในทางรัฐธรรมนูญที่สำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ได้พิจารณาวินิจฉัยมีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

(1) คำสั่งลงโทษละเมิดอำนาจศาลเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 5 วรรค 1 ประโยคที่ 1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้ร้องทุกซ์หรือไม่ เพียงใด

ก. การกำหนดโทษปรับฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งไปกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้ร้องทุกซ์ แต่ทว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข ดังนั้น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา 5 วรรค 2 รัฐธรรมนูญจึงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายซึ่งมาตรา 178 วรรค 1 เป็นบทบัญญัติของรัฐบัญญัติว่าด้วยธรรมนูญศาล (GVG) ซึ่งแน่นอนว่าการใช้และการตีความกฎหมายดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงข้อเรียกร้องตามรัฐธรรมนูญด้วยซึ่งอาจพิจารณาจากข้อจำกัดของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 5 วรรค รัฐธรรมนูญนั้นเอง

ข. การโต้แย้งคำสั่งฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 178 วรรค 1 GVG โดยหลักทั่วไปแล้วไม่อาจกระทำได้ ซึ่งศาลอุทธรณ์ได้อธิบายว่าการกระทำอันไม่เหมาะสมเป็นการกระทำละเมิดต่อการทำหน้าที่ของศาลและเป็นการก่อความเดือดร้อนรำคาญต่อการพิจารณาของศาล ผู้ร้องทุกข์ปราศจากเหตุผลใด ๆ ในทางกฎหมายที่สนับสนุนการกระทำดังกล่าว การอาศัยฐานจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา 5 วรรค 2 รัฐธรรมนูญจึงไม่เพียงพอที่จะเป็นฐานสนับสนุนได้

ค. ดังนั้นการโต้แย้งคำสั่งศาลตามมาตรา 178 วรรค 1 GVG ในคดีนี้โดยการอ้างข้อเรียกร้องตามรัฐธรรมนูญดังกล่าวจึงไม่เพียงพอ ด้วยเหตุผลดังนี้

ค.1) มาตรา 5 วรรค 1 ประโยคที่ 1 รัฐธรรมนูญ เรียกร้องความสำคัญและการจัดลำดับของผลประโยชน์ที่จะได้รับความคุ้มครองจากการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับผลประโยชน์ที่มีความขัดแย้งกัน ทั้งนี้เพื่อจำกัดขอบเขตของการแสดงความคิดเห็น ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของการคุ้มครองของกฎหมายนั้น ๆ ด้วย ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น สิ่งที่มีคุ้มครองตามมาตรา 178 วรรค 1 GVG กระบวนการพิจารณาของศาลที่มีหลักประกันและเป็นไปด้วยความเรียบร้อย การละเมิดการพิจารณาของศาลจึงอาจเกิดได้จากการแสดงความคิดเห็นหรือการกระทำในลักษณะอื่น ๆ เท่าที่มาตรา 178 วรรค 1 GVG ย่อมหมายรวมถึงการแสดงความคิดเห็น ดังนั้นการแสดงความคิดเห็นจึงอาจเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมได้ทั้งในลักษณะของเนื้อหาของการแสดงความคิดเห็นหรือรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นก็ได้ หากการแสดงความคิดเห็นในกระบวนการพิจารณาของศาลถือว่าเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสม ประเด็นนี้จึงมิได้เป็นประเด็นในเรื่องของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเท่านั้น หากแต่เป็นประเด็นสำคัญของหลักนิติรัฐด้วย เพราะการคุ้มครองสิทธิอย่างมีประสิทธิภาพย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า คู่ความในคดีจะต้องกระทำการใดต่อองค์กรศาลได้หากการกระทำนั้นเป็นความเชื่อโดยสุจริต

และเป็นการกระทำที่เหมาะสม โดยจะต้องไม่เกรงกลัวต่อผลเสียหายในทางคดี โดยสามารถกล่าวอ้างได้ในคดี

ดังนั้น การลงโทษจากการแสดงความคิดเห็นเนื่องจากการเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมจึงต้องวางอยู่บนพื้นฐานของหลักความได้สัดส่วนด้วย โดยจะต้องพิจารณาว่า การแสดงความคิดเห็นในเวลานั้น เนื้อหาและรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นเป็นการรบกวนกระบวนการพิจารณาของศาลเพียงใด และการลงโทษนั้นได้กระทำโดยสมเหตุสมผลเพียงใด การลงโทษดังกล่าวอาจมีข้อโต้แย้งได้ว่า การรบกวนการพิจารณาของศาลดังกล่าวเกิดจากความรู้สึกในชั่วขณะที่เป็นผลมาจากการดำเนินการของศาลที่ผู้ร้องทุกข์รู้สึกว่าเป็นการกระทำที่ไม่สมควรของศาล ดังนั้น ในสถานการณ์เช่นนี้การลงโทษตามมาตรา 178 วรรค 1 GVG อาจไม่เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วนหากไม่เคยมีการตักเตือนบุคคลนั้นมาก่อน

ค.2) จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวคำสั่งลงโทษในกรณีนี้จึงขาดฐานสนับสนุนที่เพียงพอจากข้อพิจารณาในทางรัฐธรรมนูญ โดยมีเหตุผล ดังนี้

ค.2.1) คำสั่งลงโทษดังกล่าวเป็นคำสั่งที่กำหนดโทษปรับอันเนื่องมาจากเนื้อหาของการแสดงความคิดเห็น จากเอกสารในการพิจารณาของศาลได้ให้เหตุผลในการออกคำสั่งว่าเป็นเพียงการกระทำที่ไม่เคารพต่อศาล ศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาจากถ้อยคำดังกล่าวและยกคำร้องว่า ผู้ร้องทุกข์ได้แสดงความคิดเห็นอันเป็นการดูหมิ่น ซึ่งกรณีเป็นที่ชัดเจนว่า ศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาว่าเนื้อหาที่ผู้ร้องทุกข์แสดงออกนั้นเป็นการรบกวนศาล

ค.2.2) ในคำสั่งลงโทษของศาลไม่ได้วินิจฉัยว่า เพราะเหตุใดจึงไม่จำเป็นที่จะต้องมีการตักเตือนผู้ร้องทุกข์ก่อน ในเอกสารของศาลมีได้กล่าวถึงการตักเตือนแต่อย่างใด ผู้ร้องได้แสดงความคิดเห็นดังกล่าวในสภาพที่ตระหนกตกใจ ดังที่ปรากฏในรายงานของศาลเช่นกัน ในทัศนะของผู้ร้องทุกข์ถือว่าศาลมีส่วนร่วมในการหน่วงเหนี่ยวกระบวนการในการตัดสินผ่านสามีมของผู้ร้องทุกข์ โดยคดีของศาลครอบครัวเป็นลักษณะคดีที่มีผลกระทบต่อจิตใจ ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลต่อผู้ร้องทุกข์โดยการกำหนดโทษปรับตาม

มาตรา 178 วรรค 1 จึงควรจะต้องมีการตัดเตือนผู้ร้องทุกข์ก่อน ในเอกสารรายงาน กระบวนพิจารณาของศาลไม่ปรากฏว่าศาลได้มีการตัดเตือนผู้ร้องทุกข์มาก่อน ดังนั้นคำสั่งของศาลรวมทั้งคำสั่งของศาลอุทธรณ์จึงไม่อาจยอมรับได้ เพราะเหตุใด การลงโทษจึงไม่มีการตัดเตือนก่อนจึงเป็นการลงโทษที่เป็นไปตามหลักความ ได้สัดส่วน ในคำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ก็ไม่ยืนยันว่าศาลแขวงได้ทำการตัดเตือน ผู้ร้องทุกข์แล้ว

(2) การวินิจฉัยของศาลดังกล่าวจึงมีข้อบกพร่อง การพิจารณา ของศาลควรจะต้องพิจารณาถึงหลักความได้สัดส่วนในกรณีที่ไม่มีการเตือนมาก่อน การละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานในกรณีจึงต้องมีการพิจารณาวินิจฉัยโดยให้ศาลอุทธรณ์ พิจารณาวินิจฉัยใหม่

3.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร สเปน

ในหัวข้อการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร สเปน จะได้กล่าวถึงหัวข้อ ดังนี้ 3.2.1 ระบบกฎหมายและระบบศาลของ ราชอาณาจักรสเปน 3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.1 ระบบกฎหมายและระบบศาลของราชอาณาจักรสเปน

ประเทศสเปนเป็นประเทศที่ใช้การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีการแบ่งเขต การปกครองออกเป็น 17 แคว้นอิสระ (Comunidades Autónomas) และ 2 นคร (Ceuta และ Melilla) โดยภายในแคว้นอิสระจะถูกแบ่งออกเป็น 50 จังหวัด (provincias) โดยแต่ละแคว้นอิสระจะมีอิสระในการปกครองตนเองแต่ละระดับ ต่างกันตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่เคยเป็นมา⁵⁹

⁵⁹ อำนาจต่าง ๆ ของแคว้นอิสระมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 มาตรา 148

ระบบศาลของประเทศสเปนนั้นใช้ระบบศาลเดียว (el sistema de la Unidad jurisdiccional)⁶⁰ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการตุลาการ (Consejo General de Poder Judicial หรือเรียกโดยย่อว่า คณะกรรมการ CGPJ)” เป็นองค์กรกลางที่มีอำนาจควบคุมดูแลงานบริหารที่เกี่ยวข้องกับผู้พิพากษา (Jueces) และตุลาการ (Magistrados) โดยภายในระบบศาลจะมีการแบ่งศาลออกตามความชำนาญ 4 ด้าน ดังนี้

- (1) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง (Los Tribunales del Orden Civil)
- (2) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา (Los Tribunales del Orden Penal)
- (3) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีปกครอง (Los Tribunales de lo contencioso-administrativo)
- (4) ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทางสังคม (Los Tribunales del Orden Social)

โดยศาลทั้ง 4 ด้านนี้ จะมีลำดับชั้นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา โดยปกติ 3 ชั้น ได้แก่ ศาลชั้นต้น (el Juzgado) ศาลชั้นอุทธรณ์ (el Tribunal Superior de Justicia) และศาลฎีกา (el Tribunal Supremo)

นอกเหนือจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้ง 4 ด้านแล้ว ระบบศาลของประเทศสเปน ยังมีศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทหาร (la Jurisdicción Militar) โดยแยกออกจากหากและถือเป็นข้อยกเว้นของระบบศาลเดียวของประเทศสเปน

ส่วนกรณีที่เป็นข้อพิพาทอันเกี่ยวข้องกับกฎหมายสูงสุดของประเทศ ก็จะมี “ศาลรัฐธรรมนูญ (Tribunal Constitucional)”⁶¹ เป็นศาลที่มี

⁶⁰ ทั้งนี้ตามมาตรา 117.5 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978

⁶¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 บัญญัติรายละเอียดของศาลรัฐธรรมนูญไว้ในหมวด 9 มาตรา 159 - 165

อำนาจพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญตามที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1979 (Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional) บัญญัติไว้

3.2.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 และ ศาลรัฐธรรมนูญสเปน

หลังจากนายพลฟรานซิสโก ฟรานโก (General Francisco Franco) ซึ่งปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการ ได้เสียชีวิตลง เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 ประเทศสเปนได้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบ ประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ กระทั่งในปี ค.ศ. 1978 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 อย่างเป็นทางการ และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน

โดยในหมวด 9 ของรัฐธรรมนูญฯ เป็นหมวดที่บัญญัติ เกี่ยวกับ “ศาลรัฐธรรมนูญ (Tribunal Constitucional)” และต่อมาได้มีการตรา “พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1979 (Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional) ขึ้น ประกอบด้วย บทบัญญัติจำนวน 8 หมวด รวม 102 มาตรา โดยตามรัฐธรรมนูญฯ และพระราช บัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีอำนาจที่สำคัญ 6 ประการ ดังต่อไปนี้

1. อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วย รัฐธรรมนูญของกฎหมาย
2. อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองสิทธิ ขั้นพื้นฐาน ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ
3. อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการขัดกันของ อำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐ (ส่วนกลาง) กับแคว้นอิสระปกครองตนเอง
4. อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการขัดกันของ อำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ

5. อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศล่วงหน้าที่เกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศ

6. อำนาจอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีอำนาจองค์ประกอบศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีทั้งสิ้น 12 คน มีวาระดำรงตำแหน่ง 9 ปี โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้รับความรับรองในความเป็นอิสระโดยรัฐธรรมนูญและกฎหมาย

3.2.1.2 ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับรัฐและเป้าหมายของรัฐ

การพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับ “รัฐ (el Estado)” ของประเทศสเปนสะท้อนหลักการที่น่าสนใจจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 ถือเป็นสาระสำคัญในการทำความเข้าใจทิศทางหรือมุมมองในทางกฎหมายในเรื่องอื่น ๆ ต่อไป การพิจารณาทิศทางการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปนอันเป็นสาระสำคัญในการศึกษา จะต้องศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับรัฐของสเปนเพื่อช่วยทำให้เกิดความเข้าใจถึงฐานคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจต่อศาลรัฐธรรมนูญของประเทศสเปนต่อไป

เมื่อพิจารณา “รัฐ” จะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับคำว่า “อำนาจ” และ “หน้าที่” อย่างแน่นแฟ้น ในรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ ที่มาของอำนาจและการกระทำไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ หรือตุลาการนั้น ต้องมีฐานที่มาจากกฎหมายเท่านั้น ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่างระหว่างการกระทำของผู้ใช้อำนาจรัฐกับการกระทำของประชาชนทั่วไป กล่าวคือ หากเป็นกรณีประชาชนทั่วไป ทุกคนสามารถกระทำการใด ๆ ก็ได้ที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติห้ามไว้ (Vinculación negativa) ซึ่งนัยดังกล่าวมีที่มาจากหลักกฎหมายในภาษาลาตินที่เรียกว่า “qua non sunt prohibita, permissae intelliguntur”⁶² ในทางตรงข้ามกรณีของผู้ที่ใช้อำนาจรัฐ จะกระทำการใด ๆ ได้ ก็แต่เฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจให้กระทำการนั้นได้เท่านั้น จะกระทำโดยไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ไม่ได้

⁶² ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Everything which is not forbidden, is allowed.

(Vinculación positiva) ซึ่งหลักนี้มีที่มาจากหลักในภาษาลาตินที่ว่า “*quae non sunt permissae, prohibita intelliguntur*”⁶³ และนอกจากผู้ใช้อำนาจรัฐ จะกระทำการใด ๆ ได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้ การกระทำและกระบวนการทั้งหมดเพื่อบรรลุเป้าหมายในการใช้อำนาจดังกล่าว ยังต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายด้วยเช่นกัน ซึ่งก็หมายความว่า การกระทำของผู้ใช้อำนาจรัฐต้องเป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง (el principio de legalidad)⁶⁴

ในประเทศสเปน มุมมองของรัฐตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 ไม่ใช่การกำหนดรูปแบบของรัฐแต่เพียงว่าเป็นรัฐประชาธิปไตยแบบรัฐสภาเท่านั้น หากแต่การกำหนด “รูปแบบของรัฐ” เพื่อมุ่งกำหนด “เป้าหมายของรัฐ” ซึ่งเป็นจุดหมายที่นักกฎหมายและองคาพยพของรัฐจะมุ่งไปพร้อมกัน โดยรูปแบบของรัฐอันเป็นองค์ประกอบที่จะนำไปสู่เป้าหมายของรัฐมีอยู่ 3 รูปแบบด้วยกัน ได้แก่ รูปแบบที่หนึ่ง รัฐที่เป็นนิติรัฐ (Estado de Derecho) รูปแบบที่สอง รัฐที่เป็นนิติสังคม (Estado Social) และรูปแบบสุดท้ายคือ รัฐนิติประชาธิปไตย (Estado Democrático del Derecho) โดยมีสาระสำคัญของแต่ละรูปแบบรัฐและเป้าหมายของรัฐดังต่อไปนี้

(1) นิติรัฐ

เริ่มจากความเป็น “นิติรัฐ (Estado de Derecho)” ตามนัยที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 สเปนมีความเป็นนิติรัฐที่มีลักษณะเป็นสากลตามลักษณะของรัฐสมัยใหม่ในยุโรปหลายประเทศ อย่างไรก็ตาม อาจมีลักษณะพิเศษในบางมุมมองที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาจากมุมมองที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญในประเทศไทย มีการยอมรับความคล้ายคลึงกันของนัยหลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม โดยใน ส่วน

⁶³ ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Everything which is not allowed, is forbidden.

⁶⁴ อนันต์ คงเครือพันธ์. ข้อความคิดเกี่ยวกับถ้อยคำในกฎหมายที่ไม่ตายตัว (conceptos jurídicos indeterminados) และความแตกต่างกับดุลพินิจของฝ่ายปกครอง. วารสารวิชาการศาลปกครอง ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2560 หน้า 2

ความแตกต่างกันนั้นก็เกิดจากที่มาและประวัติที่แตกต่างกันของประเทศที่ก่อตั้งแนวคิด นักกฎหมายคนสำคัญของประเทศสเปน ศาสตราจารย์ เอเลียต เดียส การ์เซีย เคยกล่าวไว้ว่า “ไม่ใช่ว่ารัฐทุกรัฐเป็นนิติรัฐ รัฐที่มีกฎหมายไม่ได้หมายความว่ารัฐนั้นเป็นนิติรัฐแล้ว”⁶⁵ การพิจารณาความเป็นนิติรัฐหรือนิติธรรมมีหลักพิจารณาอีกมากมายเป็นองค์ประกอบ

การพิจารณาองค์ประกอบของหลักนิติรัฐ นักคิดทางกฎหมายมหาชนยอมรับว่าหัวใจหรือแกนคิดของหลักนี้ก็คือ “อำนาจฝ่ายปกครองภายใต้กฎหมาย (*la sujeción del poder al Derecho*)” ในรัฐธรรมนูญสเปน ได้เน้นย้ำหลักนี้ในมาตรา 9 วรรคหนึ่ง โดยได้บัญญัติชัดเจนว่า ประชาชนและฝ่ายอำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ⁶⁶ มาตรานี้ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของหลักนิติรัฐ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ของกฎหมายกับประชาชนและฝ่ายอำนาจรัฐนั้น ในทางทฤษฎีกฎหมายแล้ว มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ประชาชนทั่วไป หากกฎหมายไม่ได้ห้ามไว้ สามารถกระทำการได้ (*Vinculación negativa*) ในขณะที่กรณีฝ่ายอำนาจรัฐ จะกระทำการใด ๆ ได้ต่อเมื่อกฎหมายให้อำนาจไว้ หากไม่ได้ให้อำนาจไว้จะกระทำมิได้ (*Vinculación positiva*) ดังนั้น การพิจารณาการอยู่ภายใต้กฎหมายของทั้งสองฝ่ายก็ไม่ได้มีนัยเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การเน้นย้ำหลักนี้ได้มีการพูดถึงในคำพิพากษามากมายของประเทศสเปน เช่น ในคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญที่ 101/1983 วันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ.1983 ได้กล่าวถึงหลักการว่าอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญตามมาตรา นี้ว่าเป็นผลเชิงบังคับของรัฐธรรมนูญ โดยแปลความได้ว่าเป็นหน้าที่ในลักษณะที่แตกต่างกันของประชาชนและฝ่ายอำนาจรัฐต่อรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ฝ่ายประชาชน

⁶⁵ ในภาษาสเปนใช้คำว่า “no todo Estado es Estado de Derecho y no todo Estado con derecho es un Estado de Derecho” โดย DÍAZ GARCÍA, Elías, Estado de Derecho: exigencias internas, dimensiones sociales, Revista Sistema, libro 125, marzo 1995. p.6.

⁶⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 9.1 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“Los ciudadanos y los poderes públicos están sujetos a la Constitución y al resto del ordenamiento jurídico.”

จะต้องงดเว้นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ฝ่ายอำนาจรัฐนอกจากจะงดเว้นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแล้ว อำนาจในการกระทำต่าง ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น จะนอกเหนือไปกว่านี้ไม่ได้⁶⁷

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าการบัญญัติดังกล่าวในรัฐธรรมนูญยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ ในการพิจารณาความเป็นนิติรัฐอีกหลายประการ โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญสเปนที่เกี่ยวกับหลักนิติรัฐโดยจะกล่าวถึงรายละเอียดของแต่ละหลักการตามรัฐธรรมนูญสเปน ดังนี้

(1.1) หลักการแบ่งแยกอำนาจรัฐ (*el principio de la separación de los poderes estatales*)

อย่างที่ทราบกันว่าหนึ่งในแกนกลางทางความคิดของหลักนิติรัฐอยู่บนฐานของความอิสระของอำนาจรัฐ 3 ประการ บริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ หลักการแบ่งแยกอำนาจ⁶⁸ มุ่งเน้นการแบ่งอำนาจหน้าที่ของรัฐซึ่งแต่ละฝ่ายรับผิดชอบต่าง ๆ กัน หลักการนี้เป็นหนึ่งในสาระสำคัญในการพิจารณาความเป็นนิติรัฐในยุคสมัยใหม่ของแต่ละประเทศในยุโรปเช่นเดียวกัน

ในส่วนของประเทศสเปน หลักการนี้ถูกบัญญัติในหมวด 3 มาตรา 66 เกี่ยวกับส่วนของอำนาจนิติบัญญัติและรัฐสภา ในหมวด 4 มาตรา 97 เกี่ยวกับส่วนของอำนาจบริหารและรัฐบาล และหมวด 6 มาตรา 117 เกี่ยวกับอำนาจตุลาการ อย่างไรก็ตาม บางส่วนของกฎหมายในประเทศสเปนเอง ก็อาจก่อให้เกิดอุปสรรคต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ เช่น การคัดเลือกผู้พิพากษาตุลาการของประเทศสเปนจะต้องให้สมาชิกของคณะกรรมการตุลาการ (Consejo

⁶⁷ นอกจากคำพิพากษาที่ได้กล่าวข้างต้น ยังได้มีการยืนยันหลักการนี้ในคำพิพากษาอื่น ๆ เช่น คำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่ 18/1984 ลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 1984 หรือในคำพิพากษาศาลเดียวกันที่ 53/1985 ลงวันที่ 11 เมษายน 1985 เป็นต้น

⁶⁸ หลักนี้เป็นความคิดของนักคิดฝรั่งเศส มองเตสกีเคว (Montesquieu) ซึ่งในค.ศ.1748 ในช่วงที่ฝรั่งเศสถูกปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Monarquía absoluta) มองเตสกีเควได้เขียนหนังสือ “วิญญาณแห่งกฎหมาย (El espíritu de las leyes)” โดยได้แสดงความคิดของเค้าผ่านหลักการแบ่งแยกอำนาจซึ่งหัวใจของหลักนี้ก็คือ การควบคุมจำกัดอำนาจรัฐและให้อิสระภาพสูงสุดกับประชาชน

General de Poder Judicial -CGPJ) ซึ่งมีจำนวน 20 คนเป็นผู้เลือก แต่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญของสเปนเกี่ยวกับคณะกรรมการตุลาการกฎหมาย 6/1985 และ 2/2001 มาตรา 112 ซึ่งได้บัญญัติให้การได้มาของสมาชิก 20 คนนี้ โดยในจำนวน 12 คน มาจากผู้พิพากษาซึ่ง 6 คนโดยการเสนอของสภาผู้แทนราษฎรและอีก 6 คน โดยการเสนอของวุฒิสภา ส่วนสมาชิกอีก 8 คน คัดเลือกจากนักกฎหมายที่เป็นที่รู้จักตามคุณสมบัติที่กฎหมายกำหนด โดยการเสนอของทั้ง 2 สภาเช่นเดียวกัน สภาละ 4 คน กรณีนี้หลายฝ่ายของสเปนมองว่าจะกระทบต่อความเป็นอิสระของคณะกรรมการชุดนี้ ซึ่งเป็นผู้คัดเลือกผู้พิพากษาหรือตุลาการ แต่กลับได้มาจากการเสนอชื่อโดยอำนาจฝ่ายอื่น ดังนั้น ในปี ค.ศ.2012 จึงได้มีการเสนอแก่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญที่บัญญัติดังกล่าว โดยให้การได้มาซึ่งสมาชิกทั้ง 20 คน มาจากฝ่ายตุลาการคัดเลือกกันเอง กรณีที่เกิดขึ้นถือเป็นความพยายามอุดช่องว่าง ซึ่งอาจมีผลต่อการกระทบความอิสระของแต่ละอำนาจ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักการแบ่งแยกอำนาจ และอาจกระทบความเป็นนิติรัฐในที่สุด

(1.2) หลักความชอบด้วยกฎหมาย (*el principio de legalidad*)

อีกหนึ่งในหัวใจของหลักนิติรัฐก็คือ หลักความชอบด้วยกฎหมาย ดังคำกล่าวที่โด่งดังของมองเตสกีเออที่กล่าวว่า “กฎหมายนั้นเสมือนความตายซึ่งไม่มีการยกเว้นแก่ทุก ๆ คน (La ley debería ser como la muerte, que no exceptúa a nadie)” ในประเทศที่เป็นนิติรัฐ ใครก็ตามไม่ว่าจะเป็นผู้ออกกฎหมาย คนรวย คนจน จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกัน หรือแม้กระทั่งผู้ใช้อำนาจเองก็เช่นเดียวกัน ก็ต้องอยู่บนฐานเดียวกัน และการใช้อำนาจต้องเป็นไปอย่างชอบด้วยกฎหมาย หลักนี้มุ่งเน้นการจำกัดการกระทำของฝ่ายปกครองเพื่อมิให้มีอำนาจเบ็ดเสร็จ แต่ต้องคำนึงถึงกฎหมายเป็นหลัก ไม่ใช่ใช้ตนเองเป็นฐานหรือใช้ตามอำเภอใจ

ในประเทศสเปน มีการยอมรับความสำคัญของหลักนี้ไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 9.3 ด้วยคำว่า รัฐธรรมนูญฯ รับรองหลักความชอบด้วยกฎหมาย⁶⁹ นอกจากนั้น ในมาตราอื่น เช่น มาตรา 25.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน บัญญัติว่า “ไม่มีใครสามารถถูกพิพากษาลงโทษด้วยการกระทำหรืองดเว้นการกระทำซึ่งในเวลาที่เกิดการกระทำขึ้น ไม่ได้มีการบัญญัติว่าเป็นความผิด (...)”⁷⁰ และในส่วนที่เกี่ยวกับฝ่ายปกครอง มาตรา 103.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน บัญญัติว่า “ฝ่ายปกครองจะต้องดำเนินการสาธารณะโดยมีเป้าหมายบนผลประโยชน์ส่วนรวม และปฏิบัติตามหลักประสิทธิภาพ (...) โดยคำนึงถึงกฎหมาย”⁷¹ ในส่วนของคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญสเปนก็ได้วินิจฉัยในเรื่องนี้ว่าการกระทำของฝ่ายปกครองอาจกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎร ดังนั้น การกระทำของฝ่ายปกครองที่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายโดยสมบูรณ์ตามมาตรา 103.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน และการควบคุมตรวจสอบการกระทำของฝ่ายปกครองตามมาตรา 106.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เป็นอย่างองค์ประกอบของการเป็นนิติรัฐที่สมบูรณ์⁷²

⁶⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 9.3 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“La Constitución garantiza el principio de legalidad, la jerarquía normativa, la publicidad de las normas, la irretroactividad de las disposiciones sancionadoras no favorables o restrictivas de derechos individuales, la seguridad jurídica, la responsabilidad y la interdicción de la arbitrariedad de los poderes públicos.”

⁷⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 25.1 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“Nadie puede ser condenado o sancionado por acciones u omisiones que en el momento de producirse no constituyan delito, falta o infracción administrativa, según la legislación vigente en aquel momento.”

⁷¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 103.1 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“La Administración Pública sirve con objetividad los intereses generales y actúa de acuerdo con los principios de eficacia, jerarquía, descentralización, desconcentración y coordinación, con sometimiento pleno a la ley y al Derecho.”

⁷² คำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปน ที่ 294/1994 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1994

(1.3) หลักความแน่นอนของกฎหมาย (*el principio de la seguridad jurídica*)

อีกหลักหนึ่งที่เกี่ยวข้องเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญของการเป็นนิติรัฐของประเทศสเปน ก็คือ “ความแน่นอนและความชัดเจนของกฎหมาย” โดยรัฐมีหน้าที่ในการเป็นผู้ให้การรับรองความสงบสุขในทางกฎหมายให้เกิดขึ้น ดังนั้นผู้มีอำนาจรัฐจึงจำเป็นต้องตรากฎหมายและกฎหมายนั้นต้องมีความแน่นอนและชัดเจน โดยมีกระบวนการอย่างเหมาะสมให้ทุกฝ่ายรับทราบการมีอยู่ของกฎหมาย ซึ่งสามารถทำให้ประชาชนสามารถที่จะคาดการณ์ถึงการกระทำที่จะเกิดขึ้นของฝ่ายอำนาจรัฐได้ว่า หากเป็นกรณีเช่นนี้ จะเกิดกรณีใดขึ้น และจะทำอะไรต่อไป เพื่อรักษาสิทธิ เสรีภาพของตนเอง ซึ่งจะยังให้เกิดความยุติธรรมในท้ายที่สุด

ในประเทศสเปนมีการยึดถือความแน่นอนและชัดเจนของกฎหมายเป็นองค์ประกอบหลักของการเป็นนิติรัฐ ความแน่นอนและชัดเจนของกฎหมายนั้น นักคิดของสเปนหลายท่านให้ความสำคัญมาอย่างยาวนาน เนื่องจากเป็นส่วนประกอบที่ช่วยป้องกัน ขัดขวางการใช้อำนาจตามอำเภอใจของฝ่ายอำนาจรัฐ โดยทางปฏิบัติในการทำให้เกิดความแน่นอนและชัดเจนดังกล่าวสามารถสะท้อนด้วยความชัดเจนในการประกาศใช้กฎหมาย (*la publicidad*) ในรัฐธรรมนูญสเปนเอง ก็ได้มีการบัญญัติรับรองในเรื่องดังกล่าวในมาตรา 9.3 ว่า “รัฐธรรมนูญฯ รับรองหลักความชอบด้วยกฎหมาย (...) และหลักความเปิดเผยของกฎหมาย (...)” ในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญสเปนเอง ก็ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของหลักนี้กับความเป็นนิติรัฐในคำพิพากษาที่ 179/1989 วันที่ 2 พฤศจิกายน⁷³ 1989 ว่า รัฐธรรมนูญสเปนรับรองหลักนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักนิติรัฐ ทั้งนี้ก็เพราะหลักนี้เป็นกรทำให้เกิดการใช้อำนาจและก็เพื่อปกป้องสิทธิของประชาชนจากอำนาจรัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หากมีระบบที่มีประสิทธิภาพทั้งรูปแบบและเนื้อหาในการให้โอกาสผู้อยู่ใต้อาณัติของคำสั่งหรือกฎหมายรู้ข้อมูลของกฎหมายหรือ

⁷³ นอกจากในคำพิพากษาข้างต้นแล้ว ยังได้กล่าวถึงในคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญฯ สเปนที่ 141/1998 วันที่ 29 มิถุนายน 1998

การกระทำของฝ่ายอำนาจรัฐ ก็จะทำให้สิทธิของความเป็นอิสระขององค์กรประกอบนี้มีประสิทธิภาพและทำให้เกิดประโยชน์ต่อความเป็นนิติรัฐในที่สุด

(1.4) *หลักความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการ (principio de independencia del poder judicial)*

หลักความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการนี้เป็นผลพวงมาจากหลักการแบ่งแยกอำนาจ โดยหลักนิติรัฐเกี่ยวข้องกับหลักการแบ่งแยกอำนาจ ซึ่งอำนาจแต่ละฝ่ายนอกจากจะมีอิสระในอำนาจหน้าที่ของตนเองแล้ว แต่ละอำนาจยังต้องมีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันด้วย ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในทางที่ผิด (abuso de poder) การอำนวยการควบคุมโดยแต่ละอำนาจมีอยู่เสมอ แต่ฝ่ายอำนาจตุลาการถือเป็นช่องทางสุดท้ายในการอำนวยการควบคุม ดังนั้น ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการจึงเป็นอำนาจที่มีความสำคัญในการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นภายในรัฐ ความเป็นอิสระของฝ่ายตุลาการนี้มักถูกรับรองในรัฐธรรมนูญ โดยการรับรองความเป็นอิสระดังกล่าว ในประเทศสเปนได้มีการรับรองอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญในมาตรา 117.1 และ 117.2⁷⁴

สำหรับกระบวนการที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น ๆ บัญญัติให้ความเป็นอิสระของอำนาจตุลาการเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมนั้น ได้ใช้กระบวนการในการได้มา แต่งตั้ง การโยกย้ายผู้พิพากษา ตุลาการเป็นเครื่องมือในการให้เกิดความอิสระที่แท้จริงของฝ่ายตุลาการ ในส่วนการโยกย้ายผู้พิพากษา ตุลาการนั้นได้มีหลักการห้ามโยกย้าย (*el principio de la inamovilidad*) ซึ่งได้ถูกรับรองอย่างกว้างขวาง ผู้พิพากษา ตุลาการสามารถอยู่ในตำแหน่งได้จนกว่าจะครบอายุเกษียณหรือหมดวาระการดำรงตำแหน่งลง เว้นแต่มีกรณีพิเศษซึ่งมี

⁷⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 117 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“1. La justicia emana del pueblo y se administra en nombre del Rey por Jueces y Magistrados integrantes del Poder Judicial, independientes, inamovibles, responsables y sometidos únicamente al imperio de la ley.

2. Los Jueces y Magistrados no podrán ser separados, suspendidos, trasladados ni jubilados, sino por alguna de las causas y con las garantías previstas en la ley.”

กฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจน และกรณีส่วนใหญ่ มักจะเกี่ยวข้องกับกรณีการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ประจำปี การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น กรณีที่ถูกดำเนินการลงโทษ ทางวินัย หรือเป็นกรณีคดีอาญาที่ผู้พิพากษา ตุลาการตกเป็นจำเลยซึ่งอาจกระทบ ต่อความยุติธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีถูกฟ้องจนมีการลงโทษ กรณีเหล่านี้ เท่านั้นที่รัฐธรรมนูญฯ ไทยยกเว้นให้มีการโยกย้ายได้

(1.5) หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ (la supremacía de la Constitución)

หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้ เป็นส่วน ที่ทำให้เกิดความแตกต่างจากหลักนิติธรรมในเชิงเนื้อหา (เนื่องจากหลักนิติธรรม ตามแนวคิดของประเทศอังกฤษให้ความสำคัญกับสภาตามหลัก Supremacy of the Parliament) โดยหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนี้มีนัยว่า รัฐธรรมนูญเป็นฐานของกฎหมายอื่น ๆ ของรัฐ ซึ่งจะสัมพันธ์กับลำดับศักดิ์ ของกฎหมายด้วย หากเกิดกรณีที่กฎหมายลำดับรองไม่เป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญ บัญญัติไว้ ก็จะใช้เรียกกรณีดังกล่าวว่า ความไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (la inconstitucionalidad)

ในรัฐธรรมนูญของสเปน ได้เน้นย้ำหลักนี้ไว้ในมาตรา 9.1 ซึ่งได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ว่าประชาชนและฝ่ายอำนาจรัฐต้องอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่น ๆ นอกจากนั้น ในส่วนของศาลเอง ได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ถึงหลักการนี้ เช่น คำแถลงของศาลรัฐธรรมนูญ (Declaración del Pleno del Tribunal Constitucional: DTC) ที่ 1/2004 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2004 สรุปได้ว่า “(...) แม้กฎหมายของยุโรปสำหรับประเทศสมาชิกจะมีความสำคัญซึ่งกรณีที่มีการ ขัดกันระหว่างกฎหมายภายในกับกฎหมายแห่งสหภาพยุโรป ต้องบังคับใช้กฎหมาย แห่งสหภาพยุโรปก่อน อย่างไรก็ตาม แม้ในยุโรปจะมีการประกาศใช้กฎหมาย ซึ่งเรียกว่ารัฐธรรมนูญแห่งยุโรป (Constitución Europea) แต่ก็ไม่กระทบ ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญสเปน (...)” คดีนี้ในเนื้อหาคดี มีการพิจารณา

ความขัดแย้งของมาตรา 93 ของรัฐธรรมนูญสเปน ว่าขัดกับหลักที่ปรากฏในสนธิสัญญาของสหภาพยุโรป ซึ่งกรณีนี้เป็นที่ชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญสเปนได้ยึดถือหลักการตามรัฐธรรมนูญสเปนว่าอยู่เหนือของสหภาพยุโรป เนื่องด้วยผลของหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญนั่นเอง

จากความดังที่ได้กล่าวข้างต้น อาจทำให้เห็นภาพรวมของนิติรัฐ แต่ก็ยังไม่ครบมุมมองตามที่รัฐธรรมนูญสเปนมุ่งเน้น ดังนั้น ความสมบูรณ์ของระบบนิติรัฐของสเปนยังต้องการการพัฒนาที่สูงสุด และกระบวนการพัฒนาดังกล่าว ก็ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสเปนอย่างชัดเจนเปรียบเสมือน “หลักการของหลักการ” ที่ทำให้การดำเนินการของรัฐไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมาย การกระทำต่าง ๆ ต้องไปสู่หลักการเหล่านี้ โดยหลักการเหล่านี้ อาจถือเป็นความก้าวหน้าของระบบนิติรัฐนั่นเอง ซึ่งก็คือ “หลักการรัฐนิติสังคมและรัฐประชาธิปไตย” ซึ่งจะได้กล่าวถึงถัดไป

(2) รัฐนิติสังคม

หลักนี้เป็นรูปแบบของรัฐที่สเปนได้มาจากการพัฒนาการของรัฐธรรมนูญในยุโรป โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเยอรมนี แต่มีการนำมาพัฒนาต่อตามบริบทของประเทศ โดยในประเทศสเปนได้พัฒนาหลักนิติรัฐดังที่ได้กล่าวไปแล้ว และมุ่งหมายให้เกิดรัฐในรูปแบบที่สองคือ รัฐนิติสังคม (Estado Social de Derecho) โดยมีมุมมองว่ารัฐนิติสังคมเป็นรูปแบบของรัฐที่ต้องเกิดขึ้นต่อจากรัฐในรูปแบบนิติรัฐ กล่าวคือ รัฐที่มีพัฒนาการเป็นนิติรัฐแล้ว จะต้องมีการพัฒนาต่อไปจนเป็นรัฐนิติสังคมและรัฐนิติประชาธิปไตยในที่สุดซึ่งจะได้กล่าวในหัวข้อถัดไป โดยในรัฐธรรมนูญสเปนได้รับรองหลักนี้ไว้ในมาตรา 1.1 ว่า “สเปนเป็นรัฐนิติสังคมและรัฐประชาธิปไตย ซึ่งเป็นหลักการที่สนับสนุนคุณค่าของเสรีภาพ ความยุติธรรม ความเท่าเทียมกัน และความเป็นพหุนิยม”⁷⁵

⁷⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 1.1 บัญญัติเป็นภาษาสเปนว่า

“España se constituye en un Estado social y democrático de Derecho, que propugna como valores superiores de su ordenamiento jurídico la libertad, la justicia, la igualdad y el pluralismo político”

หากพิจารณาจากเพียงบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญสเปน การทำความเข้าใจ “รัฐนิติสังคม” อาจเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ เนื่องจากไม่อาจเข้าใจ ทิศทาง พัฒนาการ ความประสงค์ที่เกิดขึ้นร่วมกันได้อย่างลึกซึ้งเพียงพอ โดยรัฐนิติสังคมตามมาตรา 1.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน เป็นหลักการที่สำคัญมาก อันนำมาสู่การดำเนินการขององคาพยพของรัฐที่จะต้องมุ่งให้เกิดรูปแบบของรัฐเช่นว่านี้ ให้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ที่มาของแนวคิดนี้ แท้จริงแล้วมาจากรัฐธรรมนูญไวมาร์ (Weimar) ปี ค.ศ. 1919 ของเยอรมนี⁷⁶ ซึ่งถูกถ่ายทอดมาเป็นรัฐธรรมนูญบอนน์ (Constitución de Bonn) ฉบับวันที่ 23 พฤษภาคม ค.ศ. 1949 ซึ่งเป็นกฎหมาย พื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยที่มาตามรัฐธรรมนูญเยอรมนีนี้ได้รับเริ่ม ในการยอมรับให้บุคคลต่าง ๆ ซึ่งไม่มีรายได้หรือมีรายได้น้อย สามารถได้รับโอกาส ในการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนเองได้ โดยในส่วนของนักคิดคนแรก ที่ได้กล่าวถึงหลักการนี้ ก็คือ เฮร์แมน เฮลเลอร์ (Hermann Heller) ชาวเยอรมัน⁷⁷ โดยในผลงานของเฮลเลอร์ ชื่อ *Rechtsstaat oder Diktatur?* ได้พยายามนำหลัก นิติรัฐเพื่อต่อสู้กับเผด็จการฟาสซิสต์ แต่ได้พิจารณาเนื้อหาในเชิงสังคมโดยมุ่งหวัง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมของชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลจากความเป็รัฐเสรีแบบ ทุนนิยม Heller จึงได้เสนอแนวคิดในการ “ปฏิรูปสังคมโดยรัฐ” ดังนั้น จึงได้มีการ นิยามรัฐนิติสังคมว่าเป็นรูปแบบที่ฝ่ายอำนาจรัฐเป็นผู้รับผิดชอบในการดูแล คุ้มครอง การปกป้องทางสังคม การดูแลขั้นพื้นฐานในสังคมเพื่อพลเมือง การดำเนินการ ดังกล่าวจะสำเร็จได้ก็โดยการสร้างเครื่องมือในกฎหมายต่าง ๆ เพื่อวางกรอบดังกล่าว ในสังคม⁷⁸ สิ่งที่เฮลเลอร์เน้นย้ำคือ “รัฐนิติสังคมต้องมีการบัญญัติรัฐธรรมนูญที่เน้น สังคมอย่างแท้จริง (*una verdadera Constitución juridico-social*)” โดยภายใน รัฐธรรมนูญดังกล่าวจะต้องมีกลุ่มของกฎหมายที่บัญญัติสิทธิทางสังคม (*derechos sociales*) เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม ทั้งนี้ สิทธิทางสังคมเป็นรูปแบบ

⁷⁶ เป็นรัฐธรรมนูญของเยอรมนีระหว่างปี 1919 ถึง 1933

⁷⁷ GARRIDO GOMEZ María Isabel. *Derechos fundamentales y Estado Social y Democrático de Derecho*. Madrid: Dilex, 2007. p. 105.

⁷⁸ CARMONA CUENCA, Encarnación. *El Estado Social de derecho en la Constitución*. Madrid: CES, 2000. pp. 31 – 32.

ของกฎหมายที่เป็นการเปลี่ยนผ่านจากสิทธิแบบเสรีนิยมมาเป็นสิทธิทางสังคม โดยไม่ใช่เป็นการเข้าแทนที่ความเป็นเสรีของปัจเจกบุคคล อย่างไรก็ตาม เฮลเลอร์ กล่าวถึงความคิดเห็นย่ำสิทธิทางสังคมในที่นี่ ไม่ได้มีลักษณะแบบสังคมนิยม (Socialista)⁷⁹ ของมาร์ก (Marx) กล่าวคือ รูปแบบแนวคิดสังคมนิยมนี้ให้อำนาจรัฐเชิงเบ็ดเสร็จในการทำให้สังคมเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ ซึ่งเฮลเลอร์เห็นว่าเป็นแนวคิดที่เป็นนามธรรม ในทางกลับกัน รัฐและการแทรกแซงของฝ่ายเอกชนสามารถร่วมกันสร้างให้เกิดรัฐนิติสังคม และหลักการนี้ก็ได้มุ่งหวังเพื่อที่จะนำไปสู่การเป็นระบบสังคมนิยมโดยให้รัฐเป็นเจ้าของในการจัดแจงทุกสิ่งอย่างเอง แต่หัวใจของรัฐนิติสังคมนิกก็คือ สร้างกฎหมายที่มีประสิทธิภาพเชิงปฏิบัติในระบบทุนนิยม เพื่อหลีกเลี่ยงความอยุติธรรมแบบสุดโต่งในสังคมจากระบบทุนนิยม ความได้สัดส่วนในเสรีภาพในกิจการทางเศรษฐกิจ สังคม กับการแทรกแซงของรัฐ (Intervención estatal) จะทำให้เกิดรัฐนิติสังคมในที่สุด

ในความคิดเห็นของผู้พิพากษาชาวเยอรมัน Ernst Benda ได้เห็นด้วยกับแนวคิดรัฐนิติสังคม⁸⁰ โดยเน้นย้ำความจำเป็นในการสร้างเครื่องมือในกฎหมายกำหนดให้ชัดเจนถึงหน้าที่ในการดูแลความจำเป็นของสังคม โดยไม่ใช่ว่ารัฐต้องเข้าไปให้บริการเอง เป็นเจ้าของเอง แจกจ่ายแก่ราษฎรเอง แต่กลับกัน ราษฎรด้วยกันเองในระบบทุนนิยมเดิมก็สามารถให้บริการกันเองได้ แต่รัฐต้องเตรียมพร้อมเสมอ ในการจัดหาความช่วยเหลือทางสังคมแก่ราษฎรและต้องมีกฎหมายที่กำหนดรับรองสิทธิทางสังคมที่มีความเท่าเทียมกันในระดับหนึ่ง การดำเนินการดังกล่าวอาจมีการจำกัดเสรีภาพอย่างมากมายของบางคน บางกลุ่ม และนำมาขยายให้อีกกลุ่มคน ดังนั้น อาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ซึ่งรัฐเองก็มีหน้าที่ต้องจัดการไม่ให้เกิดความขัดแย้งในการดำเนินการดังกล่าวด้วยเช่นกัน

⁷⁹ MONEREO PEREZ, José Luis. La defensa del Estado Social de Derecho: La teoría política de Hermann Heller. s.l.: El Viejo Topo, 2009. p. 68.

⁸⁰ CARMONA CUENCA, Encarnación. El Estado Social de derecho en la Constitución. Ob.cit. pp. 74-75.

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ของหลัก รัฐนิติสังคัมกับหลักนิติรัฐ หลักนิติรัฐถูกสร้างมาก่อนรัฐนิติสังคัม หรืออาจกล่าวได้ว่า รัฐนิติสังคัมเป็นวิวัฒนาการของนิติรัฐ อย่างไรก็ตาม แม้จะถูกสร้างขึ้นมาภายหลัง ก็ไม่ได้หมายความว่าหลักรัฐนิติสังคัมจะขัดแย้งกับหลักนิติรัฐ กล่าวคือ หลักรัฐนิติสังคัมไม่ได้ปฏิเสธข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของหลักนิติรัฐ เพียงแต่มุ่งให้มีการขยายสิทธิขั้นพื้นฐานให้มากขึ้นโดยมีการรับรองจากกฎหมายอย่างเป็นทางการเป็นระบบ แก่ปัจเจกชน เพื่อขจัดความไม่เท่าเทียมกันที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงจากระบบเสรีนิยม จึงต้องมีการบัญญัติ “กลุ่มของสิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (catálogo de derechos económicos y sociales)”⁸¹ การเปลี่ยนผ่านจากระบบนิติรัฐไปสู่ความเป็น รัฐนิติสังคัม จะทำโดยการทำให้เกิดมิติใหม่ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุด ของประเทศเกี่ยวกับคุณค่าในการขยายเพื่อคุ้มครองดูแลราษฎร สิทธิทางสังคม ไม่ได้ถูกมองในลักษณะเพื่อปัจเจกบุคคลแบบโดดเดี่ยว แต่จะมองในลักษณะ ภาพรวมของสังคม แต่หากจะมีการพิจารณาในเชิงความแตกต่างกันของนิติรัฐกับ รัฐนิติสังคัม จะเห็นได้ว่า เป้าหมาย (fines) และระดับการแทรกแซงของรัฐในสังคม (el grado de intervención del Estado en la sociedad) ของแนวคิด ทั้งสองนั้นต่างกันอย่างเห็นได้ชัด โดยในส่วนของเป้าหมาย รัฐนิติสังคัมไม่ได้มุ่งเน้น เพียงการคุ้มครองของรัฐต่อชีวิต ความปลอดภัย เสรีภาพ (ซึ่งเป็นเป้าหมายหลัก ของนิติรัฐ) แต่จะขยายไปถึงการดูแลสังคมตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ดังนั้น เพื่อไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ทำให้ต้องมีกฎหมายในการให้อำนาจรัฐในการขยาย ระดับการแทรกแซงของรัฐในสังคม ซึ่งในกรณีนิติรัฐจะมีน้อยมากเพราะรัฐจะให้ อิสระในการกระทำการต่าง ๆ ของปัจเจกชน ในขณะที่รัฐนิติสังคัมจะแทรกแซง เพื่อธำรงความยุติธรรม เสรีภาพ ความปลอดภัย อีกทั้งจะเพิ่มระดับการแทรกแซง เพื่อกำหนดเงื่อนไขในการทำให้เกิดการมีประสิทธิภาพในแง่ความเท่าเทียมกัน⁸²

⁸¹ AGUDO ZAMORA, Miguel J. Estado Social y felicidad: la exigibilidad de los derechos sociales en el constitucionalismo actual. Córdoba: Laberinto, 2007. p. 44.

⁸² ในประเด็นนี้รัฐธรรมนูญสเปนได้มีการกำหนดหน้าที่ของรัฐในการแทรกแซงโดยการกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันอย่างมีประสิทธิภาพในมาตรา 9.2.โดยในภาษาสเปนใช้คำว่า “Corresponde a los poderes públicos promover las condiciones para que la libertad y la igualdad del individuo y de los grupos en que se integra sean reales y efectivas...”

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การแทรกแซงของรัฐในรัฐนิติสังคมจะมีสูงกว่าโดยรัฐเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ แต่ไม่ใช่ว่ารัฐจะเข้ามาจัดการทั้งหมด ซึ่งในประเด็นนี้จะกล่าวต่อไปโดยละเอียดในส่วนต่อไป

โดยสรุป กล่าวได้ว่า รัฐนิติสังคมตามนัยของประเทศสเปน เป็นการสร้างรูปแบบรัฐที่เน้นสังคมเป็นทางเลือกในการทดแทน “อนาธิปไตยทางเศรษฐกิจ (Anarquía económica)” โดยไม่ใช่ว่าจะหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นแกนความคิดของลัทธิรัฐ ไม่ใช่ว่าจะหลีกเลี่ยงลัทธิรัฐ แต่เป็นการเพิ่มความเท่าเทียมกันในสังคมเพื่อซ่อมแซมข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากผลของรูปแบบนิติรัฐ แนวคิดนิติรัฐและรัฐนิติสังคมจึงสามารถอยู่ร่วมกันได้ในรัฐหนึ่งอย่างปราศจากข้อสงสัย

อย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้น รัฐธรรมนูญสเปน มาตรา 1.1 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงการเป็นรัฐนิติสังคมของสเปน มาตรานี้ถือเป็น “หลักการของหลักการ” ในการที่การกระทำต่าง ๆ ของรัฐจะต้องคำนึงถึงและมุ่งไปสู่เป้าหมายในการเป็นรัฐนิติสังคม กฎหมายอื่น ๆ ที่ออกมาภายหลังจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายของการเป็นรัฐในรูปแบบนี้เสมอ ฝ่ายอำนาจรัฐก็จะต้องออกแบบมาตรการหรือนโยบายที่จะทำให้เกิดเพื่อตอบสนองให้เกิดรูปแบบรัฐดังกล่าวขึ้นจริง

โดยในรัฐธรรมนูญสเปน นอกเหนือจากมาตรา 1.1 ยังได้มีการบัญญัติหนทางที่จะบรรลุการเป็นรัฐนิติสังคมไว้ 2 ส่วน ส่วนหนึ่งคือ มาตราต่าง ๆ ที่ได้บัญญัติรับรองความเท่าเทียมกัน⁸³ และการส่งเสริมให้เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ และส่วนที่สองคือ บทบัญญัติที่กำหนดสิทธิทางสังคมไว้ในรัฐธรรมนูญสเปน ในกรณีส่วนที่หนึ่ง มีข้อสังเกตว่า คำว่า ความเท่าเทียมกันตามนัยของรัฐธรรมนูญสเปน ได้มีการบัญญัติคล้ายกับกรณีของประเทศไทยว่า ทุกคนย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม สเปนได้มองว่าความเท่าเทียมกันนี้มีลักษณะเป็นรูปแบบ (carácter formal) ที่อาจ

⁸³ ได้บัญญัติในดังกล่าวไว้ในมาตรา 5 และมาตรา 30 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมาตรา 14 แห่งรัฐธรรมนูญฯ สเปน

ไม่ได้เป็นการเน้นย้ำในเชิงความเป็นจริง (carácter real) จึงได้มีการบัญญัติกำกับให้ชัดเจนยิ่งขึ้นในมาตรา 9.2 ของรัฐธรรมนูญฯ ว่า ฝ่ายอำนาจรัฐต้องทำให้เกิดความเท่าเทียมที่มีประสิทธิภาพและมีลักษณะที่เป็นจริง กรณีจึงมีส่วนทำให้การกระทำต่างๆของรัฐไม่จำเป็นจะเป็นการออกกฎหมายหรือการกระทำต่างๆ หากไม่สอดคล้องในการส่งเสริมดังกล่าว ก็ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญนั่นเอง

ในส่วนที่สองคือ “สิทธิทางสังคม” นั้น แน่นนอนว่าในรัฐธรรมนูญสเปนมีการบัญญัติรองรับไว้หลายประการ สิทธิเหล่านี้ โดยหลักจะคุ้มครองสิทธิในการศึกษา การทำงาน ที่อยู่อาศัย สุขอนามัยของราษฎร เป็นต้น การบัญญัติในแต่ละมาตราในเรื่องดังกล่าว คณะผู้วิจัยจะไม่กล่าวถึงในรายละเอียด แต่สามารถสรุปได้ว่า ความคุ้มครองในสิทธิดังกล่าวมีลักษณะกว้าง ดังที่มักปรากฏในหลายประเทศแถบตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุโรป

กล่าวโดยสรุป มุมมองของรัฐนิติสังคมนั้นเป็นเป้าหมายระยะยาวที่สเปนมุ่งหมายและพยายามไปให้ถึง โดยอาศัยเครื่องมือทางกฎหมาย ตั้งแต่รัฐธรรมนูญ ลงมาถึงกฎหมาย กฎ และการกระทำต่าง ๆ ในการบรรลุไปสู่ความเท่าเทียมกันอย่างเหมาะสมโดยที่รัฐไม่ได้เข้ามาจัดการให้บริการสาธารณะโดยตรงแก่ประชาชน แต่เป็นการที่รัฐกำหนดสิทธิที่ประชาชนควรได้ และต้องไปสู่จุดนั้นอย่างแท้จริง โดยเอกชนมีอิสระในการเข้ามาให้บริการสาธารณะ แต่รัฐจะต้องเข้ามาควบคุม กำหนดมาตรการ เงื่อนไข ที่จะทำให้การให้บริการโดยฝ่ายเอกชนไม่เกิดความไม่เป็นทุนนิยมสุดโต่ง ซึ่งการเข้ามาควบคุมเรื่องดังกล่าวของรัฐก็ส่งผลให้เกิดความเหมาะสมในกิจการทางเศรษฐกิจในประเทศสเปนหลายประการ เช่น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatización) การทำให้เกิดอิสระในกิจการที่เคยมีการผูกขาด (Liberalización) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เป็นที่ทราบกันดีว่า การไปสู่ความเป็นรัฐนิติสังคมนั้น ปัจจัยหนึ่งที่ต้องใช้เพื่อไปสู่จุดหมายดังกล่าว นอกจากจากความชัดเจนในระบอบกฎหมาย ยังต้องอาศัย “เงินหรืองบประมาณ” ที่จะป้อนประกอบ

ในการบรรลุดังกล่าว ซึ่งจากเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในยุโรปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสเปนในช่วงก่อนหน้ากระทั่งปัจจุบัน ก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการบรรลุความเป็นรัฐนิติสังคม จนอาจมีบางส่วนที่ทำให้ลักษณะของรัฐรูปแบบดังกล่าว ยังเป็น “อุทมรัฐหรือรัฐในอุดมคติ” ที่ยังไม่สามารถบรรลุได้อย่างสมบูรณ์

(3) รัฐประชาธิปไตย

รูปแบบรัฐอีกประการที่ในรัฐธรรมนูญสเปน เน้นย้ำเป็นเป้าหมายสำคัญและเป็นเป้าหมายสุดท้ายของรูปแบบรัฐ ก็คือ “รัฐประชาธิปไตย” โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 1.1 เช่นเดียวกับกับรัฐนิติสังคม โดยรูปแบบของรัฐประชาธิปไตยนี้ สเปนมีมุมมองค่อนข้างลึกซึ้งโดยเห็นว่า เป็นวิวัฒนาการของรูปแบบรัฐที่เป็นเป้าหมายสูงสุดของความเป็นรัฐสมัยใหม่ โดยการมีอยู่และมีส่วนร่วมของชนชั้นล่างของสังคม เช่น ผู้ใช้แรงงาน ผู้ไร้โอกาส เป็นต้น แนวคิดพื้นฐานของรัฐประชาธิปไตยตามนัยของรัฐธรรมนูญสเปนนั้นมีที่มาจากกฎหมายพื้นฐานของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (Bonn) ค.ศ. 1949 เหมือนกับกรณีรัฐนิติสังคมนั่นเอง

รัฐประชาธิปไตยตามนัยของรัฐธรรมนูญสเปนมีผู้ให้คำนิยามมากมาย โดยสามารถกล่าวโดยสรุปว่าหมายถึง รัฐที่ราษฎรสามารถมีส่วนร่วมในสังคมโดยทางอ้อม (ระบบผู้แทน) หรือโดยทางตรง (มีส่วนร่วมด้วยตนเอง) โดยในระบบรัฐสมัยใหม่ รัฐสภาเป็นผู้แทนของปวงชนเพราะได้รับอำนาจมาจากการเลือกตั้ง รัฐสภาต้องรับผิดชอบต่อปวงชนและก็มีเสรีภาพอย่างกว้างขวางในการตัดสินใจทางการเมือง นโยบายต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญฯ และกฎหมายต่าง ๆ การถกเถียงกันในรัฐสภาสะท้อนให้เห็นถึงความเห็นและความปรารถนาของปวงชน ดังนั้น นอกจากรัฐสภาแล้ว องค์กรอื่น ๆ ของรัฐจึงไม่ใช่องค์กรที่เป็นผู้แทนของปวงชน แต่เป็นผู้ทำหน้าที่เพื่อประโยชน์ของปวงชนนั่นเอง

⁸⁴ KRIELE, Martin. Introducción a la Teoría del Estado; Fundamentos históricos de la legitimidad del Estado constitucional democrático. BULYGIN, Eugenio (traductor). Buenos aires: Depalma, 1980. p.338.

ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐประชาธิปไตยกับนิติรัฐนั้น นิติรัฐถือเป็นจุดเริ่มต้นของรัฐสมัยใหม่ ซึ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล (libertad individualista) โดยเป็นเสรีภาพที่ได้มาทุกคนโดยกำเนิด แต่แนวคิดนี้ยังขาดมุมมองความเชื่อมโยงของปัจเจกบุคคลกับสังคมอย่างเหมาะสม เป้าหมายของนิติรัฐเกี่ยวกับกฎหมายคือ จำกัดอำนาจรัฐและกำหนดหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีการไปสู่เสรีภาพของมนุษย์ และมักจะไม่มีข้อจำกัดในส่วนของความเป็นเสรีดังกล่าว⁸⁵ จากข้อจำกัดดังกล่าว ทำให้เกิดมุมมองในรูปแบบของรัฐที่เปลี่ยนไปจากนิติรัฐเป็นรัฐนิติสังคม และในท้ายที่สุดจะไปสู่การเป็นรัฐประชาธิปไตยนั่นเอง

ความเป็นรัฐประชาธิปไตยตามมาตรา 1.1 ของรัฐธรรมนูญสเปน ในมุมมองของนักคิดชาวสเปนนั้น มุ่งเน้นความเป็นอุดมรัฐที่ต้องมีองค์ประกอบ 3 อย่างประกอบกัน ได้แก่

- (1) รัฐที่จะเป็นรัฐประชาธิปไตยนั้น อำนาจอธิปไตยต้องเป็นของปวงชน
- (2) ในรัฐประชาธิปไตย จะต้องมีความเป็นพหุนิยมในสังคม (Pluralismo) และ
- (3) รัฐประชาธิปไตยนั้น ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสาธารณะต่าง ๆ (participación de los ciudadanos en los procesos públicos)⁸⁶

ในส่วนแรกนั้น การบัญญัติว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนและรัฐสภามาจากผู้แทนของปวงชน (ตามมาตรา 1.2 และมาตรา 66.1 ของรัฐธรรมนูญสเปนตามลำดับ) เป็นหัวใจขององค์ประกอบประการที่หนึ่งนี้ ส่วนในประเด็นความเป็นพหุนิยม (Pluralismo) นั้นก็เป็นองค์ประกอบสำคัญในการ

⁸⁵ HENRIQUE, Meier. El Estado Democrático de los Derechos Humanos: defensa del modelo de Estado previsto en la Constitución del 99. Caracas: Universidad Metropolitana, 2008. pp. 38 y ss.

⁸⁶ GARRORENA MORALES, Ángel. El Estado español como Estado Social, democrático de Derecho. Madrid: Tecnos, 1991. pp.120 y ss.

นำไปสู่รัฐประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ เพราะหากรัฐใดขาดการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มหลายกลุ่มหรือสังคมใดมีลักษณะความเป็นกลุ่มเดียว (unitarismo) กรณีนี้แม้จะแสดงไปในเชิงว่าสังคมนั้นมีความสามัคคีสูง แต่ในทางกลับกัน ก็จะเป็นหนทางนำไปสู่การผูกขาดหรืออำนาจเบ็ดเสร็จในรูปแบบเผด็จการ (autoritarios) โดยประเด็นนี้ ในรัฐธรรมนูญสเปน ได้รับรองไว้อย่างชัดเจน เช่น เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง (มาตรา 6) การรวมตัวเป็นกลุ่มสหภาพแรงงาน (มาตรา 7) การรวมตัวกันของกลุ่มอาชีพเฉพาะ (มาตรา 36) เป็นต้น ส่วนในประเด็นเรื่องการมีส่วนร่วมในกระบวนการสาธารณะต่าง ๆ นั้น มีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญสเปน มาตรา 23.1 ว่า ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในกระบวนการสาธารณะต่าง ๆ โดยทางตรงหรือทางอ้อม รัฐธรรมนูญฯ ได้รับรองสิทธิดังกล่าวซึ่งการบรรลุเป้าหมายขององค์ประกอบนี้ แน่แน่นอนว่าจะต้องดำเนินการควบคู่กับความเป็นพหุนิยมของสังคมนั่นเอง

โดยวิวัฒนาการของรัฐดังกล่าว หากรัฐนั้นมีความเข้มแข็งทางกฎหมายตามนัยนิติรัฐ ประชาชนก็จะมีอิสระเสรีภาพ ความปลอดภัยและโอกาสในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างค่อนข้างสมบูรณ์ และเมื่อหากทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ในประเด็นดังกล่าวแล้ว อาจมีคนบางกลุ่มที่พ่ายแพ้หรืออ่อนแอกว่าจนทำให้เกิดความแตกต่างกันในสังคมหรือเศรษฐกิจมาก การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างยากลำบาก ความพยายามเป็นรัฐนิติสังคมนึงเป็นเป้าหมายตามนัยของรัฐธรรมนูญสเปน การทำให้เกิดความเท่าเทียมกันตามนัยของรัฐนิติสังคมนึงไม่ได้หมายความว่าทุกคนในรัฐจะเท่าเทียมกันโดยไม่มีความแตกต่างอย่างรัฐสังคมนิยม เพียงแต่ทุกคนมีอิสระในการสร้างความมั่งคั่ง แต่รัฐเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองผู้ที่อ่อนแอกว่าจากการต่อสู้กันในระบบเศรษฐกิจ ทำให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไม่แตกต่างกันอย่างรุนแรงเกินไป การให้การศึกษา สวัสดิการรักษายาบาล การทำงาน คุณภาพชีวิตที่ดีจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องกำหนดเงื่อนไขโดยการออกกฎหมาย เพื่อให้เกิดความสมดุลในสังคมอย่างเหมาะสม ส่วนในกรณีของรัฐประชาธิปไตยก็จะเป็นรูปแบบวิวัฒนาการที่เหนือกว่า กล่าวคือ ทุกฝ่าย

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อ่อนแอกว่าในสังคม ได้รับโอกาสในการศึกษาหรือสวัสดิการที่ดีตามที่รัฐจัดหาให้ตามระบบรัฐสวัสดิสังคม จนทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีพัฒนาการจนสามารถเข้าใจและมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อมอย่างเข้มแข็ง มีเหตุผล รูปแบบนี้จึงเป็นเป้าหมายที่ภาครัฐต้องคำนึงถึงเสมอ และต้องมุ่งที่จะไปถึงอย่างสมบูรณ์ในอนาคตข้างหน้า

3.2.1.3 ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง

อีกประเด็นหนึ่งอันเป็นสาระสำคัญที่จะต้องพิจารณาควบคู่กับการทำความเข้าใจประเด็นรูปแบบและเป้าหมายของรัฐของสเปนก็คือ ฐานคิดเกี่ยวกับ “เสรีภาพในการแสดงออก (Libertad de Expresión)” และ “สิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง (Derecho al honor)” ดังที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 รับรองไว้

เมื่อพิจารณาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 20.1.a) ได้บัญญัติเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกว่า

“1. ให้รับรองสิทธิดังต่อไปนี้”

a) การแสดงออก เผยแพร่แนวคิด ความคิด และความ คิดเห็นอย่างอิสระ โดยวาจา การเขียน หรือวิธีการอื่น ๆ (...)⁸⁷

นอกจากนั้น สิทธิอีกประการหนึ่งที่รัฐธรรมนูญสเปนให้ความสำคัญและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเสรีภาพในการแสดงออกตามมาตรา 20 ก็คือการรับรองสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง (Derecho al honor) ซึ่งบัญญัติไว้ใน มาตรา 18.1 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 ว่า

⁸⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 20.1.a) บัญญัติเป็นภาษาสเปนดังต่อไปนี้
Artículo 20.

1. Se reconocen y protegen los derechos:

a) A expresar y difundir libremente los pensamientos, ideas y opiniones mediante la palabra, el escrito o cualquier otro medio de reproducción

“1. ให้รับรองสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง (...)”

นอกจากนั้น ในมาตรา 20.4 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 ได้บัญญัติให้เสรีภาพในการแสดงออกต้องถูกจำกัดและต้องเคารพสิทธิอื่นในหมวดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง โดยสิทธิเช่นว่านี้เป็นสิทธิที่มีการยอมรับและรับรองว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานมาอย่างยาวนาน โดยสิทธิประเภทนี้เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยมีความสัมพันธ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเช่นว่านี้มีอาจผันแปรตามกาลเวลาและสถานที่ได้

3.2.1.4 ทฤษฎีและฐานคิดเกี่ยวกับสิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาล

ในประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่ ได้มีการยอมรับสิทธิประเภทหนึ่งซึ่งเรียกว่า “สิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาล (el Derecho a la Tutela Judicial Efectiva)” โดยในประเทศสเปนและอีกหลายประเทศเห็นว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญโดยเป็นสิทธิที่รัฐธรรมนูญสมัยใหม่รับรองไว้⁸⁸ สิทธิเช่นว่านี้มีความสำคัญมาก โดยศาลรัฐธรรมนูญสเปนได้รับรองและกำหนดให้สิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาลมีความพิเศษ และการจะลิดรอนหรือจำกัดสิทธิเช่นว่านี้จะกระทำได้ก็แต่โดยการตรากฎหมายในระดับพระราชบัญญัติที่ชัดเจน โดยฝ่ายนิติบัญญัติซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนเท่านั้น⁸⁹ สิทธิเช่นว่านี้อาจเรียกชื่ออีกอย่างหนึ่งว่าเป็น “สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม (el Derecho al acceso a la justicia)” ก็ได้⁹⁰

สิทธิดังกล่าวบัญญัติอยู่ในมาตรา 24 ของรัฐธรรมนูญสเปนว่า

“1. ทุกคนมีสิทธิในการได้รับการคุ้มครองทางศาลที่มีประสิทธิภาพจากผู้พิพากษาและศาลตามสิทธิของตน (...)

2. นอกจากนั้น ทุกคนมีสิทธิในการได้รับการพิจารณาโดยศาลตามกฎหมายและได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายจากกระบวนการพิจารณาคดีโดยปราศจากความล่าช้า และมีสิทธิได้รับหลักประกันที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ในการ

⁸⁸ ได้ระบุในคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่ 89/1985

⁸⁹ ได้ระบุในคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่ 99/1985

⁹⁰ ได้ระบุในคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่ 223/2001

ใช้สิทธิแสดงพยานหลักฐานในการต่อสู้คดี (...)”⁹¹

สิทธินี้ถือเป็นฐานคิดสำคัญและมีความเชื่อมโยงกับการละเมิดอำนาจศาลในบริบทของประเทศสเปน และเมื่อสิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาลเป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญ กรณีจึงทำให้ศาลหรือองค์กรชี้ขาดข้อพิพาทเป็นหน่วยในการให้บริการสาธารณะทางตุลาการ ดังนั้น ผู้พิพากษา ตุลาการ และเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจึงเป็นหน่วยที่จะต้องอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังต้องให้บริการสาธารณะด้านการชี้ขาดข้อพิพาทโดยดำเนินการอย่างไม่ล่าช้า (sin dilaciones indebidas) ด้วย

3.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปน

“การละเมิดอำนาจ” ในภาษาสเปนใช้คำที่เรียกว่า “Desacato” ซึ่งตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานของประเทศสเปน (Real Academia Española) ได้กล่าวถึงนัยทางกฎหมายว่าหมายถึง “เป็นความผิดในกฎหมายในลักษณะที่เป็นการใส่ความ การสบประมาท การคุกคามต่อผู้มีอำนาจที่ปฏิบัติตามหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ตาม” และเมื่อกรณีที่เกี่ยวข้องกับ “การละเมิดอำนาจศาล” ซึ่งเรียกในภาษาสเปนว่า “Desacato al Tribunal” จึงเป็นความผิดในลักษณะที่เป็นการใส่ความ การสบประมาท การคุกคามต่อศาลหรือผู้พิพากษา/ตุลาการ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ตามนั่นเอง

⁹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 24 บัญญัติเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

“1. All persons have the right to obtain effective protection from the judges and the courts in the exercise of their rights and legitimate interests, and in no case may there be a lack of defense.

2. Likewise, all have the right to the ordinary judge predetermined by law; to defense and assistance by a lawyer; to be informed of the charges brought against them; to a public trial without undue delays and with full guarantees; to the use of evidence appropriate to their defense; not to make self-incriminating statements; not to plead themselves guilty; and to be presumed innocent.

The law shall specify the cases in which, for reasons of family relationship or professional secrecy, it shall not be compulsory to make statements regarding allegedly criminal offences.”

นอกเหนือจากนियามการละเมิดอำนาจตามพจนานุกรมฯ ดังกล่าว เมื่อพิจารณามุมมองหรือมิติในการพิจารณานัยเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลของประเทศสเปน คณะผู้วิจัยเห็นว่าการแบ่งเป็น 2 กรณี ได้แก่

3.2.2.1 กรณีการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสเปน ที่เป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาล

ในมิตินี้ หากพิจารณาบริบทของประเทศไทยอาจเห็นว่าเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กับการบังคับคดีตามคำพิพากษาเสียส่วนใหญ่ แต่ในกรณีของประเทศสเปนเห็นว่าการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นหนึ่งในการละเมิดอำนาจศาล โดยสามารถพิจารณานัยความเป็นมาของแนวคิดการละเมิดอำนาจศาลจากการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ได้ 2 ระยะ

ระยะที่หนึ่ง เป็นช่วงหลังจากมีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญขึ้น และมีการตรากฎหมายของศาลรัฐธรรมนูญขึ้นบังคับใช้ (ค.ศ. 1979 ถึง ค.ศ. 2015)

หลังจากนายพลฟรานซิสโก ฟรานโก (General Francisco Franco) ซึ่งปกครองประเทศด้วยระบอบเผด็จการ ได้เสียชีวิตลงเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1975 ประเทศสเปนได้มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์ กระทั่งในปี ค.ศ. 1978 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 อย่างเป็นทางการ และใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน

โดยในหมวด 9 ของรัฐธรรมนูญสเปน ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ (Tribunal Constitucional) และต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1979 (Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional) ขึ้น ซึ่งประกอบด้วยบทบัญญัติจำนวน 8 หมวด รวม 102 มาตรา โดยศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
- (2) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน (ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ)
- (3) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการขัดกันของอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐ (ส่วนกลาง) กับแคว้นอิสระปกครองตนเอง
- (4) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการขัดกันของอำนาจหน้าที่ขององค์ตามรัฐธรรมนูญ
- (5) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของประกาศล่งหน้าที่เกี่ยวกับสนธิสัญญาระหว่างประเทศ
- (6) อำนาจอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้อำนาจพิจารณาวินิจฉัย

โดยหลังจากที่ประเทศสเปนมีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญโดยตรง กรณีได้มีการวินิจฉัยคดีพิพาทตามที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวกำหนดไว้มากมาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินการเช่นว่านี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่ถือเป็นการทำทลายอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งก็คือ “การไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญสเปนกำหนด” โดยเหตุการณ์ที่ถือเป็นชนวนที่นำไปสู่การกล่าวถึงเป็นอย่างมากในวงการกฎหมายมหาชนของประเทศสเปนก็คือ คดีของแคว้นกาตาลูญา

หลังจากเกิดเหตุการณ์การไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญสเปนหลายต่อหลายครั้ง กรณีได้เกิดความพยายามในการแก้ไขปัญหานี้ โดยในปี ค.ศ. 2015 รัฐสภาของประเทศสเปนได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 2015⁹² ขึ้น

⁹² Ley Orgánica 15/2015, de 16 de octubre, de reforma de la Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional, para la ejecución de las resoluciones del Tribunal Constitucional como garantía del Estado de Derecho.

โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้มีเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในมุมมองของประเทศสเปน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดอำนาจศาล โดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีอำนาจดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดตัวบุคคลที่ต้องดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา และกำหนดมาตรการที่จำเป็นในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา
- (2) ยกเลิกคำวินิจฉัยซึ่งขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ต้องได้รับฟังอัยการหรือหน่วยที่ได้รับผลกระทบก่อน
- (3) ขอความช่วยเหลือจากศาลอื่นหรือฝ่ายรัฐอื่น ๆ ให้ดำเนินการอันเป็นประโยชน์แก่การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาโดยอาจกำหนดให้เป็นการดำเนินการโดยเร่งด่วนก็ได้
- (4) กรณีที่มีรายงานว่ามีการจงใจไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนด “ค่าปรับ (Multas coercitivas)” ในระหว่างอัตรา 3,000 ยูโร ถึง 30,000 ยูโร ต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนซึ่งไม่ปฏิบัติตาม โดยอาจกำหนดค่าปรับได้ซ้ำอีกจนกว่าจะมีการดำเนินการตามคำพิพากษา

3.2.2.2 กรณีการละเมิดอำนาจศาลที่เป็นผลมาจากการดูหมิ่นศาลรัฐธรรมนูญ

มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า กรณีที่เป็นการกล่าวร้ายด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญสเปนนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดอำนาจศาลในบริบทของประเทศสเปนหรือไม่ ในประเด็นนี้ คณะผู้วิจัยเห็นว่าต้องพิจารณาหลักการสำคัญสองประการประกอบกันคือ “หลักที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการแสดงออก (Libertad de Expresión) การรับรองสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียง (Derecho al honor)” โดยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน 1978 มาตรา 20 บัญญัติว่า

“1. ให้รับรองสิทธิดังต่อไปนี้”

a) ในการแสดงออก เผยแพร่แนวคิด ความคิด และความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยวาจา การเขียน หรือวิธีการอื่น ๆ (...)

อีกสิทธิหนึ่งที่รัฐธรรมนูญสเปนให้ความสำคัญและมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเสรีภาพในการแสดงออกตามมาตรา 20 ก็คือ การรับรองสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง (Derecho al honor) ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 18.1 แห่งรัฐธรรมนูญสเปน ว่า “1. ให้รับรองสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง (...)”

นอกจากนั้น ในมาตรา 20.4 ของรัฐธรรมนูญฯ ได้บัญญัติให้เสรีภาพในการแสดงออกต้องถูกจำกัดและต้องเคารพสิทธิอื่นในหมวดสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียง โดยสิทธิเช่นว่านี้เป็นสิทธิที่มีการยอมรับและรับรองว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานมาอย่างยาวนาน โดยสิทธิประเภทนี้เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติโดยมีความสัมพันธ์กับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเช่นว่านี้มีอาจผันแปรตามเวลาและสถานที่

จากการพิจารณาบทบัญญัติที่ได้กล่าวถึงเห็นได้ว่า เสรีภาพในการแสดงออกซึ่งถือได้ว่าในประเทศประชาธิปไตยสมัยใหม่อย่างประเทศสเปนให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษเป็นเสรีภาพที่สำคัญและต้องกำหนดให้มีแก่ปัจเจกชนทุกคนโดยการรับรองอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการแสดงออกเช่นว่านี้ก็มิใช่ว่าจะไม่มีข้อจำกัดเลยเสียทีเดียว เพราะในการใช้เสรีภาพในการแสดงออก ผ่านการแสดงความคิดเห็น วาจา การเขียนหนังสือ การดำเนินการเช่นว่านี้จะต้องถูกจำกัดตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงนั่นเอง การแสดงออกอันกระทบต่อสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงอาจนำมาสู่การต้องรับผิดชอบในทางอาญาได้

ในประเด็นนี้ ศาลรัฐธรรมนูญสเปนได้เคยมีแนวคำวินิจฉัยยืนยันว่า มีความขัดกันระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกที่ได้รับการยอมรับในมาตรา 20 กับสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงตามมาตรา 18 อาจเกิดการขัดกัน

การพิจารณาเช่นว่านี้ไม่ได้หมายความว่าเสรีภาพในการแสดงออกจะต้องได้รับการยอมรับก่อนหรือหลังสิทธิในเกียรติยศ ชื่อเสียงแต่ประการใด หากแต่ทิศทางของหลักการเหล่านี้ ศาลต้องพิจารณาให้เป็นไปอย่างสอดคล้องกัน และที่สำคัญต้องเป็นการวินิจฉัยที่ทำให้สังคมมีความสงบ⁹³ ในประเทศเสรีนิยมประชาธิปไตยอย่างสเปน การยอมรับและรับรองซึ่งเสรีภาพในการแสดงออกจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนภาพการดำรงอยู่แบบพหุนิยม อันจะช่วยให้การดำเนินการของรัฐไปสู่การเป็นรัฐประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อไปว่า กรณีใดที่เข้าข่ายจะได้รับการลงโทษจากการกระทำเชิงลบต่อศาลหรืออำนาจศาล ในลักษณะนี้จะต้องพิจารณากฎหมายอาญาควบคู่ด้วย ซึ่งมีโทษอยู่ 2 ฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ก็คือ โทษทางอาญาฐาน “การหมิ่นประมาท (Injurias)” และโทษทางอาญาฐาน “การใส่ความ (Calumnias)” โดยในประมวลกฎหมายอาญา (Código Penal) ของประเทศสเปน มาตรา 208 บัญญัติโดยสรุปได้ว่า การกระทำหรือการแสดงออกที่ทำให้ศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นเสียหาย ทำให้กระทบต่อชื่อเสียง เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาท และมาตรา 209 แห่งประมวลกฎหมายเดียวกัน บัญญัติโทษฐานหนักขึ้นจากการดูหมิ่นหากมีการโฆษณา ส่วนกรณีโทษฐานการใส่ความจะบัญญัติในมาตรา 205 ซึ่งบัญญัติโดยสรุปไว้ว่า ผู้ใดใส่ความผู้อื่นด้วยความอันเป็นเท็จ ผู้นั้นมีความผิดฐานใส่ความ ส่วนมาตรา 206 ก็เป็นการเพิ่มโทษหากเป็นการโฆษณา (publicidad)

จากการพิจารณาโทษทางอาญาทั้งสองฐานนี้จะเห็นได้ว่าเป็นโทษที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงในประเทศสเปนเอง ก็ยังต้องศึกษาความแตกต่างของโทษทั้งสองฐานนี้เป็นอย่างดีเนื่องจากในบางข้อเท็จจริงอาจมีความใกล้เคียงกันอย่างมากในการนำฐานใดมาปรับใช้ อย่างไรก็ตาม หากเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการพูด เผยแพร่ หรือการกระทำใดที่ทำให้เกิด

⁹³ คำพิพากษาศาลรัฐธรรมนูญสเปนที่ 159/1986

ผลกระทบต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษา (Jueces) หรือตุลาการ (Magistrados) กลไกการดำเนินการของประเทศสเปนจะไม่ได้บัญญัติบทคุ้มครองพิเศษหรือ บทบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ หากแต่นำบทลงโทษทางอาญาทั้งสองฐานที่ตั้ง ได้กล่าวแล้ว มาพิจารณาปรับใช้ ทั้งในศาลยุติธรรม รวมไปถึงศาลอื่น ๆ ซึ่งก็คือ ศาลรัฐธรรมนูญด้วยนั่นเองโดยมีกรณีศึกษาที่น่าสนใจเช่น กรณีที่เกิดในศาลที่มีอำนาจ พิพากษาคดีอาญา โดยในปี 2006 โดยนายความรายหนึ่งชื่อว่า นาย Mariano Fuertes Sanau ซึ่งเป็นทนายที่มีชื่อเสียงของประเทศสเปนมีประสบการณ์ทำงานนี้ มากกว่า 25 ปี และเคยได้รับรางวัลด้านกฎหมายและทนายความมากมาย ได้เป็น ทนายในคดีอาญาคดีหนึ่งเพื่อช่วยว่าความให้ผู้ต้องหารายหนึ่ง นาย Mariano Fuertes Sanau ได้ยื่นคำขอต่อศาลขอให้เปลี่ยนโทษจำคุกผู้ต้องหาคนนี้ซึ่งเป็น วัยรุ่นมาเป็นโทษบำเพ็ญประโยชน์สาธารณะ เนื่องจากเป็นวัยรุ่นและกระทำความผิด ครั้งแรกที่ไม่รุนแรง ซึ่งโดยปกติที่ผ่านมา ศาลที่มีอำนาจพิพากษาคดีอาญาของ ประเทศสเปนจะยินยอมให้เปลี่ยนได้ แต่ในคดีนี้ผู้พิพากษาที่รับผิดชอบไม่อนุญาต และพิพากษาจำคุกผู้ต้องหาคนนี้ กระทั่งต้องจำคุกที่เมือง Zuera

นาย Mariano Fuertes Sanau ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา ดังกล่าว จึงได้มีคำร้องคัดค้านโดยส่วนหนึ่งได้กล่าวโดยสรุปว่า “ด้วยความเคารพ ต่อศาล คำพิพากษานี้เป็นการตัดสินตามอำเภอใจ อันไม่ยุติธรรม (...)” ด้วยเหตุนี้ อัยการซึ่งกระทำการแทนอีกฝ่ายได้พิจารณาคำร้องและได้ยกความในส่วนนี้ขึ้น โดยเห็นว่า คำร้องของนาย Mariano Fuertes Sanau เป็นการกระทำความผิดฐาน ใส่ความ (Calumnias) ต่อผู้พิพากษาศาลฎีกาอันเป็นโทษทางอาญา ด้วยเหตุที่อัยการ ของประเทศสเปนมีอำนาจหยิบยกขึ้นเองได้ จึงได้มีการเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณา โดยขอให้ศาลลงโทษจำคุก 10 เดือน หรือหากไม่ประสงค์ให้จำคุก ก็ให้ชำระค่าปรับแทน เป็นเงิน 9,000 ยูโร⁹⁴ นาย Mariano Fuertes Sanau ได้ต่อสู้ทุกข้อกล่าวหา

⁹⁴ ตามกฎหมายของประเทศสเปนบางฐานความผิดอาจจ่ายค่าปรับแทนการลงโทษจำคุกได้ โดยอัตราค่าปรับ คือ 30 ยูโรต่อ 1 วัน

และแสดงความคิดเห็นของตนต่อสื่อมวลชนว่า หากตนจะถูกลงโทษจากการนี้จริง ตนไม่ประสงค์จะชำระค่าปรับแทนการจำคุก แต่จะยินยอมให้จำคุก ซึ่งในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2009 ศาลได้มีคำพิพากษาในประเด็นนี้ว่า การกระทำของนาย Mariano Fuertes Sanau ไม่ถึงขั้นเจตนาทำให้เกียรติยศหรือชื่อเสียงของผู้พิพากษาเสียหายแต่อย่างใด คำร้องของนาย Mariano Fuertes Sanau เป็นเพียงกรณีให้เห็นว่าได้เกิดสถานการณ์แห่งความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น อันเป็นกรณีปกติที่ผู้ที่ยื่นคำร้องหรือคำอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะเห็นว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลไม่ยุติธรรมต่อตน ด้วยเหตุนี้ นาย Mariano Fuertes Sanau จึงไม่มีความผิด พิพากษายกฟ้อง⁹⁵

อีกคดีหนึ่งของประเทศสเปนได้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนขององค์กรตุลาการต่อการลงโทษประชาชนที่ได้วิจารณ์หรือกล่าวถึงศาลในเชิงลบ เช่นเดียวกัน ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (Tribunal Europeo de Derecho Humano) อีกด้วย กล่าวคือ กรณีของนาย Rodriguez Ravelo ทนายความ ได้ยื่นคำร้องต่อศาลแห่งเมือง Las Palmas ซึ่งตั้งอยู่ในเกาะแกรนด์กานาเรียต ทางตอนใต้ของประเทศสเปน โดยในคำร้องได้กล่าวในทำนองว่า “ผู้พิพากษาที่รับผิดชอบคดีนี้บิดเบือนความจริง และพิจารณาด้วยความอันเป็นเท็จ (...)” ด้วยเหตุนี้ จึงมีการฟ้อง นาย Rodriguez Ravelo ในข้อหาใส่ความตามมาตรา 205 แห่งประมวลกฎหมายอาญาสเปนต่อทนายความคนดังกล่าว ศาลเห็นว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงออกที่กระทบต่อเกียรติยศชื่อเสียงของผู้พิพากษารายนี้อย่างรุนแรง เป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงออกเกินส่วน กรณีจึงทำให้เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 2008 ศาลชั้นต้นแห่งเมือง Las Palmas (el Juzgado de Penal de las Palmas de Gran Canarias) มีคำพิพากษาจำคุกทนายรายนี้เป็นเวลา 9 เดือน หรือให้ชำระค่าปรับแทนการจำคุก (30 ยูโร ต่อวัน)

⁹⁵ ที่มา https://www.heraldo.es/noticias/aragon/zaragoza/un_abogado_multado_por_injuriar_juez_prefiere_pasar_meses_prision_antes_que_claudicar.html (สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2561)

รวมเป็นเงิน 8,100 ยูโร นาย Rodriguez Ravelo ได้ยื่นอุทธรณ์ ซึ่งศาลอุทธรณ์ (la Audiencia Provincial de Las Palmas de Gran Canaria) ได้มีคำพิพากษา ยืนตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

นาย Rodriguez Ravelo จึงได้ยื่นคำร้องขอให้คุ้มครอง สิทธิขั้นพื้นฐานต่อศาลรัฐธรรมนูญสเปน (Tribunal Constitucional) ตามสิทธิ ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 และพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1979 (Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional) บัญญัติไว้ แต่ศาลรัฐธรรมนูญ สเปนไม่รับคำร้องไว้พิจารณา นาย Rodriguez Ravelo จึงได้ยื่นคำร้องต่อ ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (Tribunal Europeo de Derechos Humanos) โดยเห็นว่าการลงโทษตนดังกล่าวเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และยัง กระทบต่อวิชาชีพของตนด้วยเช่นกัน

ในทางพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป มีประเด็นต้อง พิจารณา 2 ประเด็น คือ การรักษาดุลยภาพอันเป็นธรรมระหว่างความจำเป็น ในการให้หลักประกันความคุ้มครองของผู้ใช้อำนาจตุลาการกับสิทธิของบุคคลอื่น ที่เกี่ยวข้อง และประเด็นที่สองคือ การให้ความคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก ของผู้ยื่นคำร้องในฐานะที่เป็นทนายความ

ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปพิจารณามาตรา 10 แห่งอนุสัญญา ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรปแล้วเห็นว่า เสรีภาพในการแสดงออกเป็นเสรีภาพที่มี ความสำคัญมาก การแสดงออกของทนายความในคดีนี้เปรียบเป็นดังเงาของ คู่ความของตน (sombra de las partes) จึงอาจเกิดกรณีที่ทนายความอาจตั้ง ข้อสังเกตเกี่ยวกับทัศนคติของผู้พิพากษาตุลาการได้ และในระบบการควบคุมทางวินัย เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของวิชาชีพทนายความของประเทศสเปนก็ได้กำหนดไว้ อยู่แล้ว การจะลงโทษทางอาญาต่อทนายความในคดีนี้ทั้ง ๆ ที่เป็นกรณีการยื่นคำร้อง ต่อศาลที่ไม่ใช่การโฆษณาหรือเผยแพร่ที่ใด กรณีจึงอาจนำมาสู่ความเสี่ยงต่อผล

อันเป็นการปรามการปฏิบัติหน้าที่ของทนายความอันไม่เหมาะสมและไม่ได้สัดส่วนกับเป้าหมายที่จะได้รับ ทั้งยังไม่เหมาะสมต่อสภาพสังคมที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย กรณีจึงขัดต่อมาตรา 10 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรป⁹⁶ เสรีภาพทางการแสดงออกของทนายความจึงได้รับความคุ้มครอง ดังนั้นศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปจึงวินิจฉัยให้รัฐ (ประเทศสเปน) คืนเงินจำนวน 8,100 ยูโรแก่นาย Rodriguez Ravelo โดยคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้ทำให้แผนกคดีอาญาแห่งศาลฎีกาของประเทศสเปนได้มีคำพิพากษาที่ 1483/2017 ลงวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 2017 พิพากษาเพิกถอนคำพิพากษาของศาลในชั้นต้น กรณีจึงทำให้นาย Rodriguez Ravelo ไม่มีความผิด และได้รับเงินค่าปรับที่ตนชำระไปคืนทั้งจำนวนนั่นเอง

3.2.2.3 การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

จากคำวินิจฉัยที่คณะผู้วิจัยหยิบยกขึ้นกล่าวอ้างทั้งหมดในหัวข้อ 3.2.2.2 จะเห็นได้ว่า ทิศทางของการวินิจฉัยให้ความคุ้มครองต่อการแสดงความคิดเห็นหรือการวิจารณ์คำพิพากษาของศาลในประเทศสเปนซึ่งมีหลายระดับเนื่องจากเสรีภาพในการแสดงออกเป็นเสรีภาพที่ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานจึงเกิดการตรวจสอบและมีกลไกในการคุ้มครองได้หลายชั้น ได้แก่

⁹⁶ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรป มาตรา 10 บัญญัติเป็นภาษาอังกฤษว่า Article 10 Freedom of expression

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.

2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

(1) การคุ้มครองด้วยการพิจารณาทบทวนโดยศาลในชั้นที่สูงกว่า

กล่าวคือ หากมีการมีคำสั่งลงโทษแก่ผู้ใดที่กล่าวถึงศาลหรือต่อผู้พิพากษาตุลาการในทางลบแล้วมีการลงโทษทางอาญาในฐานะความผิดไม่ว่าจะเป็นการหมิ่นประมาทหรือการใส่ความก็ตาม ผู้ได้รับโทษอาจอุทธรณ์ไปยังศาลที่สูงกว่าเพื่อทบทวนคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นได้

(2) การคุ้มครองโดยศาลรัฐธรรมนูญสเปน

ตามระบบกฎหมายของประเทศสเปน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพไว้ 2 กรณี กรณีที่หนึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน (los derechos fundamentales) และเป็นเสรีภาพทางมหาชน (las libertades públicas) สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้เป็นสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับหลักการที่เป็นสากลตามหลักสิทธิมนุษยชน กรณีจึงทำให้ “สิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ” ส่วนอีกกรณีหนึ่งของสิทธิเสรีภาพนั้นจะเป็นสิทธิและเสรีภาพอื่น ๆ ที่แม้จะบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ก็ได้มิได้มีคุณค่าเทียบเท่ากับสิทธิขั้นพื้นฐานในกรณีหนึ่งได้ ดังนั้น ค่าความคุ้มครองหรือคุณค่าที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 รับรองไว้จึงไม่เท่ากัน

โดย “ความมากกว่าหรือน้อยกว่า” ในการ “ให้คุณค่า” หรือ “คุ้มครอง” ตามระบบกฎหมายของประเทศสเปนสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจน โดยการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยคดี ซึ่งโดยปกติทั่วไป รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 มาตรา 161 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไว้หลัก ๆ 4 ประการ ได้แก่

(1) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย

(2) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญบัญญัติ

(3) อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยปัญหาการขัดกันของอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐ (ส่วนกลาง) กับแคว้นอิสระปกครองตนเอง

(4) อำนาจอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจ

ประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่มาตรา 161 (2) ที่ว่า “อำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐาน” อำนาจในการพิจารณาเช่นว่านี้ คณะผู้วิจัยถือว่าเป็น “ปรากฏการณ์สุดท้าย (Protector último)” ในการให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานอันเป็น “สารัตถะ” ที่สำคัญในการเป็นพลเมืองของประเทศที่ถือเป็นรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่

การใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 มาตรา 161 (2) ในส่วนที่สัมพันธ์กับกรณีศึกษาที่คณะผู้วิจัยได้หยิบยกขึ้นมา ก็คือว่า ในระบบของประเทศสเปนเมื่อศาลมีคำวินิจฉัยอันถึงที่สุดแล้ว หากคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นคำวินิจฉัยที่ฝ่าฝืนหรือไม่เคารพบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 ที่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิที่ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานเอาไว้ ผู้ที่ได้ใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลและถูกละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน สามารถใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญอีกได้ กล่าวคือ แม้จะเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีใด ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความนั้น ๆ จะได้บัญญัติไว้ให้เป็นที่สุดก็ตาม หากผู้ที่เห็นว่าตนถูกระทบจากคำพิพากษาของศาลฎีกา อันมีเนื้อหาที่แสดงให้เห็นว่า ศาลฎีกาพิจารณาคดีโดยฝ่าฝืนและกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของตน กรณีเช่นนี้ก็สามารถยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญสเปนวินิจฉัยคุ้มครองได้ (Recurso de amparo) การวินิจฉัยคดีในลักษณะนี้ของศาลรัฐธรรมนูญสเปนนั้นเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง โดยจะเป็นเฉพาะเรื่องสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ค.ศ. 1978 และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1979 (Ley Orgánica 2/1979, de 3 de octubre, del Tribunal Constitucional) บัญญัติไว้เท่านั้น

(3) การคุ้มครองโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป

การคุ้มครองด้วยการวินิจฉัยโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป เป็นกรณีที่เกิดการกระทำใดที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชนดังอนุสัญญาที่ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนยุโรปให้ความคุ้มครองยอมรับ ผู้นั้นก็สามารเย้นคำร้องต่อศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้อีกชั้นหนึ่ง ตามที่ปรากฏในคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปที่คณะผู้วิจัยอ้างอิง

จากการคุ้มครองเหล่านี้ กอปรกับแนวคิดที่สัมพันธ์กับหลักการที่คณะผู้วิจัยหยิบยกขึ้นอ้างในตอนต้น ไม่ว่าจะเป็นหลักคิดเกี่ยวกับรัฐและเป้าหมายของรัฐที่จะไปสู่ความเป็นรัฐประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ประกอบกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานซึ่งมีคุณค่าและสูงส่งกว่าสิ่งอื่นใด แสดงให้เห็นจุดยืนในการไม่มีความคุ้มครองพิเศษหรือความคุ้มครองเฉพาะที่มีต่อผู้พิพากษาหรือตุลาการในลักษณะแบบบทลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล หากแต่เป็นการปรับใช้บททั่วไปเกี่ยวกับการลงโทษต่อผู้ที่มีการแสดงออกเกินส่วน กระทั่งและทำให้เสียหายแบบหมิ่นประมาทหรือใส่ความต่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาหรือตุลาการซึ่งมีเกียรติยศศักดิ์ศรีนั่นเอง ซึ่งการตีความจะลงโทษแก่ผู้ที่กล่าวถึงศาลในทางลบจะต้องตีความอย่างแคบ ต้องคำนึงถึงบริบทความจำเป็นในการต่อสู้คดี ทักษะคดีหากต้องอยู่ในภาวะเช่นนั้น เสรีภาพในการแสดงออก ความคุ้มครองต่อสิทธิในเกียรติยศชื่อเสียงประกอบกัน แล้วชั่งน้ำหนักแห่งดุลยภาพที่เป็นธรรมและเหมาะสม กรณีก็จะนำไปสู่ทิศทางของคำวินิจฉัยในเรื่องนี้ ดังที่ได้กล่าวไว้นั่นเอง

จากที่มาทางความคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับหลักการทางกฎหมายที่อ้างอิงโดยศาล แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนและสามารถสรุปได้ว่า ประเทศสเปนไม่ว่าจะเป็นศาลยุติธรรม (ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่ง คดีอาญา หรือคดีปกครอง) และศาลรัฐธรรมนูญ ต่างก็ไม่มี ความคุ้มครองพิเศษซึ่งบัญญัติในกฎหมายเป็นบทบัญญัติละเมิดอำนาจศาลแยกต่างหากแต่อย่างใด ผู้พิพากษาหรือตุลาการของประเทศสเปนไม่ได้อยู่ในฐานะที่ “แต่ต้องไม่ได้” หากแต่ได้รับ

ความคุ้มครองโดยอาศัยบทบัญญัติทั่วไปตามประมวลกฎหมายอาญาที่ให้คุ้มครองต่อเกียรติยศและชื่อเสียงทุกคนจากการใส่ความหรือใส่ร้ายอย่างเท่าเทียม แต่อาจมีความแตกต่างตรงที่ว่า ผู้พิพากษาหรือตุลาการเป็นผู้มีเกียรติยศ การกล่าวถึงไม่ว่าจะโดยการหมิ่นประมาทหรือใส่ความจึงต้องพิจารณาบริบทความคุ้มครองต่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง ประกอบกับสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้พิพากษาหรือตุลาการประกอบกัน ซึ่งในทางพิจารณาของประเทศสเปนรวมไปถึงทิศทางที่มีอิทธิพลต่อประเทศสเปนจากการเป็นหนึ่งในสมาชิกของสหภาพยุโรปแสดงให้เห็นว่า หากเกิดกรณีการขัดกันระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้พิพากษาหรือตุลาการแล้ว การจะลงโทษผู้ที่ได้แสดงออกเช่นนั้นศาลยังมีทิศทางคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงออก วิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลมากกว่าการคุ้มครองสิทธิในเกียรติยศและชื่อเสียงของผู้พิพากษาหรือตุลาการ ทั้งนี้ ก็เนื่องจากฐานคิดที่มีความมุ่งหมายในการไปสู่ความเป็นรัฐประชาธิปไตย อันเป็นเป้าหมายของรัฐที่รัฐธรรมนูญแห่งประเทศสเปนมุ่งหมายไปสู่นั้นเอง

3.3 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

ในหัวข้อการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนี้ จะได้กล่าวถึงหัวข้อ ดังนี้ 3.3.1 ระบบศาลรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ 3.3.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 ระบบศาลรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ⁹⁷

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก (The Constitutional Court of the Czech Republic) ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1992 ที่มีสถานะเป็นองค์กรศาลพิเศษ มีความเป็นอิสระแยกต่างหากจากระบบศาลยุติธรรมและศาลปกครองมีวิวัฒนาการ

⁹⁷ สรุปรจากเว็บไซต์ The Constitutional Court of the Czech Republic, <https://www.usoud.cz/en>, เข้าถึงข้อมูลวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2561

มาจากศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐสังคมนิยมเชโกสโลวัก (the constitutional Court of the Czechoslovak Socialist Republic) และศาลรัฐธรรมนูญของสหพันธสาธารณรัฐเช็กและสโลวัก (Constitutional Court of the Czech and Slovak Federal Republic (CSFR)) (1991 - 1992) ที่ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 ก่อนมีการแบ่งแยกประเทศ และภายหลังแยกสาธารณรัฐเช็กโก-สโลวาเกียแล้ว ในปี ค.ศ. 1992 สาธารณรัฐเช็กได้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (The Constitution of the independent Czech Republic) ประกาศใช้ในวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1992 ซึ่งมีคำประกาศสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (The Charter of Fundamental Rights and Basic Freedom) สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กให้รวมถึงกฎหมายดั้งเดิมที่มีค่าบังคับเป็นรัฐธรรมนูญ⁹⁸

- 1) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับที่ 1/1993 Sb. เรื่องการจัดตั้งหน่วยปกครองตนเองที่มีอาณาเขตสูงขึ้น
- 2) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับความมั่นคงของสาธารณรัฐเช็ก
- 3) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการลงประชามติเกี่ยวกับสาธารณรัฐเช็กการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป
- 4) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ที่ออกตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็ก
- 5) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการล่มสลายของเชโกสโลวาเกียและก่อตั้งสาธารณรัฐเช็ก
- 6) รัฐบัญญัติรัฐธรรมนูญที่ระบุเขตแดนสาธารณรัฐเช็กกับประเทศเพื่อนบ้าน

⁹⁸ Constitutional Court of the Czech republic. Yearbook of the Constitutional Court - 2016, p.36, available at <https://www.usoud.cz/en/current-affairs/yearbook-of-the-constitutional-court-2016/> (7 Feb 2018)

ทั้งนี้ มีการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญและได้มีการตรารัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 (The Constitutional Court Act 1993 - No.182/1993 Sb) ขึ้น โดยได้กำหนดสิทธิในการยื่นคำร้อง การดำเนินคดี และกำหนดกฎอื่น ๆ ของการดำเนินคดี และกำหนดให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งรวมทั้งบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางศาลให้ใช้บังคับแก่การดำเนินคดีในศาลรัฐธรรมนูญโดยอนุโลม (mutatis mutandis)⁹⁹ โดยศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กเปิดทำการเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 1993¹⁰⁰

3.3.1.1 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 15 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 10 ปี ได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีโดยความเห็นชอบของวุฒิสภา โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิก กล่าวคือเป็นผู้มีประวัติไม่ต่างพร้อยที่อาจถูกตำหนิได้ (beyond reproach) ได้รับปริญญาทางกฎหมาย และได้ทำงาน (active) ในทางวิชาชีพกฎหมายมาไม่น้อยกว่า 10 ปี แบ่งเป็น 4 องค์คณะ ประกอบด้วยประธานองค์คณะ 1 นาย และตุลาการอื่นอีก 2 นาย โดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องปฏิญาณตนต่อประธานาธิบดีก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่

ในการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการทำควินิจฉัยดำเนินการโดยองค์คณะ (Panels)¹⁰¹ ในการพิจารณาวินิจฉัยคดี 3 นาย หรือ

⁹⁹ Constitutional Court of the Czech Republic. Yearbook of the Constitutional Court - 2016, op.cit.

¹⁰⁰ วันดังกล่าวประธานาธิบดีได้แต่งตั้งตุลาการ 12 นาย จากจำนวนตุลาการทั้งหมด 15 นาย ตุลาการมีวาระการดำรงตำแหน่งคนละ 10 ปี และการแต่งตั้งได้รับความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรแทนวุฒิสภา

¹⁰¹ การประชุมของที่ประชุมใหญ่ (Plenum) เช่น การยกเลิกบทบัญญัติกฎหมาย หรือกฎที่ขัดรัฐธรรมนูญ การถอดถอนประธานาธิบดี การยกเลิกมติของทั้งสองสภา กรณีมีมติว่าประธานาธิบดีไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ชั่วคราว ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับคำสั่งยุบพรรคการเมืองหรือกิจกรรมของพรรคการเมืองที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและกฎหมาย มาตราการแก้ไขเยียวยากรณีที่ประธานาธิบดีไม่จัดให้มีการลงประชามติเกี่ยวกับที่รัฐจะเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับการลงประชามติที่ไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญกรณีเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป กรณีที่องค์คณะไม่สามารถลงมติได้เสียงข้างมาก การออกข้อบังคับหรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

โดยที่ประชุมใหญ่ (Plenum) ซึ่งประกอบด้วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมด และจะมีมติวินิจฉัยคดีทางใดต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่า 10 นาย และมีเสียงข้างมากของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มาประชุมเห็นชอบด้วย แต่หากเป็นกรณีการให้ยกเลิกรัฐบัญญัติใด หรือถอดถอนประธานาธิบดี อย่างน้อยต้องมีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อย 9 นาย ให้ความเห็นชอบ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญสามารถทำความเห็นแย้ง (dissent opinion) ได้ โดยรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 ได้กำหนดให้มีตุลาการเจ้าของสำนวน (Justice Rapporteur) 1 นาย มีหน้าที่จัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งขององค์คณะมีความแตกต่างจากความเห็นของตุลาการเจ้าของสำนวนมาก หัวหน้าองค์คณะอาจกำหนดให้ตุลาการนายใดเขียนคำพิพากษาหรือคำสั่งในเรื่องนั้นแทนได้

คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก มีผลบังคับและผูกพันเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคล ทั้งนี้ สำหรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่วินิจฉัยว่าสนธิสัญญาไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ¹⁰² ผู้เกี่ยวข้องไม่อาจไปให้สัตยาบันได้จนกว่าจะมีการแก้ไขให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ กรณีกฎหมายหรือกฎขัดรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญต้องมีการยกเลิกกฎหมายนั้น โดยกำหนดวันที่กฎหมายสิ้นผลไว้ในคำวินิจฉัยและอาจสั่งว่ากฎใด (regulation) สิ้นผลไปพร้อมกับกฎหมายดังกล่าวด้วย

3.3.1.2 หลักการสำคัญของการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญก่อตั้งขึ้นด้วยภารกิจในการคุ้มครองพิทักษ์รัฐธรรมนูญและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้หลักการเรื่องอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Principle of sovereignty of the people) และหลักการแบ่งแยกอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ (Principle of the separation of power into the legislative, executive, and judicial power)

¹⁰² Article 87 of the Constitution of the Czech Republic 1992

โดยมีศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่พิทักษ์ความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ¹⁰³ โดยมีอำนาจหน้าที่ 3 ประการหลักได้แก่

(1) การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย (abstract constitutional review) ของศาลรัฐธรรมนูญตรวจสอบได้ 2 ระดับ ได้แก่ ระดับรัฐบัญญัติ (statues) หรือกฎหมายที่ต่ำกว่าระดับรัฐบัญญัติ (legal enactment) หรือบทบัญญัติส่วนใดของกฎหมายดังกล่าวที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (statues)

ระดับที่ 1 การยกเลิกบรรดากฎหมายระดับรัฐบัญญัติ (statues) หรือบทบัญญัติส่วนใดของกฎหมายที่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ โดยรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 กำหนดให้ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้แก่¹⁰⁴

- ประธานาธิบดี
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนอย่างน้อย 41 คนหรือวุฒิสภาอย่างน้อย 17 คน
- องค์คณะของศาลที่วินิจฉัยคดีที่เกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ
- รัฐบาลในกรณีศาลระหว่างประเทศวินิจฉัยว่าพันธกรณีของสาธารณรัฐเช็กที่เกิดจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลหรือนิติบุคคลโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ และหากการละเมิดนั้นสืบเนื่องมาจากกฎหมายที่มีผลใช้บังคับให้รัฐบาลยื่นเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกกฎหมายดังกล่าวได้ ในกรณีที่ไม่มีวิธีทางอื่นที่จะยกเลิกหรือแก้ไขปรับปรุงกฎหมายดังกล่าวได้¹⁰⁵

¹⁰³ Article 83 of the Constitution of the Czech Republic 1992

¹⁰⁴ § 64 (1) The Submission of Petitions of the Constitutional Court Act 1993

¹⁰⁵ Article 118 of the Constitution of the Czech Republic 1992

- บุคคลมีสิทธิยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกรัฐธรรมนูญ กฎหรือบทบัญญัติใดของรัฐบัญญัติหรือกฎนั้น ในกรณีที่ยื่นคำร้องว่ากฎหมายหรือกฎนั้นขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ

- บุคคลที่เกี่ยวข้องยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (rehearing) อาทิ การร้องขอให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎอื่นใด หรือบทบัญญัติใด โดยผู้ร้องยืนยันว่ากฎหมายหรือกฎดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญหากเป็นกรณีร้องเรื่องกฎ¹⁰⁶

ระดับที่ 2 การยกเลิกบรรดา กฎที่มีค่าบังคับต่ำกว่าระดับรัฐธรรมนูญ (legal enactment) หรือบทบัญญัติส่วนใดของกฎดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (statutes) ในกรณีนี้รัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญ 1993 กำหนดให้ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้แก่¹⁰⁷

- รัฐบาล
- สมาชิกสภาผู้แทนอย่างน้อย 25 คน หรือวุฒิสภาอย่างน้อย 10 คน
- ศาลที่วินิจฉัยเกี่ยวกับคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ
- บุคคลที่ยื่นคำร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญยกเลิกรัฐธรรมนูญ หรือบทบัญญัติใดของรัฐบัญญัติหรือกฎนั้น หากเป็นกรณีร้องว่ากฎหมายหรือกฎนั้นขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ หรือกรณีที่เกี่ยวข้องกับกฎอื่นใด
- บุคคลที่เกี่ยวข้องยื่นคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญ รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ (rehearing) อาทิ การร้องขอให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญหรือกฎอื่นใด หรือบทบัญญัติใด หากผู้ร้องยืนยันว่ากฎหมายหรือกฎดังกล่าวขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือรัฐธรรมนูญหากเป็นกรณีร้องเรื่องกฎตามมาตรา 119 วรரசีของรัฐธรรมนูญนี้ได้

¹⁰⁶ Article 119 § 4 of the Constitution of the Czech Republic 1992

¹⁰⁷ § 64 (2) The Submission of Petitions of the Constitutional Court Act 1993

- องค์กรผู้แทนของการปกครองตนเองระดับภาค (region)
- ผู้พิทักษ์สิทธิ (the Public Protector of Rights, Ombudsman)
- รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในกรณีที่ยกให้ยกเลิกข้อบังคับขององค์การปกครองตนเองระดับเมืองและระดับภาค
- รัฐมนตรีที่มีอำนาจหน้าที่หรือสำนักกลางการบริหารองค์การปกครองตนเอง ในกรณีคำร้องขอให้ยกเลิกคำสั่งของการปกครองท้องถิ่นระดับภาค (orders of a region) หรือกรุงเทพฯ
- ผู้อำนวยการสำนักงานการปกครองระดับภาค (regional office) กรณีคำร้องขอให้ ยกเลิกคำสั่งท้องถิ่นระดับเมือง (Municipal orders)
- ผู้แทนองค์การท้องถิ่นระดับเมืองกรณีคำร้องขอให้ยกเลิกกฎของการปกครองท้องถิ่น ระดับภาค (legal enactment of a region)
- หัวหน้าของสำนักงานเขตการปกครองท้องถิ่นกรณียื่นคำร้องขอให้ยกเลิกข้อบังคับท้องถิ่นระดับเมือง

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการวินิจฉัยว่าสนธิสัญญาที่จะมีการให้สัตยาบันสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ โดยผู้มีสิทธิยื่นคำร้องได้แก่

- ที่ประชุมของรัฐสภา ในระหว่างเวลาที่สนธิสัญญาส่งเพื่อขอความยินยอมในการให้สัตยาบันต่อที่ประชุมนั้นจนถึงเวลาที่สนธิสัญญาได้รับความยินยอม
- คณะสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 41 คน หรือวุฒิสภาไม่น้อยกว่า 17 คน ที่รัฐสภาให้ความยินยอมในการไปให้สัตยาบันแก่สนธิสัญญาจนถึงเวลาเมื่อประธานาธิบดีลงนามในสนธิสัญญา
- คณะสภาผู้แทนราษฎรไม่น้อยกว่า 41 คน หรือวุฒิสภาไม่น้อยกว่า 17 คน จากเวลาประกาศผลของการลงประชามติในการให้ความยินยอมไปลงนามสัตยาบันจนถึงเวลาที่ประธานาธิบดีให้ สัตยาบันต่อสนธิสัญญา
- ประธานาธิบดี เมื่อสนธิสัญญาส่งมายังประธานาธิบดีเพื่อการให้สัตยาบัน

(2) การตรวจสอบการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง

การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในการใช้อำนาจที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรอง โดยประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งหรือการกระทำของเจ้าหน้าที่สามารถร้องทุกข์ทางรัฐธรรมนูญ (constitutional complaint) ต่อศาล โดยขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยยกเลิกบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือคำสั่งของเจ้าหน้าที่ได้ โดยผู้แทนองค์กรของ เขตปกครองตนเองระดับเมืองและระดับภาค (self-governing region) ต่อการกระทำละเมิดอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย (unlawful encroachment) ของรัฐ หรือบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลร้องให้ศาลพิจารณา มีคำวินิจฉัยที่ถึงที่สุดหรือการกระทำอื่นใดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรอง โดยแสดงถึงสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญว่าได้ถูกละเมิดเนื่องมาจากคำวินิจฉัยที่ถึงที่สุดในกระบวนการที่ตนเป็นคู่กรณีของมาตรการหรือการกระทำโดยเจ้าหน้าที่รัฐ โดยต้องยื่นคำร้องภายในสองเดือนนับแต่วันที่มีคำสั่งในกระบวนการที่ถึงที่สุดแล้ว

(3) การตรวจสอบการใช้อำนาจอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ

การตรวจสอบการใช้อำนาจอื่น ๆ ตามรัฐธรรมนูญ อาทิ การตรวจสอบการรับรองผลการเลือกตั้ง การขาดคุณสมบัติดำรงตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร การไต่สวนประธานาธิบดีว่ากระทำความผิดทางรัฐธรรมนูญของประธานาธิบดี (Impeachment/constitutional charge) ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 65 วรรคสอง ที่วุฒิสภายื่นคำร้อง การทบทวนคำสั่งให้ยุบพรรคการเมืองหรือกิจกรรมอื่นใดทางการเมือง ข้อโต้แย้งระหว่างองค์กรของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับการกระทำที่ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย มาตรการแก้ไขเยียวยา (remedial actions) จากบรรดาคำวินิจฉัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรองการเลือกตั้งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา

วินิจฉัยคำร้องจากประธานาธิบดีในการยกเลิกมติร่วมกันของสภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา เป็นต้น

3.3.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการรัฐธรรมนูญ

3.3.2.1 หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการ

หลักความเป็นอิสระ (Independence) ของตุลาการถือเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามหลักนิติธรรมและเป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม ดังนั้น ตุลาการจึงต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระ ปราศจากอิทธิพล หรือการแทรกแซงไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม โดยหลักความเป็นอิสระของศาลหรือตุลาการถือเป็นส่วนสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ และมีสถานะเป็นหลักการสำคัญภายใต้หลักนิติธรรม (rule of law) และหลักการแบ่งแยกอำนาจ (the principle of separation of powers)

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ No. PL. ÚS 7/02 ลงวันที่ 18 มิถุนายน ค.ศ. 2002 ได้วางหลักการสำคัญของรัฐประชาธิปไตยว่าอำนาจตุลาการเป็นส่วนสำคัญของการใช้อำนาจรัฐซึ่งรวมทั้งอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร แต่อย่างไรก็ตามภายใต้กลไกทางประชาธิปไตยผู้ปกครองสามารถกำหนดให้มีระบบต่าง ๆ ขึ้นในรัฐรวมถึงการกำหนดกลไก วิธีการในการใช้อำนาจเหล่านั้น ในขณะที่รัฐเสรีประชาธิปไตยเรียกร้องให้มีการจัดตั้งและจัดให้มีระบบในการพิจารณาคดีของศาลที่เป็นอิสระอย่างแท้จริงเพื่อเป็นการรับรองความมีเสถียรภาพขององค์กรตุลาการให้มีความแน่นอน เป็นระบบ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ทั้งนี้เพื่อรับรองและคุ้มครองความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีของศาลที่ไม่อาจถูกแทรกแซงจากอำนาจทั้งสอง โดยได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวนี้ไว้ในมาตรา 4 มาตรา 81 และ 82 ในส่วนที่ 4 อำนาจตุลาการของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก โดยมีสาระสำคัญดังนี้

มาตรา 4

“สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานต้องได้รับความคุ้มครอง
โดยองค์กรตุลาการ”¹⁰⁸

มาตรา 81

“อำนาจตุลาการจะถูกใช้ในนามสาธารณรัฐโดยศาล
ที่เป็นอิสระ”¹⁰⁹

มาตรา 82

“(1) ตุลาการต้องมีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่
ไม่มีผู้ที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อความยุติธรรม”¹¹⁰

(2) ตุลาการไม่อาจถูกถอดถอนหรือถูกโยกย้ายไปที่ศาล
อื่นได้ ยกเว้นในกรณีที่เกิดจากความรับผิดชอบทางวินัยตามกฎหมาย

(3) สำนักงานศาลไม่ขึ้นกับประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งอำนาจหน้าที่อื่นในการบริหารราชการแผ่นดิน
ทั้งนี้กฎหมายอาจกำหนดกิจกรรมที่ขัดต่ออำนาจหน้าที่ในการพิจารณาคดี

นอกจากนี้อำนาจหน้าที่ในการตัดสินคดีตามกฎหมายของศาล
(right to a statutory judge) และการกำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติหน้าที่

---

¹⁰⁸ Article 4 “The fundamental rights and basic freedoms shall enjoy the protection of judicial bodies.”

¹⁰⁹ Article 81 “The judicial power shall be exercised in the name of the Republic by independent courts.”

¹¹⁰ Article 82

“(1) Judges shall be independent in the performance of their duties. Nobody may threaten their impartiality

(2) Judges may not be removed or transferred to another court against their will; exceptions resulting especially from disciplinary responsibility shall be laid down in a statute.

(3) The office of a judge is incompatible with that of the President of the Republic, a Member of Parliament, as well as with any other function in public administration; a statute shall specify which further activities are incompatible with the discharge of judicial duties.”

เกี่ยวกับคดีที่โปร่งใสและกำหนดไว้ล่วงหน้าในการมอบหมายคดีการโอนคดี และการปฏิบัติหน้าที่ภายในศาล เป็นมาตรการหนึ่งในการเสริมสร้างความเป็นอิสระของตุลาการ ในเรื่องดังกล่าวนี้ศาลรัฐธรรมนูญโดยที่ประชุมใหญ่ได้มีคำวินิจฉัยที่ No. I. ÚS 2769/15 ลงวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 2016 วางหลักการโดยพิจารณาแนวคำวินิจฉัยของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งสหภาพยุโรป (the European Court of Human rights) ประกอบ โดยมีสาระสำคัญว่า สิทธิในการเข้าถึงความเป็นอิสระและความเป็นกลางในการพิจารณาคดีของศาลนั้น ไม่เพียงแต่ตุลาการที่ต้องมีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีทั้งหลายซึ่งเป็นความเป็นอิสระภายใน (internal judicial independence) เท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการบริหารของศาลและส่วนอื่น ๆ ที่ศาลมีอำนาจหน้าที่นอกเหนือจากการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่มีลักษณะเป็นความเป็นอิสระภายนอกอำนาจตุลาการ (external judicial independence) ด้วย ดังนั้น การมอบหมายคดีหรือการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อตุลาการที่อาจก่อให้เกิดความกีดกันในการทำงานของตุลาการแต่ละนาย เช่น การมอบหมายงานมากเกินไป (overload) หรือการมอบหมายคดีเฉพาะคดีที่ไม่มีความน่าสนใจ (uninteresting cases) หรือการมอบหมายคดีที่มีความอ่อนไหวทางการเมือง (politically sensitive cases) ไปยังตุลาการบางรายโดยเฉพาะเจาะจงจนทำให้เกิดความอึดอัดในการพิจารณาคดีส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระของตุลาการเช่นกัน

หลักการดังกล่าวข้างต้นนำมาใช้กับการพิจารณาคดีของทุกศาล เช่น ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำพิพากษาในคำวินิจฉัยที่ No. II. ÚS 2430/15 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2016 ในการมอบหมายคดีให้กับผู้พิพากษาในคดีอาญาซึ่งผู้ร้องอ้างว่าเป็นการดำเนินการที่ขัดต่อสิทธิในการมอบหมายคดีให้แก่ตุลาการตามกฎหมายของศาลอาญาภาคในเมือง Brno โดยไม่เป็นไปตามหลักการในประมวลกฎหมายอาญา ¹¹¹

¹¹¹ สรุปจาก Constitutional Court of the Czech republic. Yearbook of the Constitutional Court - 2016, หน้า 76-78

3.3.2.2 หลักการละเมิดอำนาจศาล

ศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐธรรมนูญศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก 1993 (The Constitutional Court Act 1993) ส่วนที่ 2 การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 61 (มาตรการในการลงโทษ) โดยมีรายละเอียด ดังนี้¹¹²

(1) ประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดโทษปรับ 100,000 Kc (ประมาณ 145,000 บาท) ในกรณีที่บุคคลใดขัดขวางกระบวนการพิจารณาก่อนที่จะมีการประชุมหรือพิจารณาคดีหรือประธานขององค์คณะตุลาการ โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นต่อศาลโดยไม่อาจปฏิเสธได้ หรือขัดขึ้นคำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลหรือกระทำกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล

(2) การดำเนินการเป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาล ในการกำหนดโทษปรับจะต้องออกมาในรูปข้อบังคับพิเศษ หรือในรูปกฎหมาย

(3) เพื่อความยุติธรรม การกำหนดโทษปรับอาจได้รับยกเว้นโทษหากเกิดขึ้นภายหลังที่การดำเนินกระบวนการพิจารณาได้เสร็จสิ้นแล้ว

(4) โทษปรับอาจกำหนดให้มากขึ้นได้

¹¹² § 61 Disciplinary Measures

(1) The Chairperson, in matters before the Plenum, or the Chairperson of a Panel, in matters before a Panel, may by ruling impose a disciplinary fine of up to 100 000 Kč upon anyone who greatly impedes the progress of a proceeding, in particular by failing to appear before the Court without a serious excuse or by disobeying its orders, or upon anyone who disrupts the order of the Court or who makes a grossly offensive submission.

(2) The execution of an enforceable ruling of the Court concerning the imposition of a disciplinary fine shall be governed by a special statute or some other enactment.

(3) The Justice who imposed a disciplinary fine may subsequently remit it, even after the proceeding has concluded.

(4) Disciplinary fines shall accrue to the state.

3.4 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี

สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ตั้งอยู่ทางใต้ของคาบสมุทรเกาหลี (ละติจูด 33° - 43° เหนือ ลองจิจูด 124° - 132° ตะวันออก) อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของทวีปเอเชีย ถูกขนาบด้วยสาธารณรัฐประชาชนจีนทางด้านตะวันตกและประเทศญี่ปุ่นทางด้านตะวันออก คาบสมุทรยาวประมาณ 950 กิโลเมตร และกว้าง 540 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 223,433 ตารางกิโลเมตร โดยสาธารณรัฐเกาหลีมีพื้นที่ประมาณ 100,295 ตารางเมตร (2015) ปลายด้านเหนือของคาบสมุทรเชื่อมกับทวีปเอเชีย พื้นที่ส่วนใหญ่ของคาบสมุทรเป็นภูเขา มีที่ราบเพียง 30% ของพื้นที่ทั้งหมด ภูเขาที่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,000 เมตรขึ้นไปมี 15% ของพื้นที่ ภูเขา ส่วนภูเขาที่ต่ำกว่า 500 เมตรคิดเป็น 65% ประชากร 51.07 ล้านคน (2016)

เกาหลีใต้มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีสถาบันการเมืองประกอบด้วย 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายบริหาร มีประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน วาระห้าปี ฝ่ายนิติบัญญัติ ประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาจำนวน 300 คน ฝ่ายตุลาการ มีประธานศาลฎีกาอยู่ในวาระ 6 ปี มีองค์กรปกครองส่วนภูมิภาค 17 แห่งและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 226 แห่ง ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสมาชิกของสภาท้องถิ่นแต่ละคนได้รับการเลือกตั้งวาระสี่ปี¹¹³

ในหัวข้อการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีนี้ จะได้กล่าวถึงหัวข้อ ดังนี้ 3.4.1 หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ 3.4.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และ 3.4.3 หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

¹¹³ KOREA.net Gateway to Korea, Republic of Korea – Summary, Retrieved February 5, 2018 from <http://www.korea.net/AboutKorea/Society/South-Korea-Summary>

3.4.1 หลักการทางรัฐธรรมนูญและอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

ภายหลังที่ได้มีการแบ่งแยกประเทศเกาหลีในปี ค.ศ. 1948 สาธารณรัฐเกาหลีภายใต้การสนับสนุนของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการจัดการเลือกตั้งภายในและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 โดยกำหนดให้รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีนั้นได้มีการแก้ไขปรับปรุงเรื่อยมาตามลำดับ เป็นจำนวน 9 ครั้ง โดยการแก้ไขปรับปรุงในครั้งที่ห้าถึงครั้งที่เก้านั้นเป็นการแก้ไขปรับปรุงใหม่ทั้งฉบับ¹¹⁴ รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้ประกาศใช้ในวันที่ 29 ตุลาคม ค.ศ. 1987 โดยได้กล่าวถึงเจตนารมณ์ไว้ซึ่งการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวนี้มีวัตถุประสงค์ที่ได้กล่าวไว้ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวดังนี้

“พวกเราประชาชนชาวเกาหลีซึ่งมีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันรุ่งโรจน์ยิ่งใหญ่อยาวนานของชาวเกาหลีมีความยึดถือถึงอุดมการณ์ในการก่อตั้งสาธารณรัฐเกาหลีขึ้น เมื่อวันที่ 1 มีนาคม ในปี ค.ศ. 1919 และในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอุดมการณ์แห่งประชาธิปไตยในวันที่ 19 เมษายน ปี ค.ศ. 1960 ต่างมีความมุ่งประสงค์ที่จะดำเนินการเพื่อให้เกิดการปฏิรูปประชาธิปไตย และการรวมประเทศโดยสันติ มีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความสามัคคีกลมเกลียวของชาติด้วยเจตจำนงในความยุติธรรม มนุษยธรรม และภราดรภาพ และเพื่อต้องการที่จะทำลายความเลวร้ายในสังคม และความอยุติธรรมและเพื่อสร้างสรรค์โอกาสที่เท่าเทียมกันให้แก่คนทุกคนและสร้างโอกาสแก่ปัจเจกชนทุกคน ในการพัฒนาความสามารถของตนอย่างสูงสุดในทุกสาขา รวมทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยการส่งเสริมให้เกิดความมั่นคง ซึ่งระบบประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับเสรีภาพและสิทธิ และเพื่อยกระดับคุณภาพของชีวิตของ พลเมืองทุกคนและส่งเสริมเสรีภาพอันถาวรของโลก และความรุ่งเรืองวัฒนาาร่วมกันของมนุษยชาติ และด้วยเหตุดังกล่าว

¹¹⁴ The Constitution of the Republic of Korea, Retrieved February 5, 2018 from <http://english.court.go.kr/cckhome/eng/index.do>

เพื่อเป็นหลักประกันในความมั่นคง เสรีภาพ และความสุขของบุคคลทุกคนตลอดไป ด้วยเหตุนี้จึงดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่ได้มีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม ค.ศ. 1948 ซึ่งได้มีการแก้ไขมาแล้วแปดครั้ง โดยการลงประชามติตามมติที่ได้ให้ไว้โดยสภาแห่งชาติ”¹¹⁵

จากคำปรารภดังกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่าสาธารณรัฐเกาหลีกำหนดเจตนารมณ์ของรัฐผ่านทางรัฐธรรมนูญเพื่อเป็นการกำหนดแบบแผนที่จะใช้ในการปกครองประเทศให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

3.4.1.1 โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีมีความยาวทั้งสิ้น 130 มาตรา แบ่งออกเป็น 10 หมวด ซึ่งแต่ละหมวดได้วางหลักการ แนวคิด และเนื้อหาที่สำคัญต่อการปกครองและสถานภาพความเป็นอยู่ของพลเมืองของสาธารณรัฐเกาหลีที่แตกต่างกันออกไปตามหมวดหมู่อันมีสาระสำคัญดังนี้¹¹⁶

หมวด 1 บททั่วไป (มาตรา 1-9) เนื้อหาของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีในหมวดนี้ได้กำหนดเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับประเทศ โดยในมาตรา 1 ได้กำหนดให้สาธารณรัฐเกาหลีมีการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย และกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนในขณะที่อำนาจทั้งปวงของรัฐจะต้องมาจากปวงชน นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการจัดตั้งพรรคการเมืองได้โดยอิสระ ตราบที่พรรคการเมืองยังมีวัตถุประสงค์ในการจัดการองค์กร กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เป็นประชาธิปไตยหากการดำเนินการของพรรคการเมืองใดขัดต่อหลักการดังกล่าวรัฐธรรมนูญได้ให้อำนาจรัฐบาลที่จะดำเนินการต่อพรรคการเมืองนั้นในศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลมีคำตัดสินยกเลิกพรรคการเมืองนั้นได้ (มาตรา 8)

¹¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี, แปลโดย กิตติพงษ์ กิตติยารักษ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2542), หน้า 1.

¹¹⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการตรวจสอบขอบเขตอำนาจรัฐ ตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550) (กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2558), หน้า 209-213.

หมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่พลเมือง (มาตรา 10-39)

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีในหมวดนี้ได้บัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองแห่งสาธารณรัฐเกาหลีที่พึงมี พึงได้ พึงปฏิบัติ เฉกเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญของประเทศเสรีประชาธิปไตยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นการรับรองคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในมาตรา 10 สิทธิเสรีภาพในร่างกายและหลักประกันสิทธิในการจับกุม คุมขัง คั่น ยึด หรือสอบสวนบุคคลตามมาตรา 12 สิทธิในเคหสถานตามมาตรา 16 สิทธิในการได้รับค่าชดเชยที่เป็นธรรมจากความเสียหายที่เกิดจากกระบวนการยุติธรรมของรัฐในมาตรา 29 หรือหน้าที่ในการเสียภาษีและป้องกันประเทศของพลเมืองทุกคนตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายตามมาตรา 38 และมาตรา 39 อย่างไรก็ตาม สิทธิและเสรีภาพของประชาชนสาธารณรัฐเกาหลีอาจถูกจำกัดได้โดยกฎหมาย ในกรณีเมื่อมีความจำเป็นอันเกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศชาติ การดำรงรักษากฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของสวัสดิภาพสังคม อย่างไรก็ตาม แม้จะมีข้อจำกัดดังกล่าว การล่วงละเมิดในสาระสำคัญของสิทธิหรือเสรีภาพนั้นก็จะกระทำมิได้ (มาตรา 37 (2))

หมวดที่ 3 สภาแห่งชาติ (มาตรา 40-65)

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีในหมวดนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับการกำหนดให้สภาแห่งชาติเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ (มาตรา 8) กำหนดวิธีได้มาซึ่งสมาชิกสภาแห่งชาติ จำนวนสมาชิกสภาแห่งชาติ ระยะเวลาการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาแห่งชาติ รวมถึงเอกสิทธิ์และความคุ้มกันต่าง ๆ การตรวจสอบถอดถอนสมาชิกของสมาชิกสภาแห่งชาติ การถอดถอนข้าราชการอื่น ๆ รวมถึงขั้นตอน วิธีการ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการทำหน้าที่นิติบัญญัติของสภาแห่งชาติ นอกจากนี้ยังได้กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมอันพึงปฏิบัติของสมาชิกสภาแห่งชาติอีกด้วย

หมวดที่ 4 ฝ่ายบริหาร (มาตรา 66-100)

เนื้อหาของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีในหมวดนี้เป็นหมวดที่ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหารโดยยังมีการแบ่งย่อยออกเป็นอีก 2 ส่วนด้วยกัน ดังมีรายละเอียดโดยย่อ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประธานาธิบดี (มาตรา 66-85) รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดอำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ของประธานาธิบดีเอาไว้ทั้งในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉินของประเทศรวมถึงอำนาจในการประกาศใช้กฎอัยการศึก ทั้งประเภทพิเศษและกฎอัยการศึกประเภทสามัญ การอภัยโทษ การแต่งตั้งข้าราชการตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้ประธานาธิบดีเป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร (มาตรา 66) โดยให้ประธานาธิบดีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (มาตรา 67)

ส่วนที่ 2 องค์กรฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีได้กล่าวถึงองค์กรฝ่ายบริหารโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตามอำนาจหน้าที่ที่รับผิดชอบ ดังนี้

ตอนที่ 1 นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี (มาตรา 86-87) ในมาตรา 86 ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดให้นายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐเกาหลีมาจากการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดีด้วยความเห็นชอบของสภาแห่งชาติ รัฐธรรมนูญกำหนดให้นายกรัฐมนตรีกำกับดูแลกระทรวงต่าง ๆ ที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหารและช่วยเหลือประธานาธิบดีตามคำสั่ง ในมาตรา 87 ของสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดในส่วนของคณะรัฐมนตรีให้มาจากการแต่งตั้งโดยประธานาธิบดี โดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี เพื่อทำหน้าที่พิจารณาบริหารกิจการของรัฐและช่วยเหลือประธานาธิบดีในการดำเนินกิจการแห่งรัฐ โดยรัฐมนตรีคนหนึ่งคนใดอาจถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งได้โดยประธานาธิบดี โดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี ทั้งยังมีข้อห้ามในการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่มีอาชีพเป็นทหาร เว้นแต่ได้พ้นจากการปฏิบัติหน้าที่แล้วอีกด้วย (มาตรา 8)

ตอนที่ 2 คณะรัฐมนตรี (มาตรา 88-93) ภายใต้อำนาจของบทบัญญัติมาตรา 88-93 ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับคณะรัฐมนตรีโดยให้คณะรัฐมนตรีมีอำนาจพิจารณานโยบายสำคัญซึ่งอยู่ในอำนาจของฝ่ายบริหาร เช่น การเสนอร่างกฎหมาย การงบประมาณ การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่รัฐในตำแหน่งสำคัญต่าง ๆ รวมถึงมีกฎเกณฑ์ที่กำหนดจำนวนของ

คณะรัฐมนตรี และการตั้งสภาที่ปรึกษาต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานของรัฐด้วย เช่น การตั้งสภาที่ปรึกษารัฐบุรุษอาวุโส สภาความมั่นคงแห่งชาติ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจแห่งชาติ

ตอนที่ 3 กระทรวงฝ่ายบริหาร (มาตรา 94-96) รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีให้อำนาจในการแต่งตั้งหัวหน้ากระทรวงฝ่ายบริหาร (The Heads of Executive Ministries) เป็นของประธานาธิบดี โดยเลือกจากสมาชิกของคณะรัฐมนตรีตามคำแนะนำของนายกรัฐมนตรี อีกทั้งให้อำนาจนายกรัฐมนตรีหรือหัวหน้ากระทรวงฝ่ายบริหารในการออกข้อบัญญัติของนายกรัฐมนตรีหรือของกระทรวงฝ่ายบริหารเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของตนได้ (มาตรา 95)

ตอนที่ 4 คณะกรรมการตรวจสอบบัญชีและการตรวจสอบ (มาตรา 97-100) กำหนดให้มีการตั้งคณะกรรมการสอบบัญชีและการตรวจสอบขึ้นโดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของประธานาธิบดีเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพการทำงานของรัฐและฝ่ายบริหาร รวมถึงทำหน้าที่ตรวจสอบบุคคลรายรับ รายจ่าย ของรัฐและขององค์กรอื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด

หมวดที่ 5 ศาล (มาตรา 101-110) ในหมวดนี้ของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีได้กล่าวถึงการใช้อำนาจตุลาการว่าให้มีการใช้อำนาจตุลาการผ่านองค์กรศาล โดยมีศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดของรัฐ อีกทั้งยังรับรองความเป็นอิสระของผู้พิพากษาโดยมาตรา 103 ได้บัญญัติรับรองให้ผู้พิพากษาสามารถตัดสินใจโดยอิสระ ตามมโนธรรมของตนที่สอดคล้องกับกฎหมายและรัฐธรรมนูญ รวมถึงในมาตรา 106 ที่บัญญัติห้ามถอดถอนผู้พิพากษาออกจากตำแหน่ง ห้ามมิให้พักงานหรือลดเงินเดือนหรือปฏิบัติใดๆ อันไม่สมควรต่อผู้พิพากษา เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายกำหนดให้กระทำเท่านั้น นอกจากนี้ กรณีเกิดปัญหาว่าด้วยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญตามกฎหมายขึ้นในระหว่างการพิจารณาคดี รัฐธรรมนูญกำหนดให้ศาลต้องร้องขอคำตัดสินจากศาลรัฐธรรมนูญ และศาลต้องพิพากษาไปตามคำตัดสินของศาลรัฐธรรมนูญนั้น หรือให้ศาลฎีกา

มีอำนาจที่จะพิจารณาถึงความชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือความชอบด้วยกฎหมายของพระราชกฤษฎีกา ข้อบังคับ หรือการกระทำต่าง ๆ ของฝ่ายบริหารอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล เมื่อปรากฏปัญหาดังกล่าวขึ้นในระหว่างการพิจารณาของศาล

หมวดที่ 6 ศาลรัฐธรรมนูญ (มาตรา 111-113) นอกจากบทบัญญัติในกรณีศาลยุติธรรมแล้ว รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลียังได้บัญญัติถึงศาลรัฐธรรมนูญอีกด้วย โดยในมาตรา 111 ของรัฐธรรมนูญนี้ได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญในการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย โดยคำร้องขอของศาล การถอดถอนจากตำแหน่งโดยสภาแห่งชาติ (Impeachment) การยกเลิกพรรคการเมือง ข้อพิพาทที่เกี่ยวกับเขตอำนาจระหว่างหน่วยงานของรัฐ ระหว่างหน่วยงานของรัฐกับหน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่น และระหว่างหน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นด้วยกัน และคำร้องเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายโดยมีหลักประกันความเป็นอิสระเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลยุติธรรม (มาตรา 112 (3)) นอกจากนี้รัฐธรรมนูญยังให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญในการออกระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภายใต้กรอบของกฎหมายได้อีกด้วย (มาตรา 113 (2), (3))

หมวดที่ 7 การบริหารการเลือกตั้ง (มาตรา 114-116) รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งขึ้นเพื่อกำกับดูแลการเลือกตั้งและการลงประชามติในระดับชาติให้มีความบริสุทธิ์ยุติธรรม และสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองให้แก่พรรคการเมืองต่าง ๆ โดยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะเข้ามาทำหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง หลักประกันความเป็นอิสระเช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลยุติธรรมและศาลรัฐธรรมนูญ และรวมถึงอำนาจในการจัดการบริหารองค์กร

หมวดที่ 8 การปกครองส่วนท้องถิ่น (มาตรา 117-118) รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีมีเจตนารมณ์ที่สนับสนุนการกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น จึงได้มีการบัญญัติในเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ใน

มาตรา 117 และมาตรา 118 โดยในมาตรา 117 ให้อำนาจหน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่น บริหารทรัพย์สินหรือสามารถตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในขอบเขตที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้ ทั้งยังกำหนดให้มีสภาส่วนท้องถิ่นขึ้นบริหารจัดการท้องถิ่น โดยรายละเอียดของการบริหารจัดการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

หมวดที่ 9 เศรษฐกิจ (มาตรา 119-127) หมวดนี้ของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีเป็นการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐ โดยจะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศบนพื้นฐานของงานสร้างสรรค์ซึ่งความคิดใหม่ ๆ เสรีภาพทั้งของรัฐวิสาหกิจและปัจเจกชน รัฐมีสิทธิให้สัมปทานในทรัพยากรธรรมชาติของประเทศได้ตามที่กฎหมายกำหนด สนับสนุนให้ที่ดินเป็นของเกษตรกร สนับสนุนการพัฒนาที่สมดุลกันทั่วทุกภูมิภาค คุ้มครองและส่งเสริมธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่งเสริมการคุ้มครองผู้บริโภค ส่งเสริมกิจการค้าต่างประเทศ รับประกันความเป็นเจ้าของกิจการของเอกชนในอันที่จะไม่ถูกโอนกิจการเป็นของรัฐหรือโอนเป็นของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นรวมถึงจัดให้มีระบบมาตรฐานแห่งชาติอีกด้วย

หมวดที่ 10 การแก้ไขรัฐธรรมนูญ (มาตรา 128-130) ในหมวดสุดท้ายของรัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐเกาหลีนั้นได้กำหนดกฎเกณฑ์ในกรณีทีประสงค์จะแก้ไขรัฐธรรมนูญเอาไว้ ซึ่งสามารถทำข้อเสนอแก้ไขได้โดยเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาแห่งชาติทั้งหมดหรือโดยประธานาธิบดี และให้ประธานาธิบดีนำเสนอให้สาธารณรัฐทราบอย่างน้อย 20 วัน จึงจะเข้าสู่ขั้นตอนการแก้ไขรัฐธรรมนูญตามที่กำหนด (มาตรา 128-129) ในมาตรา 130 ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ต่อไป

3.4.1.2 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี

โครงสร้างของศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วย องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจำนวน 9 ท่าน ซึ่งมาจากการเสนอชื่อและคัดสรรผู้ทรงคุณวุฒิที่มีอายุมากกว่า 40 ปี และทำงานในแวดวงกฎหมายนั้น ๆ มากมากกว่า

15 ปี¹¹⁷ อันได้แก่ (1) ผู้พิพากษา อัยการ หรือ ทนายความ (2) ตัวแทนรัฐบาลที่ทำหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกฎหมาย (3) นักวิชาการที่มีตำแหน่งตั้งแต่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป โดยมีวาระในการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคือคราวละ 6 ปี และสามารถดำรงตำแหน่งได้ มากกว่า 1 คราว สามารถดำรงตำแหน่งได้ถึงอายุครบ 70 ปี การวินิจฉัยชี้ขาดคดีจะต้องได้รับเสียงข้างมากตั้งแต่ 6 เสียงขึ้นไป

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญยังประกอบด้วยสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญซึ่งถือเป็นองค์กรที่บริหารเรื่องทั่วไปอันเป็นไปตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานย่อย เช่น พนักงานเจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยสนับสนุนการทำงานของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญยังประกอบด้วยคณะกรรมการตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ (Council of Justice) ผู้ช่วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ในทางคดีประกอบด้วยพนักงานวิจัย (Constitution Research Officers) ผู้ช่วยวิจัย (Assistant Constitution Research Officers) และผู้วิจัยอาวุโส (Senior Researchers and Academic Advisors) ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ร่วมประชุมให้คำปรึกษา และร่วมทำการสอบสวนเสนอความคิดเห็น

กฎหมายที่บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญได้แก่รัฐธรรมนูญ โดยมีบทบัญญัติในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญ 3 มาตรา ด้วยกัน ได้แก่ มาตรา 111-113

มาตรา 111 ว่าด้วยเรื่องอำนาจวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ
องค์ประกอบและการคัดสรรองค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและประธานศาลรัฐธรรมนูญ

¹¹⁷ Dong-Heub Lee, Introduction to the Constitutional Court of Korea and Its Role in Control of Government power, Retrieved February 5, 2018 from http://duthaoonline.quochoi.vn/DuThao/Lists/TT_TINLAPPHAP/Attachments/199/presentation_of_Korean_expert_1.doc

มาตรา 112 ว่าด้วยเรื่องวาระในการดำรงตำแหน่งตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ข้อจำกัดอำนาจหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

มาตรา 113 ว่าด้วยเรื่องมติเสียงข้างมากในการวินิจฉัยคดีศาลรัฐธรรมนูญสามารถออกหลักเกณฑ์ในการพิจารณาคดีในรอบที่รัฐธรรมนูญกำหนด รวมทั้งกฎหมายจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ

ดังนั้นตามที่บัญญัติในมาตรา 113 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี จึงได้มีการตรา “พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ” (Constitutional Court Act) ขึ้นในปี ค.ศ. 1988 ประกอบด้วยบทบัญญัติ 76 มาตรา แบ่งเป็น 5 หมวดหมู่ด้วยกัน สรุปใจความสำคัญดังนี้¹¹⁸

หมวดที่ 1 บททั่วไป มาตรา 1-11 ว่าด้วยเรื่อง การกำหนดอำนาจวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ โครงสร้างศาลรัฐธรรมนูญ เช่น การคัดสรรตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ วาระการดำรงตำแหน่ง หลักประกันความเป็นอิสระของตุลาการ รวมทั้งการดำรงตำแหน่งข้อจำกัดทางการเมือง การเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกฎหมายรัฐธรรมนูญต่อรัฐสภา เป็นต้น

หมวดที่ 2 ระเบียบภายในองค์กร มาตรา 12-21 ว่าด้วยเรื่อง การแต่งตั้งประธานศาลรัฐธรรมนูญ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและค่าตอบแทน นอกจากนี้หมวดนี้ยังกำหนดหน่วยงานอื่น ๆ ภายในองค์กร เช่น คณะกรรมการตุลาการ (Council of Justices) สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ พนักงานเจ้าหน้าที่พนักงานวิจัยและผู้ช่วย ที่ปรึกษาทางวิชาการ เป็นต้น

หมวดที่ 3 วิธีพิจารณาคดีทั่วไป มาตรา 22-40 หมวดนี้ว่าด้วย องค์คณะตุลาการชุดใหญ่ (Full bench) และประเภทคดีที่จะวินิจฉัยด้วยคณะตุลาการชุดใหญ่นี้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดวิธีพิจารณาคดีทั่วไป เริ่มด้วยผู้เสียหายในคดีหรือผู้แทนที่มีอำนาจเสนอคดีให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย และการยื่นคำร้อง การชี้แจงข้อกล่าวหา ประเภทคดีที่สามารถเสนอให้วินิจฉัยด้วยวาจา การตรวจสอบพยานหลักฐาน ระเบียบขณะวินิจฉัยในศาล และ คำวินิจฉัย

¹¹⁸ วรณา สุพรรณธนะธิดา, “ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญของประเทศเกาหลีใต้,” วารสารศาลรัฐธรรมนูญ ปีที่ 10 เล่มที่ 28 (มกราคม-เมษายน 2551) : 90-93

หมวดที่ 4 การพิจารณาคดีเฉพาะ มาตรา 41-75 ว่าด้วยการวินิจฉัยคดีพิเศษที่จะต้องพิจารณาคดีด้วยวิธีเฉพาะ ได้แก่ การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ การวินิจฉัยการถอดถอนผู้แทนของรัฐ การวินิจฉัยยุบพรรคการเมืองและการวินิจฉัยตรวจสอบการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบขององค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ยังบัญญัติวิธีการและเงื่อนไขในการยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยของประชาชนทั่วไป การยื่นคำร้อง การแต่งตั้งคณะทำงาน การโอนคดีให้องค์คณะตุลาการชุดใหญ่พิจารณาและคำวินิจฉัย

รัฐธรรมนูญมาตรา 111 บัญญัติอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีไว้ 5 ประเภหคดีด้วยกัน แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 111 รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีมิได้บัญญัติ รายละเอียดการพิจารณาและวิธีพิจารณาไว้แต่อย่างใด พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญจึงได้บัญญัติรายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ ซึ่งได้แก่อำนาจการวินิจฉัยกรณีดังต่อไปนี้¹¹⁹

1) การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย
 โดยการร้องขอของศาลต่าง ๆ (The constitutionality of a law upon the request of the courts) (รัฐธรรมนูญ มาตรา 111 วรรคหนึ่ง) กล่าวคือ เป็นอำนาจในการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ โดยศาลยุติธรรมจะทำการเสนอเรื่องเพื่อการวินิจฉัยโดยพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญมาตรา 41 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมสามารถนำประเด็นปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ หรือตามที่คู่ความในคดีร้องขอให้นำเรื่องขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณา โดยทำคำร้องผ่านศาลสูงสุดและคำสั่งส่งคำร้องหรือไม่ส่งคำร้องถือเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งได้ นอกจากนี้มาตรา 68 (2) ยังเปิดโอกาสให้สิทธิแก่บุคคลธรรมดาใช้สิทธิยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญเองได้อีกกรณีหนึ่งด้วย ซึ่งการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

¹¹⁹ บรรเจิด สิงคะเนติ, รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการตรวจสอบขอบเขตอำนาจรัฐ ตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550), อ้างแล้ว, หน้า 218-221.

ของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วนี่ถือเป็นหนึ่งในหัวใจของระบบการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) การใช้อำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติให้เป็นไปอย่างสมควรและถูกต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญ โดยการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของกฎหมายนั้นอาจเป็นการหยิบยกมาพิจารณาและวินิจฉัยเพียงบางมาตราหรือทั้งฉบับก็ได้ ซึ่งกรณีการวินิจฉัยบางมาตราขัดต่อรัฐธรรมนุญ โดยกระทบต่อการบังคับใช้ทั้งฉบับ ศาลรัฐธรรมนุญอาจมีคำวินิจฉัยให้กฎหมายทั้งฉบับนั้นขัดต่อรัฐธรรมนุญได้ (พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนุญ มาตรา 45)

ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนุญ กรณีที่มีคำวินิจฉัยว่ากฎหมายมาตราใดหรือฉบับใดขัดต่อรัฐธรรมนุญ แบ่งได้เป็นสองกรณี คือ

(1) กรณีกฎหมายขัดรัฐธรรมนุญทั่วไป ผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนุญจะทำให้กฎหมายมาตรา หรือฉบับนั้น ๆ สิ้นผลทันทีในวันที่ศาลมีคำวินิจฉัย

(2) กรณีที่กฎหมายที่เสนอสู่ศาลรัฐธรรมนุญนั้นมีบทลงโทษในทางอาญาเข้ามาเกี่ยวข้อง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนุญอันมีผลให้กฎหมายนั้นมีอันสิ้นผลไปสามารถย้อนหลังเป็นคุณได้ นอกจากนี้ อาจมีการร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ในคดีที่ตัดสินไปแล้วและได้ใช้กฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนุญ (พระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนุญ มาตรา 47) อย่างไรก็ตาม กรณีที่กล่าวมานี้ต่างกับกรณีของประเทศไทย กล่าวคือผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนุญจะไม่มีผลย้อนหลังต่อคดีที่ได้ตัดสินไปแล้วไม่ว่ากรณีใด ๆ ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ อำนาจวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนุญของศาลรัฐธรรมนุญแห่งสาธารณรัฐเกาหลีมิได้ถูกตีกรอบว่าจะต้องวินิจฉัยอย่างไร ดังนั้นหากพิจารณาจากสถิติแล้ว คำวินิจฉัยมี 6 รูปแบบ¹²⁰ ได้แก่

¹²⁰ Dong-Heub Lee, *Introduction to the Constitutional Court of Korea and Its Role in Control of Government power*, Retrieved February 5, 2018 from http://duthaonline.quochoi.vn/DuThao/Lists/TT_TINLAPPHAP/Attachments/199/presentation_of_Korean_expert_1.doc

(1) วินิจฉัยว่ากฎหมายขัดรัฐธรรมนูญ (Unconstitutional) ผลของการวินิจฉัยจะทำให้กฎหมายมาตรานั้นหรือทั้งฉบับนั้นแล้วแต่กรณี มีอันสิ้นผลไป

(2) วินิจฉัยว่ากฎหมายขัดรัฐธรรมนูญแต่ให้ฝ่ายนิติบัญญัติแก้ไขได้ตามระยะเวลาที่กำหนด (Unconformable to Constitution) กฎหมายเดิมจะมีผลบังคับใช้ต่อไปในระหว่างการแก้ไข

(3) วินิจฉัยว่ากฎหมายชอบด้วยรัฐธรรมนูญบางกรณี (Constitutional in Certain Context)

(4) วินิจฉัยว่ากฎหมายไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญบางกรณี (Unconstitutional in Certain Context)

(5) วินิจฉัยว่ากฎหมายนั้นชอบด้วยรัฐธรรมนูญ (Constitutional) ซึ่งส่งผลให้บทบัญญัติของกฎหมายนั้นมีผลบังคับใช้ต่อไปได้

(6) วินิจฉัยให้กฎหมายเป็นโมฆะ (Annul)

2) **วินิจฉัยคดีเพื่อการถอดถอนออกจากตำแหน่งของผู้ดำรงตำแหน่งบริหารระดับสูง ของรัฐในการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ (Impeachment of High Public Officials)** รัฐธรรมนูญมาตรา 111 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ มาตรา 53 (1) กำหนดว่ากรณีประธานาธิบดี รัฐมนตรี ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษา และข้าราชการระดับสูงปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นใด สภาแห่งชาติจะทำหน้าที่ในการกล่าวโทษ และศาลรัฐธรรมนูญจะเป็นฝ่ายวินิจฉัยความผิดดังกล่าว โดยผลของการวินิจฉัยจะมีผลเป็นการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ ออกจากตำแหน่งทันที

3) **วินิจฉัยยุบพรรคการเมือง** การวินิจฉัยยุบพรรคการเมือง (Dissolution of a political party) เป็นการวินิจฉัยข้อบังคับ มติ หรือกิจกรรมใด ๆ ของพรรคการเมืองกรณีขัดต่อหลักการในวิถีแห่งระบอบประชาธิปไตย โดยจะส่งผลให้พรรคการเมืองนั้นถูกยุบลงทันที (รัฐธรรมนูญมาตรา 111 วรรค 3)

4) วินิจฉัยความขัดแย้งระหว่างองค์กรของรัฐ การวินิจฉัย

ความขัดแย้งระหว่างองค์กรรัฐบาล ระหว่างองค์กรรัฐบาลและองค์กรส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรส่วนท้องถิ่น (Competence disputes between State agencies, between State agencies and local governments, and between local governments) นี้เป็นการวินิจฉัยกรณีความขัดแย้งระหว่างองค์กรถึงอำนาจหน้าที่ของแต่ละองค์กร เพราะความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อหลักการตรวจสอบและถ่วงดุลของอำนาจรัฐ แต่ยังเป็นการทำให้งานขององค์กรฝ่ายบริหารหยุดชะงักลงอย่างไม่จำเป็น และอาจจะส่งผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนได้ จึงเป็นหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญที่จะเข้ามาทำหน้าที่วินิจฉัยความขัดแย้งระหว่างองค์กรของรัฐ (รัฐธรรมนูญ มาตรา 111 วรรค 4)

5) วินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจรัฐ

การวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการใช้อำนาจรัฐ (Constitutional complaint as prescribed by Act) ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 111 วรรค 5 เป็นกรณีที่ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยนำแนวความคิดประเทศตะวันตกอย่างประเทศเยอรมันมาใช้ โดยประชาชนสามารถนำคดีขึ้นสู่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้โดยตรง¹²¹ ในกรณีที่ถูกระทบสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน (Basic Right) โดยการกระทำการหรือดเว้น กระทำการของการใช้อำนาจรัฐ (infringed by the exercise or non-exercise of the governmental power) (รัฐธรรมนูญ มาตรา 111 ประกอบมาตรา 68 (1)) กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจตามรัฐธรรมนูญของฝ่ายบริหารนั่นเอง

¹²¹ Constitutional Court of Korea, **Constitutional Complaint**, Retrieved February 5, 2018 from <http://english.court.go.kr/cckhome/eng/jurisdiction/jurisdiction/adjuOnConsOfStatutes.do>

3.4.2 การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเกาหลี ได้คุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่และประกันความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ในมาตรา 112 เช่นเดียวกับผู้พิพากษาศาลยุติธรรมที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ในมาตรา 103 และมาตรา 106 โดยในมาตรา 112 มีเนื้อหาสาระดังนี้

(1) วาระการดำรงตำแหน่งของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญมีระยะเวลา 6 ปีขึ้นไป โดยอาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดโดยพระราชบัญญัติ

(2) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใด และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

(3) ห้ามมิให้ขับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญออกจากตำแหน่ง เว้นแต่เป็นการถอดถอนออกจากตำแหน่ง (Impeachment) หรือต้องคำพิพากษาให้จำคุกหรือรับโทษสถานหนักยิ่งกว่า

จะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ได้บัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่โดยอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้เพิ่มเติมจากที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติคุ้มครองผู้พิพากษาศาลยุติธรรมไว้ในมาตรา 103 ว่า ผู้พิพากษาีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาตามมโนธรรมของตน และตามรัฐธรรมนูญกับกฎหมายกล่าวคือ มาตรา 103 ได้บัญญัติคุ้มครองความเป็นอิสระไว้อย่างกว้างๆ โดยมีรายละเอียดเพิ่มเติมในมาตรา 106 ที่บัญญัติห้ามถอดถอนผู้พิพากษาออกจากตำแหน่ง ห้ามมิให้พักงานหรือลดเงินเดือนหรือปฏิบัติใด ๆ อันไม่สมควรต่อผู้พิพากษา เว้นแต่จะเข้ากรณีที่กฎหมายกำหนดให้กระทำเท่านั้น ส่วนมาตรา 112 ได้บัญญัติคุ้มครองความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญไว้ว่ามีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งยาวนานถึง 6 ปี และสามารถได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเป็นระยะ ๆ ได้ (มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญ) ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองใด ๆ โดยเฉพาะการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทั้งนี้ เพื่อให้ไม่สูญเสียความเป็นกลางเนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญ

เป็นศาลที่ต้องวินิจฉัยชี้ขาดคดีซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องทางการเมือง นอกจากนี้ยังคุ้มครองตำแหน่งหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญย่อมไม่ต้องเกรงกลัวอำนาจอันใดจากภายนอกที่จะสามารถมาโยกย้ายหรือสั่งให้ออกจากตำแหน่งได้ ยกเว้นกระบวนการถอดถอนออกจากตำแหน่งโดยสภาแห่งชาติหรือการขาดคุณสมบัติด้วยตนเองคือการต้องคำพิพากษาให้จำคุกหรือรับโทษสถานหนักยิ่งกว่า

ตัวอย่างคดีที่แสดงถึงความเป็นอิสระของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ¹²²

- **คดีการย้ายเมืองหลวง** ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้พิพากษาว่าการย้ายเมืองหลวงฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2547 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้พิพากษาด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 1 เสียงว่า กฎหมายพิเศษว่าด้วยเมืองหลวงใหม่ที่ได้ผ่านความเห็นชอบจากสภาไปเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2546 นั้น ได้ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ โดยศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า การตกลงย้ายเมืองหลวงของรัฐบาลเกาหลีใต้ไม่ได้ผ่านการลงประชามติหรือแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญนั้นไม่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ คำวินิจฉัยดังกล่าวยังเสนอให้รัฐบาลเกาหลีใต้จัดการขอประชามติเกี่ยวกับแผนการย้ายเมืองหลวง

- **คดีประธานาธิบดีปักจุงฮี** ศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มีคำวินิจฉัยครั้งประวัติศาสตร์ วินิจฉัยว่ารัฐกฤษฎีกาของประธานาธิบดีปักจุงฮีเมื่อ 39 ปีก่อนขัดรัฐธรรมนูญ นำไปสู่การลบล้างคำพิพากษาที่เคยตัดสินคดีการเมืองตามรัฐกฤษฎีกาฉบับนี้ทั้งหมด เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2556 ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยด้วยมติเอกฉันท์ว่ารัฐกฤษฎีกาฉุกเฉินของประธานาธิบดีฉบับที่ 1, ฉบับที่ 2, และฉบับที่ 9 ซึ่งออกเมื่อ พ.ศ. 2517 และปี พ.ศ. 2518 มีเนื้อหา “ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย” ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

¹²² Constitutional Court of Korea, Major Decisions, Retrieved February 5, 2018 from <http://english.court.go.kr/cckhome/eng/decisions/majordecisions/majorList.do>

รัฐกฤษฎีกาฉบับที่ 1 และที่ 2 ได้ห้ามการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลใช้อำนาจตุลาการในทางที่ผิด รวมทั้งละเมิดเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิทางการเมืองของพลเมือง

อดีตประธานาธิบดีปักจุงฮี (บิดาของอดีตประธานาธิบดีปักกึนเฮ ซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาวินิจฉัยคดีนี้) ได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจเมื่อปี พ.ศ. 2504 แล้วเข้าปกครองประเทศในฐานะผู้นำทหาร จนกระทั่งได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีคนที่สามของเกาหลีใต้ในปี พ.ศ. 2506 ปักจุงฮีประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในปี พ.ศ. 2515 เพื่อให้ตนสามารถครองอำนาจได้โดยไม่มีกำหนด เขาได้ออกกฤษฎีกาหลายฉบับ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 53 ของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งเปิดทางให้เขาใช้มาตรการข่มขู่เด็ดขาดต่าง ๆ ผ่านหน่วยงานรัฐ เช่น องค์กรข่าวกรองกลางเกาหลีในการปราบปรามสื่อมวลชนและพลเมือง รัฐกฤษฎีกาฉุกเฉินของประธานาธิบดีฉบับที่ 1 ซึ่งออกในเดือนมกราคม พ.ศ. 2517 ได้ห้ามมิให้ผู้ใดแสดงความเห็นคัดค้านรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และฉบับที่ 2 ได้อนุญาตให้คุมขังบุคคลที่ละเมิดกฤษฎีกาฉบับที่ 1 ได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ และกำหนดโทษจำคุกสูงสุด 15 ปี ในปี พ.ศ. 2518 ปักจุงฮีได้ออกกฤษฎีกาฉบับที่ 9 สั่งห้ามการชุมนุมทางการเมืองทุกรูปแบบเพื่อปราบปรามการประท้วงของนักศึกษา

คำวินิจฉัยประวัติศาสตร์นี้มีที่มาจากอดีตนักโทษการเมือง โอจองซัง อายุ 71 ปีกับพวกอีก 5 คน ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2553 ว่าเมื่อปี พ.ศ. 2517 โอจองซังได้ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานละเมิดรัฐกฤษฎีกาฉุกเฉินของประธานาธิบดีฉบับที่ 1 และกฎหมายความมั่นคงแห่งชาติ หลังจากเขาได้อภิปรายวิจารณ์รัฐบาลของอดีตประธานาธิบดีปักจุงฮีในที่สาธารณะ เขาจึงถูกจำคุกเป็นเวลา 3 ปี ในปี พ.ศ. 2550 โอจองซังได้ขอให้ศาลตัดสินคดีของเขาใหม่ตามคำแนะนำของคณะกรรมการแสวงหาความจริงเพื่อความสมานฉันท์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 ศาลฎีกาได้กลับคำพิพากษาดังกล่าว และประกาศให้เขาพ้นผิดในทุกข้อหา คำวินิจฉัยครั้งประวัติศาสตร์นี้ส่งผลให้บรรดาคำพิพากษาในอดีต

ที่ได้ตัดสินคดีโดยใช้รัฐกฤษฎีกาซึ่งอาศัยอำนาจตามความในรัฐธรรมนูญจีน ปี พ.ศ. 2515 เป็นโมฆะทั้งหมด

จากตัวอย่างคดีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระไม่หวั่นเกรงต่ออำนาจทางการเมืองของรัฐบาลแม้จะเป็นคดีที่ต้องวินิจฉัยต่อนโยบายสำคัญของรัฐบาลคือการย้ายเมืองหลวง หรือแม้แต่คดีซึ่งอดีตประธานาธิบดีผู้เป็นบิดาของประธานาธิบดีในขณะนั้นจะเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประเด็นพิจารณาวินิจฉัยแห่งคดี แต่ศาลรัฐธรรมนูญก็ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นอิสระไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองใด ๆ และสามารถวินิจฉัยคดีทางการเมืองเพื่อเยียวยาความเสียหายให้แก่ นักโทษการเมืองได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม

3.4.3 หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

ในหัวข้อนี้จะได้กล่าวถึงหลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ในกรณีศาลยุติธรรมและกรณีศาลรัฐธรรมนูญตามลำดับ

3.4.3.1 หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม

เพื่อคุ้มครองหลักการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยในศาล ระบบกฎหมายของเกาหลีใต้ได้วางหลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่ง (Korean Civil Procedure Act, KCPA) ซึ่งเป็นเครื่องมือให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการวิธีพิจารณาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ได้แก่

- 1) ศาลอาจมีให้มีการยื่นข้อกล่าวหาหรือคำร้องขอตรวจสอบหลักฐานหากคู่ความไม่ปฏิบัติตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด (มาตรา 147)
- 2) หากคู่ความฝ่ายใดก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเสนอข้อโต้แย้งข้อกล่าวหาเรื่องการกระทำความผิดหรือการป้องกันในการพิจารณาคดีโดยเจตนาหรือโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ศาลสามารถปฏิเสธข้อโต้แย้งได้ (มาตรา 149)

3) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีสามารถห้ามไม่ให้ผู้ใดพูดในระหว่างการพิจารณาได้ถ้าบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล (มาตรา 135)

4) ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีมีอำนาจสั่งให้กักขังและ/หรือลงโทษปรับ พยานที่ไม่เดินทางมาปรากฏตัวต่อศาล โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร (มาตรา 311)

กล่าวโดยสรุป ศาลยุติธรรมของเกาหลีใต้มีอำนาจในการลงโทษบุคคลที่ขัดขวางหรือไม่เชื่อฟัง ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาล หรือก่อความวุ่นวายในการพิจารณาของศาลได้ ซึ่งเป็นอำนาจในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อย แต่ไม่ปรากฏบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลลงโทษแก่บุคคลที่วิพากษ์วิจารณ์อันเป็นเหตุให้ศาลเสื่อมความ

3.4.3.2 หลักการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลีใต้บัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988 ในมาตรา 79 เรื่องโทษทางอาญา ซึ่งมาตรานี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยรัฐบัญญัติหมายเลข 10546 ลงวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 2011 โดยบัญญัติถึงกรณีต่าง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงโทษทางอาญาต่อบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านวอนใน 3 กรณี ดังต่อไปนี้

(1) กรณีบุคคลที่ถูกหมายเรียก มาเป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตีความหรือล่าม ให้มาศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

(2) กรณีบุคคลที่ถูกถามหรือถูกสั่งให้นำเสนอเอกสารหรือพยานหลักฐานต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่มิได้นำส่ง โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร

(3) กรณีบุคคลที่ปฏิเสธ หรือรบกวนหรือหลีกเลี่ยงในการตรวจสอบ สอบสวนของศาลรัฐธรรมนูญ โดยปราศจากเหตุอันสมควร

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ ได้มีบัญญัติคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ และให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีเครื่องมือ เพื่อใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปโดยสงบ เรียบร้อย กล่าวคือให้ศาลสามารถลงโทษทางอาญาแก่บุคคลที่ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกให้มาเป็นพยาน หรือส่งพยานหลักฐานหรือหลีกเลี่ยงการสอบสวน ตลอดจนรบกวนการพิจารณาคดีของศาล

กล่าวโดยสรุป ทั้งรัฐธรรมนูญและรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ได้บัญญัติรับรองทั้งความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจศาล ตลอดจนบัญญัติให้เครื่องมือแก่ศาลในการรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและให้ศาลสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและเป็นธรรม

บทที่ 4

การคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่และการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไทย

การละเมิดอำนาจศาลเป็นบัพัญญติที่มีมาในประเทศไทยอย่างยาวนาน ในทางแพ่งมีการกล่าวถึงในประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – มาตรา 33 ในทางอาญา ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198¹²³ ส่วนในทางปกครอง ก็ได้บัญญัติคุ้มครองศาลไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64¹²⁴ และมาตรา 65¹²⁵ จากการพิจารณาประเด็นดังกล่าวในระบบกฎหมายไทย อาจมีความแตกต่างในมิติทางแพ่งและทางอาญาในแง่ที่แยกออกเป็น “การดูหมิ่นศาล” หรือเป็น “การละเมิดอำนาจศาล” โดยมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน แต่การพิจารณาดังกล่าวไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการพิจารณาในรายงานฉบับนี้ ประเด็นที่น่าพิจารณาคือ มุมมองที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปเช่นไร ปรากฏดังรายละเอียดที่จะได้กล่าวต่อไปนี้

¹²³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 198 บัญญัติว่า

“ผู้ดูหมิ่นศาลหรือผู้พิพากษาในการพิจารณาหรือพิพากษาคดี หรือกระทำการขัดขวางการพิจารณาหรือพิพากษาของศาล ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงเจ็ดปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงหนึ่งหมื่นสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

¹²⁴ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64 บัญญัติว่า

“นอกจากที่บัญญัติไว้แล้ว ในพระราชบัญญัตินี้ให้นำบัพัญญติที่ถือว่า เป็นการกระทำการละเมิดอำนาจศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม และเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาล ให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ ดังนี้

(1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(2) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้-อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ”

¹²⁵ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 65 บัญญัติว่า

“ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ”

4.1 บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

กฎหมายการละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการสำคัญประการหนึ่งที่ถูกกฎหมายได้กำหนดไว้ในขั้นตอนระหว่างการทำดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีของศาล อันเป็นหลักการพื้นฐานในการที่จะรักษาระบบกฎหมายให้มีความมั่นคงโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องศักดิ์ศรีและความน่าเชื่อถือของศาลในฐานะเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการอันเป็นอำนาจในการประสิทธิ์ประสาทความยุติธรรมแก่ประชาชนตามกฎหมาย และในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ซึ่งอำนาจตุลาการเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจอธิปไตยอันเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศในหัวข้อนี้จะได้ศึกษาถึงการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม (4.1.1) และการละเมิดอำนาจศาลปกครอง (4.1.2)

4.1.1 การละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีต่าง ๆ ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่าย กล่าวคือ เพื่อให้กระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลในการลงโทษผู้กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพื่อให้ศาลสามารถควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้เป็นไปตามประสงค์ได้ จากเหตุผลข้างต้นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 30 – 33 อันเป็นความผิดที่มีลักษณะเฉพาะคือ มีโทษจำคุกและปรับ โดยในส่วนนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการแบ่งการพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลและศึกษาถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในศาลยุติธรรมและศาลชั้นอุทธรณ์โดยแบ่งการศึกษาเป็น 2 ส่วนได้แก่ บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม (4.1.1.1) และการโต้แย้งคำสั่งละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม (4.1.1.2)

4.1.1.1 บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม

กฎหมายว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทยนั้นได้บัญญัติ

ไว้เป็นครั้งแรกใน พระธรรมนูญศาลยุติธรรมกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความแพ่ง รศ. 127 หมวดที่ 19 ว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล มาตรา 134 ถึงมาตรา 137 เช่น คู่ความประพฤติตนไม่เรียบร้อยในศาล หมิ่นประมาทผู้พิพากษาโดยศาลมีอำนาจที่จะสั่งลงโทษในคดีด้วยตนเอง¹²⁶ ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในปี พ.ศ. 2478 ก็ได้มีการบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลไว้ใน มาตรา 30 - มาตรา 33¹²⁷ ซึ่งบทบัญญัติทั้ง 4 มาตราดังกล่าวก็นำมาใช้สำหรับการพิจารณาคดีของศาลทุกประเภทไม่ใช่เฉพาะในการพิจารณาคดีแพ่งเท่านั้น กล่าวคือ ใช้กับการพิจารณาคดีอาญาตามที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ใช้กับการพิจารณาคดีของศาลชั้นอุทธรณ์พิเศษต่างๆ เช่น ศาลแรงงานตามที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณา

¹²⁶ มาตรา 134 ถ้าคู่ความผู้ใดประพฤติอาชวกิริยาไม่เรียบร้อย จนถึงผู้พิพากษาต้องมีคำสั่งให้ขับไล่ให้ออกจากศาลเพื่อจะรักษาความเรียบร้อยในศาล ดังนั้นแล้วให้พิจารณาคดีต่อไปได้

มาตรา 135 ผู้ใดผู้หนึ่งจงใจปลอมเข้ามาว่าต่างแก่งต่าง ฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลยก็ดีโดยมิได้รับอนุญาตจากฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย ถ้าไตสวนได้ความจริงให้ลงโทษผู้ละเมิดนั้นให้จำไว้ไม่เกินกว่าสิบสองเดือน หรือปรับเป็นเงินพินัยไม่เกินกว่าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยก็ได้

มาตรา 136 ผู้ใดหมิ่นประมาทแก่ผู้พิพากษา ในเวลาทำการตามหน้าที่ในศาลหรือหมิ่นประมาทต่อศาลใด ๆ ด้วยวาจาที่ดีซึ่งมิบังควร ให้ลงโทษแก่ผู้หมิ่นประมาทนั้น ให้จำไว้ไม่เกินกว่าสิบสองเดือน หรือปรับเป็นเงินพินัยไม่เกินกว่าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับด้วยก็ได้

มาตรา 137 ถ้าผู้ใดกระทำการหมิ่นประมาทต่อผู้พิพากษาหรือศาลดังกล่าวไว้ในมาตราข้างบนนี้ ศาลจะสั่งให้จับตัวผู้หมิ่นประมาทคุมขังไว้หรือจะขับไล่ไม่ให้เข้าศาล มีกำหนดเวลาเท่าใดก็ได้ และถ้าศาลเห็นสมควรจะตัดสินลงโทษผู้หมิ่นประมาทนั้น ในวันเดียวกันนั้น ก็ให้ตัดสินตามควรแก่โทษานุโทษ แล้วให้ศาลจดหมายพรรณนาข้อความผิด แลโทษที่ได้ตัดสินไว้ในสำนวนด้วย

¹²⁷ มาตรา 30 ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาคำเนินไปตามเที่ยงธรรม และรวดเร็ว

มาตรา 31 ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

- (1) ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตราก่อนอันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล
- (2) เมื่อได้มีคำสั่งและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา 156/1 แล้วปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล
- (3) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้น หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น
- (4) ตรวจสอบเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ มาตรา 54
- (5) ขัดขืนไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตามมาตรา 19 หรือมีหมายเรียกตามมาตรา 277

คดีแรงงาน มาตรา 31 ใช้กับศาลภาษีตามที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากร ศาลคดีเด็กและเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลล้มละลายตามที่มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลายด้วย¹²⁸

จากบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นอาจแบ่งการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลออกได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

มาตรา 32 ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะรู้สิ่งซึ่งข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์ เช่นว่านั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่าง ดังจะกล่าวต่อไปนี้

(1) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผยหรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

(2) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์จะให้มิเอื้อเฟลเห็นความรู้สึกของประชาชน หรือเห็นศาลหรือเห็นคู่ความหรือเห็นพยานแห่งคดีซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป เช่น

ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนการพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ

ค. เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จเพื่อประโยชน์แห่งมาตราอื่น ให้นำวิเคราะห์ศัพท์ทั้งปวงในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2476 มาใช้บังคับ

มาตรา 33 ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้อภัยโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

¹²⁸ อุดม เพ็ญพั่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, อ้างแล้ว, หน้า 244.

(1) ละเมิดอำนาจศาลเพราะขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล โดยที่มาตรา 30 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดแก่คู่ความฝ่ายใดหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปอย่างเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นว่านี้ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร ดังนั้น หากมีผู้ใดขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลที่ศาลออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 30 ย่อมถือได้ว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

โดยข้อกำหนดของศาลอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการแต่งกายหรือเกี่ยวกับความประพฤติของคู่ความหรือบุคคลใดที่มาศาลก็ได้ ตัวอย่างข้อกำหนดที่ศาลสั่งออกมาเพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล เช่น ศาลออกข้อกำหนดห้ามมิให้ใครนำสิ่งของเข้ามาขายในบริเวณศาล หรือสั่งห้ามบุคคลที่เข้าฟังการพิจารณาคดีของศาลส่งเสียงอะอะโวยวายหรือโห่ด่าแค้น กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่เป็นการรบกวนหรือก่อความรำคาญในการพิจารณาคดีของศาล เช่น ระหว่างศาลดำเนินการสืบพยานจำเลย ตัวความซึ่งเป็นโจทก์ คอยพูดขัดจังหวะ และคอยพูดโต้เถียงกระแนะกระแหนพยานของจำเลย ทำให้การพิจารณายุ่งยากเสียเวลาและก่อความรำคาญแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งและศาล ดังนั้น ศาลก็อาจที่จะสั่งห้ามมิให้ตัวโจทก์ปฏิบัติดังกล่าวนี้ หรือสั่งให้ตัวโจทก์ออกจากห้องพิจารณาคงอนุญาตให้อยู่ในห้องพิจารณาเฉพาะทนายโจทก์ก็ได้¹²⁹

มีข้อน่าคิดเกี่ยวกับการออกข้อกำหนดของศาล กล่าวคือ ในการออกข้อกำหนดนั้น บทบัญญัติมาตรานี้ ไม่ได้บัญญัติว่าศาลจะต้องออกข้อกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหนังสือแต่อย่างใด ฉะนั้น ศาลจะออก

¹²⁹ สุข หงสไกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521), หน้า 145 อ้างถึงในวรรณวิสาข์ สุทธิวาริ, ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล, อ้างแล้ว, หน้า 79.

ข้อกำหนดแก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกที่มาอยู่ต่อหน้าศาลด้วยวาจาหรือปากเปล่าก็ได้¹³⁰ แต่อย่างไรก็ดี ใ้ว่าการไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลจะถือเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทุกกรณี กล่าวคือ หากการออกข้อกำหนดของศาลเป็นการไม่ชอบแล้ว การไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว ก็หาเป็นความผิดไม่

(2) การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลนั้น ถือว่าเป็นความผิดที่เห็นได้ในตัวเอง หากบุคคลใดประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล บุคคลนั้นก็ย่อมมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยศาลหาจำเป็นต้องออกข้อกำหนดก่อนไม่ต่างกับการขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด บริเวณศาลหมายถึงที่ทำการของศาลรวมทั้งอาณาบริเวณของศาล ถ้ามีรั้วก็ภายในบริเวณรั้วของศาลด้วย คำว่า “ประพฤติตนไม่เรียบร้อยนี้” ต้องเป็นการกระทำที่เห็นได้อยู่ในตัวเองว่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญรบกวนการดำเนินการของศาล หรือเป็นการที่น่าจะเห็นเหตุก่ออันตรายขึ้นได้ในศาล เช่น การส่งเสียงดังในระหว่างที่มีการพิจารณาคดี หรือมีการทำร้ายกันในบริเวณศาล หรือพกพาอาวุธเข้ามาในบริเวณศาลหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็น การดูหมิ่นศาล เสียชื่อเสียงศาล เป็นต้น

โดยการกระทำที่ถือว่าเป็นการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลนั้น แยกออกได้เป็น 2 กรณีคือ (1) การกระทำที่ได้กระทำในบริเวณศาล เช่น ขกต่อยกันในบริเวณศาล หรือทำลายเอกสารบางส่วนในสำนวนความ เป็นต้น (2) การกระทำที่ผลได้เกิดขึ้นในศาลแม้จะเป็นการกระทำนอกศาลก็ตาม เช่น การเขียนคำคู่ความที่เป็นการดูหมิ่นเสียชื่อเสียงศาลแล้วมอบอำนาจให้บุคคลอื่นมายื่นแทน อย่างนี้ถือว่าเป็นการประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลเช่นเดียวกัน หรือในกรณีที่ร้องเรียนกล่าวหาผู้พิพากษาว่าประพฤติมิชอบเกี่ยวกับคดีที่นั้งพิจารณา โดยไม่มีมูลที่จะกล่าวหาอย่างนี้ถือได้ว่า ผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้นในบริเวณศาลเหมือนกัน¹³¹

¹³⁰ ประภาศน์อวยชัย, “ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล,” *ตุลพาท* เล่ม 3 ปีที่ 35 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2531): 23.

¹³¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 235/2514

การประพฤติดินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาลนั้น ผู้กระทำต้องมีเจตนาที่จะทำให้เกิดความไม่เรียบร้อย ถ้าผู้กระทำไม่มีเจตนาเช่นนั้นหรือทำไปโดยไม่รู้ว่าจะจะเป็นเหตุให้เกิดความไม่เรียบร้อยก็ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาล¹³² นอกจากนี้ศาลฎีกาของไทยยังเคยวินิจฉัยว่า การเรียงคำคู่ความ คำร้อง คำแถลงหรือเอกสารใด ๆ ที่ยื่นต่อศาลนั้นถ้ามีข้อความให้เห็นว่าเป็นไปในทางส่อเสียดเหยียดหยามหรือประชดประชันผู้พิพากษาโดยชัดแจ้ง ย่อมเป็นการประพฤติดินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล¹³³ ในกรณีนี้เห็นว่า ไม่ว่าจะคำคู่ความหรือคำร้อง คำขอ นั้นจะเป็นการกล่าวถึงศาลใด อาจจะเป็นศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ถ้าได้ยื่นต่อศาลใดแล้วศาลนั้นก็มิอำนาจที่จะพิจารณาว่า เป็นการละเมิดอำนาจศาลหรือไม่ได้ เพราะการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลนั้นถือว่าเป็นการละเมิดต่อสถาบันศาล ถ้าการกระทำนั้นไปปรากฏที่ศาลใดแล้ว ศาลนั้นก็มิอำนาจดำเนินการในเรื่องนั้นได้ เช่น ยื่นคำฟ้องฎีกาโดยมีข้อความเป็นการส่อเสียดเหยียดหยามหรือประชดประชันศาลอุทธรณ์หรือผู้พิพากษาผู้นั่งพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์ เมื่อยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นใด ศาลชั้นต้นนั้นก็มิอำนาจพิจารณาการกระทำนั้นได้ว่าเป็นละเมิดอำนาจศาลหรือไม่¹³⁴

ปัญหาที่น่าจะพิจารณาคือ คำคู่ความ คำร้อง คำขอ คำแถลงที่มีข้อความในทางส่อเสียดเหยียดหยามหรือประชดประชันศาลนั้น เมื่อยื่นมาแล้วศาลจะต้องมีคำสั่งให้แก้ไขเสียก่อนตามมาตรา 18 หรือไม่ ต่อเมื่อไม่ยอมแก้ไขจึงจะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลหรือจะสั่งว่าเป็นละเมิดอำนาจศาลได้ทันทีโดยไม่ต้องสั่งให้แก้ไขก่อน ในข้อนี้เห็นว่า ถ้าพิจารณากันในหลักข้อกฎหมายนั้นศาลสามารถที่จะสั่งว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลได้เพราะเหตุว่าการกระทำนั้นปรากฏต่อศาลได้ชัดแจ้งแล้ว แต่ในทางปฏิบัตินั้นส่วนใหญ่จะสั่งให้แก้ไขเสียก่อน ต่อเมื่อยืนยันไม่แก้ไขแล้ว จึงจะพิจารณาสั่งว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลหรือไม่¹³⁵

¹³² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2520

¹³³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 72/2491

¹³⁴ อุดม เพ็ญฟู, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, อ้างแล้ว, หน้า 248-249.

¹³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 249-250.

(3) การแสดงข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานอันเป็นเท็จในการไต่สวน ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ตามมาตรา 156/1 แล้วปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐาน อันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมซึ่งกรณีนี้ หมายถึง การแสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานในการยื่นคำร้องแสดงความจำนง จะฟ้องหรือต่อสู้คดีโดยประสงค์จะขอศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล โดยยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้นั้น พร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอดหรือคำให้การแล้วแต่กรณีและแสดง ข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้น ค่าธรรมเนียมว่าตนไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าฤชาธรรมเนียมศาลได้ ซึ่งเป็น ความเท็จเพราะความจริงนั้น ตนมีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าฤชาธรรมเนียมศาลได้ ซึ่งนอกจากจะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแล้ว ยังอาจเป็นความผิดฐาน เบิกความเท็จตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 177 อีกด้วย นอกจากนั้น ศาลอาจมีคำสั่งถอนอนุญาตที่ให้ฟ้องหรือต่อสู้คดีโดยยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเสีย ในเวลาใด ๆ ก็ได้ และบุคคลนั้นจำต้องรับผิดชอบเสียค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับ กระบวนพิจารณาภายหลังที่ศาลได้ถอนอนุญาตแล้วนั้นตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 160¹³⁶

(4) การหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสาร

กรณีที่จะถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามอนุมาตรานี้ได้ นั้น จะต้องเป็นการหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ สำหรับคำคู่ความนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 1 (5) ได้ให้คำวิเคราะห์ศัพท์ ไว้ว่าหมายถึง บรรดาคำฟ้อง คำให้การหรือคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้ง ประเด็นระหว่างคู่ความ ส่วนหมายศาลนั้นไม่เป็นคำคู่ความ เพราะไม่เข้าตามวิเคราะห์

¹³⁶ วรณวิสาข์ สุทธิวารี, ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล, อ้างแล้ว, หน้า 82.

ศัพท์ของกฎหมาย แต่อย่างไรก็ดีกฎหมายศาลต่าง ๆ ย่อมรวมอยู่ในความหมายของ คำว่าเอกสารด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าผู้ใดหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายศาล ศาลจะไม่สามารถลงโทษตามมาตรานี้ได้ ดังนั้น คำว่าเอกสารจึงต้องรวมถึงหมายศาลด้วย เพราะฉะนั้น ถ้าบุคคลใดไม่ว่าจะเป็นคู่ความหรือบุคคลผู้มีหน้าที่รับหมายศาล หลีกเลี่ยงไม่รับหรือจงใจไปเสียให้พ้นเมื่อรู้อยู่แล้วว่าจะมีการส่งหมายศาลถึงตน ก็ย่อมมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามอนุมาตรานี้ด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม แม้เจ้าพนักงานที่ไปส่งหมายเรียกของศาล ได้พบจำเลยและแจ้งให้จำเลยทราบว่าจะส่งหมายให้ แล้วจำเลยกลับกินข้าวเสีย และแกล้งพูดโยกโย้ อันเป็นการแสดงว่าจำเลยแกล้งถ่วงเวลา แต่การถ่วงเวลารับหมายศาลไม่ใช่การหลีกเลี่ยงหมายศาล จำเลยจึงไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามอนุมาตรานี้¹³⁷ สำหรับนายความที่เป็นผู้ยุ่งเสี้ยมสอนจำเลยให้หลบเลี่ยงไม่รับหมายของศาลตลอดมาก็ย่อมมีความผิดตามอนุมาตรานี้ได้เช่นกัน¹³⁸

(5) การตรวจหรือคัดเอกสารโดยไม่ได้รับอนุญาต

ตามบทบัญญัติมาตรา 31 (4) นี้เป็นเรื่องตรวจเอกสารหรือคัดเอกสารจากสำนวนความของศาลโดยฝ่าฝืนมาตรา 54 ซึ่งมาตรา 54 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติว่าคู่ความก็ดี หรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การของตนในคดีนั้นก็ดี หรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบ หรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี อาจร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ในระหว่างหรือภายหลัง การพิจารณาเพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวนเรื่องนั้นหรือขอคัดสำเนาเอกสารในสำนวนความ หากปรากฏว่าคู่ความ หรือพยาน หรือบุคคลภายนอกได้กระทำไปโดยไม่ได้รับความอนุญาตจากศาลอันเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 54 ก็ย่อมเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามอนุมาตรานี้

¹³⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1018/2510

¹³⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 102/2507 (ป.)

(6) การขัดขึ้นไม่มาศาลตามคำสั่งศาล

ตามบทบัญญัติมาตรานี้เป็นเรื่องการขัดขึ้นไม่มาศาล เมื่อศาลมีคำสั่ง ซึ่งมาตรา 19 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น จะได้มีทนายความว่าต่างแก่งต่างอยู่แล้วก็ตาม อนึ่งถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเอง อาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง ฉะนั้น หากคู่ความใดได้รับคำสั่งศาลด้วยตนเองแล้วขัดขึ้นไม่มาศาลตามคำสั่งนั้น ก็อาจมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล แต่โดยที่ทนายความไม่มีฐานะเป็นคู่ความตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19 แม้จะไม่ได้มาศาลตามคำสั่งของศาลเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาในเรื่องละเมิดอำนาจศาลต่อทนายความผู้นั้นโดยเฉพาะ ก็ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งอนุมาตรา¹³⁹

นอกจากนี้ มาตรา 277 ยังบัญญัติให้อำนาจศาลทำการไต่สวนและออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ในฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์ในการไต่สวนเช่นว่านั้น มาศาลเพื่อทำการไต่สวนเมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเชื่อว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สินที่จะต้องถูกบังคับคดีมากกว่าที่ดินทราบ หากลูกหนี้หรือบุคคลอื่นได้รับหมายเรียกของศาลโดยชอบแล้ว ฝ่ายผิดไม่มาศาล ก็อาจมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้¹⁴⁰

(7) การกระทำของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์

ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสิ่งที่มื่ออิทธิพลต่อความรู้สึกของประชาชนเป็นอย่างมาก ตลอดจนอาจเป็นสิ่งที่ชี้นำหรือสร้างความเปลี่ยนแปลงความรู้สึกนึกคิดในสังคมได้ จึงได้มีบทบัญญัติในเรื่องละเมิดอำนาจศาลทางหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

¹³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 102/2507¹⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 84

ความแพ่ง มาตรา 32 ซึ่งความในมาตรานี้เห็นว่า แม่จะใช้ถ้อยคำว่า “หนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์” แต่โดยเจตนารมณ์แล้วกฎหมายต้องการวางหลักการว่าการกระทำ โดยสื่อใด ๆ ที่ก่อให้เกิดผลอย่างเดียวกับที่บัญญัติในมาตรานี้ผู้ที่กระทำการนั้นก็ควรได้รับผลทางกฎหมายอย่างเดียวกัน¹⁴¹

การกระทำที่จะถือว่าเป็นความผิดของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์นั้น แยกออกได้เป็น 2 ประการ คือ

(ก) *เปิดเผยข้อเท็จจริงที่ศาลสั่งห้าม* ข้อนี้เป็นกรณการกระทำที่ฝ่าฝืน มาตรา 32 (1) สำหรับการที่ศาลจะสั่งห้ามเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีนั้นต้องเพื่อเหตุ 2 ประการ คือ

ประการแรก เพื่อความเหมาะสมของคดี ซึ่งอาจจะเป็นกรณี ที่เปิดเผยแล้วจะทำให้บุคคลหนึ่ง บุคคลใดได้รับความเสียหายในเมื่อข้อเท็จจริงนั้น ยังไม่เป็นที่ยุติ

ประการที่สอง เพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ เพื่อคุ้มครอง สาธารณประโยชน์นี้ จะเป็นประโยชน์ของสาธารณะในทางใดก็ได้ เช่น ในด้าน ความมั่นคงของรัฐหรือด้านความสงบเรียบร้อยของประชาชน

โดยคำสั่งห้ามของศาลที่ห้ามเปิดเผยข้อเท็จจริงนั้นอาจ จะเกิดขึ้นโดย

ก.1 ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นเป็นการลับทั้งหมดหรือ แต่บางส่วน

ก.2 ศาลมีคำสั่งห้ามเปิดเผยข้อเท็จจริงเพื่อเหตุข้างต้นแม้คดีนั้น จะไม่ได้พิจารณาเป็นการลับ

การเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีนั้นไม่รวมไปถึงการเปิดเผย คำพิพากษาด้วยเพราะคำพิพากษาของศาล ไม่ว่าศาลใด จะเป็นคดีที่มีการพิจารณาลับ หรือไม่ก็ตาม ถือว่าคำพิพากษานั้นจะต้องอ่านโดยเปิดเผย เพราะคำพิพากษานั้น

¹⁴¹ อุคม เฟื่องฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, อ้างแล้ว, หน้า 257-258.

ถือว่าเป็นสมบัติของประชาชน การเปิดเผยคำพิพากษาที่อ่านแล้ว จึงไม่ถือว่าเป็นความผิดตามข้อนี้ แต่ถ้าคำพิพากษาที่ยังไม่ได้อ่านโดยเปิดเผยแล้ว ก็ถือว่าเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงในคดีเหมือนกัน

การวิจารณ์คำพิพากษา คำพิพากษาที่อ่านแล้วนั้นอาจจะมีผู้วิจารณ์ได้ในทางวิชาการ แต่ก็ต้องระวังว่าถ้าไม่ใช่เป็นการวิจารณ์ในเชิงวิชาการ แต่วิจารณ์ไปในทำนองตำหนิติเตียนหรือไปในทางพิจารณาคำพิพากษาที่ยังไม่ถึงที่สุดนั้นก็อาจจะมีผลความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้

(ข) การกระทำที่เป็นการสร้างอิทธิพลเหนือคดี

การกระทำตามมาตรา 32 (2) ต้องเป็นการกระทำที่ประสงค์จะให้มียุทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาล หรือเหนือคู่ความ หรือเหนือพยานแห่งคดี อันจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป ซึ่งจะกระทำโดยวิธีใดหรืออย่างไรก็ได้ แต่กฎหมายยกตัวอย่างไว้ 4 ประการ คือ

ประการแรก การแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี

ประการที่สอง รายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาคซึ่งกระบวนพิจารณาแห่งคดีไม่เป็นกลาง

ประการที่สาม การวิภาคโดยไม่เป็นธรรมซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความหรือคำพยาน หลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน อันจะเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของผู้นั้นแม้ความนั้นจะเป็นความจริง

ประการสุดท้าย ชักจูงให้เกิดคำพยานเท็จ

ทั้ง 4 ประการนี้เป็นตัวอย่างที่กฎหมายยกขึ้นให้เห็น ถ้ามีการกระทำอย่างอื่นที่มีผลทำนองเดียวกับที่กฎหมายยกตัวอย่างไว้แล้ว ก็ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลเหมือนกัน

มาตรานี้บัญญัติเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อื่นออกโฆษณาต่อประชาชน โดยบัญญัติให้ผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้ซึ่งโฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อื่นออกโฆษณาต่อ

ประชาชนต้องรับผิดชอบ หากปรากฏว่าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์นั้นได้ กระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะได้รู้ซึ่งข้อความหรือการโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นนั้นหรือไม่ ก็จะไม่ยกมาเป็นข้อแก้ตัวให้พ้นจากความรับผิดชอบได้ไม่

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 32 นี้ได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ โดยมีเหตุผลว่าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชนเป็นการกระทำกันภายในโรงพิมพ์ หากจะเอาผิดแต่เฉพาะผู้รู้เห็นจริง ๆ ก็จะมีการขัดต่อกันไม่รู้จักจบสิ้น ยากที่จะทราบได้ว่าใครรู้เห็นกันบ้าง สำหรับผู้ประพันธ์ เมื่อตนเองเขียนเองก็ต้องได้ทราบถึงข้อความนั้นอย่างไม่มีปัญหา แต่บรรณาธิการและผู้พิมพ์โฆษณา ก็เพื่อจะได้สำรวจว่ามีหน้าที่ต้องระมัดระวังตรวจตราข้อความที่ลงพิมพ์นั้นก่อนจะนำออกโฆษณาต่อประชาชน กฎหมายจึงบัญญัติให้ร่วมรับผิดชอบแม้จะอ้างข้อไม่รู้เป็นข้อแก้ตัวก็ตาม¹⁴²

4.1.1.2 การโต้แย้งคำสั่งละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม

สำหรับการอุทธรณ์ฎีกาในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมชั้นมีหลักการ ดังนี้

(1) ผู้ที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้นั้น คือ ผู้ที่ถูกลงโทษหรือพนักงานอัยการตามพระราชบัญญัติพนักงานอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 14 เท่านั้น

(2) ไม่มีข้อต้องห้ามในการอุทธรณ์ฎีกาไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือปรับ

(3) ไม่ว่าจะเป็คำสั่งของศาลชั้นต้นใด จะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์¹⁴³

¹⁴² วรณวิสาข์ สุทธิวาริ, ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล, อ้างแล้ว, หน้า 85-86.

¹⁴³ อุคม เพื่อ่งฟุ้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 ตอน 1, อ้างแล้ว, หน้า 275.

4.1.2 การละเมิดอำนาจศาลปกครอง

4.1.2.1 บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลปกครอง

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลปกครองนั้น มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 และระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 โดยมีเหตุแห่งการละเมิดอำนาจศาล 3 ประการ ได้แก่ การไม่แสดงหลักฐานตามกำหนดเวลาหรือประวิงคดี (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 57) การกระทำอันกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบริเวณศาล (ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 8) และการวิจาร์ณาการพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยไม่สุจริตและไม่ใช้ด้วยวิธีการทางวิชาการ (พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 65)

(1) การไม่แสดงหลักฐานตามกำหนดเวลาหรือประวิงคดี

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้กำหนดความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอันเกิดจากการไม่แสดงหลักฐานตามกำหนดเวลาหรือประวิงคดีไว้ในมาตรา 57 ว่า ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนทำหน้าที่ตรวจสอบและเสนอความเห็นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อองค์คณะพิจารณาพิพากษา ตลอดจนดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับคดีนั้น

ในระหว่างการดำเนินการของตุลาการเจ้าของสำนวนดังกล่าวข้างต้น ให้เปิดโอกาสให้ผู้กรณีได้ทราบถึงข้ออ้างหรือข้อแย้งของแต่ละฝ่าย และให้ผู้กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนเพื่อยืนยันหรือหักล้างข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้ เมื่อตุลาการเจ้าของสำนวนเห็นว่าได้รวบรวมข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพียงพอแล้ว ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนความเห็นเสนอให้องค์คณะพิจารณาพิพากษาเพื่อพิจารณาคดีต่อไป โดยในการให้โอกาสผู้กรณีพยานหลักฐาน

ของฝ่ายตน ให้ตุลาการเจ้าของสำนวนกำหนดให้คู่กรณีแสดงพยานหลักฐานของฝ่ายตนภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าคู่กรณีได้ปฏิบัติภายในระยะเวลาที่กำหนดให้ถือว่าคู่กรณีที่ไม่ได้แสดงพยานหลักฐานนั้นไม่มีพยานหลักฐานสนับสนุนหรือยอมรับข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วแต่กรณีและให้ศาลปกครองพิจารณาพิพากษาต่อไปตามที่เห็นเป็นการยุติธรรม

ในกรณีที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ดำเนินการภายในระยะเวลาที่กำหนดข้างต้นหรือมีพฤติกรรมประวิงคดีให้ล่าช้า ศาลปกครองจะรายงานผู้บังคับบัญชา ผู้กำกับดูแล ผู้ควบคุม หรือนายกรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการแก้ไขปรับปรุงหรือสั่งการหรือลงโทษทางวินัยต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ โดยไม่เป็นการตัดอำนาจที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

(2) การกระทำอันกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบริเวณศาล

ระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ข้อ 8 ได้บัญญัติให้อำนาจศาลปกครองในการยับยั้งการกระทำอันกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในบริเวณศาลไว้ดังนี้ ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่กรณีหรือแก่บุคคลใดที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล หรือเพื่อให้การดำเนินคดีปกครองเป็นไปด้วยความเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นว่านี้ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่กรณีให้ดำเนินคดีปกครองในทางก่อความรำคาญ ในทางประวิงให้ล่าช้า หรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร

การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดดังกล่าว เป็นการละเมิดอำนาจศาลและศาลมีอำนาจสั่งลงโทษตามมาตรา 64

(3) การวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยไม่สุจริตและไม่ใช่วิธีการทางวิชาการ

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 65 ได้บัญญัติว่า ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดี

ของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ

(4) การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนำมาใช้โดยอนุโลม

นอกจากนี้ยังมีการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครองซึ่งเป็นนำการกระทำที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลไว้ ซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 31 และมาตรา 32 โดยนำมาใช้กับศาลปกครองด้วยโดยอนุโลม แต่ในส่วนของโทษนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองได้บัญญัติโทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาลในศาลปกครองไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่อนุโลมเอากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของโทษของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ในมาตรา 33 มาใช้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติให้นำมาอนุโลมใช้กับศาลอาญาด้วย

4.1.2.2 บทลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครอง

สำหรับบทลงโทษเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลนั้น มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษ

(1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้

(2) ไล่ออกจากบริเวณศาล

(3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โดยการสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ฟังใช้อย่างระมัดระวัง และเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณีและหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ

อย่างไรก็ตาม ศาลปกครองมีข้อยกเว้นที่จะไม่เอาผิดฐานละเมิดอำนาจศาลถ้าหากเข้าเหตุตามมาตรา 65 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ”

4.1.2.3 การโต้แย้งคำสั่งละเมิดอำนาจศาลปกครอง

สำหรับการอุทธรณ์คำพิพากษารณคดีที่ถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลปกครอง พบว่า พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ได้วางหลักในเรื่องนี้ไว้ว่า การคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นนั้น ให้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์ตามกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ถือว่าคดีนั้นเป็นอันถึงที่สุด คำพิพากษาหรือคำสั่งดังกล่าว ให้หมายความรวมถึง คำสั่งเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลหรือคำสั่งอื่นใดที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาด (มาตรา 73)

นอกจากนี้ ในระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2543 ยังได้กำหนดรายละเอียดของขั้นตอนวิธีการอุทธรณ์คำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ในข้อ 49/1 ว่าคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่ไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา คำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความโดยไม่มี การวินิจฉัยชี้ขาดคดี คำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 64 หรือคำสั่งอื่นใดซึ่งไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ระหว่างพิจารณาตามข้อ 100 วรรคสอง ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุดภายในกำหนดระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นนั้น

คำร้องดังกล่าวให้ยื่นต่อศาลปกครองชั้นต้นที่มีคำสั่งนั้น และให้พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลรับส่งคำร้องพร้อมด้วยคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น และเอกสารหรือสำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องไปยังศาลปกครองสูงสุดโดยพลัน

ให้ประธานศาลปกครองสูงสุดส่งคำร้องให้องค์คณะในศาลปกครองสูงสุดเพื่อพิจารณาคำร้องและมีคำสั่งยื่นตามคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น

หรือมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นแล้วส่งให้ศาลปกครองชั้นต้นอ่าน

ในการอ่านคำสั่งของศาลปกครองสูงสุด ให้ศาลปกครองชั้นต้นแจ้งให้คู่กรณีทราบกำหนดวันอ่านคำสั่งเป็นการล่วงหน้าตามสมควร ถ้าไม่มีคู่กรณีมาศาลในวันนัดอ่านคำสั่งศาลให้ศาลงดการอ่านและบันทึกไว้และให้ศาลปกครองชั้นต้นแจ้งคำสั่งดังกล่าวทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับไปยังคู่กรณีทั้งหมดหรือบางส่วนที่มีได้มาศาล

ในกรณีที่ศาลปกครองสูงสุดมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นต่างไปจากคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้น ให้ศาลปกครองชั้นต้นดำเนินการต่อไปตามขั้นตอนที่กฎหมายหรือระเบียบนี้กำหนดไว้

รวมถึงข้อ 100 ของระเบียบฉบับเดียวกันที่บัญญัติไว้ว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นที่กฎหมายหรือระเบียบนี้มิได้กำหนดให้ถึงที่สุดให้อุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด โดยคำสั่งระหว่างพิจารณาที่ระเบียบนี้มิได้กำหนดให้อุทธรณ์ระหว่างพิจารณาได้ให้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวพร้อมกับการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่ทำให้คดีเสร็จเด็ดขาดจากศาล

4.2 วิวัฒนาการก่อนการบัญญัติบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

4.2.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่บัญญัติให้มีศาลรัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตามในส่วนวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มิได้บัญญัติให้ตราเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หากแต่บัญญัติให้ทำเป็นข้อกำหนดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 269

มาตรา 269 “วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดซึ่งต้อง กระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการ พิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดีการให้สิทธิ คู่กรณี ขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญและการให้เหตุผล ประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญ ด้วย มาตรา 270 ศาลรัฐธรรมนูญมีหน่วยธุรการมาตรา 269 วิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนดซึ่งต้อง กระทำโดยมติเอกฉันท์ ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา วิธีพิจารณา ของศาลรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่อง การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการ วินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน การเปิดโอกาสให้ มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือ คำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญด้วย”

ดังนั้น ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จึงมีการออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานที่ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญต่อ ๆ มาจะอาศัย เป็นแนวทางในการออกข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ โดยในข้อกำหนดฉบับดังกล่าวมิได้มีการบัญญัติถึงอำนาจของ ศาลรัฐธรรมนูญในการส่งลงโทษผู้กระทำการอันเข้าลักษณะละเมิดอำนาจไว้ แต่อย่างไรก็ดี ส่งผลให้ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ในฉบับต่อ ๆ มา ก็ได้บัญญัติไว้ด้วยเช่นกัน

4.2.2 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 และตามมาตรา 138 บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น หลักการของ รัฐธรรมนูญ 2550 จึงมีหลักการที่แตกต่างไปจากรัฐธรรมนูญ 2540 ซึ่งบัญญัติให้

ทำเป็นข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อรัฐธรรมนูญ 2550 มีผลใช้บังคับแล้วเพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไปได้จนกว่าจะมีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ 2550 มาตรา 300 วรรคท้าย บัญญัติว่า “ในระหว่างที่ยังไม่มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยได้ แต่ทั้งนี้ ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้” ซึ่งต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้ออก “ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550” ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2550 โดยข้อกำหนดดังกล่าวมีทั้งสิ้น 58 ข้อ โดยแบ่งออกเป็น 5 หมวด ดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป (ข้อ 6 - ข้อ 16) สาระสำคัญของหมวดกำหนดในเรื่องการใช้หลักไต่สวน (ข้อ 6) การกำหนดระยะเวลา (ข้อ 7) อำนาจในการออกประกาศหลักเกณฑ์ (ข้อ 8) แบบพิมพ์ (ข้อ 9) การคัดค้านตุลาการ (ข้อ 10 - 13) การขอถอนตัวของตุลาการ (ข้อ 14) การรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี (ข้อ 15) และการรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่จะเข้ามาในที่ทำการศาล (ข้อ 16)

หมวด 2 อำนาจศาล (ข้อ 17) หมวดนี้ได้กำหนดเรื่องที่ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยซึ่งมีอำนาจในการพิจารณาวินิจฉัยทั้งสิ้น 20 เรื่อง ตามข้อ 17 (1) - (20)

หมวด 3 การยื่น การถอน และการจำหน่ายคำร้อง (ข้อ 18 - ข้อ 23) สาระสำคัญของหมวดนี้ว่าด้วยเรื่องแบบของคำร้อง (ข้อ 18) การยื่นคำร้อง (ข้อ 20) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้อง (ข้อ 21) อำนาจในการส่งจำหน่ายคำร้องของศาล (ข้อ 23)

หมวด 5 องค์คณะและวิธีพิจารณา (ข้อ 24 - ข้อ 52) สำคัญของหมวดนี้ว่าด้วยเรื่ององค์คณะและการพิจารณาวินิจฉัยของศาล โดยมีรายละเอียด ดังนี้ องค์ประกอบขององค์คณะ (ข้อ 24) ตุลาการประจำคดี (ข้อ 25) กรณีที่ไม่ตั้งตุลาการประจำคดี (ข้อ 26) อำนาจของตุลาการประจำคดี (ข้อ 27) การสั่งเพื่อให้คู่กรณีดำเนินกระบวนการพิจารณาให้ถูกต้อง (ข้อ 28) การส่งสำเนาแก่ผู้ถูกร้อง (ข้อ 29) การแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องหรือคำชี้แจง (ข้อ 30) การส่งคำร้องหรือเอกสารอื่นให้คู่กรณี (ข้อ 31) การไต่สวน (ข้อ 32) การอ้างพยานหลักฐาน (ข้อ 33) การตรวจพยานหลักฐาน (ข้อ 34) วันนัดตรวจพยานหลักฐาน (ข้อ 35) การซักถามพยานในการไต่สวนของศาล (ข้อ 36) การงดไต่สวน (ข้อ 37) การไต่สวนพยานบุคคลหรือพยานผู้เชี่ยวชาญ (ข้อ 38) การสืบพยานนอกศาล (ข้อ 39) การทำบันทึกถ้อยคำของพยาน (ข้อ 40) การทำบันทึกถ้อยคำหรือความเห็นแทนการมาเบิกความ (ข้อ 41) การทำบันทึกรายงานการพิจารณาคดี (ข้อ 42) การแถลงการณ์เปิดหรือปิดคดี (ข้อ 43) การให้ข้อเท็จจริงหรือความเห็นต่อศาล (ข้อ 44) อำนาจในการเรียกเอกสารหรือพยานหลักฐาน (ข้อ 45) การงดการสืบพยานหลักฐาน (ข้อ 46) การนำสืบพยานหลักฐาน (ข้อ 47) อำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล (ข้อ 48) การเลื่อนการพิจารณา (ข้อ 49) การพิจารณาวินิจฉัยทุกประเด็น (ข้อ 50) การบันทึกรายงานการพิจารณาคดี (ข้อ 51)

หมวด 5 การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง (ข้อ 53 - ข้อ 57) มีสาระสำคัญ ดังนี้ องค์ประกอบของคำวินิจฉัย (ข้อ 53) การทำความเข้าใจของตุลาการ (ข้อ 54) ผลของคำวินิจฉัย (ข้อ 55) การทำคำสั่ง (ข้อ 56) กรณีที่คำวินิจฉัยหรือคำสั่งมีข้อผิดพลาดหรือผิดหลง (ข้อ 57)

จากข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 มีข้อ 15 และข้อ 16 ที่ได้กำหนดเรื่องอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณา ดังนี้

ข้อ 15 “ในการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณา และให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว รวมทั้งออกระเบียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ”

ข้อ 16 “การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกที่จะเข้าไปทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามระเบียบของศาล”

ต่อมาได้มีการออกระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญและการฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 โดยข้อ 4 และข้อ 13 กำหนดไว้ ดังนี้

ข้อ 4 “บุคคลภายนอกที่เข้าไปในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการของศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณาต้องแต่งกายสุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย ห้ามส่งเสียงดัง หรือกระทำการอื่นใดอันก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยในที่ทำการหรือบริเวณที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณา”

ข้อ 13 “ห้ามมิให้นำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร วัตถุ หรือสิ่งของที่นำจะเป็นอันตราย หรือความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในห้องพิจารณา”

กล่าวโดยสรุป ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แม้มาตรา 300 วรรคท้าย บัญญัติให้ต้องตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปี นับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่สามารถตราได้สำเร็จจนถึงวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ซึ่งเป็นวันที่รัฐธรรมนูญ 2550 ถูกยกเลิกโดยผลของการรัฐประหาร ในขณะเดียวกัน”ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา และการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550”และระเบียบศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการรักษา

ระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญ และการฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ไม่มีสภาพบังคับแต่อย่างใด เพราะไม่มีบทลงโทษจากการที่บุคคลละเมิดบทบัญญัติดังกล่าว การขาดสภาพบังคับดังกล่าวนำมาสู่เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อกรทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนี้

(1) วันที่ 2 ธ.ค.2551 ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะมีการแถลงปิดคดี ยุบพรรคการเมือง 3 พรรค คือ พรรคพลังประชาชน พรรคชาติไทย และพรรคสมัครสมาชิก ธิปไตย มวลชนคนเสื้อแดงได้ระดมพล พร้อมด้วยรถบรรทุกเครื่องขยายเสียง 2 คัน มาปักหลักปิดล้อมที่บริเวณด้านหน้าศาล และโดยรอบ เพื่อไม่ให้ศาลสามารถแถลงปิดคดียุบพรรคได้ พร้อมทั้งมีการกล่าวโจมตีกรทำงานของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกรทำหน้าที่ของนายจรูญ ภักดีธนากุล ขณะที่ภายในอาคารทุกหลังของศาลก็ยังคงปิดเงียบ และไม่พบว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ทั้ง 9 คน คนใดคนหนึ่งจะเดินทางมาร่วมประชุม ท่ามกลางการดูแลความปลอดภัย และสงบเรียบร้อยของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร ขณะเดียวกันก็มีการปิดกรจราจรโดยรอบทั้งหมดและมวลชนเสื้อแดงก็ทยอยมาสมทบอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ผู้สื่อข่าวยังรายงานว่ มวลชนคนเสื้อแดงได้พยายามทะลุฝ่าแผงกั้นเหล็กเพื่อเข้าไปภายในศาลรัฐธรรมนูญ แต่ถูกกำลังเจ้าหน้าที่ซึ่งดูแลอยู่ ห้ามไม่ให้เข้า อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ การมาชุมนุมปิดล้อมดังกล่าว ไม่มีแกนนำของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ จากนั้นมีรายงานว่ เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ได้แจ้งว่ การประชุมตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเพื่อแถลงปิดคดียุบพรรคในวันนี้ (2 ธ.ค.) ที่สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเดิมจะมีการพิจารณาคดีในเวลา 9.30 น. ได้ย้ายไปแถลงปิดคดีที่ ศาลปกครอง ถ.แจ้งวัฒนะ ในเวลา 10.00 น. แล้ว ภายหลังมวลชนเสื้อแดงได้มาปิดล้อมโดยรอบสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ จนเจ้าหน้าที่ไม่สามารถที่จะเข้าไปทำกรพิจารณาคดีได้

(2) เหตุการณ์ เมื่อวันที่ 10 กรกฎาคม 2555 ตำรวจนครบาล เตรียมกำลังกว่า 600 นาย ประจําการตามจุดต่าง ๆ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

เพื่อรักษาความปลอดภัยและดูแลความสงบเรียบร้อย ตำรวจนครบาลเตรียมกำลังกว่า 600 นาย ประจำการตามจุดต่าง ๆ ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษาความปลอดภัยและดูแลความสงบเรียบร้อย เนื่องจากคาดว่าอาจมีกลุ่มมวลชนมารวมตัวกันในวันที่ศาลนัดอ่านคำวินิจฉัยคำร้องการแก้ไขรัฐธรรมนูญ 13 กรกฎาคม 2555

(3) วันที่ 23 เมษายน 2556 ที่ศูนย์ราชการกรุงเทพมหานคร ถนนแจ้งวัฒนะ ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ตลอดทั้งวันกลุ่มคนเสื้อแดง นำโดยผู้อำนวยการสถานีวิทยุคนไทยหัวใจเดียวกัน ยังคงปักหลักชุมนุมกดดันเรียกร้องให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 9 คน ยุติการทำหน้าที่โดยเด็ดขาด ต่อเนื่องมาเป็นวันที่สองโดยมีการตั้งเต็นท์และเวทีถาวร แขนงาสลับสับเปลี่ยนขึ้นปราศรัยกล่าวโจมตีตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะการทำหน้าที่ของนายจรูญ ภักดีธนากุล ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อย่างเผด็จร้อน ท่ามกลางเจ้าหน้าที่ตำรวจจากนครบาล ทั้งในและนอกเครื่องแบบ รวมทั้งกองร้อยปราบจลาจลจำนวน 1 กองร้อย เผ่าระวังและดูแลความปลอดภัย ทั้งนี้ การชุมนุมยังคงเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ไม่มีเหตุรุนแรงใดและในช่วงเวลา 16.30 น. กลุ่มผู้ชุมนุมได้ออกแถลงการณ์ในนามกลุ่มสื่อวิทยุประชาชนเพื่อประชาธิปไตย 13 สถานี และยื่นข้อเรียกร้องผ่านผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหารทั่วไป สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ ให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 9 คน ทบทวนบทบาทและยุติการปฏิบัติหน้าที่ทันที พร้อมให้แถลงการณ์ขอโทษประชาชนทั้งประเทศ ขณะเดียวกันต้องมีจัดการคัดเลือกตุลาการศาลรัฐธรรมนูญใหม่เข้ามาทำหน้าที่แทน โดยให้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั่วประเทศ หากตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 9 คน ยังไม่ปฏิบัติตามข้อเรียกร้องภายในเวลา 20.00 น. วันเดียวกันนี้ ในวันพรุ่งนี้ (24 เม.ย.) ก็จะมีการยกระดับปิดล้อมที่ทำการศาลรัฐธรรมนูญ

(4) วันจันทร์ที่ 30 กันยายน 2556 กลุ่มสื่อวิทยุประชาชนเพื่อประชาธิปไตยพร้อมด้วยกลุ่มมวลชนจำนวนหนึ่งได้เดินทางมายื่นหนังสือต่อประธานและคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ผ่านผู้อำนวยการกลุ่มงานบริหาร

ทั่วไป เพื่อทวงถามความคืบหน้ากรณีที่เคยมายื่นหนังสือขอให้คณะตุลาการตั้งคณะกรรมการสอบตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และกล่าวว่า หากยังไม่ได้รับคำตอบภายในวันที่ 1 ตุลาคม ก็จะไปพากลุ่มมวลชนมาปิดล้อมศาลรัฐธรรมนูญ จนกว่าจะลาออก และกล่าวว่าการกระทำต่อสาธารณะ

จากสภาพของข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งต้องเผชิญแรงต้านทางการเมืองอย่างสูงจากมวลชนของฝ่ายการเมืองที่ไม่พึงพอใจการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญและอาศัยมวลชนของฝ่ายการเมืองกดดันการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ศาลรัฐธรรมนูญเองไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการปกป้องคุ้มครองการทำหน้าที่ของตนให้เป็นไปได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นไปได้ด้วยความสงบ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานที่ของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งทำหน้าที่ในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

4.3 บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 6 เมษายน 2560 มาตรา 130 บัญญัติให้มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ และบทเฉพาะกาลมาตรา 267 ได้กำหนดกรอบเวลาในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ได้รับร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับ นอกจากนี้มาตรา 273 วรรคท้าย บัญญัติว่าระหว่างที่ยังไม่มีพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ การพิจารณาและการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ในวันก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ต่อมาคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้เสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. .... ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ และสภานิติบัญญัติแห่งชาติในการประชุมเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2560 ได้ลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวไว้พิจารณาและตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณาร่างดังกล่าว โดยคณะกรรมการวิสามัญได้มีการประชุมเพื่อพิจารณา จำนวน 13 ครั้ง และต่อมาที่ประชุม สนช. เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560 สภานิติบัญญัติแห่งชาติมีมติเห็นชอบให้ประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมาย ด้วยคะแนนเสียง 188 เสียงไม่เห็นด้วยไม่มี และได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 2 มีนาคม 2561

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มีทั้งสิ้น 83 มาตรา ประกอบด้วย 4 หมวดและบทเฉพาะกาล ดังนี้

หมวด 1 ศาล (มาตรา 7)

หมวด 2 องค์ประกอบของศาล (มาตรา 8 - มาตรา 26)

หมวด 3 การพิจารณา (มาตรา 27 - มาตรา 71)

หมวด 4 การทำคำวินิจฉัยหรือคำสั่ง (มาตรา 72 - มาตรา 78)

บทเฉพาะกาล (มาตรา 79 - มาตรา 83)

โดยในรายงานวิจัยฉบับนี้จะได้กล่าวรายละเอียดเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีมาตรการที่สำคัญ 3 ประการ คือ ประการแรก การบัญญัติให้ตุลาการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 26) ประการที่สอง อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาและการละเมิดอำนาจศาล (มาตรา 38) และประการที่สาม การฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาล (มาตรา 39)

4.3.1 การบัญญัติให้ตุลาการเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 26)

ตามมาตรา 26 บัญญัติว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนี้ ให้ตุลาการเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา” มาตรานี้เป็นมาตราที่คณะกรรมการสิทธิการวิสามัญ สนช. เพิ่มเติมจากร่างของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ โดยมีเหตุผลว่า เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นไปตามลักษณะ 3 “ความผิดเกี่ยวกับการยุติธรรม” ประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งในลักษณะ 3 แบ่งออกเป็น 2 หมวด คือ หมวด 1 ความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม (มาตรา 167 - มาตรา 199) และ หมวด 2 “ความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม” (มาตรา 200 - มาตรา 205) ซึ่งการบัญญัติให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญาจะทำให้เกิดความชัดเจน 2 ลักษณะ คือ ประการแรก กรณีใดที่เป็นการกระทำความผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม ซึ่งเป็นหมวดที่ว่าด้วยการคุ้มครองตุลาการในฐานะเป็นเจ้าพนักงานในการยุติธรรม และประการที่สอง หากตุลาการกระทำการใดซึ่งเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมจะมีโทษตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ ดังนั้น มาตรา 26 จึงเป็นการเพิ่มขึ้นใหม่เพื่อคุ้มครองตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา ขณะเดียวกันก็บัญญัติโทษที่เกี่ยวกับความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมด้วย

4.3.2 อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาและการละเมิดอำนาจศาล

มาตรา 38 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาลหรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติการตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

การพิจารณาคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคายเสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล”

บทบัญญัติของมาตรา 38 มีสาระสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรก ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ และหากฝ่าฝืนคำสั่งศาลถือเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 39 และ

ประการที่สอง การพิจารณาคำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ดังนั้น บุคคลใดฝ่าฝืนกระทำการดังกล่าวย่อมถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 39 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

4.3.3 การฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาล

มาตรา 39 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตามมาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำ

ทั้งปรับ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี การสั่งลงโทษตาม (3) ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม ของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลตาม (3) ให้นำประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม

บทบัญญัติมาตรา 39 นี้คณะกรรมการสิทธิวิสามัญของ สนช. ได้เพิ่มความ ในวรรคสาม ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่า การที่ศาลจะสั่งลงโทษจำคุกนั้นจะต้องมี เสียงไม่น้อยกว่าสองในสาม ทั้งนี้โดยเทียบเคียงกรณีจากศาลปกครอง ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 64 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดี ปกครอง พ.ศ. 2542 ซึ่งบัญญัติว่า “การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่าง รมัตถะวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษ ตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณา และสั่งลงโทษ” แต่เนื่องจากองค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญมีเพียงองค์คณะเดียว ไม่สามารถใช้วิธีการดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 64 วรรคสองได้ คณะกรรมการสิทธิ วิสามัญ สนช. จึงเสนอให้อาศัยเสียงสองในสามเป็นเกณฑ์ในการสั่งลงโทษจำคุก เพื่อเป็นหลักประกันว่าตุลาการศาลรัฐธรรมนูญโดยเสียงสองในสามต่างเห็นควร ให้ใช้มาตรการดังกล่าว

กล่าวโดยสรุป นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ 2540 มีผลใช้บังคับและมีการจัดตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญครั้งแรกศาลรัฐธรรมนูญยังไม่มีเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการที่ ศาลจะรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคล ที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำกร หรือบริเวณที่ทำกรหรือเข้าฟังการโตสวนของศาล ทั้งนี้เพราะรัฐธรรมนูญ 2540 บัญญัติให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญทำในรูป ของ “ข้อกำหนด” ด้วยเหตุนี้ ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและ การทำคำวินิจฉัย จึงไม่อาจกำหนดบทลงโทษโดยข้อกำหนดดังกล่าวได้ ซึ่งส่งผล ต่อการที่ศาลจะทำหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีของ

ศาลได้ จนก่อให้เกิดการชุมนุม ปิดล้อม ช่มชู้ คุกคามการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญ ต่อมารัฐธรรมนูญ 2550 ได้เห็นข้อบกพร่องดังกล่าวแล้ว รัฐธรรมนูญ 2550 บัญญัติไว้ในบทเฉพาะกาลให้ตราพระราชบัญญัติประกอบ รัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แม้กระนั้น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญก็ไม่สามารถตราออกมาใช้บังคับได้ เพราะเกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายการเมืองกับศาลรัฐธรรมนูญ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญ 2550 สิ้นผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 รัฐธรรมนูญ 2560 เห็นข้อบกพร่องและปัญหาของรัฐธรรมนูญ 2540 และรัฐธรรมนูญ 2550 จึงได้บัญญัติให้มีการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญทั้งหมดภายหลังจากที่รัฐธรรมนูญมีผลใช้บังคับแล้ว ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินการให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ และเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2560 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวและประกาศใช้บังคับแล้ว นับว่าเป็นร่างพระราชประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฉบับแรกในรอบ 10 ปีที่บัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลไว้ในรัฐธรรมนูญครั้งแรก จะทำให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจตามกฎหมายที่สมบูรณ์ในการปกป้องคุ้มครองการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญบรรลุความมุ่งหมายของการเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องรัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

บทที่ 5

วิเคราะห์บทบัญญัติและข้อจำกัดของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

ในการวิเคราะห์บทบัญญัติและข้อจำกัดของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญในบทนี้จะแยกหัวข้อในการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้ 5.1 ปัญหาอุปสรรคในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล 5.2 วิเคราะห์บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ 5.3 วิเคราะห์บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ 5.4 วิเคราะห์เปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศและประเทศไทย และ 5.5 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการละเมิดอำนาจศาลในกรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล

นับตั้งแต่ศาลรัฐธรรมนูญจัดตั้งขึ้นในระบบศาลเป็นครั้งแรกภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และต่อมารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ แต่ก็ไม่สามารถตราออกมาใช้บังคับได้ แต่ได้มีการตราข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550 ที่ได้กำหนดเรื่องอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี โดยให้ศาลมีอำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดี การให้บุคคลใดซึ่งฝ่าฝืนออกไปนอกสถานที่พิจารณาและให้กระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว รวมทั้งออกกระเปียบเพิ่มเติมเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ¹⁴⁴ รวมทั้ง

¹⁴⁴ ข้อ 15 ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

การรักษาระเบียบและความเรียบร้อยในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลภายนอกที่จะเข้าในที่ทำกรศาล หรือบริเวณที่ทำกรศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล ตลอดจนมารยาทของบุคคลนั้นให้เป็นไปตามระเบียบของศาล¹⁴⁵ และภายหลังได้มีการออกระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญและการฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 กำหนดให้บุคคลภายนอกที่เข้าในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรของศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณาต้องแต่งกายสุภาพ ประพฤติตนให้เรียบร้อย ห้ามส่งเสียงดัง หรือกระทำการอื่นใดอันก่อให้เกิดความไม่เรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญ หรือห้องพิจารณา¹⁴⁶ รวมทั้งห้ามมิให้นำสัตว์ เครื่องมือสื่อสาร วัตถุ หรือสิ่งของที่นำจะเป็นอันตราย หรือความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลเข้ามาในห้องพิจารณา¹⁴⁷ แต่การกำหนดหลักเกณฑ์ข้างต้นไม่มีสภาพบังคับ เนื่องจากไม่มีบทลงโทษจากการที่บุคคลผู้ละเมิดข้อกำหนดดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นบทบัญญัติกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนซึ่งต้องมีการตราเป็นกฎหมาย แต่เนื่องจากการตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ไม่แล้วเสร็จ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 สิ้นผลใช้บังคับลง

แม้จะมีข้อกำหนดดังกล่าวมาใช้บังคับในการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญ แต่จากสถานการณ์ในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2556 รวม 4 เหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความไม่สงบและการกระทำที่ไม่ยอมรับผลของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะกรณีที่มีการชุมนุม ปิดล้อม ช่มชู้ คุกคามการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ¹⁴⁸

¹⁴⁵ ข้อ 16 ข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. 2550

¹⁴⁶ ข้อ 4 ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญและการฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

¹⁴⁷ ข้อ 13 ระเบียบศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยการรักษาระเบียบและความสงบเรียบร้อยในที่ทำกรหรือบริเวณที่ทำกรศาลรัฐธรรมนูญและการฟังการไต่สวนของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550

¹⁴⁸ โปรดดูรายละเอียดที่หัวข้อ 4.2

ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ในฐานะองค์กรพิทักษ์รัฐธรรมนูญและหลักการพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการคุ้มครองการทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไม่ให้ถูกขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ทั้งทางกายภาพหรือการดำเนินการด้วยวิธีการอื่นใดที่ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญบรรลุความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญและหลักนิติรัฐต่อไป จากปัญหาอุปสรรคดังกล่าว จึงได้มีการตราบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลขึ้นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองการปฏิบัติหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ การรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาและการละเมิดอำนาจศาลและกำหนดโทษในการฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาลไว้ ดังที่ได้กล่าวถึงรายละเอียดไว้แล้วในรายงานวิจัยฉบับนี้

5.2 วิเคราะห์บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญ

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการทางกฎหมายที่ปรากฏทั้งในทุกระบบกฎหมาย โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้การใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาคดีเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อยและรักษาความศักดิ์สิทธิ์และความเชื่อมั่นของสถาบันศาลสำหรับประเทศไทยได้มีการบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลในศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลรัฐธรรมนูญ โดยคณะผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบ ดังนี้

สำหรับการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31 และมาตรา 32 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้แยกออกเป็น 7 กรณี ได้แก่

1) การขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลที่ออกตามความในมาตรา 30 (มาตรา 31 (1))

- 2) การประพุดิตินไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล (มาตรา 31 (1))
- 3) การขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาโดยนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยรู้อยู่แล้วว่าไม่มีมูลหรือสาบานตัวใช้ถ้อยคำว่าไม่มีทรัพย์สินพอที่เสียค่าธรรมเนียมได้ซึ่งเป็นความเท็จ (มาตรา 31 (2))
- 4) การหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารที่ส่งให้ตนเอง (มาตรา 31 (3))
- 5) การตรวจเอกสารในสำนวนคดีหรือคัดลอกสำเนาเอกสารโดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 31 (4))
- 6) การขัดขืนไม่มาศาลตามคำสั่งศาล (มาตรา 31 (5))
- 7) การกระทำของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน (มาตรา 32))

จะเห็นได้ว่าบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมมีการบัญญัติไว้อย่างละเอียดและครอบคลุมการกระทำต่าง ๆ อันกระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในศาล การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ตลอดจนการกระทำของสื่อมวลชนที่มีการเผยแพร่ข้อความอันกระทบต่อความเป็นอิสระของศาลหรือให้ข้อเท็จจริงที่ผิดไปหรือวิพากษ์วิจารณ์ถึงการดำเนินคดีของคุณความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคุณความหรือพยาน เป็นต้น

สำหรับโทษของการกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33¹⁴⁹ กำหนดโทษไว้ 3 วิธี

1) เลื่อนออกจากบริเวณศาลชั่วคราวเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ที่เห็นสมควร

2) จำคุกหรือปรับ โดยจะลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ ถ้าจะลงโทษจำคุกก็จำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน และถ้าจะลงโทษปรับก็ปรับได้ไม่เกิน 500 บาท

¹⁴⁹ **มาตรา 33** ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐาน ละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธี ดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) เลื่อนออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การเลื่อนออกจากบริเวณศาลนั้น ให้กระทำได้ชั่วคราวที่ศาลนั่ง พิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น ให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

3) ทั้งจำคุกและปรับ ลงโทษทั้งสองอย่าง แต่ต้องจำคุกไม่เกิน 6 เดือน และปรับไม่เกิน 500 บาท

อนึ่ง การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นไม่ใช่การลงโทษทางอาญา ถึงแม้จะได้นำโทษในทางอาญามาใช้ คือโทษจำคุกหรือปรับ ก็ไม่ถือว่าเป็นการถูกลงโทษทางอาญา ดังนั้น¹⁵⁰ หากการกระทำใดที่ผู้กระทำถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลไปแล้ว และการกระทำนั้นเข้าลักษณะเป็นความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาฐานอื่นด้วย บุคคลนั้นย่อมต้องถูกดำเนินการฟ้องและพิจารณาพิพากษาโทษตามกฎหมายว่าด้วยคดีอาญาเป็นอีกกรณีหนึ่งด้วย

สำหรับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในศาลปกครองนั้น มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 มาตรา 64¹⁵¹ ว่า นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือ ในส่วนของการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลปกครองนั้น ต้องนำการกระทำที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งบัญญัติว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลไว้ มาใช้กับศาลปกครองด้วยโดยอนุโลม แต่ในส่วนของโทษนั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองได้บัญญัติโทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาลในศาลปกครองไว้เป็นการเฉพาะแล้ว จึงไม่อนุโลมเอากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนของโทษของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ในมาตรา 33 มาใช้ ซึ่งแตกต่างจากกรณีที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติให้นำมาอนุโลมใช้กับศาลอาญาด้วย

¹⁵¹ มาตรา 64 นอกจากที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้ให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมและเมื่อมีการละเมิดอำนาจศาลให้ศาลปกครองมีอำนาจสั่งลงโทษได้ดังนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตักเตือนเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลพึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี และหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อของคณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณาและสั่งลงโทษ

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองได้บัญญัติข้อยกเว้นของการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลปกครองไว้ด้วยซึ่งจะแตกต่างกับในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่ไม่มีข้อยกเว้นดังกล่าว กล่าวคือ ในมาตรา 65¹⁵² พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง บัญญัติให้การวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการไม่เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ ซึ่งก็เป็นการแสดงให้เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวบัญญัติรับรองเสรีภาพในการแสดงออกในทางวิชาการไว้ว่าไม่เป็นการละเมิดอำนาจศาลปกครองแต่อย่างใด นอกจากนี้ แม้บุคคลกระทำการละเมิดอำนาจศาลปกครองไปแล้ว ก็ยังอาจจะได้รับโทษน้อยกว่าการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรม เพราะเหตุที่ได้กล่าวมาแล้วว่าใน พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ.2542 ได้มีบทบัญญัติที่เป็นการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลแตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือในมาตรา 64 ซึ่งนอกจากจะเป็นมาตราที่กำหนดให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลมแล้ว บทบัญญัติมาตรานี้ยังได้กำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดดังกล่าวว่าอาจได้รับโทษตกเดือนโดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้ หรืออาจถูกไล่ออกจากบริเวณศาล หรืออาจถูกลงโทษจากคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 50,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนี้ในบทบัญญัติแห่งมาตรา 64 วรรคสอง ยังได้กำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นข้อเตือนใจแก่ผู้พิพากษาที่จะลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดฐานนี้ว่าการที่ศาลจะสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล พึงใช้อย่างระมัดระวังและเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณีและหากเป็นการสั่งลงโทษตาม (3) ให้องค์คณะอื่นที่มีชื่อองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นเป็นผู้พิจารณา ซึ่งในทางปฏิบัติก็ปรากฏว่า

¹⁵² มาตรา 65 ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการผู้นั้นไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ

ศาลปกครองได้ลงโทษบุคคลในความผิดฐานนี้อย่างระมัดระวังตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ดังจะเห็นได้จากในคดีละเมิดอำนาจศาลต่าง ๆ ที่ผ่านมาที่ศาลปกครองลงโทษแค่เพียงตักเตือน หรือหากมีพฤติการณ์ที่รุนแรงขึ้นก็อาจมีการลงโทษปรับจนกระทั่งถึงการปรับในอัตราสูงสุด แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้มีการลงโทษจำคุกฐานละเมิดอำนาจศาลดังเช่นที่ปรากฏในศาลยุติธรรมแต่อย่างใด¹⁵³

ส่วนกฎหมายที่บัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทย เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาและการละเมิดอำนาจศาล (มาตรา 38¹⁵⁴) และการฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาล (มาตรา 39¹⁵⁵)

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมนั้น นอกจากจะบัญญัติขึ้นเพื่อให้ศาลใช้เป็นมาตรการในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลโดยเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อยแล้ว ยังมีมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำใด ๆ โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์หรือหนังสือพิมพ์ที่จะมีอิทธิพลเหนือศาล เหนือคู่ความ หรือเหนือพยานแห่งคดี อันจะทำให้การพิจารณา

¹⁵³ วรรณวิสาข์ สุทธิวาริ, **ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล**, อ้างแล้ว, หน้า 91-92.

¹⁵⁴ **มาตรา 38** ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล หรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล.

¹⁵⁵ **มาตรา 39** ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตามมาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตักหนึ่เป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
  - (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
  - (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- การสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี การสั่งลงโทษตาม (3) ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลตาม (3)ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม

พิพากษาคดีเสียความยุติธรรมไว้ด้วย เนื่องจากคำพิพากษาของศาลยุติธรรมนั้น ตามหลักการในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 142 บังคับว่า ศาลต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้อง จะตัดสินเกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏใน คำฟ้องไม่ได้ และมาตรา 145 ได้กำหนดขอบเขตของคำพิพากษาหรือคำสั่ง ศาลยุติธรรมไว้ว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลยุติธรรมผูกพันเฉพาะคู่ความหรือบุคคล ผู้มีส่วนได้เสียในคดีเท่านั้นที่จะมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ และอรรถคดีในศาลยุติธรรมนั้นไม่มีผลกระทบต่อ สาธารณชนโดยตรง หรือไม่มีผลเพิกถอนเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือกฎระเบียบใด และไม่มีผลผูกพันองค์กรอื่น แตกต่างจากคำพิพากษาของศาลปกครองและคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งมีผลผูกพันมากไปกว่าคู่ความในคดี กล่าวคือคำพิพากษาศาล ปกครองอาจมีผลเป็นการเพิกถอนกฎ คำสั่งหรือการกระทำทางปกครอง ส่วนคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญนั้นมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา 211 วรรคสี่ว่า “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานของรัฐ” ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล ระหว่างศาลยุติธรรม ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญจึงมีขอบเขตที่แตกต่างกัน กล่าวคือ บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมย่อมมีการบัญญัติไว้ อย่างกว้างขวางครอบคลุมและเข้มงวดที่สุด เนื่องจากผลของคำพิพากษาศาลยุติธรรม ย่อมผูกพันเฉพาะคู่ความดังกล่าวแล้ว และศาลยุติธรรมไม่อาจนำข้อเท็จจริง ที่อยู่นอกสำนวนคดีที่ได้รับรู้รับทราบมาหรือข้อเท็จจริงนอกประเด็นมาเป็นเหตุผล ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีได้ ยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่เป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมในมาตรา 32 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยิ่งมีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างยิ่ง เพราะ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกนำเสนอโดยสื่อมวลชนและสื่อสังคมออนไลน์มีอยู่มากมาย และมีอิทธิพลต่อความรู้และความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องมีบทบัญญัติเรื่องนี้เพื่อป้องกันข้อเท็จจริงนอกสำนวนคดีเหล่านี้ เข้าสู่การรับรู้ของผู้พิพากษาที่พิจารณาคดี ตลอดจนคู่ความ พยานและประชาชนทั่วไป ในระหว่างการพิจารณาคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด

กล่าวสำหรับภาระละเมิดอำนาจศาลปกครองนั้น มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจากศาลยุติธรรมกล่าวคือ มีการกำหนดข้อยกเว้นให้การวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ ย่อมเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาพพื้นฐานของคดีปกครองอันแตกต่างจากคดีแพ่ง กล่าวคือ คดีปกครองเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง ผู้เสียหายในคดีจึงอาจมิได้เป็นประชาชนคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองที่กระทบต่อบุคคลเป็นการทั่วไป อันได้แก่ การพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของกฎ

ส่วนความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญนั้นย่อมมีที่มาจากสภาพพื้นฐานของคดีรัฐธรรมนูญที่เป็นการตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมาย หรือการวินิจฉัยปัญหาอำนาจหน้าที่ขององค์กรตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นสภาพของคดีซึ่งมีข้อพิพาทของเอกชนคนใดคนหนึ่ง หากแต่เป็นข้อพิพาทในทางมหาชนซึ่งคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมผูกพันทุกองค์กรของรัฐ ดังนั้นจึงมีความชอบด้วยเหตุผลที่จะมีการกำหนดให้สามารถวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยมีขอบเขตที่กว้างขวางกว่าการวิพากษ์วิจารณ์คำพิพากษาศาลปกครอง กล่าวคือ มีการกำหนดขอบเขตไว้เพียงแค่ว่าเป็นการกระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล จะเห็นได้ว่าเป็นการวางเงื่อนไขการวิพากษ์วิจารณ์ที่เปิดกว้างยิ่งกว่ากรณีของการละเมิดอำนาจศาลปกครอง เนื่องจากผลของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลผูกพันกว้างขวางกว่าคำพิพากษาศาลปกครองนั่นเอง

5.3 ศาลรัฐธรรมนูญกับคุณธรรมในทางกฎหมายของบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล

ตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้นในบทที่ 2 ถึงการละเมิดอำนาจศาลซึ่ง “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ของเรื่องนี้มีความมุ่งหมาย 2 ประการ คือ ก. เพื่อมุ่งคุ้มครอง

ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล และ ข. เพื่อมุ่งคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาล ซึ่งคุณธรรมในทางกฎหมายทั้งสองประการนี้ คุณธรรมในทางกฎหมายประการแรกเป็นเรื่องที่มีความชัดเจนในขอบเขตและการบังคับใช้ แต่คุณธรรมในทางกฎหมายประการที่สอง เพื่อมุ่งคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาลมีความหมายและขอบเขตเพียงใด และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญมีความหมายและขอบเขตเพียงใด

5.3.1 คุณธรรมในทางกฎหมายของบทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญ

ซึ่งในที่นี่จะได้พิจารณาความหมายและขอบเขตของการคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประการ ดังนี้

ก. การคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาล ในที่นี้หมายถึงการที่ศาลในฐานะที่เป็นองค์กรตุลาการซึ่งทำหน้าที่ในการพิพากษาบรรดาคดีซึ่งต้องการความเชื่อถือเชื่อมั่นสูงกว่าสถาบันอื่น ๆ ดังนั้น เพื่อให้ศาลสามารถทำหน้าที่ที่สำคัญของตนบนความเชื่อมั่นศรัทธาของสังคม ศาลจึงต้องได้รับความไว้วางใจจากสังคม ความไว้วางใจที่สังคมและบุคคลมีต่อศาลนี้เองที่ถือว่าเป็นการเคารพในเกียรติศักดิ์ของศาลด้วยเหตุนี้เอง การทำลายเกียรติศักดิ์ของศาล ซึ่งหมายถึง การทำลายความเชื่อถือศรัทธาที่สังคมมีต่อศาล หรือการทำให้เกิดความไม่วางใจในความเชื่อมั่นที่สังคมหรือบุคคลมีต่อศาล จึงถือได้ว่าเป็นการไปกระทบต่อคุณธรรมในทางกฎหมายของเรื่องการละเมิดอำนาจศาล ดังเช่น มีการวิพากษ์วิจารณ์ศาลในการตัดสินคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยมีความมุ่งหมายให้เห็นว่าศาลเป็นเสมือนตัวตลกในสังคมที่สังคมไม่มีความเชื่อถือต่อคำตัดสินของศาล การกระทำในลักษณะนี้ย่อมกระทบต่อคุณธรรมในทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล ดังนั้น หากกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว การคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลนั้นมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองความเชื่อถือศรัทธาที่สังคมมีต่อศาลเพื่อให้ศาลสามารถทำหน้าที่อันสำคัญของศาลได้โดยปราศจากอคติ ด้วยความอิสระและเป็นกลาง

ข. การคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญ โดยที่การทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างจากศาลทั่วไป กล่าวคือ ศาลยุติธรรมและศาลปกครอง กล่าวกันอย่างยิ่งที่สุดแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่วินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญหรือข้อพิพาททางการเมือง ดังนั้น คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงอาจส่งผลกระทบต่อฝ่ายการเมืองได้ ดังนั้น การคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญในความหมายนี้ย่อมหมายถึง ความเชื่อถือศรัทธาที่สังคมมีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในอันที่จะทำหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาททางรัฐธรรมนูญหรือข้อพิพาททางการเมือง ดังนั้น การวิพากษ์วิจารณ์และการฝ่าฝืนไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญย่อมส่งผลกระทบกว้างไกลกว่ากรณีของศาลทั่วไป ซึ่งอาจหมายถึงการทำให้หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไม่มีค่าบังคับ หรือทำให้การพิจารณาวินิจฉัยปัญหาที่เป็นวิกฤตในสังคมเกิดความขัดแย้งรุนแรงมากขึ้น หรือทำให้กลไกในทางรัฐธรรมนูญไม่สามารถหาทางออกได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ท้ายที่สุดการมุ่งคุ้มครองเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญนั้น คือการมุ่งคุ้มครองกลไกของรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่ในการพิทักษ์ปกป้องรัฐธรรมนูญหรือกลไกในการแก้ไขข้อขัดแย้งขององค์กรตามรัฐธรรมนูญสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพบนความเชื่อมั่นศรัทธาของสังคมโดยรวมที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ

5.3.2 ความเชื่อมั่นศรัทธาของสังคมกับศาลรัฐธรรมนูญ

ในการทำให้สังคมมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อสถาบันศาลรัฐธรรมนูญที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยข้อพิพาททางการเมืองนั้น อาจเกิดจากหลายปัจจัย ปัจจัยแรกคือการบัญญัติให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล เพื่ออาศัยบทบัญญัติดังกล่าวทำหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครอง “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในอีกด้านหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อถือศรัทธาต่อศาลรัฐธรรมนูญที่สังคมและประชาชนให้ความไว้วางใจ คือ การทำหน้าที่ด้วยความอิสระ เป็นกลาง อาศัยหลักวิชาการและคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมโดยรวม และสิ่งที่จะทำลายความเชื่อมั่นศรัทธาที่ประชาชนหรือสังคมมีต่อศาลรัฐธรรมนูญ คือ การวินิจฉัยข้อพิพาทเพื่อเอาใจหรือช่วยเหลือฝ่ายการเมือง

โดยปราศจากหลักพื้นฐานในทางวิชาการ การวินิจฉัยโดยคำนึงถึงประโยชน์ได้เสียที่ฝ่ายการเมืองหยิบยื่นให้ การวินิจฉัยโดยไม่อยู่บนพื้นฐานของหลักวิชาการ ฯลฯ การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในลักษณะดังกล่าวนี้จะกัดกร่อนความเชื่อมั่นศรัทธาที่ประชาชนมีต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่สังคมปราศจากความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีต่อศาลรัฐธรรมนูญ วันนั้นบทบาทญัตติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลก็ไม่สามารถปกป้องคุ้มครองศาลรัฐธรรมนูญได้ ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่าบทบาทญัตติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญยังสามารถใช้บังคับได้ตราบเท่าสังคมหรือประชาชนยังเชื่อถือศรัทธาศาลรัฐธรรมนูญอยู่ แต่เมื่อใดที่สังคมหรือประชาชนขาดความเชื่อถือศรัทธาต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว บทบาทญัตติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลก็ไม่อาจค้ำยันศาลรัฐธรรมนูญไว้ได้ ด้วยเหตุนี้เอง การทำหน้าที่ด้วยความอิสระเป็นกลาง อาศัยหลักวิชาการและคำนึงถึงประโยชน์ของสังคมโดยรวมจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรหลักของบ้านเมือง

5.4 วิเคราะห์บทบาทญัตติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

ในหัวข้อนี้จะเป็นการวิเคราะห์บทบาทญัตติของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 38 และมาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว 5.4.1 อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีของศาล 5.4.2 การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ 5.4.3 โทษของการละเมิดอำนาจศาล และ 5.4.4 การบังคับโทษในกรณีลงโทษจำคุกตามมาตรา 39 (3) โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

5.4.1 อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีของศาล

ตามมาตรา 38 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาลหรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ”

จากบทบัญญัติของมาตรา 38 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ดังกล่าวอาจแยกสาระสำคัญของมาตรา 38 ได้ ดังนี้

(1) เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อยและรวดเร็ว ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ก. อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล

ข. ในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ

(2) ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

บทบัญญัติมาตรา 38 วรรคหนึ่งและวรรคสอง บัญญัติให้การฝ่าฝืนจะนำไปสู่การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลได้ กรณีนี้เป็นกรณีที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้

ศาลมีอำนาจในการที่จะดำเนินการพิจารณาของศาลให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ซึ่งแยกเป็น 2 กรณี คือ

ก. อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล และ

ข. ในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ

กรณีที่อาจเป็นข้อพิจารณาในการตีความก็คือ ในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับแนวการเขียนเรื่องละเมิดอำนาจศาลของศาลยุติธรรมตามมาตรา 31 ถึงมาตรา 33 ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มาตรา 31 และมาตรา 32 บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล ส่วนมาตรา 33 บัญญัติถึงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งกรณีที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลคือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 31 และมาตรา 32 นอกจากนี้ยังรวมถึงการกระทำ ดังต่อไปนี้ ก. ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาล และ ข. การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ดังนั้น หากพิจารณาตามมาตรา 38 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ ที่ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ซึ่งอย่างน้อยข้อกำหนดตามมาตรา 38 วรรคสอง อย่างน้อยต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วน คือ

ก. รายละเอียดในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล

ข. รายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นการไม่เหมาะสมในการพิจารณาของศาล ซึ่งการปฏิบัติอันไม่เหมาะสมอาจไม่ใช่เรื่องการกระทำที่กระทบต่อ

กระบวนการพิจารณาของศาล แต่ถือเป็นการกระทำที่บุคคลทั่วไปไม่พึงกระทำเพื่อเป็นการให้เกียรติต่อองค์กรที่ทำหน้าที่ดังกล่าว เช่น การโยนแฟ้มเอกสารลงบนพื้น เพราะความไม่พอใจศาล การหยิบรองเท้าขึ้นมาวางบนโต๊ะ ฯลฯ

ซึ่งการฝ่าฝืนข้อกำหนดเหล่านี้จะนำไปสู่การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล ซึ่งการละเมิดอำนาจศาลมีโทษจำคุก ดังนั้น การกระทำใดที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจึงจำเป็นต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนในข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้บุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้าไปทำการหรือบริเวณที่ทำการหรือเข้าฟังการไต่สวนของศาลสามารถทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมและหลีกเลี่ยงการกระทำที่ไม่เหมาะสม ซึ่งหากพิจารณาเทียบเคียงกับการละเมิดอำนาจศาลของศาลปกครองตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครองฯ ซึ่งบัญญัติให้นำบทบัญญัติที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้นในกรณีของศาลปกครองถือว่าจะใช้ทั้งบทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในกฎหมายของศาลปกครองเองและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งด้วย แต่ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญได้มีการบัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในส่วนที่ว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลมาใช้บังคับโดยอนุโลม ดังนั้นในการออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญจึงอาจพิจารณาเทียบเคียงการกระทำที่ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 31 และมาตรา 32 มาพิจารณาประกอบในการออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญได้ ซึ่งมาตรา 31 และมาตรา 32 ได้วางหลักเกณฑ์ไว้แยกออกเป็น 7 กรณี ได้แก่

- 1) การขัดขืนไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลที่ออกตามความในมาตรา 30 (มาตรา 31 (1))
- 2) การประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล (มาตรา 31 (1))
- 3) การขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาโดยนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยรู้อยู่แล้วว่าไม่มีมูลหรือสาบานตัวใช้ถ้อยคำว่าไม่มีทรัพย์สินพอที่เสียค่าธรรมเนียมได้ซึ่งเป็นการเท็จ (มาตรา 31 (2))

- 4) การหลีกเลี่ยงไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารที่ส่งให้ตนเอง (มาตรา 31 (3))
- 5) การตรวจเอกสารในสำนวนคดีหรือคัดลอกสำเนาเอกสาร โดยไม่ได้รับอนุญาต (มาตรา 31 (4))
- 6) การขัดขืนไม่มาศาลตามคำสั่งศาล (มาตรา 31 (5))
- 7) การกระทำของหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน (มาตรา 32))

แม้คดีทางรัฐธรรมนูญจะมีความแตกต่างไปจากคดีแพ่งและคดีอาญา ดังนั้น การออกข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องพิจารณาจากลักษณะของคดีทางรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตามโดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติให้ประชาชนหรือชุมชนตามมาตรา 51 ของรัฐธรรมนูญและบุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ และต่อมาพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้บัญญัติรองรับสิทธิของประชาชนและชุมชน และของบุคคลไว้แล้ว ดังนั้น จึงถือได้ว่าเป็น 2 กรณีที่บุคคลอาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ด้วยเหตุนี้ คดีทางรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ 2561 จึงไม่ใช่เรื่องขององค์กรตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น แต่ยังมีคดีที่ประชาชนสามารถร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้โดยตรง ดังนั้น ข้อกำหนดในการเรื่องของการละเมิดอำนาจศาลจึงต้องพิจารณาให้ครอบคลุมประเด็นดังกล่าวด้วย

5.4.2 การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 38 วรรคสาม ว่า “การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” จากบทบัญญัติดังกล่าว อาจแยกสาระสำคัญของการกระทำที่จะเข้าข่ายของการละเมิดอำนาจศาล มาตรา 38 วรรคสาม อาจแยกได้ดังนี้ คือ (1) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดี

ที่กระทำโดยไม่สุจริต และ (2) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีโดยใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย การที่จะพิจารณาว่าเป็นการวิจารณ์ที่เข้าลักษณะตามมาตรา 38 วรรคสามหรือไม่ จึงควรต้องพิจารณาจากองค์ประกอบประการที่สองก่อน กล่าวคือ การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีโดยใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้ายหรือไม่ หากเข้าเงื่อนไขดังกล่าวแล้วจึงมาพิจารณาว่าการวิจารณ์ดังกล่าวได้กระทำไปโดยสุจริตหรือไม่ ดังนั้นการขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมไม่เข้าข่ายเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล การพิจารณาความสุจริตในกรณีนี้จึงต้องพิจารณาว่าการวิจารณ์ดังกล่าวมีความมุ่งหมายที่ต้องการให้กระทบต่อ “เกียรติศักดิ์ความเคารพเชื่อถือของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ” หรือไม่ หากมีความมุ่งหมายเพื่อให้กระทบต่อเกียรติศักดิ์ความเคารพเชื่อถือของศาลที่มีต่อสังคมหรือมีความมุ่งหมายเพื่อทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้ การวิจารณ์ดังกล่าวย่อมถือว่าเป็นการวิจารณ์ที่ไม่สุจริต แต่ในทางกลับกัน กรณีอาจเป็นการวิจารณ์โดยสุจริตแต่ใช้ถ้อยคำที่เป็นการเสียดสีศาล กรณีเหล่านี้ย่อมไม่เข้าองค์ประกอบที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

กล่าวโดยสรุป ประเด็นสำคัญของการตีความคำว่า “โดยไม่สุจริต” ในความหมายนี้จะอาศัยหลักเกณฑ์ใดในการตีความที่ถือว่าเป็นการไม่สุจริตที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาลซึ่งต้องตีความว่า โดยไม่สุจริตนั้นจะต้องเป็นการกระทำที่ไปกระทบกระทบต่อเกียรติศักดิ์ความเชื่อถือของศาลที่มีต่อสังคมหรือมีความมุ่งหมายเพื่อทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้ ซึ่งถือว่าเป็นขอบเขตของ “วัตถุประสงค์คุ้มครอง” ฐานละเมิดอำนาจศาล

5.4.3 โทษของการละเมิดอำนาจศาล

โทษของการละเมิดอำนาจศาลซึ่งประกอบด้วยการกระทำ 2 ลักษณะตามที่กล่าวแล้วข้างต้น คือ ก. การฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือ ข. ฝ่าฝืนคำสั่งของศาลตามมาตรา 38 ซึ่งมีการกำหนดโทษตามมาตรา 39 ซึ่งบทบัญญัติของมาตรา 39

บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตามมาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี

การสั่งลงโทษตาม (3) ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลตาม (3) ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม”

ข้อพิจารณาสำคัญของการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล โดยเฉพาะในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญข้อพิจารณาที่เกี่ยวกับการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล ดังนี้

(1) กรณีของการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นไปตามมาตรา 38 วรรคสาม กล่าวคือ “การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” การที่จะมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้นั้นจะต้องเข้าลักษณะดังต่อไปนี้

ก. มีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยไม่สุจริตและได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

ข. ศาลรัฐธรรมนูญได้ออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ให้ดำเนินการแก้ไขถ้อยคำที่มีความหมายหยาบคายภายใน 7 วัน

ค. ผู้กระทำการดังกล่าวไม่ดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลที่ให้ดำเนินการแก้ไขภายใน 7 วัน

เมื่อครบเงื่อนไข 3 ประการดังกล่าวจึงได้ชื่อว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืน มาตรา 38 วรรคสาม และฝ่าฝืนคำสั่งศาลของศาลตามมาตรา 38 กรณีจึงเข้า เงื่อนไขความผิดตามมาตรา 39 การบัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณี ของการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นแตกต่างไปจากกรณี ของการวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของศาลปกครอง อย่างน้อย 2 ประการ คือ

ก. ขอบเขตของการคุ้มครอง กรณีของศาลรัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครอง “คำสั่งหรือคำวินิจฉัย” ของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีของศาลปกครอง มุ่งคุ้มครอง “การพิจารณาหรือการพิพากษาคดี” ซึ่งขอบเขตการคุ้มครองของ ศาลปกครองกว้างกว่าของศาลรัฐธรรมนูญ

ข. ลักษณะของการกระทำ กรณีของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำ โดยไม่สุจริตและใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย แต่ในกรณีของศาลปกครองมาตรา 65 บัญญัติแต่เพียงว่า ผู้ใดวิจารณ์การพิจารณา หรือการพิพากษาคดีของศาลปกครองโดยสุจริตด้วยวิธีการทางวิชาการ ผู้นั้นไม่มี ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หรือดูหมิ่นศาลหรือตุลาการ

ค. การวิจารณ์ที่จะเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ในกรณีของ ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องประกอบด้วย 3 เงื่อนไข ดังกล่าวแล้วข้างต้น แต่ในขณะที่ กรณีของศาลปกครองนั้น หากผู้ใดวิจารณ์การพิจารณาหรือการพิพากษาคดีของ ศาลปกครองโดยไม่สุจริต ผู้นั้นย่อมมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล โดยที่ศาล ไม่จำเป็นต้องออกคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อน

จากการพิจารณาการละเมิดอำนาจศาลในกรณีของการวิจารณ์ศาล ทั้งของศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครองแล้วจะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกัน หลายประการซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะเห็นได้ว่ากรณีของ ศาลรัฐธรรมนูญมีขอบเขตการคุ้มครองที่แคบ ลักษณะการกระทำได้กำหนดให้เห็น ลักษณะที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาล กระบวนการในการลงโทษจะต้องมีคำสั่ง ของศาลให้ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งก่อนและหากฝ่าฝืนจึงจะเป็นความผิด ฐานละเมิดอำนาจศาล

(2) กรณีของการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นไปตามมาตรา 38 วรรคสาม การที่ศาลจะมีคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีนี้ ประเด็นที่เป็นข้อพิจารณาตามองค์ประกอบความผิดในกรณีนี้ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ซึ่งจะต้องพิจารณาประกอบกับ “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” ดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นเช่นกัน ซึ่งในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญย่อมแตกต่างจากศาลทั่วไป ดังนั้น การตีความเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องตีความในลักษณะที่เปิดกว้างในฐานะที่เป็นการใช้เสรีภาพพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วว่าเข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 38 วรรคสาม ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อคือโทษที่จะลงจะต้องเป็นไปตาม “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” ซึ่งจะต้องพิจารณาประกอบกันระหว่าง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” กับ “ความไม่สุจริตในการแสดงความคิดเห็น” และ “ผลกระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบัน” เพื่อเลือกมาตรการลงโทษที่สอดคล้องกับการกระทำ

(3) การกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งของศาลตามมาตรา 38 การกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดอาจเข้าลักษณะการกระทำอันไม่เหมาะสม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วศาลมักใช้มาตรการในการเตือนเป็นเบื้องต้น ส่วนกรณีที่มีการกระทำอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางต่อการพิจารณาของศาลโดยทั่วไปแล้วศาลอาจใช้มาตรการไล่ออกจากบริเวณศาล ส่วนการใช้มาตรการในการลงโทษจำคุกควรเป็นมาตรการสุดท้าย ซึ่งศาลอาจเคยใช้มาตรการอื่นมาแล้วแต่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าว ศาลอาจจำเป็นต้องใช้มาตรการลงโทษจำคุกผู้ที่กระทำการละเมิดอำนาจศาลนั้น แต่อย่างไรก็ตาม ตามมาตรา 39 วรรคสามบัญญัติให้การสั่งลงโทษจำคุกต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เห็นเป็นกรณีที่ประจักษ์ชัดว่าตุลาการสองในสามเห็นควรที่จะให้ลงโทษจำคุกในกรณีนั้น ๆ

5.4.4 การบังคับโทษในกรณีลงโทษจำคุกตามมาตรา 39 (3)

ตามมาตรา 39 วรรคสี่บัญญัติว่า “ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งตาม (3) ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม” ความหมายของมาตรา 39 วรรคสี่ ที่ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมนั้น ให้นำมาใช้บังคับเพียงใด การนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้บังคับในกรณีหมายถึงการบังคับการลงโทษจำคุกเท่านั้น ซึ่งมีได้หมายความว่าให้นำมาใช้บังคับกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนที่ว่าด้วย การสอบสวน การฟ้องร้อง การพิจารณาคดี มาใช้ เพราะกรณีนี้เป็นกรณีที่ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษจำคุกโดยอำนาจของศาลเอง ดังนั้น กระบวนตั้งแต่สอบสวนจนถึงศาลมีคำพิพากษาว่ามีความผิดและพิพากษาให้ลงโทษจำคุก จึงไม่นำมาใช้กับกรณีตามมาตรา 39 แต่อย่างใด และส่วนที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลมก็คือ กรณีที่ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 39 (3) ให้ลงโทษจำคุกแล้ว ซึ่งกระบวนหลังจากนั้นจะต้องนำตัวบุคคลนั้นไปคุมขังหรือการบังคับตามคำพิพากษากรณีนี้จึงให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้กับคำสั่งศาลโดยอนุโลม

กล่าวโดยสรุป อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีของศาลก็ดี การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลก็ดี รวมทั้งโทษของการละเมิดอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 ได้วางหลักการเพื่อการคุ้มครองการทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีของศาลให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ในขณะที่เดียวกันก็เพื่อมุ่งคุ้มครองเกียรติศักดิ์ความเชื่อถือที่มีต่อสถาบันศาลรัฐธรรมนูญในฐานะที่เป็นองค์กรหลักในการพิทักษ์รัฐธรรมนูญ แต่อย่างไรก็ตาม ในประเด็นการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลจะต้องใช้และตีความอย่างระมัดระวัง เพราะการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นการอาศัยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นซึ่งมีพื้นฐานมาจากรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกัน การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ที่จะเป็นละเมิดอำนาจศาลจะต้องเป็นกรณีที่เข้ามากระทบต่อความเป็นสถาบันของศาลรัฐธรรมนูญ

5.4.5 อายุความในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

อายุความ (prescription หรือ limitation) คือระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้ใช้สิทธิเรียกร้อง บังคับฟ้องหรือร้องทุกข์¹⁵⁶ หากปล่อยเนิ่นนานไปจนล่วงระยะเวลาดังกล่าวแล้ว สิทธิเช่นว่าจะเป็นการอันยกขึ้นอ้างอีกมิได้ ซึ่งเรียกว่า “การขาดอายุความ” เช่น สิทธิเรียกร้องขาดอายุความ คดีขาดอายุความ หนี้ขาดอายุความ เป็นต้น¹⁵⁷

การที่กฎหมายกำหนดอายุความไว้นั้นมีเหตุผล 3 ประการ ดังนี้¹⁵⁸

1. เป็นนิตินโยบายของรัฐเพื่อดำรงความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในการอ้างสิทธิของบุคคล อันเป็นการห้ามปรามมิให้มีการนำเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้วมาเรียกร้องต่อกัน เพราะเรื่องราวที่เกิดขึ้นมาเนิ่นนานแล้วนั้นย่อมยุ่งยากสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์แก่กัน พยานหลักฐานอาจสูญหาย เสื่อมสภาพ บกพร่อง หรือคลาดเคลื่อนไปตามกาลเวลาได้ ซึ่งจะส่งผลให้การวินิจฉัยข้อพิพาทนั้นไม่อาจเป็นธรรมได้อย่างแท้จริง

2. เป็นโทษสำหรับเจ้าหน้าที่ที่ปล่อยปละละเลยไม่ใช้สิทธิเรียกร้องของตนเสียที จนกระทั่งล่วงเลยอายุความที่กำหนดไว้ ซึ่งส่งผลให้ลูกหนี้เกิดมี “สิทธิปฏิเสธ” (right of refusal) ขึ้นสามารถปฏิเสธการเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ที่เพิ่งมากระทำเมื่อล่วงเลยอายุความไปแล้วได้ ดังนั้น อายุความจึงเป็นเครื่องกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่ระแวดระวังในการใช้สิทธิของตนมากขึ้น

¹⁵⁶ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมศัพท์กฎหมายไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2544), หน้า 376.

¹⁵⁷ กำชัย จงจักรพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 86.

¹⁵⁸ พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตาศติ (บุญช่วย วณิกกุล), คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-2 มาตรา 1 ถึง 240 (พระนคร : ไทยพิทยา, 2509), หน้า 592 และกำชัย จงจักรพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ, หน้า 89.

3. เป็นการช่วยปลดเปลื้องภาระของลูกหนี้ในอันที่จะต้องเก็บรักษาหลักฐานในการชำระหนี้ไว้ไม่ต้องคอยพะวงรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้จนชั่วชีวิต เพราะเมื่อล่วงอายุความไปแล้ว ลูกหนี้ก็สามารถปฏิเสธการชำระหนี้ต่อเจ้าหนี้ได้โดยเพียงต่อสู้ว่าหนี้ขาดอายุความแล้วเท่านั้น

โดยทั่วไปมีการแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ อายุความทางแพ่งและอายุความทางอาญา

1. อายุความแพ่ง เป็นอายุความสำหรับประเด็นตามกฎหมายแพ่ง ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ อายุความได้สิทธิ และอายุความเสียสิทธิ¹⁵⁹

2. อายุความทางอาญา เป็นอายุความตามกฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาทิ อายุความสำหรับฟ้องคดีอาญา อายุความสำหรับการนำตัวผู้กระทำความผิดอาญามาลงโทษ โดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 95 ว่า ในคดีอาญา ถ้ามิได้ฟ้องและได้ตัวผู้กระทำความผิดมาyingศาลภายในกำหนดดังต่อไปนี้ นับแต่วันกระทำความผิด เป็นอันขาดอายุความ

(1) ยี่สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุก ตลอดชีวิต หรือจำคุกยี่สิบปี

(2) สิบห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าเจ็ดปีแต่ ยังไม่ถึงยี่สิบปี

(3) สิบปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งปีถึงเจ็ดปี

(4) ห้าปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกกว่าหนึ่งเดือนถึงหนึ่งปี

(5) หนึ่งปี สำหรับความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งเดือนลงมาหรือต้องระวางโทษอย่างอื่น

หากเทียบเคียงกับบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาข้างต้นพบว่าในการละเมิดอำนาจศาลยุติธรรมนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 33 กำหนดโทษไว้ว่าศาลสามารถลงโทษจำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน หากเทียบอายุความตามประมวลกฎหมายอาญาย่อมมีอายุความ 5 ปี

¹⁵⁹ กำชัย จงจักรพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลาและอายุความ, หน้า 90.

ส่วนกรณีละเมิดอำนาจศาลปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. 2542 ศาลปกครองก็มีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนหรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ย่อมมีอายุความ 1 ปี

ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญก็เช่นเดียวกัน พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 มาตรา 39 มีการกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือนหรือปรับไม่เกิน 5 หมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ จึงย่อมมีอายุความ 1 ปี เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาว่าโทษที่กำหนดในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลมิใช่โทษอันมีฐานมาจาก “ความรับผิดชอบอาญา” แม้เป็นโทษทางอาญา แต่ก็ไม่พึงอยู่ภายใต้บทบัญญัติเรื่องอายุความตามประมวลกฎหมายอาญา อีกทั้งกลไกที่กฎหมายมอบให้แก่ศาลสามารถใช้กับการละเมิดอำนาจศาลก็มีเจตนารมณ์ให้ศาลมุ่งใช้เพื่อ “ตอบโต้” ผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลโดยฉับพลันทันทีเพื่อให้ผู้กระทำการละเมิดอำนาจศาลได้สำนึก เกรงกลัวและยุติการกระทำดังกล่าว กรณีจึงแตกต่างจากโทษทางอาญาที่จำเป็นต้องมีการกำหนดอายุความดำเนินคดีกับผู้ต้องหาไว้ เพราะเป็นการใช้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติที่มีขั้นตอนซับซ้อนยาวนานแตกต่างจากการดำเนินการกับผู้ละเมิดอำนาจศาลที่ศาลสามารถลงโทษผู้ละเมิดอำนาจศาลได้เองโดยไม่ต้องเริ่มต้นกระบวนการตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั่วไป

5.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศและศาลรัฐธรรมนูญไทย

การวิเคราะห์เปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของต่างประเทศแบ่งหัวข้อในการวิเคราะห์ ดังนี้ 5.5.1 กฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล 5.5.2 ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาล 5.5.3 โทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาล 5.5.4 ผู้มีอำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล และ 5.5.5 การโต้แย้งคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

5.5.1 กฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

ในการพิจารณากฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลของไทยและต่างประเทศที่ได้ทำการศึกษาในงานวิจัยฉบับนี้มีการบัญญัติไว้มีความแตกต่างกัน 3 กรณี กล่าวคือ (1) การบัญญัติให้การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลเป็นการกระทำที่มีความผิด (2) การบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลไว้เป็นการเฉพาะ และ (3) การนำกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลมาใช้โดยอนุโลม

(1) การบัญญัติให้การไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลเป็นการกระทำที่มีความผิด ในกรณีของราชอาณาจักรสเปน ไม่มีบทบัญญัติความผิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลไว้โดยตรง แต่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 2015 ได้บัญญัติคุ้มครองหลักความศักดิ์สิทธิ์และการบังคับได้ของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไว้ ในกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในมุมมองของประเทศสเปนถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดอำนาจศาล โดยศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการบังคับดังต่อไปนี้ กำหนดตัวบุคคลที่ต้องดำเนินการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา และกำหนดมาตรการที่จำเป็นในการบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษา ยกเลิกคำวินิจฉัยซึ่งขัดหรือแย้งกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ แต่ต้องได้รับฟังอัยการหรือหน่วยที่ได้รับผลกระทบก่อน ขอความช่วยเหลือจากศาลอื่นหรือฝ่ายรัฐอื่น ๆ ให้ดำเนินการอันเป็นประโยชน์แก่การบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาโดยอาจกำหนดให้เป็นการดำเนินการโดยเร่งด่วนก็ได้ และกรณีที่มีรายงานว่ามีการจงใจไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนด “ค่าปรับ (Multacoercitiva)” ในระหว่างอัตรา 3,000 ยูโร ถึง 30,000 ยูโร ต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนซึ่งไม่ปฏิบัติตาม โดยอาจกำหนดค่าปรับได้ซ้ำอีกจนกว่าจะมีการดำเนินการตามคำพิพากษา สำหรับการกระทำที่เป็นความผิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลในกรณีอื่น ๆ เช่นการกล่าวร้ายด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือต่อศาลรัฐธรรมนูญหรือการกระทำเชิงลบต่อนั้นไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องเป็นการเฉพาะ

เช่นเดียวกับกรณีบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ ได้มีการบัญญัติในรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเกาหลี ค.ศ. 1988 ในมาตรา 79 เรื่องโทษทางอาญา โดยมีเนื้อหาสาระมุ่งไปที่การให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงโทษแก่บุคคลผู้ขัดขืนไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกให้มาเป็นพยาน หรือส่งพยานหลักฐานหรือหลีกเลี่ยงการสอบสวนตลอดจนรบกวนการพิจารณาคดีของศาล ซึ่งถือเป็นเครื่องมือเพื่อให้ศาลใช้ในการควบคุมการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปโดยสงบเรียบร้อยนั่นเอง แต่ไม่ได้บัญญัติถึงความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีที่มีการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลแต่อย่างใด และเมื่อพิจารณารัฐบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งก็จะปรากฏอำนาจของศาลในการลงโทษผู้ที่ขัดขวางหรือไม่ให้ความร่วมมือกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล แต่ไม่ปรากฏบทบัญญัติเฉพาะถึงการจำกัดการวิพากษ์วิจารณ์ผู้พิพากษาหรือคำพิพากษา

(2) กรณีที่มีการบัญญัติในกฎหมายเฉพาะ ในกรณีของสาธารณรัฐเช็ก ได้บัญญัติความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญไว้ในรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก 1993 (The Constitutional Court Act 1993) ส่วนที่ 2 การดำเนินการของศาลรัฐธรรมนูญ ตอนที่ 1 บทบัญญัติทั่วไป มาตรา 61 (มาตรการในการลงโทษ) โดยประธานศาลรัฐธรรมนูญอาจกำหนดโทษปรับ 100,000 Kc ในกรณีที่บุคคลใดขัดขวางกระบวนการพิจารณาก่อนที่จะมีการประชุมหรือพิจารณาคดีหรือประธานขององค์คณะตุลาการ โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นต่อศาลโดยไม่อาจปฏิเสธได้ หรือขัดขืนคำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลหรือกระทำกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล แต่อย่างไรก็ดีแม้จะมีบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแต่ไม่ได้กำหนดรายละเอียด หลักเกณฑ์ในการพิจารณาวินิจฉัยหรือทำคำสั่งไว้ กรณีนี้ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็กนำหลักการพิจารณาทั่วไปในวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอนุโลม

สำหรับการบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทย เป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของ ศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2561 อำนาจในการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณา และการละเมิดอำนาจศาล (มาตรา 38) และ การฝ่าฝืนข้อกำหนดและคำสั่งศาล (มาตรา 39)

มาตรา 38 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการ พิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณ ที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล หรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์ แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดี ดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมี ประสิทธิภาพ

การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำ หรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิด อำนาจศาล”

มาตรา 39 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาล ตามมาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือ ทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์ แห่งกรณี

การสั่งลงโทษตาม (3) ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลตาม (3)ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม”

(3) การนำกฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับการพิจารณาคดีมาใช้โดยอนุโลม เช่นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมนีเป็นไปตามรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (BVerfGG) ในหมวด 2 “วิธีพิจารณาทั่วไป” ในมาตรา 17 (การนำบทบัญญัติของรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับ) ซึ่งบัญญัติว่า “เท่าที่รัฐบัญญัตินี้มิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นให้นำบทบัญญัติเรื่องการเปิดเผยในการดำเนินกระบวนการ ภาษาที่ใช้ในศาล การให้คำแนะนำ และการวินิจฉัยในองค์คณะ ในหมวด 14 - 16 แห่ง รัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับโดยอนุโลม” ซึ่งในที่นี้จะได้ศึกษาหมวด 14 - 16 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล (Gerichtsverfassungsgesetz - GVG) รัฐบัญญัติฉบับนี้มีทั้งสิ้น 197 มาตรา โดยแบ่งออกเป็น 16 หมวด โดยมาตรา 17 แห่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (BVerfGG) ได้บัญญัติให้นำหมวด 14 - 16 มาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ (1) หมวด 14 การพิจารณาโดยเปิดเผยและเจ้าหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในศาล (มาตรา 169 - 183) หมวด 15 “ภาษาที่ใช้ในศาล” (มาตรา 184 - 191) หมวด 16 การพิจารณาและการลงมติ (มาตรา 192 - 197)

จากการบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลจะเห็นได้ว่าโครงสร้างในทางกฎหมายแตกต่างกันออกไป กล่าวคือ การละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล (GVG) จึงถือว่าเป็นบทบัญญัติทั่วไปที่ศาลทุกศาลอยู่ภายใต้บังคับของรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล แต่กรณีของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ถือว่าเป็นศาลที่มีลักษณะเฉพาะและมีสถานะเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญ¹⁶⁰ ดังนั้นผู้ร่างรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ (BVerfGG)

¹⁶⁰ ในขณะศาลอื่น ๆ กล่าวคือ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ศาลแรงงาน ศาลภาษีและศาลสังคม ในเยอรมนีไม่ถือว่าเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญเหมือนศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้แม้ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์จะเป็นองค์กรตุลาการเช่นศาลอื่นแต่มีสถานะที่แตกต่างกัน

จึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 17 ในหมวด 2 “วิธีพิจารณาทั่วไป” ให้นำบทบัญญัติของ รัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับโดยอนุโลม โดยมาตรา 17 บัญญัติว่า “เท่าที่รัฐบัญญัตินี้มิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้นำบทบัญญัติเรื่องการเปิดเผย ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ภาษาที่ใช้ในศาล การให้คำแนะนำ และการวินิจฉัย ในองค์คณะ ในหมวด 14 - 16 แห่ง รัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลมาใช้บังคับ โดยอนุโลม” การที่รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญนำบทบัญญัติของพระธรรมนูญ ศาลไปใช้บังคับโดยอนุโลมซึ่งหมายรวมถึงบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล ด้วย จึงมีประเด็นที่จะต้องวิเคราะห์ในประเด็นต่อไปว่า ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ จะกล่าวอ้างขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้เพียงใด โดยเฉพาะ การกระทำที่อาจเป็นการกระทบกับเกียรติศักดิ์ของศาลรัฐธรรมนูญหรือกรณีการ วิชาทษวิจารณ์คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งการนำบทกฎหมายของรัฐบัญญัติ ว่าด้วยพระธรรมนูญศาลซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ซึ่งเป็นระบบศาลเฉพาะจะนำมาใช้เพียงใด ย่อมเป็นประเด็นที่จะนำมาสู่การใช้ การตีความในเรื่องดังกล่าว ดังนั้น ประเด็นเรื่องบทบัญญัติของกฎหมายที่บัญญัติ เรื่องละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมนีแตกต่างไปจาก กรณีศาลรัฐธรรมนูญของไทยซึ่งบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลบัญญัติไว้ ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ โดยเฉพาะจึงไม่มีปัญหาเรื่องการอนุโลมนำมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญ กรณีนี้ต้องถือว่าการ ละเมิดอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นกฎหมายเฉพาะดังนั้นการใช้การตีความกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยเรื่องละเมิด อำนาจศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องตีความให้เป็นไปตามความมุ่งหมายที่บัญญัติไว้ แต่ทั้งนี้ย่อมมีขอบเขตจำกัดตามที่บัญญัติไว้และข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ ในแง่ของการใช้อำนาจ

กล่าวโดยสรุป สำหรับประเด็นกฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิด อำนาจศาลของเยอรมนีบัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญให้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้โดยอนุโลม ดังนั้น

จึงเป็นกรณีที่กฎหมายเฉพาะ (รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ) ให้นำมาตรการกฎหมายทั่วไป (รัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล) มาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ซึ่งเป็นกรณีที่ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ซึ่งถือว่าเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” ให้นำมาตรการของศาลทั่วไปมาใช้ กรณีจึงมีปัญหว่าการนำมาใช้บังคับโดยอนุโลมกับศาลรัฐธรรมนูญจะนำมาใช้แค่ไหนเพียงใด ซึ่งจะได้กล่าวรายละเอียดในขอบเขตการใช้ สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทย บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ กรณีจึงไม่มีปัญหาเรื่องการตีความเรื่องการนำมาใช้บังคับโดยอนุโลม และจะต้องถือว่าเป็นบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลถือว่าเป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ใช้กับศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น ดังนั้นการใช้การตีความย่อมเป็นไปตามความมุ่งหมายแห่งบทบัญญัตินั้น ๆ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญด้วย

5.5.2 ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาล

จากการศึกษาหลักการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทยและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่าการกำหนดขอบเขตเรื่องการละเมิดอำนาจศาลมีสาระสำคัญที่ต้องพิจารณาในประเด็นต่อไปนี้ (1) บทบัญญัติว่าด้วยการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล และ (2) บทบัญญัติว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีในศาล โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) บทบัญญัติว่าด้วยการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล

สำหรับการบัญญัติและการพิจารณาว่าการกระทำการละเมิดอำนาจศาลในกรณีแรกนี้เป็นกรณีที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองให้มีการปฏิบัติตามกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งเป็นการคุ้มครองความศักดิ์สิทธิ์ของอำนาจตุลาการในการพิจารณา พิพากษาหรือมีคำสั่งใด ๆ เช่นในกรณีของราชอาณาจักรสเปน และสาธารณรัฐเกาหลีใต้

ภายหลังจากที่สเปนมีกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญได้เกิดเหตุการณ์ที่ถือเป็นการท้าทายอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญอยู่บ่อยครั้งคือ “การไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยที่ศาลรัฐธรรมนูญสเปนกำหนด” ดังนั้น ในปี ค.ศ. 2015 รัฐสภาของประเทศสเปนได้ตราพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ค.ศ. 2015 โดยสาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้มีเพื่อแก้ไขปัญหาการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งในมุมมองของประเทศสเปน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการละเมิดอำนาจศาล โดยกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติให้กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัยในกรณีที่มีรายงานว่ามีการจงใจไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจกำหนด “ค่าปรับ (Multas coercitivas)” ในระหว่างอัตรา 3,000 ยูโร ถึง 30,000 ยูโร ต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนซึ่งไม่ปฏิบัติตาม โดยอาจกำหนดค่าปรับได้ซ้ำอีกจนกว่าจะมีการดำเนินการตามคำพิพากษา

เช่นเดียวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเกาหลีใต้ มาตรา 79 ซึ่งบัญญัติถึงกรณีต่าง ๆ ที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงโทษทางอาญาต่อบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านวอน ใน 3 กรณี ดังต่อไปนี้ (1) กรณีบุคคลที่ถูกหมายเรียกมาเป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตีความหรือล่าม ให้มาศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร (2) กรณีบุคคลที่ถูกถามหรือถูกสั่งให้นำเสนอเอกสารหรือพยานหลักฐานต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่มิได้นำส่ง โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร (3) กรณีบุคคลที่ปฏิเสธ หรือรบกวนหรือหลีกเลี่ยงในการตรวจสอบ สอบสวนของศาลรัฐธรรมนูญ โดยปราศจากเหตุอันสมควร บทบัญญัติในมาตรานี้ตราขึ้นภายใต้การใช้อำนาจของศาล มีขอบเขตเพื่อลงโทษการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล อันหมายถึง การไม่เชื่อฟังคำสั่งศาลที่สั่งแก่คู่ความ พยาน การไม่มาศาลตามหมายเรียก การที่พยานไม่ตอบคำถามของศาลเมื่อถูกถาม ตลอดจนการปฏิเสธ รบกวนหรือหลีกเลี่ยงการตรวจสอบหรือสอบสวนของศาล หากพิจารณา “วัตถุประสงค์คุ้มครอง” คือกระบวนการพิจารณาของศาลแล้ว

เห็นว่าเป็นการกำหนดอำนาจลงโทษรายกรณีที่ชัดเจนในระดับหนึ่งแต่จำกัดเฉพาะการไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือหมายของศาล กล่าวคือมิได้บัญญัติกว้างไปถึงการประพฤติตนไม่เรียบร้อยเหมาะสม

ในกรณีของสาธารณรัฐเช็ก ได้บัญญัติถึงการดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาลเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลโดยในรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 มาตรา 61 (2) บัญญัติให้มีมาตรการในการลงโทษในกรณีที่ไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามคำวินิจฉัยของศาล หรือขัดขึ้นคำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลโดยมีโทษปรับ 100,000 Kc ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองให้กระบวนการพิจารณาในศาลให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและมุ่งคุ้มครองการพิจารณา พิพากษาและการมีคำสั่งต่าง ๆ ของศาลเช่นเดียวกับกรณีของราชอาณาจักรสเปนและสาธารณรัฐเกาหลีใต้ นอกจากนี้ในกรณีของสาธารณรัฐเช็ก นอกจากการคุ้มครองการปฏิบัติตามคำวินิจฉัยหรือคำสั่งแล้ว รัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 มาตรา 61 (1) ได้บัญญัติถึงการละเมิดอำนาจศาลในกรณีที่บุคคลใดขัดขวางกระบวนการพิจารณาก่อนที่จะมีการประชุมหรือพิจารณาคดีหรือประธานขององค์คณะตุลาการ โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นต่อศาลโดยไม่อาจปฏิเสธได้ หรือขัดขึ้นคำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลหรือกระทำการที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล มีโทษปรับ 100,000 Kc และโทษปรับอาจกำหนดให้มากขึ้นได้ โดยขอบเขตของการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลในกรณีนี้ คือ “กระทำการที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล” แต่การกระทำแค่ไหนเพียงใด เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาลนั้นไม่มีการบัญญัติไว้โดยชัดเจน

(2) บทบัญญัติว่าด้วยการรักษาความสงบเรียบร้อยในการพิจารณาคดีในศาล

สำหรับขอบเขตการละเมิดอำนาจศาลซึ่งจะพิจารณาการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีตามรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลและการละเมิด

ศาลรัฐธรรมนูญตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ ตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาลของเยอรมนี ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 177 และมาตรา 178 ดังนี้

ก. มาตรา 177 คู่ความในคดี จำเลย พยาน หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่นซึ่งไม่ดำเนินการตามคำสั่งศาลซึ่งออกเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย อาจถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณาเพื่อนำไปคุมขังได้โดยไม่อาจคุมขังได้เกินกว่า 24 ชั่วโมง ในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อใช้มาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล ส่วนในกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล

ข. มาตรา 178 ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่มุ่งหมายต่อคู่ความในคดี จำเลย พยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่น ซึ่งกระทำการอย่างหนึ่งอันเป็นการไม่เหมาะสมในการพิจารณาของศาล ภายใต้เงื่อนไขของการดำเนินคดีอาญา ศาลอาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกกำหนดให้คุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์และให้ดำเนินการบังคับได้ทันที ในกรณีที่มีการกำหนดเงินค่าปรับและไม่มีการชำระเงินค่าปรับ ในกรณีนี้ให้กำหนดให้มีการคุมขังบุคคลนั้น ณ สถานที่อยู่ของบุคคลนั้น ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งมิได้เกี่ยวข้องในคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล และกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล ในกรณีที่มีการลงโทษทางอาญาต่อบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำอันไม่เหมาะสม และการกระทำดังกล่าวนำไปสู่การปรับหรือการคุมขัง ในกรณีเช่นนี้ให้นำโทษดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับการลงโทษทางอาญาด้วย

จากบทบัญญัติของมาตรา 177 เป็นการกระทำที่ไม่ดำเนินการตามคำสั่งศาลซึ่งออกเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยอาจถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณาเพื่อนำไปคุมขังได้โดยไม่อาจคุมขังได้เกินกว่า 24 ชั่วโมง มาตรา 178 GVG ได้ให้อำนาจประธานศาลในกรณีที่มีการกระทำอันไม่เหมาะสม โดยประธานศาลอาจออกคำสั่งปรับหรือออกคำสั่งให้คุมขังได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมงและให้สามารถบังคับได้ทันที ประเด็นข้อพิจารณาสำคัญของบทบัญญัติในมาตรานี้คือ อะไรคือ “วัตถุ

ที่มุ่งคุ้มครอง” การกระทำอันไม่เหมาะสมที่ไปกระทบต่อการพิจารณาของศาล หรือ มุ่งคุ้มครอง “คุณค่าของความเป็นศาล” (ศักดิ์ศรีของสถาบันศาล) ความหมายของ “การกระทำที่ไม่เหมาะสม” ย่อมหมายความรวมขอบเขตทั้งสองประการดังกล่าว กล่าวโดยสรุป ขอบเขตของการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนี คือ “การกระทำอันไม่เหมาะสม” ซึ่งการกระทำดังกล่าวไปกระทบต่อ “วัตถุประสงค์ที่มุ่งคุ้มครอง” ในกรณีนี้ได้แก่ ก. กระบวนการพิจารณาของศาล และ ข. คุณค่าของความเป็นศาล (ศักดิ์ศรีของสถาบันศาล) ประเด็นที่มีปัญหาในการตีความคือ แค่นั้นเพียงใดที่ถือว่าเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสมที่ไปกระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาล ซึ่งเป็นปัญหาของขอบเขตของการใช้และการตีความบทบัญญัติของกฎหมายกับขอบเขตของวัตถุประสงค์ที่มุ่งคุ้มครอง

สำหรับขอบเขตการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทยเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ ซึ่งได้บัญญัติขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาลไว้อย่างชัดเจนไว้ในมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว

มาตรา 38 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล หรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล”

มาตรา 39 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตามมาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้..”

จากบทบัญญัติมาตรา 38 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฯ ได้กำหนดสาระสำคัญของ 2 ประการ คือ ก. วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง และ ข. การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

ก. วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง มี 2 ขอบเขต คือ ก.1) กรณีที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งกรณีนี้ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใดหรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว และ ก.2) กรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่มีได้กระทำโดยสุจริต และใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

ข. การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล อาจแบ่งเป็น 2 กรณี ข.1) ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาของศาลที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาลมาตรา 39 กำหนดไว้ 2 กรณี คือ การฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตามมาตรา 38 และ ข.2) การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล ที่มีได้กระทำโดยสุจริต และใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย

หากพิจารณาขอบเขตของการกระทำและวัตถุที่มุ่งคุ้มครองจากการละเมิดอำนาจศาลของทั้งสองประเทศจะเห็นได้ว่า การละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีขาดความชัดเจนทั้งในแง่ของ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” และ “การกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล” ในขณะที่การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทยกำหนดชัดเจนเกี่ยวกับ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” (กระบวนการพิจารณาของศาลและการคุ้มครองศักดิ์ศรีของสถาบันศาล) ส่วนกรณีของการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลของไทยนั้นบัญญัติชัดเจนในกรณีของการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาล ส่วนกรณีการกระทำใด ๆ ที่เป็นการรบกวนหรือกระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนั้นศาลรัฐธรรมนูญยังต้องไปออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ การฝ่าฝืนข้อกำหนดดังกล่าวถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล

แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีของไทยอาจเกิดกรณีคำถามว่า การกระทำดังกล่าวไม่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ แต่เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสมศาลจะมีอำนาจเพียงใดในการสั่งให้บุคคลนั้นกระทำการหรือไม่กระทำการ เช่น การประพุดิตินไม่เรียบร้อยเหมาะสม การไม่ให้ความเคารพต่อศาล การกางหนังสือพิมพ์นั่งอ่านในศาล ฯลฯ ดังนั้น ในกรณีของการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีที่กำหนดถึงกระทำการอย่างหนึ่งอันเป็นการไม่เหมาะสมในการพิจารณาของศาลจึงมีความหมายกว้าง ซึ่งอาจครอบคลุมการกระทำทั้งหลายเพียงแต่จะต้องตีความว่า “การกระทำ” นั้น กระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลหรือกระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลหรือไม่ ซึ่งในประเด็นดังกล่าวมีความแตกต่างกับสาธารณรัฐเช็กที่กำหนดให้การรักษาความสงบเรียบร้อยของศาลเป็นการละเมิดอำนาจศาลเฉพาะกรณี “กระทำกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล”

กล่าวโดยสรุป การบัญญัติขอบเขตการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีและของไทยมีความแตกต่างกัน บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีบัญญัติไว้โดยใช้ถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนทั้งในส่วนของ “การกระทำ” และ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” ข้อดีคือสามารถตีความกว้างครอบคลุมการกระทำต่าง ๆ ได้ แต่ต้องพิจารณาประกอบว่าไปกระทบกับ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” หรือไม่ ในขณะที่การละเมิดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทยบัญญัติชัดเจนในส่วนของ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” ในส่วนการกระทำบัญญัติชัดเจนในเรื่องการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ส่วนการกระทำที่เป็นการกระทบต่อกระบวนการพิจารณาไม่ได้บัญญัติไว้แต่อย่างไรก็ตามมาตรา 38 วรคสองกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

5.5.3 โทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาล

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยมีข้อพิจารณาเรื่องบทลงโทษในความผิดเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล ดังนี้

ตามรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระธรรมนูญศาลของเยอรมนีได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 177 และมาตรา 178 ดังนี้

ก. กรณีการกระทำที่เป็นการรบกวนกระบวนการพิจารณา มาตรา 177 กำหนดให้คู่ความในคดี จำเลย พยาน หรือพยานผู้เชี่ยวชาญ หรือบุคคลอื่นซึ่งไม่ดำเนินการตามคำสั่งศาลซึ่งออกเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยอาจถูกนำตัวออกจากห้องพิจารณาเพื่อนำไปคุมขังได้โดยไม่อาจคุมขังได้เกินกว่า 24 ชั่วโมง ในการพิจารณาวินิจฉัยเพื่อใช้มาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นผู้เกี่ยวข้องในคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล ส่วนในกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล

ข. กรณีการกระทำอันไม่เหมาะสม มาตรา 178 ได้กำหนดโทษสำหรับกระทำการอย่างหนึ่งอันเป็นการไม่เหมาะสมในการพิจารณาของศาล ภายใต้เงื่อนไขของการดำเนินคดีอาญาศาลอาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกกำหนดให้คุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์และให้ดำเนินการบังคับได้ทันที ในกรณีที่มีการกำหนดเงินค่าปรับและไม่มีการชำระเงินค่าปรับ ในกรณีนี้ให้กำหนดให้มีการคุมขังบุคคลนั้น ณ สถานที่อยู่ของบุคคลนั้น ในการกำหนดมาตรการดังกล่าวต่อบุคคลซึ่งมิได้เป็นคู่ความหรือบุคคลซึ่งมิได้เกี่ยวข้องในคดีให้เป็นอำนาจของประธานศาล และกรณีอื่น ๆ ให้เป็นอำนาจของศาล ในกรณีที่มีการลงโทษทางอาญาต่อบุคคลอันเนื่องมาจากการกระทำอันไม่เหมาะสมและการกระทำดังกล่าวนำไปสู่การปรับหรือการคุมขัง ในกรณีเช่นนี้ให้นำโทษดังกล่าวมาพิจารณาประกอบกับการลงโทษทางอาญาด้วย

การละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีกรณีทีกระทำการรบกวนกระบวนการพิจารณาศาลมีอำนาจสั่งให้นำตัวไปคุมขังได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ส่วนการกระทำอันไม่เหมาะสมศาลมีอำนาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกคุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์

สำหรับบทบัญญัติในส่วนของการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ซึ่งได้กำหนดอยู่ในหมวด 6 เรื่องโทษทางอาญา ซึ่งมีบทบัญญัติมาตรา 79 เพียงมาตราเดียว ได้บัญญัติถึงโทษของผู้มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้ว่า

ศาลรัฐธรรมนูญสามารถลงโทษทางอาญาต่อบุคคลที่กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านบาท ใน 3 กรณี คือ (1) กรณีบุคคลที่ถูกหมายเรียก มาเป็นพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ตีความหรือล่าม ให้มาศาลรัฐธรรมนูญแต่ไม่ปฏิบัติตามหมายเรียก โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร (2) กรณีบุคคลที่ถูกถามหรือถูกสั่งให้นำเสนอเอกสารหรือพยานหลักฐานต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่มีได้นำส่ง โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร (3) กรณีบุคคลที่ปฏิเสธ หรือรบกวนหรือหลีกเลี่ยงในการตรวจสอบ สอบสวนของศาลรัฐธรรมนูญ โดยปราศจากเหตุอันสมควร

การละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญไทยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ มาตรา 39 ประกอบกับ มาตรา 38 ดังนี้

มาตรา 38 บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อยของการพิจารณาคดีในส่วนที่เกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการ หรือบริเวณที่ทำการ หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล หรือในกรณีมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ศาลอาจมีคำสั่งให้บุคคลใด หรือกลุ่มบุคคลใดกระทำการหรืองดเว้นกระทำการ เพื่อให้การพิจารณาคดีดำเนินไปโดยสงบเรียบร้อย และรวดเร็ว

ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาตมาดร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล”

มาตรา 39 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนข้อกำหนดของศาลหรือคำสั่งศาลตาม มาตรา 38 ให้ถือเป็นการละเมิดอำนาจศาล และให้ศาลมีอำนาจ ดังต่อไปนี้

- (1) ตักเตือน โดยจะมีคำตำหนิเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือไม่ก็ได้
- (2) ไล่ออกจากบริเวณศาล
- (3) ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

การสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลพิจารณาเท่าที่จำเป็นตามพฤติการณ์แห่งกรณี

การสั่งลงโทษตาม (3) ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

ในการดำเนินการให้เป็นไปตามคำสั่งศาลตาม (3) ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับโดยอนุโลม”

เหตุของการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญไทยมี 2 เหตุตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 38 ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญไม่ได้กำหนดโทษที่จะลงในแต่ละเหตุให้แยกจากกัน ในขณะที่การละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีได้แยกเหตุและโทษที่จะลงแตกต่างกัน หากเป็นกรณีที่รบกวนกระบวนการพิจารณามาตรการในการลงโทษคือ สั่งให้นำตัวไปคุมขังได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่ถ้าเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสมศาลมีอำนาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกคุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมกับการมุ่งคุ้มครองในแต่ละกรณี สำหรับกรณีของไทยแม้ไม่ได้แยกโทษสำหรับเหตุของการกระทำในการละเมิดอำนาจศาลในแต่ละกรณี แต่หากพิจารณาโทษตามมาตรา 39 ซึ่งมี 3 ประการ คือ ก. ตักเตือน ข. ไล่ออกจากบริเวณศาล และ ค. ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ จะเห็นได้ว่าโทษไล่ออกจากบริเวณศาลเป็นโทษที่เกี่ยวกับการรบกวนกระบวนการพิจารณาของศาล ส่วนการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลย่อมมีโทษที่จะลง 2 สถาน คือ ก. ตักเตือน ข. ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ดังนั้น แม้จะเขียนโทษไว้รวมกันแต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคของศาลในการพิจารณาเลือกโทษที่เหมาะสมกับการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลแต่อย่างใด

สำหรับประเทศสเปนและสาธารณรัฐเช็กนั้น ตามที่ได้กล่าวไว้ใน 5.5.2 ถึงขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลไว้ว่ามีขอบเขตเฉพาะ การคุ้มครองการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเท่านั้น ดังนั้นบทบัญญัติเรื่องโทษของการละเมิดอำนาจศาลจึงมีโทษเฉพาะ “โทษปรับ” โดยศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีอำนาจกำหนด “ค่าปรับ (Multa coercitiva)” ในระหว่างอัตรา 3,000 ยูโร ถึง 30,000 ยูโร ต่อเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชนซึ่งไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยอาจกำหนดค่าปรับได้ซ้ำอีกจนกว่าจะมีการดำเนินการตามคำพิพากษา กรณีที่มีรายงานว่ามีการจงใจไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญสาธารณรัฐเช็กมีอำนาจกำหนดโทษปรับ 100,000 Kc ในกรณีที่บุคคลใดขัดขวางกระบวนการพิจารณาก่อนที่จะมีการประชุมหรือพิจารณาคดีหรือประธานขององค์คณะตุลาการ โดยเฉพาะหากเป็นกรณีที่เกิดขึ้นต่อศาลโดยไม่อาจปฏิเสธได้หรือขัดขึ้นคำสั่งศาล หรือกระทำการแทรกแซงคำสั่งของศาลหรือกระทำกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อคำสั่งศาล

5.5.4 ผู้มีอำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ตามกฎหมายของเยอรมนีและกฎหมายไทยบัญญัติไว้แตกต่างกัน โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

ตามรัฐธรรมนูญว่าด้วยพระธรรมนูญศาลของเยอรมนี มาตรา 177 และมาตรา 178 ให้เป็นอำนาจของหัวหน้าองค์คณะ ในขณะที่มาตรา 39 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญฯ ของไทย กำหนดให้เป็นอำนาจของศาล ซึ่งตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกอบดังกล่าว ได้นิยามคำว่า “ศาล” หมายถึง “ศาลรัฐธรรมนูญ หรือคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ แล้วแต่กรณี” ดังนั้นในกรณีทั่วไปจึงหมายถึงศาลรัฐธรรมนูญซึ่งการจะลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องกระทำโดยองค์คณะของศาลรัฐธรรมนูญ และกรณีที่เป็นการสั่งลงโทษจำคุกต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่

หากพิจารณาผู้มีอำนาจในการสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีแล้วจะเห็นได้ว่าให้เป็นอำนาจของ “องค์กรเดียว” (หัวหน้าองค์กรคณะ) ในขณะที่ของศาลรัฐธรรมนูญไทยให้กระทำโดย “องค์กรกลุ่ม” (องค์กรคณะศาลรัฐธรรมนูญ) การให้อำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลให้ “องค์กรเดียว” และ “องค์กรกลุ่ม” จึงมีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ในกรณีที่ให้เป็นอำนาจของ “องค์กรเดียว” ย่อมทำให้สามารถใช้มาตรการในการป้องกันหรือการลงโทษได้ทันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะกับการกระทำที่เป็นการขัดขวางต่อกระบวนการพิจารณาของศาล แต่ในขณะเดียวกันก็ก่อให้เกิดข้อเสียในแง่ของความรอบคอบในการลงโทษบุคคลซึ่งเป็นการใช้อำนาจฝ่ายเดียวของศาลในการลงโทษผู้กระทำผิดโดยปราศจากกระบวนการพิจารณาใด ๆ สำหรับกรณีที่ให้อำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นของ “องค์กรกลุ่ม” ย่อมมีข้อดีในแง่ของความรอบคอบในการใช้มาตรการลงโทษที่เป็นอำนาจฝ่ายเดียวของศาลที่ไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณาใด ๆ ดังนั้น การได้พิจารณาโดยองค์กรคณะของศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีความรอบคอบกว่าการพิจารณาโดยคนเดียว แต่ข้อเสียของการพิจารณาโดยองค์กรคณะอาจทำให้มาตรการในการสั่งการใด ๆ อาจไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาของศาล หรือการหามาตรการเชิงป้องกันที่ทันกับสถานการณ์

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้มิได้กำหนดถึงผู้มีอำนาจลงโทษในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลไว้เป็นพิเศษ จึงหมายความถึงตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้ง 9 คนซึ่งเป็นองค์กรเดียวที่เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคดี ซึ่งตรงกันกับผู้มีอำนาจลงโทษในการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญของไทยซึ่งกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญซึ่งหมายถึงทั้งองค์กรคณะเป็นผู้มีอำนาจลงโทษเช่นกัน กรณีเช่นนี้ให้อำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นของ “องค์กรกลุ่ม” ย่อมมีข้อดีในแง่ของความรอบคอบในการใช้มาตรการลงโทษที่เป็นอำนาจฝ่ายเดียวของศาลที่ไม่จำเป็นต้องมีกระบวนการพิจารณาใด ๆ ดังนั้น การได้พิจารณาโดยองค์กรคณะของศาลรัฐธรรมนูญย่อมมีความรอบคอบกว่าการพิจารณาโดยหัวหน้าองค์กรคณะหรือประธานศาลรัฐธรรมนูญเพียงคนเดียว แต่ข้อเสียของการพิจารณาโดยองค์กรคณะ

อาจทำให้มาตรการในการสั่งการใด ๆ อาจไม่ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกระบวนการพิจารณาของศาล หรือการหามาตรการเชิงป้องกันที่ทันกับสถานการณ์ แต่อย่างไรก็ตาม ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ นั้นมีแต่ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล อันเนื่องจากการฝ่าฝืนคำสั่งหรือหมายของศาล ไม่มีกรณีการยับยั้งการกระทำ อันเป็นการรบกวนกระบวนการพิจารณาคดีของศาลเช่นกรณีของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน การกำหนดให้องค์คณะทั้งหมดเป็นผู้มีอำนาจลงโทษจึงไม่เป็นปัญหาและอุปสรรคในแง่ความรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์แต่อย่างใด

เช่นเดียวกับกรณีของศาลรัฐธรรมนูญสเปน ตามรัฐธรรมนูญฯ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าว ศาลรัฐธรรมนูญสเปนมีอำนาจอื่น ๆ ที่รัฐธรรมนูญหรือพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญบัญญัติให้มีอำนาจ ซึ่งหมายความรวมถึงการพิจารณาเรื่องการละเมิดอำนาจศาล จึงอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 12 คน

จากข้อพิจารณาของ 3 ประเทศข้างต้น กรณีมีความแตกต่างกับสาธารณรัฐเช็กที่มาตรา 61 (มาตรการในการลงโทษ) ในรัฐบัญญัติศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก ค.ศ. 1993 บัญญัติให้องค์คณะเดียวเป็นผู้พิจารณาซึ่งได้แก่ประธานศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ที่มีอำนาจพิจารณาอาจกำหนดโทษปรับเท่านั้น

5.5.5 การโต้แย้งคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

ในกรณีที่ศาลออกคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลมาตรการในการโต้แย้งและตรวจสอบตามกฎหมายของเยอรมนีและของไทยมีข้อพิจารณาดังนี้

ตามรัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาลของเยอรมนี กำหนดว่าในกรณีที่มีการออกคำสั่งตามมาตรา 178 (กรณีการกระทำอันไม่เหมาะสม) บุคคลนั้นอาจอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งดังกล่าวได้ภายในหนึ่งสัปดาห์นับจากวันที่บุคคลนั้นรับทราบคำสั่งดังกล่าว เท่าที่คำสั่งดังกล่าวไม่ใช่คำสั่งของศาลสหพันธ์หรือศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ในกรณีตามมาตรา 178 (กรณีการกระทำอันไม่เหมาะสม) ไม่เป็นการทุเลาการบังคับ การอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์เป็นผู้พิจารณาวินิจฉัย

ส่วนกรณีละเมิดอำนาจศาลตามมาตรา 177 (กรณีกระทำการรบกวนการพิจารณาของศาล) กรณีนี้ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งได้ ดังนั้น เมื่อนำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ทั้งสองกรณีจึงไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งใด ๆ ต่อไปได้

สำหรับกรณีการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลโดยศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐเช็ก และศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสเปน ซึ่งรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติให้โต้แย้งใด ๆ ได้ก็ย่อมถือได้ว่าคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจโดยศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอันถึงที่สุดจึงไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งต่อไปได้

เช่นเดียวกับกรณีการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลโดยศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่ใช้กับศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติให้โต้แย้งใด ๆ ได้ก็ย่อมถือได้ว่าคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจโดยศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นอันถึงที่สุดไม่อาจโต้แย้งใดได้ แต่ทั้งนี้คงมีข้อพิจารณาต่อไปตามมาตรา 213 ของรัฐธรรมนูญว่า บุคคลที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลจะอาศัยมาตรา 213¹⁶¹ ของรัฐธรรมนูญเพื่อยื่นคำร้องมายังศาลรัฐธรรมนูญจะได้หรือไม่ เพียงใด

สำหรับวิธีการหรือแนวทางในการออกคำสั่งคณะผู้วิจัยยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่าศาลรัฐธรรมนูญพึงพิจารณาถึง “ฐานสิทธิ” ของประชาชนผู้ได้รับผลจากคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล กล่าวคือ เมื่อไม่สามารถอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งของศาลได้ ก็ควรมีการเปิดโอกาสให้ผู้ถูกลงโทษได้มีโอกาสชี้แจงตามหลักการรับฟังหรือการฟังความทุกฝ่าย อีกทั้งการจะลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลย่อมต้องผ่านการพิจารณาตามมาตรา 38 ของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญก่อน จากนั้นจึงเป็นกระบวนการสั่งลงโทษตาม

¹⁶¹ มาตรา 213 “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่าการกระทำนั้นขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ”

มาตรา 39 ซึ่งกฎหมายกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าหากเป็นการส่งลงโทษตามจำคุกย่อมต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสองในสามของตุลาการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ท้ายที่สุดในการส่งลงโทษไม่ว่าจะเป็นโทษสถานใดศาลรัฐธรรมนูญพึงคำนึงถึงหลักความพอสมควรแก่เหตุด้วยเสมอ

5.6 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการละเมิดอำนาจศาลในกรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

หัวข้อนี้เป็นการวิเคราะห์ในประเด็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการละเมิดอำนาจศาลในกรณีการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น คือ 5.6.1 ความหมายและขอบของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และ 5.6.2 การแสดงความคิดเห็นที่เป็น การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

5.6.1 ความหมายและขอบของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ในเบื้องต้นจะต้องพิจารณาว่า “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” กับ “เสรีภาพในทางวิชาการ”, “เสรีภาพในทางความเชื่อ” และ “เสรีภาพของสื่อ” โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) ความหมายของ “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น”

“เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” เป็นเสรีภาพพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตยที่เคารพความแตกต่างในความคิดเห็นของบุคคล ประเด็นสำคัญของเสรีภาพในเรื่องคือ “ความคิดเห็น” ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมนีให้ความหมายของ “ความคิดเห็น” ว่าหมายถึง การวินิจฉัยในทางคุณค่าเกี่ยวกับข้อเท็จจริง¹⁶² โดยการวินิจฉัยในทางคุณค่าดังกล่าวจะเกี่ยวกับเรื่องใด ๆ ก็ได้ และการวินิจฉัยในทางคุณค่าดังกล่าวอาจจะมีพื้นฐานมาจากความคิดในทางวิชาการ ความเชื่อในทางศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง หรือโลกทัศน์ใด ๆ ก็ได้

¹⁶² Pieroth/Schlink, Grundrechte, Staatsrecht II, 9.Aufl., Heidelberg 1993, p. 144

ด้วยเหตุนี้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงไม่เกี่ยวกับเนื้อหาของความคิดเห็น ความคิดเห็นนั้นอาจจะผิด ความคิดเห็นนั้นอาจจะไม่ถูกต้อง หรือความคิดเห็นนั้นอาจจะไปกระทบหรือก้าวกว้างในสิทธิของบุคคลอื่น ก็ย่อมเป็น “ความคิดเห็น” ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นก็มีข้อจำกัดเช่นกัน เช่น ไม่กระทบสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น กล่าวโดยสรุป การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งประเมินและวินิจฉัยเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งและแสดงออกซึ่งความคิดเห็นดังกล่าวออกมาจึงถือว่าเป็นการแสดงความคิดเห็น โดยไม่ไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาของความคิดเห็นนั้นว่าจะเกี่ยวข้องกับเรื่องใด และไม่สำคัญว่าความเห็นนั้นถูกหรือไม่ก็ตาม รากฐานของเสรีภาพนี้จึงเป็นการยอมรับในความแตกต่างในความคิดเห็นแม้ว่าความคิดเห็นนั้นจะไม่ถูกต้องก็ตาม

(2) ขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ขอบเขตที่ได้รับการคุ้มครองของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น คือ การแสดงออกมาและการแพร่กระจายไม่ว่าจะกระทำในรูปของเสียง หรือเป็นลายลักษณ์อักษร หรือแสดงออกโดยภาพ หรือในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม ดังนั้น ขอบเขตที่ได้รับการคุ้มครองของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นคือ การรับรองคุ้มครองการทำให้ปรากฏออกมาซึ่ง “ความคิดเห็น” ทั้งนี้ไม่ว่าจะกระทำออกมาในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม รากฐานของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงเป็นพื้นฐานสำคัญของรัฐเสรีประชาธิปไตยเพราะ “ความคิดเห็น” เป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การต่อสู้กันในทางความคิดของรัฐเสรีประชาธิปไตย ดังนั้น ในเบื้องต้นจึงต้องมีหลักประกันในการให้ความคุ้มครองการที่บุคคลใด ๆ จะแสดงความคิดเห็นของตนให้ปรากฏต่อสาธารณะ และเมื่อความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลายได้ปรากฏต่อสาธารณะแล้วก็เป็นเรื่องที่ประชาชนหรือสังคมจะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือจะยอมรับตามความเห็นของฝ่ายใด ดังนั้น เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงแสดงออกถึงความมีวุฒิภาวะของสังคม ที่ประชาชนหรือสังคมจะพิจารณาวินิจฉัยโดยวิจรรณญาณของแต่ละบุคคลได้ว่าจะเชื่อหรือจะยอมรับตามความคิดเห็นของฝ่ายและด้วย

เหตุผลประการใด เมื่อได้ทราบขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ที่ได้รับการรับรองคุ้มครองโดยรัฐธรรมนูญแล้ว การกระทำดังต่อไปนี้จึงถือได้ว่าเป็นการกระทำที่เป็นการละเมิดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

- การห้ามไม่ให้แสดงความคิดเห็นเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
- การห้ามไม่ให้แสดงความคิดเห็นโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง
- การลงโทษในกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าว
- การกระทำในทางข้อเท็จจริงใดก็ตามที่มีผลทำให้ขอบเขตของการแสดงความคิดเห็นมีขอบเขตที่จำกัดลง

เมื่อได้ทราบความหมายและขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นแล้ว จะเห็นได้ว่า “วัตถุประสงค์การคุ้มครอง” ของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้นแตกต่างไปจาก “เสรีภาพในทางวิชาการ”, “เสรีภาพในทางความเชื่อ” และ “เสรีภาพของสื่อ” ดังนี้

ก. เสรีภาพในทางวิชาการกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

เสรีภาพในทางวิชาการเป็นเสรีภาพที่มุ่งคุ้มครองกระบวนการในการค้นหาความจริงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางวิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ หรือสังคมศาสตร์ ดังนั้น การคุ้มครองเสรีภาพในทางวิชาการจึงมุ่งคุ้มครองกระบวนการในการค้นหาความจริงอันเป็นกระบวนการในทางวิชาการ เช่น การทดลอง การศึกษาวิจัย การสอน การเผยแพร่ความรู้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเสรีภาพในทางวิชาการย่อมเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น แต่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ใช่เสรีภาพในทางวิชาการ เพราะการแสดงความคิดเห็นจะกระทำโดยอาศัยพื้นฐานใดก็ได้จะแสดงความคิดเห็นโดยมีงานทางวิชาการเป็นพื้นฐานหรือไม่ก็ได้ ด้วยเหตุนี้ จึงอาจเกิดคำถามว่า การแสดงความคิดเห็นที่มีพื้นฐานมาจากวิชาการถือว่าเป็นเรื่องของ “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” หรือ “เสรีภาพในทางวิชาการ” ซึ่งมีข้อพิจารณาว่า หากกรณีใดเข้าบทสิทธิเสรีภาพเฉพาะเรื่องควรอ้างบทเฉพาะ แต่หากกรณีไม่เข้าบทเฉพาะจึงอ้างบททั่วไป ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า เฉพาะในส่วนของ

การเผยแพร่เสรีภาพทางวิชาการเป็นบทเฉพาะและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นบททั่วไป

ข. เสรีภาพในความเชื่อกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

เสรีภาพทั้งสองมี “วัตถุประสงค์การคุ้มครอง” ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เสรีภาพในความเชื่อเป็นเสรีภาพที่คุ้มครองในเรื่องความคิด ความเชื่อที่อยู่ภายในโนธรรมสำนึกของแต่ละบุคคล ในขณะที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพที่จะรับรองคุ้มครองการแสดงออกมาให้ปรากฏต่อภายนอก ลักษณะที่เหมือนกันระหว่างเสรีภาพในความเชื่อและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นคือ ทั้งสองเรื่องนี้จะไม่เกี่ยวกับ “เนื้อหา” ของความเชื่อและความคิดเห็น ในเรื่องของ “ความเชื่อ” บุคคลจะมีความเชื่ออย่างไรย่อมได้ทั้งสิ้นไม่มีข้อจำกัด เพราะความเชื่อเป็นเรื่องในโนธรรมสำนึกของแต่ละบุคคล เช่นเดียวกับความคิดเห็นซึ่งบุคคลจะมีความคิดเห็นเช่นใดก็ได้ไม่มีข้อจำกัด ความคิดเห็นนั้นอาจถูกหรือผิดก็ได้ ดังนั้น เสรีภาพในความเชื่อกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไม่ใช่สิ่งเดียวกัน แต่มีลักษณะที่ซ้อนกันบางส่วนคือ การแสดงความคิดเห็นของบุคคลอาจมีพื้นฐานมาจากความเชื่อของบุคคลนั่นเอง หรืออาจสรุปว่า เสรีภาพในความเชื่อคุ้มครองเรื่องความคิดภายใน ส่วนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นคุ้มครองเรื่องการนำความเชื่อภายในแสดงออกมายังภายนอกต่อสังคม

ค. เสรีภาพของสื่อกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

เสรีภาพทั้งสองนี้มี “วัตถุประสงค์การคุ้มครอง” ที่แตกต่างกัน เสรีภาพสื่อเป็นเสรีภาพที่มุ่งหมายในการคุ้มครอง “สื่อมวลชน” ในการรายงานข้อเท็จจริงไปยังประชาชนหรือสังคม ดังนั้น วัตถุประสงค์การคุ้มครองสื่อ คือ การรายงานข้อเท็จจริงต่อประชาชน ดังนั้น การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนจึงอาจเกี่ยวโยงกับเสรีภาพทั้งสอง กล่าวคือ หากสื่อมวลชนรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น กรณีนี้ย่อมถือว่าเป็นการอาศัยเสรีภาพของสื่อ แต่หากสื่อมวลชนนั้นวินิจฉัยคุณค่าของข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งและแสดงออกมาก็ให้ปรากฏต่อสาธารณะ การกระทำใน

ประการหลังนี้เป็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งในบางครั้งการรายงานข่าวของผู้สื่อข่าวอาจมีทั้งสองส่วนนี้ปะปนกันไป ดังนั้น การพิจารณาขอบเขตข้อจำกัดของเสรีภาพทั้งสองประการมีขอบเขตที่แตกต่างกัน ด้วยเหตุนี้จะต้องพิจารณาให้ถือว่าอาศัยฐานเสรีภาพในเรื่องในการกระทำนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป เมื่อพิจารณาถึง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” “เสรีภาพในทางวิชาการ” “เสรีภาพในความเชื่อ” และ “เสรีภาพของสื่อ” นั้น เสรีภาพทั้ง 4 ประการมีขอบเขตแห่งการคุ้มครองที่แตกต่างกัน แต่เสรีภาพทั้ง 4 ประการมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยง อาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นพื้นฐานที่มีขอบเขตที่กว้างกว่าเสรีภาพในทางวิชาการและเสรีภาพของสื่อ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอาจเชื่อมโยงมาจากฐานวิชาการ มีฐานมาจากความเชื่อ หรือมีพื้นฐานมาจากความเป็นสื่อมวลชน ดังนั้น “ความคิดเห็น” จึงรองรับเสรีภาพทั้งสามที่จะนำไปสู่การแสดงออกให้ปรากฏต่อสาธารณะได้

5.6.2 การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

เมื่อได้ทำความเข้าใจเรื่อง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” “เสรีภาพในทางวิชาการ” “เสรีภาพในความเชื่อ” และ “เสรีภาพของสื่อ” แล้ว จะเห็นได้ว่า เสรีภาพที่จะต้องแยกออกจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในกรณีที่มีการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คือ เสรีภาพในทางวิชาการและเสรีภาพของสื่อ ส่วนเสรีภาพในความเชื่อเป็นเสรีภาพภายในความคิด หากวิพากษ์วิจารณ์จึงถือว่ามีฐานมาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาไปตามลำดับ

(1) เสรีภาพในทางวิชาการและเสรีภาพของสื่อ โดยมีข้อพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพทั้งสอง ดังนี้

ก. ในกรณีที่ใช้เสรีภาพในทางวิชาการและนำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นไปตามข้อพิจารณาดังกล่าว

ข้างต้นว่า หากการกระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมีพื้นฐานของเสรีภาพมากกว่าหนึ่งเสรีภาพ ข้อพิจารณาในเรื่องนี้ให้พิจารณาว่าเสรีภาพใดเป็นเสรีภาพเฉพาะและเสรีภาพใดเป็นเสรีภาพทั่วไป การอ้างฐานของเสรีภาพให้อ้างฐานเสรีภาพเฉพาะเป็นเสรีภาพที่อยู่ในลำดับที่มาก่อน ดังนั้นในกรณีนี้ให้ถือว่าเป็นการใช้ “เสรีภาพในทางวิชาการ” เป็นพื้นฐานในการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งข้อจำกัดของเสรีภาพในทางวิชาการมีข้อจำกัดน้อยกว่าเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ การใช้เสรีภาพในทางวิชาการจะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (มาตรา 34 วรรคสอง รัฐธรรมนูญ 2560) ในขณะที่เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นเสรีภาพที่อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน (มาตรา 34 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญ 2560) ซึ่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นอาจถูกจำกัดโดยบทบัญญัติของกฎหมายได้มากกว่าเสรีภาพในทางวิชาการ ส่วนเสรีภาพในทางวิชาการเป็นเสรีภาพที่มีได้บัญญัติให้จำกัดได้โดยกฎหมายเพียงแต่การใช้เสรีภาพในทางวิชาการรัฐธรรมนูญบัญญัติว่าการใช้เสรีภาพในทางวิชาการจะต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเท่านั้น

ข. ในกรณีที่ใช้เสรีภาพของสื่อ ซึ่งจะต้องแยกพิจารณาว่าในกรณีของสื่อเป็นการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนหรือเป็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ หากเป็นการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน กรณีนั้นจะต้องเป็นการรายงานข้อเท็จจริงเพื่อให้ประชาชนทราบเท่านั้น ในกรณีของสื่อมวลชนมิได้มีข้อจำกัดในทางรัฐธรรมนูญแต่จะต้องเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ (มาตรา 35 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญ 2560) แต่หากเป็นกรณีที่สื่อมวลชนได้วิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ กรณีนี้ย่อมถือว่าเป็นการใช้ฐานเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามมาตรา 34 รัฐธรรมนูญ ซึ่งกรณีนี้ย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น

(2) เสรีภาพในความเชื่อเป็นเสรีภาพภายในความคิด หากมีการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยอาศัยฐานความเชื่อมาเป็นฐานในการวิพากษ์วิจารณ์ กรณีจึงถือว่าอาศัยฐานมาจากเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งย่อมอยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามที่ได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น

การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเช่นใดจึงจะเป็นการก้าวล่วงที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ว่า บทบัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลมีความมุ่งหมายที่จะคุ้มครอง “สถาบันศาล” ใน 2 ประการ คือ ก. การทำหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาของศาลให้เป็นไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และ ข. การคุ้มครองศักดิ์ศรีของสถาบันศาล ซึ่งการแสดงความคิดเห็นที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญโดยทั่วไปแล้วย่อมไม่กระทบต่อกระบวนการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เว้นแต่เป็นการแสดงความคิดเห็นให้มีการปิดกั้น ขัดขวาง หรือข่มขู่กระบวนการพิจารณาของศาลที่จะทำการพิจารณา ดังนั้น ประเด็นสำคัญของการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาลจึงต้องเป็นกรณีไปกระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาล ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาประเด็นการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการกระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีข้อพิจารณา ดังนี้ ก. คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำสั่งที่เป็นที่สุดเสมอ ข. ความจำเป็นของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการทบทวนคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

ก. คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นคำสั่งที่เป็นที่สุดเสมอ โดยที่คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีความแตกต่างจากศาลอื่น ๆ กล่าวคือ ศาลทั่วไปจะมี 2 หรือ 3 ชั้นศาล ซึ่งหมายความว่า ศาลที่อยู่ในระดับที่เหนือขึ้นไปจะเป็นศาลที่จะพิจารณาทบทวนไม่ว่าในทางข้อเท็จจริงหรือในทางข้อกฎหมายของศาลล่างว่าได้พิจารณาถูกต้องครบถ้วนตามข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงหรือไม่ และโดยทั่วไปแล้วศาลสูงสุดก็จะพิจารณาในประเด็นข้อกฎหมาย ด้วยเหตุนี้

ศาลที่อยู่ในลำดับขั้นที่เหนือขึ้นไปจึงเป็นศาลที่ช่วยตรวจสอบความถูกต้องของ คำพิพากษาของศาลชั้นต้น และหากเห็นว่ามิชอบผิดพลาดหรือบกพร่องก็สามารถ แก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือคำพิพากษาได้ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมไม่เกิดขึ้นกับ ศาลรัฐธรรมนูญเพราะศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเฉพาะที่มีเพียงชั้นศาลเดียว โอกาส ของการอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลที่เหนือขึ้นไปจึงไม่มีในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้เอง เมื่อศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว คำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญอาจไม่สอดคล้องกับทัศนความคิดที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปของ สังคม ซึ่งอาจเป็นเพราะศาลรัฐธรรมนูญมีแนวคิดไปในทางอนุรักษ์นิยม ลักษณะ เช่นนี้จึงมีช่องทางเดียวที่จะช่วยผลักดันให้ศาลรัฐธรรมนูญปรับแนวคิดให้เปิดกว้าง สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม คือการให้สังคมได้แสดงความคิดเห็น จากฝ่ายต่าง ๆ การที่ฝ่ายต่าง ๆ ได้แสดงความคิดเห็นทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและ ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย พื้นฐานของความคิดเห็นของสังคมดังกล่าวอาจก่อให้เกิดแนวคิด ร่วมกันของสังคมอันจะผลักดันให้ศาลรัฐธรรมนูญยอมรับความเปลี่ยนแปลงในเรื่อง นั้น ๆ ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า การแสดงความคิดเห็นต่อคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญเมื่อเปรียบเทียบกับศาลอื่น ๆ แล้วจะเห็นได้ว่าแตกต่างไปจาก ศาลอื่น ๆ ที่มีระบบในการทบทวนเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือคำพิพากษาที่อาจมี ข้อบกพร่องได้ แต่สำหรับศาลรัฐธรรมนูญแล้วไม่มีกระบวนการดังกล่าว

ข. ความจำเป็นของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการทบทวน คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ โดยเหตุผลที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่าระบบ ศาลรัฐธรรมนูญเป็นระบบศาลเฉพาะที่มีเพียงศาลเดียวและการวินิจฉัยของ ศาลรัฐธรรมนูญมักจะมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้น สิ่งที่จะผลักดันให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงต่อคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญได้จึงต้องมาจากความคิดเห็น ของสังคม และเสรีภาพสำคัญที่เป็นพื้นฐานรองรับการแสดงความคิดเห็น ของสังคมย่อมมาจาก เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ด้วยเหตุนี้ จึงต้องถือว่าการวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเป็นสิ่งจำเป็นที่ไม่อาจ ขาดได้ในสังคมเสรีประชาธิปไตยที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีบทบาทหลัก

ในการใช้และตีความบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในขณะที่ในอีกด้านหนึ่งสังคมก็อาศัยฐานของเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเพื่อเป็นการสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมที่มีคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ศาลทั่วไปอาศัยศาลที่อยู่ในระดับที่เหนือกว่าคอยควบคุมตรวจสอบความถูกต้องของคำพิพากษา ส่วนศาลรัฐธรรมนูญต้องอาศัยสังคมคอยควบคุมทิศทางของคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ด้วยเหตุนี้ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำหน้าที่ดังกล่าว

5.6.3 การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ

การแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่จะเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญย่อมหมายถึง การวิพากษ์วิจารณ์ที่กระทบต่อ “ศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ” ซึ่งในที่นี้จะได้พิจารณาว่ากรณีเช่นใดจึงจะเป็นการกระทบต่อศักดิ์ศรีของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีข้อพิจารณา 2 ประการ ดังนี้

(1) ลักษณะของความเป็นองค์กรตุลาการของศาลทั่วไปและศาลรัฐธรรมนูญ

(2) การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

(1) ลักษณะของความเป็นองค์กรตุลาการของศาลทั่วไปและศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญย่อมเป็นองค์กรตุลาการเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ แต่เป็นองค์กรตุลาการที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากศาลอื่น ๆ กล่าวคือ ก. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเพียงชั้นศาลเดียวไม่มีชั้นศาลอื่นที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอีก ข. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ค. ศาลรัฐธรรมนูญแม้เป็นองค์กรตุลาการแต่ก็มีสถานะเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” มีความเท่าเทียมกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร ง. ข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญอาจมีลักษณะข้อพิพาททางการเมืองซึ่งอาศัยกฎเกณฑ์ของ

รัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท จ. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเป็นการทั่วไปผูกพันองค์กรของรัฐทั้งหลาย ฉ. ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นองค์กรหลักในการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญ ความแตกต่างเหล่านี้เองที่จะเป็นข้อพิจารณาให้เห็นถึงการกระทำที่จะกระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ หรือหากกล่าวโดยสรุป ศาลทั่วไปย่อมส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลที่ตกเป็นคู่ความในคดีเท่านั้น แต่ในขณะที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทบต่อสังคมโดยรวม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบต่อฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมืองที่อยู่ในฝ่ายของรัฐสภาหรือฝ่ายการเมืองที่อยู่ในส่วนของฝ่ายบริหาร ดังนั้นการกระทำที่จะกระทบต่อการทำหน้าที่ของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญจึงมีบริบทและขอบเขตที่กว้างกว่าศาลทั่วไป

(2) การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ

การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ โดยอาจแยกพิจารณา “ศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญได้ ดังนี้ ก. การทำลายความเชื่อถือเชื่อมั่นที่มีต่อสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ และ ข. การกระทำที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ

ก. การทำลายความเชื่อถือเชื่อมั่นที่มีต่อสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ การกระทำใด ๆ ที่มีความมุ่งหมายที่ลดความเชื่อถือเชื่อมั่นในฐานะที่เป็นสถาบันหลักของสังคม เพื่อให้สังคมเห็นว่าศาลเป็นตัวตกในสังคม ไม่ควรให้ความเคารพเชื่อถือ เช่น การกระทำโดยดูถูกเหยียดหยาม ประชดเสียดสี แสดงความอาฆาตมาดร้ายดูหมิ่นสถาบันศาล ฯลฯ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลไม่เคารพเชื่อถือต่อความเป็นสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ ลักษณะการกระทำเช่นนี้ย่อมต้องถือว่ากระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบันศาลรัฐธรรมนูญได้ แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำที่กระทบกับตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเฉพาะตัวบุคคลอาจจะไม่ใช่เป็นการกระทบกับสถาบันศาลรัฐธรรมนูญเสียทีเดียว ซึ่งจะต้องพิจารณาให้ชัดเจน เช่น การดูหมิ่นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งอาจจะไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญก็ได้ แต่อาจจะเป็นการดูหมิ่นบุคคลซึ่งอาจมีความผิดตามกฎหมายอาญา

ข. การกระทำที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่สามารถทำหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ นอกเหนือจากการกระทำข้างต้นที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของศาลแล้ว การวิพากษ์วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญก็อาจมีลักษณะที่จะขัดขวางหรือเรียกร้องให้ผู้คนกว่าบาตรหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ การกระทำในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อสถานะของคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่มีผลผูกพันเป็นการทั่วไปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งผูกพันองค์กรของรัฐทั้งหลายที่จะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ สภาพการณ์เช่นนี้ย่อมจะเกิดขึ้นได้ในสังคมที่มีความขัดแย้งระหว่างอำนาจฝ่ายการเมืองกับองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ดังเช่นศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งอาจเกิดการเผชิญหน้าระหว่างรัฐสภากับศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้นมาตรการในเรื่องการละเมิดอำนาจศาลจึงอาจกลายเป็นเครื่องมือที่ศาลรัฐธรรมนูญสามารถใช้เพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายตามรัฐธรรมนูญได้ แต่อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องมือในส่วนของการละเมิดอำนาจศาลในบริบทที่เกี่ยวกับความขัดแย้งทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องใช้อย่างรอบคอบและระมัดระวัง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างศาลรัฐธรรมนูญกับองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่อาจเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้ต้องเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึง เกียรติศักดิ์ความเชื่อถือของศาลที่มีต่อสังคมหรือเป็นการกระทำที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงข้อสรุปของการศึกษาและข้อเสนอแนะ โดยแบ่งหัวข้อ ออกเป็น 6.1 บทสรุป และ 6.2 ข้อเสนอแนะ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

6.1 บทสรุป

จากการศึกษา “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ” แล้วอาจสรุปสาระสำคัญ ดังนี้

6.1.1 ข้อความคิดว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเป็นมาตรการทางกฎหมายประการหนึ่ง ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างสากล ศาลในแต่ละประเทศทั่วโลกได้นำไปใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในอันที่จะผดุงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ขององค์กรตุลาการและในอันที่จะให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาของศาลสมเจตนารมณ์เพื่อประสาทความยุติธรรมแก่คู่ความ ไม่ว่าจะเป็ศาลในระบบกฎหมาย Common law อย่างอังกฤษ สหรัฐอเมริกา หรือศาลในระบบ Civil law อย่างฝรั่งเศส เยอรมนี สเปน เช็ก เกาหลีใต้ ต่างก็มีมาตรการทางกฎหมายในลักษณะนี้เช่นเดียวกัน โดยมีเจตนารมณ์คือเมื่อศาลมีอำนาจหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทให้แก่คู่ความ ก็จำเป็นต้องมีมาตรการหรือเครื่องมือบางอย่างให้อำนาจแก่ศาลเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการคดีดำเนินไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็วและเป็นธรรม อำนาจที่ให้นี้ยังรวมถึงอำนาจสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการไปในทางก่อความรำคาญหรือในทางประวิงคดีให้ชักช้า หรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควรอีกด้วย ความผิดฐานนี้เป็นความผิดพิเศษที่ไม่ต้องมีการฟ้องร้องให้ศาลลงโทษ หากแต่ศาลใช้อำนาจตามบทบัญญัติในเรื่องนี้สั่งลงโทษผู้ละเมิดอำนาจศาลได้อย่างเฉียบขาดและโดยฉับพลันไม่ว่าผู้ละเมิดอำนาจศาลนั้นจะเป็นคู่ความในคดีที่ศาลกำลังพิจารณาอยู่หรือเป็นทนายความ พยาน

หรือบุคคลภายนอกก็ตาม ความผิดฐานนี้มีได้กำหนดไว้เพื่อคุ้มครองผู้พิพากษาเป็นการส่วนตัว หากแต่คำนี้ถึงด้านผดุงรักษาความยุติธรรมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นสำคัญ

“คุณธรรมในทางกฎหมาย” ของบทกฎหมายที่ว่าด้วยละเมิดอำนาจศาล อาจแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ก. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล และ ข. เกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาล เพื่อให้ศาลสามารถรักษา “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ดังกล่าวได้จึงต้องให้ศาลมีอำนาจอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่ ก. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ข. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะป้องกันมิให้มีการใช้ศาลหรือกระบวนการวิธีพิจารณาความในศาลไปในทางที่ผิด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นองค์กรตุลาการเช่นเดียวกับศาลอื่น ๆ แต่เป็นองค์กรตุลาการที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากศาลอื่น ๆ กล่าวคือ

ก. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลที่มีเพียงชั้นศาลเดียวไม่มีชั้นศาลอื่นที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบคำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญอีก

ข. ศาลรัฐธรรมนูญเป็นศาลเฉพาะที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ

ค. ศาลรัฐธรรมนูญแม้เป็นองค์กรตุลาการแต่ก็มีสถานะเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” มีความเท่าเทียมกับอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหาร

ง. ข้อพิพาทในทางรัฐธรรมนูญอาจมีลักษณะข้อพิพาททางการเมืองซึ่งอาศัยกฎเกณฑ์ของรัฐธรรมนูญในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท

จ. คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเป็นการทั่วไปผูกพันองค์กรของรัฐทั้งหลาย และ

ฉ. ศาลรัฐธรรมนูญถือว่าเป็นองค์กรหลักในการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครองรัฐธรรมนูญ

ความแตกต่างเหล่านี้เองที่จะเป็นข้อพิจารณาให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างที่ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะต้องมีเครื่องมือในการดำเนินการให้การพิจารณาคดี

ของศาลเป็นไปโดยความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้จะต้องรักษาเกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันของศาลรัฐธรรมนูญด้วย การกระทำที่จะกระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบันศาลรัฐธรรมนูญย่อมแตกต่างจากศาลทั่วไป เพราะศาลทั่วไปย่อมส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลที่ตกเป็นคู่ความในคดีเท่านั้น แต่ในขณะที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทบต่อสังคมโดยรวม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบต่อฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมืองที่อยู่ในฝ่ายของรัฐสภาหรือฝ่ายการเมืองที่อยู่ในส่วนของฝ่ายบริหาร ดังนั้นการกระทำที่จะกระทบต่อการทำหน้าที่ของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญจึงมีบริบทและขอบเขตที่กว้างกว่าศาลทั่วไป

6.1.2 การศึกษาเปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ

การศึกษาเปรียบเทียบการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศอาจสรุปสาระสำคัญของแต่ละประเทศได้ ดังนี้

ก. กฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

กฎหมายที่บัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วยพระธรรมนูญศาล โดยรัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ ให้นำบทบัญญัติดังกล่าวมาใช้โดยอนุโลม ดังนั้น จึงเป็นกรณีที่กฎหมายเฉพาะ (รัฐบัญญัติว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญฯ) ให้นำมาตรการกฎหมายทั่วไป (รัฐบัญญัติว่าด้วยพระธรรมนูญศาล) มาใช้กับศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ ซึ่งเป็นกรณีที่ถือว่าศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ซึ่งถือว่าเป็น “องค์กรตามรัฐธรรมนูญ” ไปนำมาตรการของศาลทั่วไปมาใช้

สำหรับศาลรัฐธรรมนูญไทย บทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญฯ กรณีจึงไม่มีปัญหาเรื่องการตีความเรื่องการนำมาใช้บังคับโดยอนุโลม และจะต้องถือว่าบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลถือว่าเป็นบทบัญญัติเฉพาะที่ใช้กับศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น เช่นเดียวกับเกาหลีใต้ เช็ก

และสเปน ที่ได้บัญญัติเรื่องการละเมิดอำนาจศาลไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ

ข. ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาล

ขอบเขตการละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีและของไทยมีความแตกต่างกัน บทบัญญัติว่าด้วยละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีบัญญัติไว้โดยใช้ถ้อยคำที่ไม่ชัดเจนทั้งในส่วนของ “การกระทำ” และ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” ส่วนการละเมิดอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญไทยบัญญัติชัดเจนในส่วนของ “วัตถุที่มุ่งคุ้มครอง” ในส่วนการกระทำบัญญัติชัดเจนในเรื่องการวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัย ส่วนการกระทำที่เป็นการกระทบต่อกระบวนการพิจารณาไม่ได้บัญญัติไว้ แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 38 วรรคสองกำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามวรรคหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาลของศาลรัฐธรรมนูญสเปนและสาธารณรัฐเช็กและเกาหลีใต้ ขอบเขตของการละเมิดอำนาจศาลจำกัดแต่เพียงการไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งต่าง ๆ ของศาล ซึ่งวัตถุที่มุ่งคุ้มครองคือสภาพบังคับของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามวิจารณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งที่อาจเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลเช่นเดียวกับเยอรมนีและไทย

ค. โทษสำหรับการละเมิดอำนาจศาล

การละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนีได้แยกเหตุและโทษที่จะลงแตกต่างกัน หากเป็นกรณีที่รบกวนกระบวนการพิจารณามาตรการในการลงโทษคือสั่งให้นำตัวไปคุมขังได้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง แต่ถ้าเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสมศาลมีอำนาจสั่งปรับได้ไม่เกินสองพันมาร์ค หรืออาจถูกคุมขังได้ไม่เกินหนึ่งสัปดาห์ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นมาตรการที่เหมาะสมกับการมุ่งคุ้มครองในแต่ละกรณี สำหรับกรณีของไทยแม้ไม่ได้แยกโทษสำหรับเหตุของการกระทำในการละเมิดอำนาจศาลในแต่ละกรณี แต่หากพิจารณาโทษตามมาตรา 39 ซึ่งมี 3 ประการ คือ ก. ตักเตือน

ข. ไล่ออกจากบริเวณศาล และ ค. ลงโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินห้าหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งแตกต่างกับกรณีของประเทศสเปน เกาหลีใต้ และเช็ก การละเมิดอำนาจศาลมีโทษปรับไม่มีโทษจำคุก

ง. ผู้มีอำนาจในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

ผู้มีอำนาจในการสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลของเยอรมนี และเช็ก จะเห็นได้ว่าให้เป็นอำนาจของ “องค์กรเดียว” (หัวหน้าองค์กรคณะ) ในขณะที่ของศาลรัฐธรรมนูญไทยให้กระทำโดย “องค์กรกลุ่ม” (องค์กรคณะศาลรัฐธรรมนูญ) เช่นเดียวกับศาลรัฐธรรมนูญเกาหลีใต้ สเปน แต่อย่างไรก็ดีในกรณีศาลรัฐธรรมนูญไทย หากศาลมีคำพิพากษาจำคุกกำหนดองค์ประกอบของมติไว้ว่าจะต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่า 2 ใน 3

จ. การโต้แย้งคำสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

สำหรับกรณีการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลโดยศาลรัฐธรรมนูญ ทั้งของเยอรมนี สเปน เกาหลีใต้ สาธารณรัฐเช็กและของไทยถือว่าเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งต่อไปได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดอำนาจศาล ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 5 นั้น คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

6.2.1 การใช้และการตีความกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล

การใช้และการตีความกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาลโดยเชื่อมโยงกับ “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ของการละเมิดอำนาจศาล ซึ่งอาจแบ่งออกได้ 2 ประการ คือ ก. ความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการพิจารณาของศาล และ ข. เกียรติศักดิ์ของความเป็นสถาบันศาล และเพื่อให้ศาลสามารถรักษา “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ดังกล่าวได้จึงต้องให้ศาลมีอำนาจอย่างน้อย 2 ประการ ได้แก่ ก. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งของศาล ข. ศาลจะต้องมีอำนาจเพียงพอที่จะป้องกันมิให้มีการใช้ศาลหรือ

กระบวนการวิธีพิจารณาความในศาลไปในทางที่ผิด การกระทำที่จะกระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบันศาลรัฐธรรมนูญย่อมแตกต่างจากศาลทั่วไป เพราะศาลทั่วไปย่อมส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคลที่ตกเป็นคู่ความในคดีเท่านั้น แต่ในขณะที่คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญกระทบต่อสังคมโดยรวม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระทบต่อฝ่ายการเมือง ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายการเมืองที่อยู่ในฝ่ายของรัฐสภาหรือฝ่ายการเมืองที่อยู่ในส่วนของฝ่ายบริหาร ดังนั้นการกระทำที่จะกระทบต่อการทำหน้าที่ของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญจึงมีบริบทและขอบเขตที่กว้างกว่าศาลทั่วไป ซึ่งหมายความว่า บริบทของการกระทบต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นแตกต่างไปจากบริบทของศาลทั่วไป

6.2.2 ข้อกำหนดของศาลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ

ประเด็นเชื่อมโยงจากการใช้และการตีความกฎหมายในส่วนที่ว่าด้วยการละเมิดอำนาจศาล ซึ่งตามมาตรา 38 วรรคสอง บัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดของศาลเกี่ยวกับการปฏิบัติตามมาตราหนึ่งเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ คณะผู้วิจัยเห็นว่าจากการพิจารณา “คุณธรรมในทางกฎหมาย” ของการละเมิดอำนาจศาลสาระสำคัญที่อาจกำหนด โดยข้อกำหนดของศาลที่เกี่ยวกับการปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ อาจประกอบด้วยสาระสำคัญในหลักการ 3 ประการ คือ

(1) กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลที่เข้ามาหรือจะเข้ามาในที่ทำการศาล หรือบริเวณที่ทำการศาล หรือเข้าฟังการไต่สวนของศาล

(2) กำหนดลักษณะของการกระทำหรือความประพฤติอันไม่เหมาะสมในศาลหรือบริเวณศาล

(3) กำหนดลักษณะของการกระทำที่เป็นการกระทำในกระบวนการพิจารณาที่เป็นการใช้สิทธิในทางไม่สุจริตอันก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการพิจารณาของศาล

6.2.3 การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นกับการละเมิดอำนาจศาลในกรณี การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ คณะผู้วิจัยเห็นว่า การใช้ การตีความในเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง โดยจะต้อง แยกแยะให้ต๊ะระหว่าง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” กับ “เสรีภาพในทาง วิชาการ” “เสรีภาพในทางความเชื่อ” และ “เสรีภาพของสื่อ” เพราะขอบเขตแห่ง การคุ้มครองของเสรีภาพทั้ง 4 เสรีภาพนั้นมีขอบเขตและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน

6.2.4 การแสดงความคิดเห็นที่เป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ

สำหรับการแสดงความคิดเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ที่จะเป็นการ ละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญย่อมหมายถึง การวิพากษ์วิจารณ์ที่กระทบต่อ “ศักดิ์ศรีของสถาบันศาลรัฐธรรมนูญ” การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีของสถาบัน ศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายถึง เกียรติศักดิ์ศรีความเชื่อถือของศาลที่มีต่อสังคมหรือ เป็นการกระทำที่ทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้ ดังนั้น การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในลักษณะดังกล่าว จึงอาจเข้าข่ายเป็นการละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญได้

ดังนั้น การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ตามที่ บัญญัติไว้ในมาตรา 38 วรรคสาม ว่า “การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำ โดยสุจริตและมีได้ใช้ถ้อยคำหรือมีความหมายหยาบคาย เสียดสี หรืออาฆาต มาตราร้าย ไม่มีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล” การตีความคำว่า “โดยไม่สุจริต” ในความหมายนี้จะอาศัยหลักเกณฑ์ใดในการตีความที่ถือว่าเป็นการไม่สุจริตที่จะ เป็นการละเมิดอำนาจศาล ซึ่งต้องตีความว่า โดยไม่สุจริตนั้นจะต้องเป็นการกระทำ ที่ไปกระทบกระทบต่อเกียรติศักดิ์ศรีความเชื่อถือของศาลที่มีต่อสังคมหรือมีความ มุ่งหมายเพื่อทำให้ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจทำหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญมอบหมายได้ ซึ่งถือว่าเป็นขอบเขตของ “วัตถุประสงค์การคุ้มครอง” ฐานละเมิดอำนาจศาล

6.2.5 การลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

สำหรับการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ซึ่งอาจแยกออกเป็น 2 กรณี มีข้อพิจารณาในการลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ดังนี้

(1) การตีความเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลที่วิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องตีความในลักษณะที่เปิดกว้าง ในฐานะที่เป็นการใช้เสรีภาพพื้นฐานของรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงแล้วว่า เข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 38 วรรคสาม ประเด็นที่จะต้องพิจารณาต่อคือ โทษที่จะลงจะต้องเป็นไปตาม “หลักความพอสมควรแก่เหตุ” ซึ่งจะต้องพิจารณาประกอบกันระหว่าง “เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” กับความไม่สุจริตในการแสดงความคิดเห็นและผลกระทบต่อศักดิ์ศรีของความเป็นสถาบันเพื่อเลือกมาตรการลงโทษที่สอดคล้องกับการกระทำ

(2) การกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดหรือคำสั่งของศาลตามมาตรา 38 การกระทำที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดอาจเข้าลักษณะการกระทำอันไม่เหมาะสม ซึ่งโดยทั่วไปแล้วศาลมักใช้มาตรการในการเตือนเป็นเบื้องต้น ส่วนกรณีที่มีการกระทำอันเป็นการรบกวนหรือขัดขวางต่อการพิจารณาของศาลโดยทั่วไปแล้วศาลอาจใช้มาตรการไล่ออกจากบริเวณศาล ส่วนการใช้มาตรการในการลงโทษจำคุกควรเป็นมาตรการสุดท้าย ซึ่งศาลอาจเคยใช้มาตรการอื่นมาแล้วแต่ไม่สามารถจัดการกับปัญหาดังกล่าว ศาลอาจจำเป็นต้องใช้มาตรการลงโทษจำคุกผู้ที่กระทำการละเมิดอำนาจศาลนั้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

จุฬารัตน์ แก้วกัญญา. **กฎหมายละเมิดอำนาจศาลในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. **การปรับปรุงศาลยุติธรรม**. กรุงเทพฯ : ชวนพิมพ์ 50, 2553.

บรรเจิด สิงคะเนติ. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับศาลรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2560.

สถิตย์ ลิมพงค์พันธุ์ (บรรณาธิการ). **ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : พาสีโก, 2522.

สุรพล นิติไกรพจน์ และคณะ. **ศาลรัฐธรรมนูญกับการปฏิบัติพันธกิจตามรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, 2546.

อานนท์ มาม้าย่า. **ศาลรัฐธรรมนูญและวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.

บทความ

กุลพล พลวัน. ข้อสังเกตเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล. ใน สถิตย์ ลิมพงค์พันธุ์ (บรรณาธิการ). **ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย**, หน้า 109-142. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พาสีโก, 2522.

คณิต ณ นคร. ละเมิดอำนาจศาลในเยอรมัน. ใน สถิตย์ ลิมพงค์พันธุ์ (บรรณาธิการ). **ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย**, หน้า 47-55. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พาสีโก, 2522.

ทิพย์ชนก รัตโนสถ. ความผิดฐานทำให้สาธารณชนเสื่อมความเชื่อมั่นต่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมของศาล : ศึกษาจากประสบการณ์ของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์บางประเทศ. **บทบัณฑิตย** 62, 1 (มีนาคม 2549) 18-42.

นริศ ขำนาญขานันท์. ละเมิดอำนาจศาล : โทษที่ขัดต่อกระบวนการ Due Process.

วารสารอัยการ 19, 215 (มกราคม 2539) : 137-148.

ปวีณา เจตีย์วงศ์. ละเมิดอำนาจศาล. **ดุลพາห** 3,40 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2536) : 107-128.

ประกาศ อวยชัย. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. **ดุลพาห** 5, 35 (พฤษภาคม-มิถุนายน 31) : 13-62.

พนัส ทักนียานนท์. การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์ศาลหรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจศาลในสหรัฐอเมริกา. **วารสารอัยการ** 1,8 (สิงหาคม 2521) : 11-27.

พนัส ทักนียานนท์. การลงโทษการวิพากษ์วิจารณ์ศาลหรือติชมศาลฐานละเมิดอำนาจศาลในสหรัฐอเมริกา. ใน สถิต ลิ้มพงศ์พันธ์ (บรรณาธิการ). **ละเมิดอำนาจศาลกับสังคมไทย**, หน้า 81-107. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พาสโก้, 2522.

ภาสพงษ์ เรณูมาศ. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ** 11, 33 (กันยายน-ธันวาคม 2552) : 111-136.

พิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์. การตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายโดยศาลรัฐธรรมนูญผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาในประเทศสเปน. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ** 11,33 (กันยายน-ธันวาคม 2552) : 3-33.

ไมตรี ศรีอรุณ. ละเมิดอำนาจศาล. **ดุลพาห** 25 (กันยายน-ตุลาคม 2521) : 70-74.

วรรณวิสาข์ สุทธิวารี. ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล. **วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์** 5, 2 (กันยายน 2554) 143-150.

สรารุช เบญจกุล. การละเมิดอำนาจศาล ตามกฎหมายสหราชอาณาจักร. **ดุลพาห** 55, 3 (กันยายน-ธันวาคม 2551) : 71-83.

สุชาย จอกแก้ว. ละเมิดอำนาจศาล!. **บทบัณฑิตย** 64, 1 (มีนาคม 2551) : 172-179.

อำนาจ เนตยสุภา และปรัชญา สิทธิพันธ์. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล. **บทบัณฑิตย** 65, 2 (มิถุนายน 2552) : 70-95

อุดมศักดิ์ นิติมนตรี. ละเมิดอำนาจศาล. **บทบัณฑิตย** 58, 4 (ธันวาคม 2545) : 150-159.

ภาสพงษ์ เรณูมาศ. ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ. **วารสารศาลรัฐธรรมนูญ** 11,33 (กันยายน-ธันวาคม 2552) : 111-136.

อนันต์ คงเครือพันธุ์. ข้อความคิดเกี่ยวกับถ้อยคำในกฎหมายที่ไม่ตายตัว (conceptos jurídicos indeterminados) และความแตกต่างกับดุลพินิจของฝ่ายปกครอง. **วารสารวิชาการศาลปกครอง** ปีที่ 17 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน) 2560

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

กชพร มุสิกบุญเลิศ. การละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ, 2556

จิราพงษ์ ศิริพงษ์. ละเมิดอำนาจศาล : ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการวิพากษ์ที่เป็นธรรม.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2547.

ฉานิทธิ์ สันตะพันธุ์. **เขตอำนาจศาลรัฐธรรมนูญ**. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ณปภา ตูลารักษ์. **ขอบเขตและวิธีพิจารณาความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล**.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2553.

ธีระวัฒน์ สินธวงษ์. **บทลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล**. การค้นคว้าอิสระ
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย
ธรรมาธิราช, 2556.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. **รายงานการศึกษาวิจัย เรื่องศาลรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบ**.
กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2548.

บรรเจิด สิงคะเนติ. **รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง “หลักความได้สัดส่วน (principle of proportionality) ในการตรวจสอบขอบเขตอำนาจรัฐ ตามมาตรา 29 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พุทธศักราช 2550)**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2558.

ปิติ โพธิ์วิจิตร. **ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล** รายงานการศึกษาระดับสมบูรณณ์
โครงการวิชาการ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

วรรณวิสา สุทธิวารี. **ขอบเขตการกระทำที่เป็นการละเมิดอำนาจศาล**. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2554.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. **รายงานผลการวิจัย เรื่องวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ :
ศึกษากฎหมายศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศกับศาลรัฐธรรมนูญไทย**. กรุงเทพฯ :
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2545.

วิชชกานต์ เศภาายน. **ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาล :
ศึกษากฎหมายละเมิดอำนาจศาลรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2559.

วินัย ตูวิเชียร. **ละเมิดอำนาจศาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525.

สรสา สันตติรัตน์. **คดีละเมิดอำนาจศาลกับหลักความยุติธรรมในกระบวนการพิจารณา
คดีของศาล**. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่, 2556.

อภิศักดิ์ พรหมสวาสดี. **ความเป็นอิสระของผู้พิพากษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534.

อุดม รัฐอมฤต. **รายงานการวิจัยเรื่อง สภาพบังคับของคำวินิจฉัยของศาล
รัฐธรรมนูญ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ, 2550.

ภาษาต่างประเทศ

1) ภาษาฝรั่งเศส

BON Pierre. **La justice constitutionnelle en Espagne**. Aix-en-Provence :
PUAM, 1984.

DELPERÉE Francis (dir.) et FOUCHER Pierre (dir.), **La saisine du juge
constitutionnel : aspects de droit comparé**, Bruxelles: Bruylant, 1998.

- EISENMANN Charles. **La justice constitutionnelle et la Haute Cour constitutionnelle d’Autriche**, Aix-en-Provence : PUAM, 1986.
- ESCARRAS Jean-Claude. **La justice constitutionnelle en Italie**. La Garde : Faculté de droit Université de Toulon et du Var, 1987.
- FASSASSI Idris. «Droit constitutionnel étranger : L’actualité constitutionnelle dans les pays de Common law et de droit mixte». sous la direction de Guy SCOFFONI et avec la collaboration de Idris FASSASSI. **RFDC**, n° 72. octobre 2007, pp. 825-842
- FAVOREU Louis et MASTOR Wanda. **Les cours constitutionnelles**. Paris : Dalloz, 2011.
- FROMONT Michel. **Justice constitutionnelle comparée**. Paris : Dalloz, 2013.
- FAVOREU Louis. « Modèle européen et modèle américain de justice constitutionnelle » **AIJC**, 1988.
- MARCOU Jean. **Justice constitutionnelle et systèmes politiques : États-Unis, Europe, France**. Grenoble : Presses universitaires de Grenoble, 1997.
- MATHIEU Bertrand et VERPEAUX Michel. **Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux**. Paris : LGDJ, 2002.
- NICOT Séverine. **La sélection des recours par la juridiction constitutionnelle (Allemagne, Espagne et États-Unis)**. Paris : LGDJ, 2006.
- PIERRÉ-CAPS Stéphane. **Droits constitutionnels étrangers**. Paris : PUF, 2010.
- PIEROTH Bodo. « La Cour constitutionnelle fédérale allemande comme modèle pour l’Europe ». **Cités 2003/1**. n°13, pp. 57-66.

RENOUX Thierry-Serge (dir.), VILLIERS Michel de (dir.) et MAGNON Xavier (dir.). **Code constitutionnel**. Paris : Lexis Nexis, 2016.

RENOUX Thierry-Serge. **Le Conseil constitutionnel et l'autorité judiciaire : l'élaboration d'un droit constitutionnel juridictionnel**. Aix-en-Provence : PUAM, 1984.

ROUSSEAU Dominique. **La justice constitutionnelle en Europe**, 2e édition. Paris : Montchrestien, 1996.

VILLIERS Michel de et LE DIVELLEC Armel. **Dictionnaire du droit constitutionnel**, 10e édition, Paris : Sirey, 2015.

YESIL Lales. **Les constitutions de la Turquie et les Droits de l'homme**. Thèse doctorat : Droit, Grenoble 2, 2008.

2) ภาษาเยอรมัน

Carl Schmitt, Das Reichgericht als Hüter der Verfassung, in: Verfassungsgerichtsbarkeit, Hrsg. von P. Häberle, 1976, S.112

Friesenhahn, Über Begriff und Arten der Rechtsprechung unter besonderer Berücksichtigung der Staatsgerichtsbarkeit nach dem Grundgesetz und den westdeutschen Landesverfassungen, in: FS.F. Thoma, Tübingen 1950, S.21 (27)

G. Radbruch, Richterliches Prüfungsrecht?, in: Deutsche Justiz 1925/26, S.12

G. Robbers, in: Bundesverfassungsgericht, Hrsg. von D. Umbach u.a., Rdnr. 27, S.29

H. Kelsen, Wer soll Hüter der Verfassung sein?, Die Justiz, Band 6 (1930/31), S.11

H.J. Wolff, O. Bachof, R. Stober, Verwaltungrecht, 10. Aufl., München 1994, S.175

K. Stern, Das Staatsrecht, Band II, S.344

Laufer, Typus und Status des Bundesverfassungsgerichts, Festschrift für Leibholz, S.490ff

Manfred Wolf, Gerichtsverfassungsrecht aller Verfahrenszweige, 6.Aufl. Muenchen 1987, S. 260

Maunz u.a, Bundesverfassungsgericht, Kommentar, Muenchen 1995, Art. 17, S. 12

OLG Hamm, JMBlnRW 1954, S.60; OLG Koblenz OLGSt Bd.4. S.19 zu 178 GVG; OLG Muenchen, NJW 1966, S.1935; OLG Nuernberg, JZ 1969, S.150; OLG Koblenz, MDR 1971, S.324; OLG Nuernberg in JZ 1969, S.150

R. Dolzer, Die staatstheoretische und staatsrechtliche Stellung des Bundesverfassungsgerichts, Berlin 1972, S.30

3) ภาษาสเปน

AGUDO ZAMORA, Miguel J. *Estado Social y felicidad : la exigibilidad de los derechos sociales en el constitucionalismo actual*. Córdoba : Laberinto, 2007. [อากูโด ซาโมรา และ มิเกล เคซุส, รัฐนิติสังคมและความสุข: ความต้องการสิทธิทางสังคมในรูปแบบรัฐธรรมนูญนิยมปัจจุบัน, กอร์โดบา, ลาเบรินโต, 2007.]

CARMONA CUENCA, Encarnación. *El Estado Social de derecho en la Constitución*. Madrid: CES, 2000. [การ์โมนา กวนกา, เอนการ์นาซีออน, สิทธิของรัฐนิติสังคมตามรัฐธรรมนูญ, มาดริด, CES, 2000.]

DÍAZ GARCÍA, Elías, *Estado de Derecho: exigencias internas, dimensiones sociales*, Revista Sistema, libro 125, marzo 1995. [เดียดซ การ์เซีย, เอเลียส, นิติรัฐ: ความต้องการภายในในมิติทางสังคม, วารสารซิสเตมา, เล่มที่ 125, มีนาคม 1995.]

GARRIDO GOMEZ María Isabel. *Derechos fundamentales y Estado Social y Democrático de Derecho*. Madrid: Dilex, 2007. [การ์ลิโด โกเมซ, มาเรีย อีซาเบล, สิทธิขั้นพื้นฐานและรัฐนิติสังคมและรัฐนิติประชาธิปไตย, มาดริด, ไตเร็กซ์, 2007.]

GARRORENA MORALES, Ángel. *El Estado español como Estado Social, democrático de Derecho*. Madrid: Tecnos, 1991. [การ์โรเรนา โมรัลเรส, อันเคล, สเปนในฐานะรัฐนิติสังคมและรัฐนิติประชาธิปไตย, มาดริด, เทคโนโลยี, 1991.]

HENRIQUE, Meier. *El Estado Democrático de los Derechos Humanos: defensa del modelo de Estado previsto en la Constitución del 99*. Caracas: Universidad Metropolitana, 2008. [เอนริเก้ เมอยเออ, รัฐนิติประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การต่อสู้กับรูปแบบรัฐธรรมนูญ ปี 99, การากาส, มหาวิทยาลัยเมโตรโพลิทานา, 2008.]

KRIELE, Martin. *Introducción a la Teoría del Estado; Fundamentos históricos de la legitimidad del Estado constitucional democrático*. BULYGIN, Eugenio (traductor). Buenos aires: Depalma, 1980. [กรียเล มาร์ติน, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับทฤษฎีของรัฐ: หลักการพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ของรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย, เอเวคินีโอ (ผู้แปล) บัวโนส ไอเรส, เดปัลมา, 1980.]

MONEREO PEREZ, José Luis. *La defensa del Estado Social de Derecho: La teoría política de Hermann Heller*. s.l.: El Viejo Topo, 2009 [โมเนเรโอ เปเรซ, ไฮเช ลูอิส, การปกป้องรัฐนิติประชาธิปไตย: ทฤษฎีทางการเมืองของเฮร์มาน เฮลเลอร์, เอล เบียโซ โตโป, 2009.]

ภาคผนวก

รายงานสรุปการสัมมนาฯรับฟังความคิดเห็นรายงานการศึกษาวิจัย

โครงการวิจัย เรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ”

วันอังคารที่ 5 มิถุนายน 2561 อาคารสยามบรมราชกุมารี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ผู้เข้าร่วมสัมมนาทั้งสิ้น 60 คน (รายชื่อปรากฏในภาคผนวกที่ 3)

ภาคผนวกที่ 1 สรุปผลการสัมมนา

มีประเด็นสำคัญ ดังนี้

ศาสตราจารย์พิเศษ จรรย์ ภัคดีธนากุล

(ผู้ทรงคุณวุฒิวิพากษ์ผลการศึกษาวิจัย):

ประเด็นที่ 1 รากฐานที่มาของแนวคิด ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น ในปี พ.ศ. 2540 เป็นการเริ่มต้นจากการมีการสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้นมาเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งองค์กรทางการเมือง นักวิชาการประชาชนทั่วไป หน่วยงานของรัฐ มีความเข้าใจในสมัยนั้นว่า ศาลรัฐธรรมนูญ เป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และมองว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรทางการเมือง มีสถานะเป็นศาลทางการเมือง ดังนั้นส่งผลต่อการใช้อ้อยค่าในการพิจารณาของศาลโดยไม่ใช้คำว่าคดี ไม่ใช่คำว่า โจทก์จำเลย แต่ใช้คำว่าผู้ร้อง และคำวินิจฉัยไม่เรียกว่าคำพิพากษา ให้เรียกว่า คำวินิจฉัย ทั้งหมดนี้รวมไปถึงเรื่องละเมิดอำนาจศาลด้วย ซึ่งส่งผลให้การทำหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญไม่มั่นคง ไม่เป็นไปตามหลักกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ซึ่งจะต้องทำหน้าที่เป็นรากฐานของระบบการปกครองนี้

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้ยืนยันชัดเจนว่าศาลรัฐธรรมนูญของไทยมีสถานะเป็นองค์กรฝ่ายตุลาการ เป็นศาลหนึ่ง

ซึ่งปรากฏในหมวด 3 ปรากฏชัดเจนโดยรัฐธรรมนูญซึ่งยืนยันว่าประเทศไทยมี ศาล 4 ระบบคือ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลทหาร หากแต่ความเข้าใจผิดยังปรากฏ ดังนั้นศาลรัฐธรรมนูญได้เสนอร่างรัฐบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีศาลรัฐธรรมนูญเพื่อยืนยันหลักการนี้ รวมทั้งขอให้มีบทบัญญัติเรื่องละเมิดอำนาจศาลด้วยแต่ไม่สำเร็จ ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากรัฐสภา และรัฐสภาใช้เหตุอันมากกล่าวอ้างว่าศาลรัฐธรรมนูญไทยไม่มีแม้แต่กฎหมายวิธีพิจารณาคดีในศาลรัฐธรรมนูญ จนกระทั่ง พระราชบัญญัติประกอบศาลว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีรัฐธรรมนูญที่ออกมาในปี พ.ศ. 2561 โดยมีเนื้อความในกฎหมายฉบับนี้กลับมีจุดเด่นมากมายหลายจุด รวมทั้งเรื่องละเมิดอำนาจศาล มาตรา 38 และมาตรา 39 ซึ่งเกิดจากการตกผลึกในกระบวนการขัดแย้งทางความคิดตั้งแต่วาระฐาน 20 ปี ที่ผ่านมา

ประเด็นที่ 2 ประเด็นที่เห็นแตกต่างกับคณะผู้วิจัยคือ ในเรื่องภาษา ทางคณะผู้วิจัยให้เหตุผลว่าคุณธรรมในเรื่องนั้นนอกจากหมายถึงเรื่องความสงบเรียบร้อยของศาลในการทำกระบวนการพิจารณาพิพากษาแล้ว ยังเพื่อเป็นการยืนยัน รับรอง ยกย่องเกียรติศักดิ์ของศาลไว้ด้วย ซึ่งคิดว่าไม่น่าจะถูกต้อง โดยคุณธรรมของกฎหมายนี้คือความเชื่อถือศรัทธาของประชาชน ที่มีต่อสถาบันหลักของชาติ เพราะถ้าประชาชนไม่เคารพศรัทธาต่อสถาบันใด สถาบันนั้นไม่มีฐานที่ หลุดลอยจากรากฐานเคลื่อนตัวไปสู่ความล่มสลาย ทำหน้าที่ให้ประโยชน์แก่ประชาชนไม่ได้ เพราะฉะนั้นเราต้องมีการดูแลไม่ให้เกิดการเซาะกร่อน บ่อนทำลายในสถาบันหลักของชาติ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันใด ถ้าประชาชนหมดความเคารพเชื่อถือเป็นสถาบันศาล การระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีล่มสลาย ฉันทิ์ฉันทันั้น ถ้าประชาชนหมดศรัทธาในรัฐธรรมนูญ ก็จะไม่เอาคดีมาศาลรัฐธรรมนูญ แต่ก็จะเอาคดีไปประชันหน้ากัน ประทะกัน ประเทศชาติเสียหาย

ประเด็นที่ 3 ในส่วนของมาตรา 39 คือเรื่องโทษ เริ่มตั้งแต่ตกเดือน ไล่ออกจากบริเวณศาลเป็นเรื่องที่จำเป็นเพื่อให้ศาลทำหน้าที่ได้ ลงโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน

ปรับไม่เกิน 50,000 บาท โทษจำคุกต้องใช้ข้อคดี 2 ใน 3 คือ 6 ใน 9 คน เป็นหลักประกันที่ให้ความรู้สึกมั่นคงกว่าในศาลยุติธรรมและศาลปกครอง ซึ่งในส่วน ของศาลรัฐธรรมนูญนี้ ถ้าใช้ผิดพลาดไม่ตรงกับที่กฎหมายบัญญัติไว้ประชาชนก็ จะเสื่อมความศรัทธา อย่างไรก็ตามในศาลยุติธรรมการลงโทษตามความผิดละเมิด อำนาจศาลสามารถอุทธรณ์ได้ แต่ในส่วนของศาลรัฐธรรมนูญนั้นอุทธรณ์ไม่ได้ การลงโทษจำคุกก็ไม่ถือเป็นโทษทางอาญา มาตรา 39 ขอเสนอแนะตามที่คณะผู้วิจัย ศึกษา มา กล่าวคือ การจะใช้อำนาจในเรื่องนี้ จำเป็นต้องดูเรื่องเสรีภาพ 4 ระดับ คือ การแสดงความคิดเห็นทางวิชาการ ความเชื่อ และการแสดงความคิดเห็นของ สื่อสารมวลชน ขอเพิ่มเติมในกรณีที่จะลงโทษจำคุกขอให้คำนึงเสรีภาพในการแสดง ความคิดเห็นของประชาชนด้วย เป็นการแสดงความคิดเห็นตามเสรีภาพในระบอบ การปกครองเสรีประชาธิปไตย แทนที่ลงโทษจำคุก อาจเปลี่ยนเป็นปรับก็ได้

ส่วนมาตรา 38 องค์ประกอบของความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในวรรค หนึ่ง กรณีการวิพากษ์วิจารณ์ เป็นเสรีภาพของทุกคน จึงขอเพียงว่าถ้าประพุดิตตน ไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล ถือว่าเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เพิ่มในวรรค 3 ซึ่งกล่าวว่า การวิจารณ์คำสั่งหรือคำวินิจฉัยคดีที่กระทำโดยสุจริต ถ้าไม่ได้ใช้ถ้อยคำ หยาบคาย อาฆาตมาดร้ายก็ไม่มีผิด ดังนั้นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล หากไม่เข้าองค์ประกอบก็ผิดหรือ หมายความว่าความสภานิติบัญญัติกำหนดให้มากกว่าที่ ศาลรัฐธรรมนูญได้เสนอไป จึงครอบคลุมไปถึงการวิพากษ์วิจารณ์หลังจากที่ศาล ทำหน้าที่ไปแล้ว ถ้าไม่สุจริต กล่าวคำอาฆาตมาดร้ายแม้แต่สุจริตก็ผิด ในส่วนที่สองคือ ส่วนที่เกี่ยวกับการวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลที่กระทำโดยไม่สุจริต ต้องคำนึงถึงคุณธรรมของกฎหมายและต้องไม่ใช่ถ้อยคำที่หยาบคาย เสียดสี อาฆาต ถ้าเกิดขึ้นก็มีความผิด ถ้าเกิดกรณีดังกล่าวศาลควรออกคำสั่งตามวรรคหนึ่งก่อน มีคำสั่งให้งดเว้น เลิกกระทำ สิ่งที่ทำไปแล้วให้ไปแก้ไข ลบ ทำลายจากการเผยแพร่ เพราะจะทำให้ลายความเคารพศรัทธาต่อประเทศชาติ และถ้าศาลมีคำสั่งตาม วรรคหนึ่งแล้วไม่ปฏิบัติตามแล้วจึงจะครบองค์ประกอบเป็นละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา 39 ดังนั้น เพียงแต่วิพากษ์วิจารณ์โดยไม่สุจริตยังไม่เป็นละเมิดอำนาจศาล ดังนั้นควรทำให้ชัดเจน

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ : ข้อความในเชิงวิชาการกล่าวว่าการละเมิดอำนาจศาลนำมาใช้ในศาลรัฐธรรมนูญได้หรือไม่ มี 2 รูปแบบ คือ 1. ใช้ในเรื่องฝ่าฝืนคำสั่งศาลเป็นความผิดทางอาญา แต่อีกรูปแบบนั้นคือ การที่ศาลสามารถลงโทษได้เลย ใช้ในฐานะละเมิดอำนาจศาล จึงต้องพิจารณาว่ารูปแบบรองรับการกระทำหน้าที่ศาลได้ดีกว่า และในประเด็นเรื่องการวิจารณ์ ถ้าใช้ไม่ดีจะกระทบการพิจารณาดีของศาล เพราะว่าศาลรัฐธรรมนูญไม่มีศาลสูงที่จะแก้กลับคำวินิจฉัยใด ๆ ได้ จึงอาศัยการแสดงความคิดเห็นของสังคม หากไปห้ามไม่ให้สังคมแสดงความคิดเห็นใด ๆ เลย ก็จะทำให้ขาดแรงขับเคลื่อน เพราะฉะนั้นจึงต้องมีความสัมพันธ์ในเรื่องดุลยภาพของการวิจารณ์ และข้อสังเกตสุดท้าย คือ ความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลจะไร้ประโยชน์ หากการวินิจฉัยของรัฐธรรมนูญไม่ตั้งอยู่บนหลักความอิสระและความเป็นกลาง ดังนั้นฐานรากที่สำคัญที่จะใช้ผลักดันเครื่องมือนี้ได้คือ การพิจารณาจะต้องวางอยู่บนรากฐานความอิสระและความเป็นกลางเพื่อวินิจฉัยประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ของประชาชน

นางสาวชุลีพร เดชขำ ผอ.สำนักกฎหมายและคดี สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ: ในเรื่องการละเมิดอำนาจศาลของคดีแพ่ง ซึ่งพบว่า ในเรื่องของการออกข้อกำหนดของศาล ควรมีข้อกำหนดให้ชัดเจน เพื่อให้ทั้งศาลและตัวผู้ที่อาจตกเป็นจำเลยได้รู้และปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามหากเราจะมีกฎหมายเกี่ยวกับการละเมิดอำนาจศาลโดยเฉพาะ เช่น อังกฤษกับอินเดีย โดยสามารถใช้กับทุกศาลจะดีหรือไม่ และในประเด็นของการอุทธรณ์เกี่ยวกับความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในทางคดีแพ่งหรือคดีปกครองด้วยที่ศาลรัฐธรรมนูญอุทธรณ์ไม่ได้เพราะมีศาลเดียว อีกทั้งปัญหาในกระบวนการตามมาตรา 39 ซึ่งใช้องค์คณะ 2 ใน 3 ในการพิจารณานั้น หากความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนี้ หากว่าทำละเมิดอำนาจศาลกับองค์คณะและผู้วินิจฉัยความผิดฐานนี้คือองค์คณะเดิม จะถูกต้องหรือไม่

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ :

ประการแรก กรณีของเรื่องกฎหมายกลางการละเมิดอำนาจศาล ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญนั้นไม่ควรมีเนื่องจากลักษณะหลักการดำเนินการตามปกติ

ไม่เหมือนกัน ศาลปกครองและศาลรัฐธรรมนูญอาจจะมีคล้ายกันบางส่วน แต่หากเป็นศาลยุติธรรมแตกต่างกันชัดเจน

ประการที่สอง ในเรื่องความแน่นอนชัดเจน การละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่โทษทางอาญา แต่ก็กระทบสิทธิเสรีภาพ เมื่อไปกระทบเสรีภาพ ก็ควรจะกำหนดให้ชัดเจน เพื่อให้ทุกคนเข้าใจว่าสิ่งใดควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติ

ประการที่สาม ประเด็นเรื่องอุทธรณ์ โดยหลักทั่วไป ถ้าศาลนั้นไม่ใช่ศาลสูงสุดก็อุทธรณ์ได้

นายเยี่ยม อรุโณทัยวิวัฒน์ พนักงานคดีปกครองชำนาญการ สำนักงานศาลปกครอง : ในเรื่องของ การละเมิดอำนาจศาล เป็นสิ่งที่ควรจะต้องจำกัดการใช้ให้น้อยที่สุด ตัวอย่างในคดีปกครอง มีการลงโทษความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ปรับ 700,000 จำคุก 14 เดือน ที่มาฟ้องด้วยเหตุความเดือดร้อนเสียหายจากเสียงดังของสนามบินสุวรรณภูมิและผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้ที่รับมอบอำนาจมาฟ้อง ซึ่งต่อมายื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุด แต่ในคำอุทธรณ์มีการใช้ถ้อยคำที่มีลักษณะกล่าวหาว่าตุลาการในศาลชั้นต้นพิจารณาคดีไม่เป็นกลางเอื้อประโยชน์ต่อคู่กรณีอีกฝ่าย ศาลมองว่าเป็นการเสียสติ ไร้ร้าย ไม่ใช่การแสดงความคิดเห็นในเชิงวิชาการ ประกอบกับผู้ถูกกล่าวหาเรื่องนี้ได้เคยรับการตักเตือนมาแล้วหลายครั้งในความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในคดีอื่น ซึ่งได้ให้คำมั่นกับศาล จนมาถึงคดีนี้ไม่ได้ละ ตั้งโทษ โดยลงโทษจำคุก 1 เดือน ปรับ 50,000 บาท แต่โทษจำคุกให้รอไว้ 3 ปี แต่อุทธรณ์ที่ยื่นมาทั้งหมดมี 14 คดีโดยใช้ข้อความเดียวกัน 14 คดี รวมแล้วเป็นจำคุก 14 เดือน ปรับ 700,000 บาท แต่โทษจำทั้งหมดให้รอไว้

อุทธรณ์จากคำอุทธรณ์ที่ศาลได้วินิจฉัยว่าไม่ได้เป็นไปในทางวิชาการ คือศาลมองว่า ถ้อยคำที่กล่าวอ้างเสียสติการปฏิบัติหน้าที่ของตุลาการ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงและถูกดูหมิ่นเกลียดชัง การนำเสนอไม่ได้เป็นการนำเสนอเพื่อให้เป็นผลในทางที่เป็นคุณ แต่เป็นลักษณะที่วิจารณ์ในลักษณะเสื่อมเสีย ถูกเกลียดชัง ซึ่งศาลก็พยายามจะอธิบายว่า ถ้ามันไม่มีลักษณะที่จะทำให้ศาลถูกดูหมิ่นเกลียดชังหรือถูกลดทอนความน่าเชื่อถือ ก็ไม่น่าจะมีปัญหา

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ : โดยทางวิชาการกับเสรีภาพทางวิชาการไม่เหมือนกัน เสรีภาพวิชาการคือทางวิชาการ เสรีภาพวิชาการคือกระบวนการค้นหาความจริงตามหลักของศาสตร์นั้น ๆ หากเป็นวิชาการทางนิติศาสตร์ เป็นการค้นหาความจริงอยู่บนพื้นฐานของหลักกฎหมาย ซึ่งสิ่งนี้มีความเป็นวิชาการแล้ว โดยไม่ต้องไปดูว่า อ้างมาตราหรือไม่ ซึ่งจริง ๆ แล้วหลักกฎหมายอาจจะไม่ใช่มาตราก็ได้ เป็นหลักที่ยอมรับกันไม่ว่าจะเป็นหลักการในทาง Common Law และ Civil law หลักศาสนาก็ได้ โดยสรุปคือการวิจารณ์ในทางวิชาการนิติศาสตร์ก็คือการวิจารณ์บนพื้นฐานของหลักคิด แนวคิดในทางกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่ศาลจะดูในทางที่เป็นปฏิเสธมากกว่า

นายเชิดชัย ยุสเปรมาณนท์ พนักงานคดีปฏิบัติกร สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ : ความเห็นในมิติด้านมนุษยชนกับเรื่องของการลงโทษจำคุกกับโทษปรับของประเทศไทย หลักการละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่ความผิดทางอาญาซึ่งมีทั้งหมด 3 แนวคิด 1. ซึ่งเห็นว่าการละเมิดอำนาจศาล เป็นความผิดทางอาญา ซึ่งต้องไปใช้กระบวนการวิธีพิจารณาทางอาญา ซึ่งก็ได้ให้สิทธิจำเลยที่ถูกกล่าวหาตามหลักมนุษยชน หรือตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน สิทธิทางการเมือง แต่ประเทศไทยปัจจุบันไม่ได้ดำเนินตามแนวคิดนี้ ทำให้มีปัญหาในด้านสิทธิมนุษยชนว่าเมื่อบุคคลที่ตกเป็นผู้ถูกกล่าวหา ทำให้มีผลกระทบอย่างน้อย 4 หลัก ของ ICCPR เช่น

1) เรื่องของการที่บุคคลที่ตกอยู่ในฐานความผิดละเมิดอำนาจศาล หากไม่ได้มีสถานะเป็นจำเลยในคดีอาญา จะไม่สามารถได้รับความคุ้มครองในหลักการพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลาง อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่า ในบางกรณีศาลกลายเป็นคู่กรณี ผู้ถูกกระทำ หรือผู้เสียหาย เช่น กรณีที่ต่อว่าศาล จะมองว่าตุลาการท่านนั้นเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือไม่ การพิจารณาโดยศาลที่เป็นกลางหรือไม่

2) สิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในการต่อสู้คดี เช่น คดีที่มีโทษจำคุก ปรับ แต่ไม่ได้เป็นโทษทางอาญาไม่ได้ใช้วิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ผู้ถูกกล่าวหาไม่มีการคุ้มครองสิทธิในทางอาญา เช่น สิทธิในการแจ้งข้อกล่าวหา สิทธิในการมีทนาย

สิทธิในการเตรียมการเพื่อต่อสู้คดี

3) หลักบุคคลจะไม่ได้รับการลงโทษสองครั้งในความผิดอาญาในการกระทำความผิดเดียวกัน เช่น ในกรณีที่ถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาลจากศาลไปแล้ว ต้องโดนลงโทษจากพนักงานสอบสวน ในข้อหาขัดขวางการพิจารณาของศาลตามประมวลกฎหมายอาญาอีก

4) สิทธิในการได้รับการเยียวยาหากว่า ต่อมาต่อสู้ศาลวินิจฉัยว่าที่ลงโทษไปนั้น ผู้ถูกลงโทษไม่ได้กระทำความผิดในทางฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ในกรณีนี้ทำให้ไม่มีสิทธิในการต่อสู้เพื่อได้รับค่าตอบแทนจากความเสียหายในคดีอาญา

สิทธิต่าง ๆ นี้เป็นหลักของสิทธิของบุคคลที่จะตกเป็นจำเลยในคดีละเมิดอำนาจศาลและข้อสังเกตในเรื่องโทษละเมิดอำนาจศาล ในวรรคสุดท้ายเป็นโทษจำคุกซึ่งเป็นโทษทางอาญา ซึ่งอาจจะขัดกับหลักการที่วิจัยมา

ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ : 4 ประเด็นดังกล่าวนี้ กรณีนี้ไม่ใช่โทษทางอาญา แต่กฎหมายเขียนให้มีความผิดทางอาญา คือ สเปน เกาหลีใต้ เขียนให้เป็นละเมิดอำนาจ ลักษณะทางกฎหมายที่เขียนแยกเป็นสองรูปแบบคือ 1. เขียนไว้ในกฎหมายเฉพาะ 2. เชื่อมโยงกับพระธรรมนูญศาลดังเช่นในเยอรมัน เพราะฉะนั้น คอนเซ็ปต์ในประเด็นที่ 1 คือ เป็นทั้งโทษทางอาญา และไม่ใช่โทษทางอาญา ดังนั้นเมื่อไม่ใช่อาญา แต่ในเรื่องของการคุ้มครองนั้นจะมีอย่างไร ต้องไปดูกฎหมายพื้นฐาน ดังนั้นถ้าจะให้ครอบคลุมก็ต้องไปเพิ่มเติมไว้ในวิธีพิจารณาความอาญาว่า สิทธิให้หมายความร่วมมือโทษส่วนนี้ด้วย

สำหรับในมิติที่จะต้องมีความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้น มีไว้เพื่ออำนวยความสะดวกพิจารณาของศาล แต่ประเด็นที่มีมากคือเรื่องของการวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแต่ละศาลไม่เหมือนกัน ในประเด็นเรื่องการลงโทษสองครั้งนั้น ให้พิจารณาในเรื่องกรณีการทุจริต หากลงโทษวินัยครั้งหนึ่งและโทษทางอาญาอีกครั้ง ก็ไม่เป็นการลงโทษซ้ำซ้อน เพราะเป็นโทษคนละประเภท คนละวัตถุประสงค์ของการลงโทษเช่นเดียวกัน ในกรณีละเมิดอำนาจศาลเมื่อไม่ได้เป็นโทษทางอาญา ส่วนอีกกรณีเป็นโทษทางอาญาก็ลงโทษได้ถือว่าไม่ซ้ำกัน จึงไม่ขัดกับการกระทำเดียวลงโทษ

หลายครั้ง เพราะการกระทำเดียวอาจลงโทษทั้งในทางจริยธรรม ทางวิชาชีพ ทางแพ่ง ทางวินัยได้ เพราะวัตถุประสงค์ของโทษแต่ละอย่างนั้นต่างกัน แต่ถ้ามองว่า ละเมิดอำนาจศาลเป็นโทษทางอาญา จึงซ้ำ อย่างไรก็ตามหากมองว่าละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่โทษทางอาญาก็จริง แต่วัตถุประสงค์ที่กำกับสิทธิเสรีภาพคือประเภทเดียวกัน เป้าหมายปลายทางคือการจำกัดสิทธิเสรีภาพเหมือนกัน ส่วนนี้ก็จะซ้ำ ทั้งนี้ ละเมิดอำนาจศาลไม่ใช่โทษทางประมวลกฎหมายอาญา คือไม่ใช่โทษ 5 สถาน แต่เป็นความผิดที่มีโทษจำคุก

นายสมฤทธิ์ ไชยวงศ์ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ :
 ในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เป็นการวินิจฉัยในพระปรมาภิไธยหรือไม่นั้น ตั้งแต่ต้นในการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญนั้นระบุไว้ชัดเจนว่าในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และในการปฏิบัติหน้าที่ก็ต้องมีกรณาวายสัจย์เสียก่อน

มีประเด็นที่เกี่ยวข้องในเรื่องละเมิดอำนาจ เนื่องจากไม่ใช่ความผิดในทางอาญาดังนั้นในการใช้อำนาจศาลในการลงโทษเพื่อปกป้องมิให้เป็นการรบกวนกระบวนการพิจารณาในศาล ควรมีอายุความ หรือเนื่องจากคดีหนึ่งจะมีระยะเวลาในการไต่สวนการพิจารณายาวนานพอสมควร หากว่าได้กล่าวถ้อยคำเป็นการละเมิดในการพิจารณาครั้งที่ 1 หรือครั้งที่ 2 โดยมีผลต่อเนื่องมาตลอด ในประเด็นนี้ควรมีเรื่องของอายุความเข้ามาเกี่ยวข้องหรือไม่ หรือต้องไปใช้อายุความในทางอาญา

ภาคผนวกที่ 2 กำหนดการสัมมนา

กำหนดการสัมมนา

วันอังคารที่ 5 มิถุนายน 2561 เวลา 09.00 – 13.00 น.

ณ ห้อง 501 อาคารสยามบรมราชกุมารี สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

เวลา 08.30 - 09.00 น.	ลงทะเบียนรับเอกสาร
เวลา 09.00 - 09.30 น.	นำเสนอ ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “การละเมิดอำนาจศาล : ศึกษาเปรียบเทียบ ศาลรัฐธรรมนูญไทยกับต่างประเทศ” โดย ศาสตราจารย์ ดร. บรรเจิด สิงคะเนติ อาจารย์ ดร.พัชรวรรณ นุชประยูร อาจารย์ ดร.ฉานิทธิ สันตะพันธ์์
เวลา 10.00 – 10.15 น.	พักรับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่ม
เวลา 10.15 – 11.30 น.	วิพากษ์ผลการศึกษาวิจัย โดย ศาสตราจารย์พิเศษ จรัญ ภักดีธนากุล
เวลา 11.30 – 12.00 น.	ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ
เวลา 12.00 – 13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน

หมายเหตุ กำหนดการสัมมนาอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ภาคผนวกที่ 3 รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

ลำดับ	ชื่อสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
1	ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ	ผู้วิจัย
2	อาจารย์ ดร.พัชรวรรณ นุชประยูร	ผู้วิจัย
3	อาจารย์ ดร.ฉานทิพย์ สันตะพันธ์	ผู้วิจัย
4	ศาสตราจารย์พิเศษ จรรย์ ภัคดีธนากุล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
5	นายเยี่ยม อรุโณทัยวิวัฒน์	พนักงานคดีปกครองชำนาญการ สำนักงานศาลปกครอง
6	นางณัฏฐา แซ่มขุนทด	พนักงานคดีปกครองชำนาญการ สำนักงานศาลปกครอง
7	นายณัฏฐกฤต พุฒแก้ว	นิติกรชำนาญการ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย
8	นางสาวชาลินี ถนัดงาน	นิติกรอาวุโสระดับสูง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน
9	นายสมโภชน์ ประเสริฐดี	ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
10	นางสาววรรณกาญจน์ มนตรีโพธิ์	นิติกรปฏิบัติการ สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี
11	นายผดุงศักดิ์ บุญประเสริฐ	นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรม
12	นายสุรศักดิ์ กิจชาลารัตน์	นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรม
13	นางอรวรานันท์ ธนาพันธ์วรากล	นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานศาลยุติธรรม
14	ดร.วิรัช จีระแพทย์	อัยการอาวุโส สำนักงานอัยการสูงสุด

15 นายณัฐพันธ์ ปฏิเสณ	กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย
16 นายกฤติเดช มณีวงศ์	นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดินชำนาญการ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
17 นางสาวกิตติยวดี คงแก้ว	นิติกรชำนาญการ สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน
18 นางสาวสิริโฉม พรหมโฉม	นิติกรชำนาญการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
19 นายปวินท์ ชลมาศ	สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริม การประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.)
20 นายสรารุฒิ ล้ออัศจรรย์	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
21 นายวุฒิพงศ์ จิตอ่อนน้อม	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
22 นายกฤษฎา พงษ์พันธุ์	นักกฎหมายกฤษฎีกาชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
23 นายนวัต บุญศรี	ผู้อำนวยการฝ่ายกฎหมาย 1 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
24 นายภัทรภูมิ กอสนาน	นิติกร สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
25 นางสาวชุลีพร เดชขำ	ผอ.สำนักกฎหมายและคดี สำนักงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
26 นายเชิดชัย ยุสเปรมานนท์	พนักงานคดีปฏิบัติการ สำนักงาน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
27 นายสมฤทธิ์ ไชยวงศ์	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
28 นายกมล โสทธิโภค	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านคดี สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลำดับ	ชื่อสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
29	นายบุญเสริม นาคสาร	ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบริหาร สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
30	นางสาวอัจฉราพร พรหมกตา	ผู้อำนวยการกลุ่มงานวิจัยและพัฒนา รัฐธรรมนูญ
31	นายนิติกร จิรจิตติกาลกิจ	นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญ ชำนาญการ
32	นายรงค์รัชต์ จันทร์สุวรรณ	นักวิชาการศาลรัฐธรรมนูญ ปฏิบัติการ
33	นางสาวรพีพรรณ สุกี๊ธ	นิติกรปฏิบัติการ สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการพัฒนาระบบราชการ
34	นางสาวศิรินันท์ โตะนาค	นิติกรชำนาญการพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา ระบบราชการ
35	นายจิตรกรรณ์ มีสายญาติ	นิติกรสำนักอำนวยการประจำ ศาลฎีกา
36	รองศาสตราจารย์ภัญญิญา สิริบวรพิพัฒน์	คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี
37	อาจารย์วัชรินทร์ เหมยญหล่อ	รองคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี
38	อาจารย์ชุตติกาญจน์ สายอุตส์าสตร์	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปทุมธานี
39	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาภาสร เทพจำนงค์	รองคณบดีฝ่ายบริหาร คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

40 อาจารย์ ดร.สุชาดา เรืองแสงทองกุล	อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ฯ ม.ราชภัฏจันทรเกษม
41 อาจารย์ สุทธิพงษ์ บุญพอ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
42 อาจารย์ ประภัสสร ทองกร	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
43 อาจารย์ สิทธิชัย สุวรรณลพ	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
44 อาจารย์ รัชกา เพเทอร์ส	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
45 อาจารย์ หนึ่งฤทัย มาลี	อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
46 นายจักรกฤษณ์ วรวิธ	อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ฯ ม.ราชภัฏราชนครินทร์
47 นางสาวนิสิตา เศรษฐาไชย	อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ฯ ม.ราชภัฏราชนครินทร์
48 นางสาวณัฐนันท์ โอภาจิรัฐ	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
49 นายภราดร เทพสุภา	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
50 นายจักรวาล พรสุพรรณวงศ์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
51 นายพยุงศักดิ์ ฑีฆายุ	ทนายความ

ลำดับ	ชื่อสกุล	ตำแหน่ง/หน่วยงาน
52	นายประสพสุข มิลำเอียง	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
53	นางสาวศदानันท์ คงอินทร์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
54	นายฉัตริน ศรียะพันธ์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
55	นางสาวชมชนก โพธิ์เงิน	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
56	นายณภดล จันโหนง	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
57	นางสาวอติรส เจียรบรรจงกิจ	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
58	นายปรีดีเกษม ปรัชญพฤทธิ์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
59	นางสาวอมรรรัตน์ อำนวยเสนา	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
60	นายวัฒนัน พรเลิศพงศ์	นักศึกษาคณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

The Constitutional Court of the Kingdom of Thailand

ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์
เลขที่ 120 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
หลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210

The Government Complex Commemorating His Majesty The king's 80th Birthday Anniversary,
5th December, B.E.2550 (2007) Rajaburidirekridhi Building,
120 Chaengwattana Road, Laksi Bangkok 10210
Tel 0 2141 7777 Fax 0 2143 9522 www.constitutionalcourt.or.th